

ШАМИЛ ДӘЛИДАҒ

ЛОҒМАНЫН
ЈАДИКАРЫ

ШАМИЛ ДӘЛИДАҒ

ЛОҒМАНЫН ЈАДИКАРЫ

«Сабаһ» - 1997

Китабын мўаллифи, топлајаны вэ редактору
Шамил Дәлидағ / Әскәров Шамил Сәлим оғлу /

Компүтердә жыған Чәмилә Мәммәдова

Корректору Бәрзани Әскәров

ISBN 5-86106-172-6

Ә 4702060204 97
029

С «Сабаһ» нәшријјаты 1997

КИТАБЫН ЈАЗЫЛМАСЫ СӘБӘБИ

Бу китабы жазыб тәртиб етмөжә мәни шаһиди олдум ики һадисә вадар етди.

1. 1978 - чи илин јаж фәсли иди. Кәлбәчәрдә рајон халг маариф шө"бәсинин мүдири ишләјирдим. Пулсуз-парасыз башладығым мәктәб бинасы тикинтиләринин ишинә көмәк етмәк нијјәти илә кәндләрә кедирдик. "Тунелин көрпүсү " дејилән јердә, Тәртәр чајынын саһилиндәки јемәкхана һәјәтиндә отуруб чај ичирдик. Биздән бир гәдәр аралыда хәрәк јејәнләр вар иди. Орада сөһбәт едәнләр бир нәфәрә Иззәт һәким дејә мүрачиәт едирдиләр. Кәнардакы столда отуран бир нәфәр чобан диггәтлә һәмин сөһбәтә гулаг асырды. О, јериндән галхыб хәрәкпәјләјана јанашды вә сорушду:

- О столда отуран һәким Иззәт Садыговдур? Хәрәкпәјләјан чижини чәкиб сонра деди:

- Дејәсән олур. Чобан бу чавабы ешидәндә Иззәт һәким отуран столун хәрчини дә һесабладыб хәрәкпәјләјана вериб чыхыб кетди.

Чобан кедәндән сонра хәрәкпәјләјана мә"лум олур ки, һәким Иззәт Садыгов дејил, башга һәкимдир. Биз кәндә кедәндә јолда чобана чатдыг. Мән ондан сорушдум ки, сән Иззәт һәкимкил отуран столун јемәк-ичмәк хәрчини нијә өдәдин.

Чобан күлүмсәјиб деди: - Мән, Иззәт Садыгову үздән танымырам вә өзүмүн она ишим дүшмәјиб. Амма, онун барәсиндә о гәдәр јахшы сөзләр ешитмишәм ки, чанымы да Иззәт Садыгов кими лоғман вә чамаат гәдри билән адама гурбан верәрәм. Мән, чобанын гәлбини сындырмаг, истәмәјиб көрдүјү һәкимин Иззәт Садыгов олмадығыны она демәдим, анчаг ондан сорушдум:

- Бәс, нијә һәким Иззәт Садыговла көрүшмәдин? Чобан белә чаваб верди: - Гардаш, орада таныш олманым јеринә дүшмәзди. Белә чыхарды ки, беш гәпик хәрәк пулу вериб өзүмү көзә дүртмәк истәјирәм. Доғрусу, Иззәт Садыговла достлуг әлагәм олса да, дүшүндүм ки, мән ону јахшы танымамышам. Чобанын Иззәт Садыгова олан түкәнмәз мәһәббәти, һәрәкәти вә мүдрик сөзләри илә елә бил ки, мән достуму јенидән кәшф етдим. Һәкимин халг арасында белә дәррин һөрмәт газанмасы үрәјими дага дөндәрди.

2. 1996-чы илин 12 нојабры - Республикамызын Конститусија күнү иди. "Нефтчиләр" метросундан "Иншаатчылар" метросуна гәдәр кетмәли олдум. Метронун вагонуна бир нурлу, пирани арыг гадын өз рәфигәси илә сөһбәт едирди. Арыг гадын һәким Иззәт Садыговдан дағларча разы галдыгыны үрәкдолусу еһтирамла рәфигәсинә билдирирди вә она дуалар едирди. О, гојнундан бир бағлы дәсмал чыхарыб ачды вә бурдакы пуллары рәфигәсинә көстәриб деди: - Иззәт һәким мәни өлмүн әлиндән хилас етди. Мә"дәмдә һејими кәсән јара әмәлә кәлмишди. Гурбаны олдугум Иззәт һәкимин бычағы мәни һәјата гәјтарды. 21 күн хәстәханада јатмалы олдум. О, мәним имкансыз гачгын олдугуму билирди. Хәстәханада мәнә көстәрилән һәдсиз гәјгыдан әләвә евә кәдәндә Иззәт Садыгов бах, бу пуллары зорла пенчәјимин чибинә гојду. Аллах ону көј кими дајагсыз етсин. Она кәлән дөрд - бәла мәним бу дүшкүн чаныма кәлсин.

Гадынын бу сөһбәтини динләдикдә чобанын Кәлбәчәрдәки һәрәкәти вә сөзләри јадыма дүшдү. Бах, шаһиди олдугум бу ики һадисә мәнә белә бир фикир ојайдырды ки, индијә гәдәр 20 миндән артыг адамы чорраһ бычағы илә һәјата гәјтаран, үмүмхалг мәһәббәти газанан лоғман - һәким, көзәл вә гәјгыкеш инсан Садыгов Иззәт Чамал оғлу барәдә бир китаб јазмаг, ону ел - обаја даһа дәриндән танытмаг чох

вачиб вә кәрәкли бир ишдир. Дүшүндүм ки, белә бир китабын, башга сөzlә олан һәгигәтләри халга чатдырмағын тәрбијәви әһәмијјәти дә бөјүк олар.

Гој һәкимләр Иззәт Чамал оғлуна охшасынлар, онун кими камил лоғман олсунлар. Гој инсанлар гај-ғыкешлик, меһрибанлыг, һәссас гәлбә малик олмаг, имкансыз хәстәләрә рәһм етмәк, халгы, Вәтәни севмәк саһәсиндә Иззәт һәкимдән нүмунә көтүрсүнләр. Онун кими зәһмәтә гатлашмагы бачарсынлар. Достлуг сынағындан Иззәт Садыгов кими һәмишә үзүг чыхсынлар. Нәтичәдә Иззәт һәким кими үмүмхалг мәһәббәти газансынлар.

Бу нијјәтлә мәгсәдими Иззәт һәкимә ачдым. О, әввәлчә фикримлә разылашмаг истәмәди, һәтта ачыгашкар гәрарыма мугавимәт көстәрди. Нәһәјәт, узун сөз - сөһбәтдән сонра јары наразы, јары разы дилләнди: - Нејләјим, сәни инадындан дөндәрә билмәдим. Әкәр, доғрудан да барәмдә олан китабын инсанлара бир фәјдасы, мүсбәт тә”сири олачагса вә сән буна гәлбән инанырсанса, белә бир шәртлә нә јазырсан, јаз.

Иззәт һәкимдән чох чәтинликлә разылыг ала билмәјим мәни чох севиндирди.

Беләликлә “Лоғманын јадикары” китабынын јазылмасына тәмин јаранды вә мән сәнәдләр топламаға башладым.

Шамил Әскәров

/ Шамил Дәлидаг /

ГИБЛӘЖАҢДЫР АТА - АНА,

СӘЧДӘ ГЫЛ, ЈЕТ АДА - САНА.

**ИЗЗӘТ САДЫГОВУН АТАСЫ
ЧАМАЛ МӘММӘДГУЛИЈЕВ**

Атадыр өвладың әзми, гүруру,
Һәјатда вугары, көзүнүн нуру.
От көкү үстүндә битәр һәмишә,
Ол атаја сәчдә гылан бәновшә.

Өз Аллаһы сајса атаны овлад,
Газанар шәрәфли, ән һөрмәтли ад.
Ел - оба ичиндә үзү ағ олар,
Тајы - бәрабәри уча дағ олар.

*ИЗЗАТ САДЫГОВУН АНАСЫ СҮРӘЛЛӘ
МӘММӘДГУЛИЈЕВА*

Ана мүгәдәсдир, ана әзиздир,
Һәр сөзү ләзиздән даһа ләзизди.
Өвлады мин ил дә, ана борчуну.-
Бачармаз ғајтара, гој билсин буну.

Анадан бөјүк ад јохдур дүнјада,
Өмрүнү һәср едир һәр бир өвлада.
Гышда да нәфәси чичәкли јазды,
Анаја чан гыјмағ аздан да азды.

ХАТИРЭЛЭР,

НЭЛЭР, НЭЛЭР...

ХАТИРЭ ДӨФТЭРИМДЭН

Мөн, Садыгов Иззэт Чамал оғлу 1926-чы ил илдэ Лачын рајонун Минкэнд кэндиндэ анадан олмушам. Атам Чамал Мөммөдгулијев Лачын вэ Ағдам рајонларында 1918 - 1922-чи иллөрдө Ермөнистандан гачан гачгынлара вэ касыблара ианэ / гуманитар јардым / пәјләјараг бу јазыг инсанлары ачлыгдан азад едәрмиш. Атам 1925 - 1933 иллөрдө Шура һөкүмәти дөврүндө Кәлбәчәр, Лачын, Губатлы бөлкәләриндә бандитизмә гаршы мүбаризә дәстәсиндә ишләмиш вэ һеч бир күнаһы олмајан гачаглары үзә чыхарагаг өз ев-ешикләринә гәјтармагла мәшгул олармыш.

Чамал кишинин бу хејирхаһ һәрәкәтини һөкүмәтә хәбәр верирләр. Бу ишә көрә ону болшевик партијасында чыхарыб тутмаг истәјирләр, анчаг о, өзүнү әлә вермәјиб Нәриман Нәриманова мүрачият едир вэ онун тутулмасынын гаршысы алыныр. Икинчи Дүнја Мүһарибәсиндә азәрбајчанлылара “јолдашы” дејәрәк онлары инчидирдиләр. Одур ки, азәрбајчанлылар чәбһәјә кетмирдиләр. Һәтта, бәзиләри чәбһәдән гачырды. Бу адамлар мешәјә, даға - даша гачараг өзләрини бир тәһәр мүдафиә едирдиләр. Анчаг онлар һөкүмәт тәрәфиндән ахтарылараг күлләләнирдиләр вэ аиләләринә әзаб верилирди. Чамал киши елә бу вахтда о јазыгларын карына кәлирди. Әввала Чамал киши һеч вахт гојмазды ки, гачагларын арвадушагына олмасын әзијјәти версинләр. Икинчи о, чалышарды ки, гачагларла әлагә сахласын, онлары үзә чыхарсын, күлләләмәдән хилас етдирсин вэ јенидән чәбһәјә јола салдырсын. О, гојмазды ки, гачаглар чамаата зијан вуруб онлары инчитсин. Гачагларын күнаһы бир нечә чүзи чәза илә вә јахуд да бир нечә ил һәбс чәзасы илә туртарарды.

Одур ки, Чамал кишијә чамаат бөјүк мәһәббәт вэ инам бәсләјирдиләр, она һөрмәт едирдиләр. Истәр Чамал кишидән бөјүк олсунлар, истәрсә дә кичик, она һамы ләгәб гојараг “Чамал әми” дејәрдиләр.

ЧАМАЛ МӘММӘДГУЛИЈЕВ САДЫГ ОҒЛУ.
ИЗЗӘТИН АТАСЫ. 1933-чү ил.

Һамы истәјирди Чамал кишини,
Һамы бәјәпирди онун ишини.
Ајагында чарыг дагы кәзәрди,
Сисиан дәрдинә чәтин дөзәрди.

О бурдан Минкәндә гачгың кәлмишди,
Бу күрд обасыны пәнаһ билмишди.
Тезликлә газанды елдә һөрмәти,
Һөмишә билинир гәдир-гүјмәти.

Чамал эми чох хејирхан ағсаггал иди. Она мұра-
чиёт едәһләр наумид ғајытмаздылар. О, аңчаг сүһ,
јахшылыг, инсанларын бир - биринә мәһәббәтли ол-
мағын тәрәфдары олан бөјүк бир ел ағсаггалы иди. О,
һеч бир вахт дилинә кәтириб адамлар һаггында пис
сөз данышмазды.

Бир дәфә Чамал әмидән сорушурлар ки, филан-
кәс сәнә мадам пислик едир, бәс сән она нә үчүн
јахшылыг едирсән. Онун чавабы белә олур: - О, пис
адам өз пис нијјәтиндән дөнмүр вә ғајытмыр, бәс мән
нә үчүн өз јахшы нијјәтимдән дөнмәлијәм.

Чамал эми чох күсүлүләри, килејлиләри, бир -
биринә дүшмәнчилији олан инсанлары барышды-
рарды. Һансы ғанлынын ғапысына Чамал эми кетсәј-
ди ған саһиби она бағышлајыб дүшмәнчилији арадан
көтүрәрди. Тәкчә Лачын рајонунда дејил, онун хәтир-
һөрмәтини башга рајонларда да чох истәјирдиләр. О,
ешидир ки, Кәлбәчәр рајонунун бир кәндиндә
дүшмән фитвасы илә ики нәслин арасында
ғанлычылыг дүшүб. Чамал эми өјрәниб мәсәләнин
мәгзинә чатдыгдын сонра атына миниб һәмин кәндә
кедир. О, һәр ики нәслин ағсаггалларыны бир евә
топлајыр. Бурада ајдылашыр ки, пахыл адамларын
јајдыглары јалан пәтичәсиндә арада зиддијәт јараныб.
Беләликлә Чамал әминин тәшәббүсү илә ғанлычылыг
арадан ғалдырылыр.

Солдан: ИЗЗӘТ ВӘ ГАРДАШЫ ИСМАҖЫЛ

Исмаҗыл көркәмли бир алим олду,
Хасиҗҗәти көзәл, мұлаҗим олду.
Рәһбәрлик еҗләди али мәктәбә,
Гәлби малик олду ше”рдән тәбә.

Деҗирдин мүгәддәс, чаңлы пирди о,
Дүңҗасыны вахтсыз дәҗишдирди о.
Аллаһ җахшылара рәһмәт еҗләсин,
Һамы әзизләрә һәрмәт еҗләсин.

Чамал әми җалан данышмазды, ел адәт - ән”әнәлә-
ринә чох салиҗ иди. Тоҗлардан, җаслардан галмазды,
онларын әксәриҗҗәтиндә аҗсаггаллыг едиб җол көстә-
рәрди. Чамал әми һәм дә чох гоһумчанлы ипсан иди.

Бүгүн гоһумларын гажысына галарды. Өзүнүн чибиндә олан дэфтәрчәдә касыб гоһум вә достларын үнванлары, телефон нөмрэләри, һәтта анадан олан күнләри гејд едилмишди. О гәдәр дигтәтли адам иди ки, бәзән, анадан олдуғу күнү јадындан чыхмыш гоһума зәнк едиб доғулдуғу күн мүнәсибәти илә тәбрик едәрди. Ахыр заманлар хәстә иди вә Сумгајытда јашајырды. Лачын, Губатлы, Зәнкилан, Чәбрајыл, Кәлбәчәр вә Сисјан рајонларындан кәләнләрин нә иши олсајды /хәстәлијинә бахмајараг/ дуруб дүшәрди онларын габағына вә мүгләг ишләрини дүзәлдәрди. Әсас о иди ки, ону республиканын һәр јериндә хејирхаһ бир инсан кими таныдығлары үчүн о кедән иш тез бир заманда, тәмәннасыз дүзәләрди. Миллијәтчә күрд олан Чамал әми бүгүн Азәрбајчанын ағсагталы иди. О, һамыја инанырды вә һесаб едирди ки, инсан нә јалан данышмаз, нә дә кимисә алдадар.

Бир дәфә кечмишдә һансыса бәјин евиндә чоһ мигдарда гызыл онлуглары јығыб банка тәһвил вермәк лазым имиш. Чамал әми гызыллары хурчуна долдурараг верир өз милисионер Вәли кишијә вә тапшырыр ки, апарыб версин банка. Демәли нә Чамал әми, нә дә Вәли киши һеч сајы-һесабы олмајан о гызылдан бирини дә көгүрмәздиләр. Анчаг гызылын сајы банкдан верилән чекә көрә билинәрмин. Демәли бу дүнјада белә тәмиз кишиләр дә вар имиш.

Анам Сүрәјја Мәммәдгулијева ханым-хатын бир гадын, гоһум-гоһшуја әл туган, јахшы јол көстәрән иди. Истәр ингилаб илләриндә - о вахткы ачлыг заманы, истәрсә дә Икинчи Дүнја Мүһарибәсиндә халғымызын пис вәзијјәтиндә гоһум-гоһшуја, касыба, ачлара һәмишә көмәк едәрди. Бизим вәзијјәтимиз кәнддә дикәрләринә нисбәтән гисмән јахшы иди. Одур ки, биринә чәрәк, дикәринә гатыг-сүд, јетимләрә пал - палтар кәндәриб онлара дајаг

н
н
н
и
ш
ю
ю
и,
н
г/
г
у
и
а,
л
я
н

х
и
а
ю
ю
ы
г
ю
р

р
и
г
ю
а,
з
и.
д,
аг

дурарды. Минкэнддә вә Лачында анам Сүрәҗҗанын ады чох учадан бир хејирхаһ инсан кими сәсләнәрмиш. Бәзи һалларда евләкиләрин разылығы олмадан анам јетимә - јесирә, касыблара пүнһан олараг мадди көмәк едәрди. Онун бир сөзү һәмишә јадымдадыр: “Әкәр бир гәлби сән шад едә билмирсәнсә, о гәлби һеч сындырма. Јахшылыг едә билмирсәнсә, һеч пислик дә етмә”. Һәмин бу хејирхаһ хасијјәтләр онун беш балаларына кечиб.

Анам 1934 - чү илдә Минкәнд мәктәбинә дахил олуб орада 1940 - чы илә кими охујур, сонра Лачына көчдүјүмүз үчүн 1940 - чы илдә Лачын рајон орта мәктәбинә -ҮП - чи синфә дахил олур. 1942 - чи илдә мұһарибәнин гызгын дөврүндә һәрә бир тәрәфә дағылмышды. Биз беш нәфәрдән ибарәт шакирд 10 - чу синфи гуртармалы олдуг. Мәктәбдә охумагла бәрабәр / мән евин бөјүјү идим / ат вә инәк сахлајырдым. Мәним көј атым ән јахшы ат иди. Ону мәнә бағышламышдылар. О, һәм јахшы јорға јеријирди, һәм дә јахшы гачан ат иди. Ону һеч бир ат кечә билмирди. Бу аты атам миниб һөкүмәт иши үчүн кәндләрә кедәрди, һәм дә мән атым вә инәјим үчүн от, саман, арпа дашыјырдым. Малымызын јеми гуртармышды. 1942- чи илин декабр ајы иди. Мән кетдим Күләбирд кәндинә от кәтирмәјә/ мәним 15 јашым вар иди/. Забуг кәндини кечиб о тәрәфә дәрәјә дөнәндә гәфләтән бир бөјүк јалгузаг чанавар чыхды вә јолу кәсәрәк гары ајаглары илә ешиб мәним үстүмә совурурду. Көј ат үркәрәк шаһа галхды вә мән атдан јыхылыб горхудан бәрк гышгырдым. Ат чанавара тәрәф һүчум етди, ону говараг бир аңда мәним јаныма дөндү вә башлады мәни ијләмәјә вә фынхырмага. Мәним будум гарын ичәрисиндәки буза нечә дәјмишдирсә, онун агрысындан сызылдајырдым. Көј ат мәним јанымдан әл чәкмирди. Нә исә, бир тәһәр өзүмә кәлдим, атын чиловундан вә јәһәриндән тутуб чох әзаб - әзијјәтлә она миндим. Ат јолла

кедирди, сакитлэшмишди, анчаг һәрдән кишнәјир, фыһынырды. Нәдәнсә чанавар јолдан чыхыб дикин үстүндән бизә бахыб улајырды. Чанавар јәгин һисс етмишдир ки, ат мөһкәм атдыр, ону вура биләр, одур ки, бир гәләр бизим далымызча кәлдикдән сонра үмидсиз гајыдыб кетди. Мән Күләбирд кәндинә чатдыгдан сонра рәнкими гачмыш вә ахсадығымы көрүб сәбәбини сорушдугда нә һадисә баш вердијини онлара данышдым. Мәнә чај, шәрбәт вә јемәк вериб сакитләшдирдиләр. Анчаг мән онлардан хаһиш етдим ки, бу һадисәни атама вә анама демәсинләр. Әкәр бу һадисәни онлар билсәјдиләр, онда атымызын вә инәјимизин јемини кәтирмәјә мәнә ичазә вермәјәчәкдиләр.

Бу һадисәдән сонра мән кәндә кедәндә өзүмлә ов түфәнки көтүрәрдим. Бир нечә дәфә Күләбирдин вә Газы дәрәсинин көвшәнләриндә чохла кәклик овламышдым. Ону да дејим ки, бураларда һәддиндән чох кәклик дәстәләри вар иди, онларын гыһылтысындан гулаг тутуларды. Индики Күләбирд кәндинин јери гамышлыг иди. Һәмин гыһылагда 1942-43-чү илләрдә гырговул вә турач овладыгым јадымдадыр.

К

Сагда: ИЗЗЭТИН ЧАВАНЛЫГ ДОСТУ ЁҮСҮ
КЭРИМОВ /сопра тибб елмлэри доктору/, солда:
ИЗЗЭТ САДЫГОВ

Чамал киши баласыны өјәрди,
Она “ дүшмән тохмағыдыр ” дејәрди.
Дүшүнүрдү алышдырса зәһмәтә,
Ел ичиндә лајиг олар һөрмәтә.

Иззәт кәндлә чох отарды гузу да,
Гојунлара даша сәпди дузу да.
Һәрдән кедиб һодаг олду мачкала,
Ушаг икән чаванлашды аз гала.

Һејиф о јерләрден. Јәгин ки, Аллаһын көмәји илә јерләримизи ермәни гулдурларындан хилас едиб о мүгәддәс торпаглара гајыдачагыг.

Бәли, 1944-чү илдә Бакыја кәлиб Азәрбајчан Дөвләт Тибб институтуна дахил олдым. Мүһарибә вахты иди. Чох чәтинликләрлә үзләширдик. Һәтта кәнд ушагларынын харичи көрүнүшү дә фәргләнирди. Бәзән шәһәр ушаглары бизә саташараг инчидирдиләр. Мән јатагханада јер алдым. Мәним института дахил олмағыма вә јатагханада јер алмағыма о вахткы ректорлардан З. Мәммәдовун вә сонра Б. Ејвазовун чох әмәкләри олды. 6 ај охудугдан сонра мән дә харичи көрүнүшүмү дәјишәрәк галстук тахдым вә шлјапа гојдум. Дәрсләрими пис охумурдум. Даһа бизә - кәнд ушагларына саташан олмурду. Беләликлә, күнү-күндән инкишаф башлајырды. Анчаг ону да дејим ки, мүһарибә вахты ачлыг иди. Биз јатагханада өзүмзә чәрәк, диқәр јемәкләр биширәрдик. Мән јашајан отагда Б. Агајев, М. Һачыјев дә олурдулар. Биширдикләримизи бир јердә вә бир габдан јејирдик. Мәним ағачдан гашығым, онларын исә алүминимумдан гашыглары вар иди. Мәним ағач гашығым һәм чох тутурду, һәм дә јемәји тез сојудурду. Онун үчүн мән онлардан чох јејирдим. Онларын гашығы алүминимумдан олдуғу үчүн тез гызырды вә Мәммәдин, Бөјүккишинин ағызларыны јандырдығы үчүн онлар аз јејирдиләр.

Бир күн кәлдим ки, мәним бу достларым мәсәләни белә гојублар ки, Иззәт биздән чох јејир вә о, дојур, биз исә дојмуруг, нә етмәлијик. Она көрә дә гәрәра кәлибләр ки, мәним гашығымы бычагла гырагларыны јонуб дајазлашдырсынлар ки, аз тутсун. Дәрсдән гајытдым, чох ач идим. Мәммәд јахшы әришдә супу биширмишди. Супу төкдүтәр габа, һәр биримиз гашыгларымызы көтүрүб супу ичәндә көрдүм ки, мәним гашығым о гәдәр јонулуб ки, чүзи бир

шеј тутур вә ағзыма һеч бир шеј кетмир. Мән тез ғашығы атдым столун үстүнә вә онлары да ғојмадым јемәјә. Дедим ки, чаваб верин көрүм мәним ғашығымы ким јонуб. Бунлар анд - аман етдиләр ки, бизим хәбәримиз јохдур, гоншу отагда јашајан Јевдаким етмиш олар. Анчаг сонралар Мәммәдин ғардашы Ширин мәнә деди ки, сәнин дүшмәнин өз отағында јашајанлардыр. Бөјүккишијә вә Мәммәдә хәбәр верир ки, Иззәт ғашығы јонанлары тапыб. Одур ки, сиз өзүнүзү көзләјин. Нә исә дөјүлән олмады, анчаг ғашығы јонанлар билмәдиләр ки, јени бир дәрин тахта ғашыг алынды вә кизли јердә сахланылырды. Ғашыг өз ишини гуртарандан сонра јенә дә өз јериндә кизләдилирди.

Тибб институтунда рус дили кафедрасынын мүдирі Мусават дөврүндә Маариф Назири олан күрд Нурмәммәд Шаһсуваров иди. Институту Алманијада гуртармышды. Чох биликли вә дүзкүн адам кими танынырды. Мән рус дилини пис билирдим, бахмајараг ки, о бири фәнләри јахшы охујурдум. О, мәни рус дили имтаһанындан кәсди вә деди ки, кет дәрсини там өјрән кәл, фикирләшмә ки, мән сәнин атанла достам, бир кәндәник, анчаг бунун дәрсә һеч бир дәхли јохдур. Бир дәфә дә кетдим Шаһсуваровун јанына, јенә дә “2” верди. Сонра атам кәлди онун јанына ки, Иззәти кәсилдијинә көрә институтудан ғова биләрләр. О, атама демишдир ки, билији нә пулла, нә вар-дөвләтлә, нә ғоһумлугла әлдә етмәк олмаз. Јахшысы будур ки, оғлуна де һазырлашсын, мән дә хаһиш едәрәм ки, ичазә версинләр ондан јенидән имтаһан көтүрүм. Анчаг јенә дә чаваб вермәсә “2” верәчәм. Она анчаг бир көмәјим дәјә биләр - кафедрада аспирантлара, лабарантлара, мүәллимләрә тапшырыг верәрәм ки, онунла әлавә саатлар ајырыб мәшғул олсунлар. Бундан сонра атам мәнә тапшырығыны вериб рајона кетди.

Һәгигәтән мән үч аҗ рус дили кафедрасында әләвә дәрәс алдым. Имтаһан верәрәк чох чәтинликлә бир “3” алдым. Буна бахмаҗараг Н. Шаһсуваров мәнән разы галмады, мән исә ону бир пис адам һесабы едирдим.

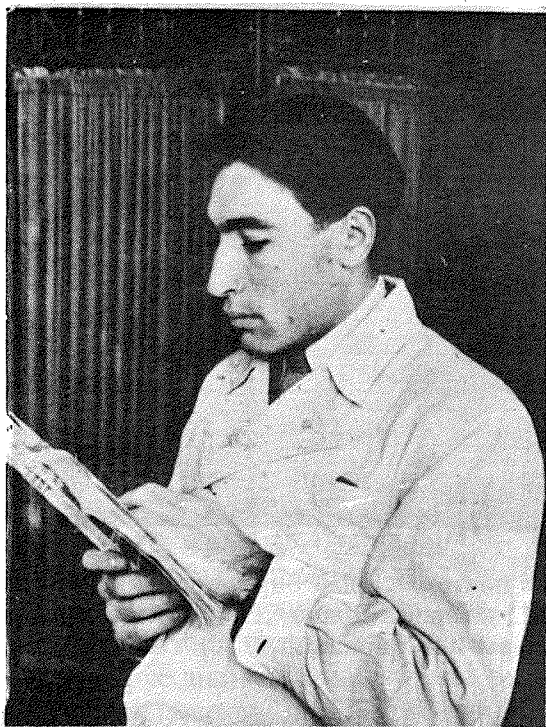
Деканатлыгыда җахшы охуҗан тәләбәләрдән бир нечәсини Москваҗа IY курса көчүрүб республика үзрә җүксәк сәвиҗдә биликли мүгәхәссисләр һазырламаг истәҗирдиләр. Мәни дә чағырдылар, разылыгымы вердим вә һесабы етдим ки, кедәрәм Москваҗа әтрафым һамысы рус олар, онда мәчбур олуб рус дилини җахшы өҗрәнәрәм. Әкәр мәним үчүн чәтин олса җенә дә тәкрат курсада галарам, рус дилини мүкәммәл өҗрәниб дәрәсләrimi давам етдирәрәм. Анчаг белә олмады. Белә ки, о вахт тибб институтларында 6 иллик тәдрис илинә кечирилирди. Мән IY курса көчүрүлмүшдүм. Москвада IY курс тәләбәләри 5 иллик програм илә институту гуртарырдылар. III курсада охуҗанлар 6 ил мүддәтиндә охумалы идиләр. Она көрә дә әкәр мән IY курсада галсаҗдым бир ил галдыгым, бир ил исә 6 иллик III курсларла охуҗачагыма көрә институту 7 ил мүддәтинә гуртармалы идим. Одур ки, мән кечә-күндүз рус дили илә мәшгул олдым. Јолдашларым һәм өз дәрәсләримдә, һәм дә рус дилинин өҗрәнилмәсиндә мәнә чох көмәклик етдиләр. Һәтта деканатлыгыдан мәнә 30 нәфәр /тәләбә јолдашларымдан бизим патокда 103 нәфәрдән 4 оҗлан иди, галаны исә гыз / тәләбә тә”јин етмишдиләр ки, һәр күн онларың бири мәнә 2-3 саат дәрәсдән әләвә рус дили өҗрәтсинләр.

Иззэт һәким /сағдан биринчи/ И. В. Сталин адына
Москва 2 нөмрәли Дөвләт Тибб институтунда тәләбә
јолдашлары илә бирликдә

Јаддан чыхмаз тәләбәлик илләри,
Ким унудар ширин, имран дилләри.
Иззәт тез-тез сөһбәт ачыр о вахтдаң,
Елә бил ки, саф су ахыр буадаң.

Хатырлајыр нечә-нечә сирдашы,
Хатырлајыр дост-танышы, јолдашы.
Чохларыјла әлагә дә сахлајыр,
Вахт тапанда кедиб тапыр, јохлајыр.

**МОСКВА ТИББ ИНСТИТУНУН V КУРС ТƏЛƏБƏСИ
ИЗЗƏТ САДЫГОВ. 1949 -чу ил**

Кечə дə, кۈндۈз дə чалышды Иззəт,
Əн ағыр зəһмəтə алышды Иззəт.
Рус дилини чох тез єјрəнə билди,
Өмۈр дəфтəриндən бу дərди силди.

Китабханаларда кечирди кۈнۈ,
Биликлə ачарды чəтин дۈјۈнۈ.
О бəјۈк шəһəрдə, буна инанын -
Адыны учалтды Азəрбајчанын.

Инди дә мән һәм ин тәләбә јолдашларымы, Москва 2-чи Дөвләт Тибб институтунун ректору, кенерал Миловидову, декан, профессор Типоркову / о, бакылы иди/ јаддан чыхармырам вә онлара өз миннәтдарлыгымы билдириәм.

6 ајдан сонра мәним кефим көкәлди, рус дилини өјрәнмишдим. Профессор Бакулевин јанында чәррахијә дәрнәјинә кедирдим. Тибб - Мәһкәмә экспертиза кафедрасында кечәләр нөвбәтчи галырдым, беләки, һәм ишләјирдим, һәм өјрәнирдим. Беләликлә 1949-чу илдә институту гуртардым, Москванын сүтунлу залында бурахылыш кечәси јүксәк сәвијјәдә, чох тәнтәнәли кечди вә инди дә о унудулмаз күн јадымдадыр.

Мәни Азәрбајчан көндәрдији үчүн өз республикамыза гајтардылар вә бурада мәһкәмә - тибб эксперти чатышмамазлыгына көрә Јевлах рајонларарасы мәһкәмә тибб экспертина көндәрдиләр. Орада бир ил ишләјиб Москваја аспирантураја гајытдым, анчаг конкурсдан кечмәдим. Москва вилајәтинин Солнечногорск шәһәриндә чәрраһ ишләјиб, һәм ин илин /1951-чи илин/ пәјызында академик Н. Н. Блохинин јанында ординатураја кирдим. Анчаг ону да дејим ки, аспирантураја конкурсдан кечмәдијимә көрә чох әзијәт чәкирдим. Н. Н. Блохинин јанында ординатурада оландан сонра, шүкүр едирдим ки, нә јахшы ки, аспирантураја кирмәмишәм. Н. Н. Блохин дүнјанын ән мәшһүр алимләриндән олуб, бир нечә харици өлкәләрин академияларынын академики, ССРИ Елмләр Академиясынын академики, ССРИ Тибб Академиясынын /узун илләр/ президенти олмушдур. Николај Николајевич дүнјада мәшһүр олан онколожи мәркәз јаратды вә онун шәһрәти кениш јайылды.

Н. Н. Блохин Ленин мұкафаты лауреаты, Сосиалист Әмәји Гәһрәманы, Дөвләтләрарасы Ленин мұкафаты комиссијасынын сәдри олмушдур. О, Совет Иттифагында онколокија елминин инкишафында бә-

јук рол ојнамышдыр. Азербайчан үчүн бир чох јуксәк сәвијјәли алимләр, мүтәхәсисләр һазырламышдыр вә дәфәләрлә Бақыда олмушдур. Онун мәнә гаршы аталыг гәјгысы һеч вахт јадымдан чыхмаз. Москвадакы Н. Н. Блохинин тикдирдији мәркәз инди онун адыны дашыјыр.

Н. Н. Блохинин јанында илк ординаторлардан бири мән олдум, диқәри исә индики Онколожи Мәркәзин баш директору Н. Н. Трапезников иди. Мән академик Трапезников вә онун һәјат јолдашы Маргарита илә о вахтлар етдијим достлуғу инди дә давам етдирирәм. Чох вахт онларын евиндә галардым. Тәчрүбәви чәрраһијјә чох мејл кәстәрирдим, она көрә дә чохлу операсијалар едирдим. Трапезников исә елмә вә нкилис дилинә мејл кәстәрирди.

Јаздығым диссертасијада бәзи орфографик сәһвләр олурду. Н. Н.Блохин исә диссертасијаны бир нечә јердән позараг мәнә хәбәрдарлыг едирди ки, чүмлә дүз гурулмајыб, сәһв фикир вардыр. Бир дәфә о, зарафатла, дејәсән азербайчан дилиндә јазмысан, деди. Мән исә елә һесаб едирдим ки, о, мәним мүдафиә етмәјими истәмир. Анчаг белә дејилмиш. О, истәјирмиш ки, мәним мүдафиәмә һеч бир кәсин сөзү ола билмәсин.

Елә бу вахтлар Н. Шаһсуваров јадыма дүшдү. О, вахты илә мәнә аталыг гәјгысы бәсләјәрәк дүз јол кәстәрирмиш. Анладым ки, о, һәгигәтән чох бөјүк, аличәнаб, саф үрәкли, һәддиндән артыг гәјгыкеш вә дүзкүн адам имиш. Она көрә дә онун дедији сөз “ елм нә гоһумлуғла, нә дә пулла алына биләр” јадыма дүшдү. Нә исә, Н.Н. Блохин бә”зән ишдә вахты олмајанда мәни өз евиндә гәбул едиб диссертасијамы мәнимлә бирликдә јохлајыб, чатышмајан шејләри әлавә едәрди. О, мәнә чәрраһијјәнин сирләрини өјрәдәрди.

Н. Н. БЛОХИН

Чох гајғы көстәриб Азәрбајчана,
Мин рәһмәт охујаг биз кәрәк она.
Ән азы ијирми азәрбајчанлы
Алим јетишдириб о, исти - ганлы.

Севиб јурдумузу Иззәтә кәрә,
Блохин олмајыб әсла үзкәрә.
Гајғыкешлик едиб о бөјүк инсан,
Кәрәк унутмајаг ону һеч заман.

Мән исә кечә-күндүз клиникадан чыхмаздым, она ассисент олардым. Һәмчинин өзүм чохлу мүхтәлиф операсијалар едәрдим. Мәним чалышганныгым онун хошуна кәлдији үчүн хәтрими чох истәјәрди. Онун һәјат јолдашы Надежда Германовна, гызы Ксенија, нәвәси Колја бизим айләнин ән әзиз адамларыдырлар. Мән һәјатда Н. Н. Блохин кими икинчи али-чәнаб адам танымырам.

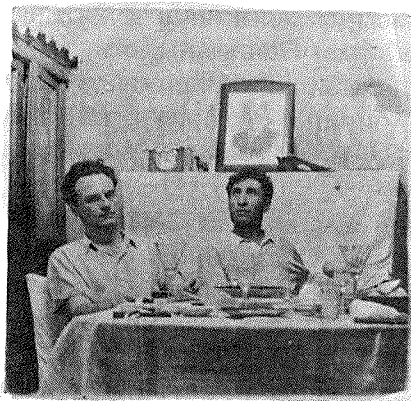

МОСКВА. ДОСТЛАР. СОЛДАН: ӘҖЛИМАН
ӘМИРАСЛАНОВ /ипди Тибб Унверситетиин
Ректору/ вә ИЗЗӘТ САДЫГОВ

Тапдыг киши - Әһлиманын атасы,
Достум иди дәјишилиб дүңјасы.
Маарифдә һәмкар олдуг чох илләр,
Ону һәр вахт јада салар нәсилләр.

Зэкасыјла халга шөһрэт кәтирди,
Тәрбијәси Әһлиманы јетирди.
Гардаш билдим Әһлиманла Иззәти,
Бир-биринә чох бөјүкдүр һөрмәти.

1952-чи илин мај ајынын 2-си иди. Биз кафедра-нын ишчиләри илә Останкино тәрәфә Мајовкаја кәз-мәјә вә истирахәтә кетмишдик. Мән дә гојун әтин-дән кабаб биширirdим. Кабаб достларыма ләззәт ве-рирди. Кефимиз јахшы иди. Јолдашларыма дедим ки, бурада олан көлдә чиммәк истәјирәм. Онлар буна ра-зылыг вермәдиләр, дедиләр ки, Москвада бу вахтлар су сојуг олур. Һәм дә јағыш јағыр. Мән сојугдан горх-мурдум. Форсландым, онларын сөзләринә бахмајараг сојунуб өзүмү атдым көлә. Бир гәдәр үздүклән сонра гыраға чыханда милиционер мәнә јахынлашды вә е"лан етди ки, бурада чиммәк олмаз, сән гајданы поз-мусан. Јолдашларымла дедик ки, әкәр бурада чиммәк олмазса онда нә үчүн јазыб көлүн әтрафына асмамы-сыз. Нә исә, милиционерлә сөзүмүз дүз кәлмәди. Иш јеримә мәктуб јазачағы илә мәни горхутду. Бу һади-сәдән 15 күн сонра мәни илк партија тәшкилаты бү-росунда коммунист партијасына гәбул едирдиләр. Ка-тиб бир мәктуб чыхартды ки, милисдән мәктуб кәлиб ки, Садыгов Останкинода көлдә чиммишдир. Елә бу-на көрә дә мәни партијаја гәбул етмәдиләр, ишими тәхирә салдылар.

МОСКВА. АКАДЕМИК К. С. ЛУМАШОВ ВӨ
АСПИРАНТ ИЗЗӘТ САДЫГОВ. 1952-чи ил

Иззәт чәсарәтлә киришди ишә
Межли өйрәнмәжә олду һәмишә.
Блохин, Лумашов - бөйүк алимләр,
Иззәтдә көрүрдү мәһарәт, һүнәр.

Һамы әмин иди кәләчәжинә,
Билдиләр јетәчәк өз диләжинә.
Сынаг апармагдан јорулмурду һеч,
Зәһмәти өзүнә сән дә бир дост сеч.

Институтда мәним хәтрими чох истәјирдиләр. Ка-
федранын досенти Дышлыс мәнә деди ки, Садыгов
кечә-күндүз сән хәстәханадан чыхмырсан, ишләјир-
сән. Елә буна көрә дә сәнә истираһәт дә лазымдыр.
Бөйүк театрын директору мәним достумдур. О, мән-
дән хаһиш едиб ки, бир нәфәр јахшы һәким тапым
көндәрим театрда нөвбәтчи һәким ишләсин, һәм пул
газансын, һәм дә пулсуз театра тамаша етсин. Бу сө-
зү мәнә дејәндә досент Дышлыса разылығымы вер-
дим. Кетдик. Орада Кичик Театрын да мұавини отур-
мушду. О, билдирди ки, онун да театрында нөвбәтчи
һәким јери бошдур. Одур ки, мән ајда ики дәфә Бө-

јук Театрда, 2 дэфэ дэ Кичик Театрда нөвбэтчи һә-
ким ишләмәјә разылыг вердим вә беләликлә ишә
башладым. Ишим белә иди: - ахшам саат 18. 00-да
театра кәлиб орада олан һәким кабинетини ачардым,
дава - дәрманлары јохлајардым. Театр башлајан кими
кечиб залда һәкимә ајрылмыш стулда әјләшәрдим.
/Залда ики стул ајрылмышды/. Әкәр тамашачылардан,
јахуд да артистләрден тәсадүфән хәстәләнән олса
онлара тибби јардым кәстәрәрдим.

Јадымдадыр Лемишев охујанда чох гызларын үрәји
хараб оларды, өзләрини пис һисс едәрдиләр. Онлары
залдан чыхарыб һәким отағына кәтирәрдиләр вә мән
онлара тибби јардым кәстәрәрдим. Бир чох артист-
ләрлә орада таныш олмушдум. Һәтта Бөјүк Театрда
Әлијева фамилијалы бир азәрбајчанлы балерина илә
дә таныш олдум.

О вахты Бөјүк Театрда билет чох чәтинликлә та-
пыларды. Мән исә бу әлверишли шәраитдән истифа-
дә едәрәк бир чох тәләбә вә аспирант достларымы,
рәһмәтлик профессор Худу Мәммәдову, профессор
Чәләл Аллаһвердијеву, Камал Ширинову вә дијәр
достларымы өзүмлә театра апарардым.

МОСКВА .АКАДЕМИК Н. Н. ТРАПЕЗНИКОВУН
/ солдан-2- чи / бағында. Солдан: 1-чи ИЗЗӘТ
САДЫГОВ. Н. Н. ТРАПЕЗНИКОВУН ТӘЛӘБӘ
ЖОЛДАШЫ ,3 - чү ФИРУЗ ФӘРЗАНИ, отурап ЕЛМАН
ИБРАҺИМОВ . 1968 - чи ил

Иззәтин һәҗаты кечибди белә,
Чох отуруб дуруб алимләр илә.
Һәр вахт сахланылыб хәтир - һөрмәти,
Достлуг мејданындан гачмајыб гәти.

Достла јаза дөнүб өмүрүн ғышы,
Һеч вахт унутмајыб досту - танышы.
Дүңјадан көчәнә рәһмәт охујуб,
Адыны гәлбинә мөһкәм тохујуб.

Мән ординатураны гуртарыб диссертасијамы һа-
зыр етдикдән сонра, аилә вәзијјәтим илә әлагәдар
олараг /атам хәстә иди, ишләмирди, анам евдар га-
дын иди, 2 бачым вә бир гардашым институтда оху-
јурдулар / Бакыја гајыданда Н. Н. Блохин буна разы-
лыг вермирди. Онун јанында галыб ишләмәји мәнә
тәклиф етди. Анчаг мән Бакыја гајытдым. Нә етмәк
олар, һәҗатын өз ганунлары вардыр. Анчаг мән вә

аиләм индијә гәдәр дә Н. Н. Блохинин, Н. Н. Трапезниковун аиләси илә достлуг едирик. Һәтта мәним оғланларым Москвада охујанда истираһәт күнләри онларын евинә кедәрәк бирликдә наһар етмәләри Н. Н. Блохинин вә Надежда Германовнанын үрәјиндән оларды.

Мән, Н. Н. Блохинин илк азербайчанлы тәләбәси олдум, онушла ән жүксәк мүнәсибәтләр јаратдым. Азербайчанлыларын онколожи мәркәзә јолу чох асанлыгла ачылды. Ораја аспирантураја, доктурантураја һеч бир маниә олмадан дахил олурдулар. Н. Н. Блохин вә Н. Н. Трапезников Азербайчан Республикасына дәјәрли алимләр вә мүғәхәссисләр һазырламышлар. Онлардан профессор А. Аббасов, Азербайчан Тибб Университетинин ректору, Дөвләт Мүкафаты Лауреаты, академик Ә. Әмирасланов, Азәрб. Онколокија институтунун директору, профессор Ч. Әлијев, досент Ф. Фәрзани, алимләрдән А. Әлизадә, Ә. Абдуллајев, М. Нәсиров вә бир чохларынын адларыны чәкәрәк онларла фәхр етдијими билдирирәм.

Академик Н. Н. Блохинә аллаһ рәһмәт етсин, онун ады - жүксәк мәшлији мәним јадымдан чыхмајачаг.

Мән 1955-чи илин ахырларында Бақыја гајытдым. Мәни Азербайчан Дөвләт Тибб Институтунун чәрраһијјә кафедрасынын мүдири, академик Мирғасымовун јанына кафедранын асиссенти көндәрдиләр. Мәни академик јахшы гәбул етди. Сөһбәт етдик. Кафедрада танышылыг заманы бәзи һәкимләрин аппендисит вә јыртыг операсијаларынын ким едәчәји үчүн бир-бири илә мүбаһисәләринин шаһиди олдум. Бу јерсиз мүбаһисәләри көрүб өзүмү пис һисс етдим вә орада ишләмәк истәмәдим.

Јенидән Назирлијә гајытдым ки, мәни башга јерә ишә көндәрсинләр. Елә бу вахт Камран Һүсәјнову Назирликдә көрдүм. О, Сумгајыг шәһәр партија комитәсинин биринчи катиби иди. Атамы вә мәни таныјырды. О, мәни дүз назирин јанына апарыб деди

ки, Сумгајытда тэзэ хэстэхана тикмишик. Она көрө дэ мэн бир јахшы һәким ахтарырам. Бу һәким Садыгов Москвада институту гуртарыб. Онун әмрини вер апарырам Сумгајыта вә она ев дэ верәчәм. Һеч мәним разылығымы сорушмадан әмрими алыб машына миниб кетдик Сумгајыта. Һәмин вахтдан 1955-чи илдән мән Сумгајытда ишә башладым. Һәм бир чәрраһ кими, һәм поликлиниканын баш һәкими кими, сонралар исә хэстэханада шө"бә мүдири кими, нәһајәт һәмин хэстэхананын баш һәкими вәзифәсинә тә"јин едилдим вә фәалијјәтә башладым.

Сумгајытда бөјүк чәрраһијјәнин тәмәл дашыны гојдум. Мә"дә резексијасы, гара чијәр, өд јолларында, бағырсагларда, бөјрәкләрлә, книколокија үзрә бир чох чәтин операсијаларла, мүрәккәб травматологи операсијаларла мәшғул олдум. Јени ичәд етдијим трикаин мәһлулу илә јерли анестезија едәрәк сонралар ағ чијәр патолокијасында, лобектомија, пулмоектомија вә с. операсијаларла мәшғул олараг бир чох ағыр хәстәләри өлмүн пәнчәсиндән гуртардыг.

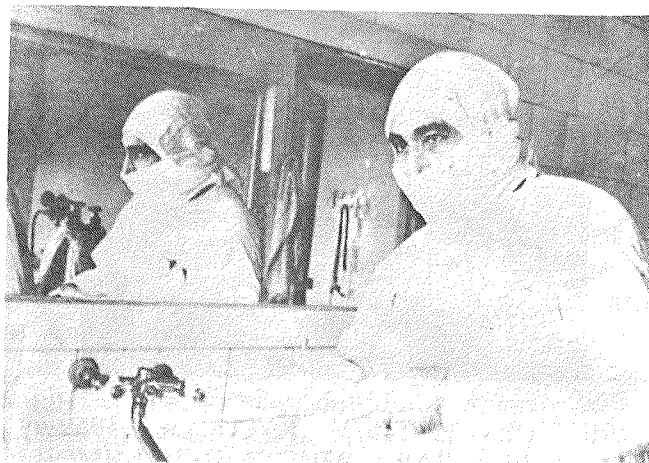
С
В
А
Р
Т

КӘЛБӘЧӘР. ИСТИСУ КУРОРТУ. 1959-чу ил.
Сагдан: ЖАЗЫЧЫЛАР - МИРЗӘ ИБРАҢИМОВ, ӘЛИ
ВӘЛИЈЕВ, ОҢЛАРЫН , ДОСТУ ИЗЗӘТ ҺӘКИМИН
АТАСЫ ЧАМАЛ МӘММӘДГУЛИЈЕВ, КӘЛБӘЧӘРИН
РӘҢБӘР ИШЧИЛӘРИ СӘФӘР ВЕРДИЈЕВ ВӘ ИСА
ТӘҢМӘЗОВ

Истису галыбды дүшмән әлиндә,
Јашајыр елинин анчаг дилиндә.
Халгын инамындан олмушам һалы,
Јенә дә олачаг гонаг-гаралы.

Үмидәм гәләбә чалыначагдыр,
О чәннәт гәнимдән алыначагдыр.
Вәтән ешги бизә гој имдад олсун,
Мирзәнин, Әлинин руһу шад олсун.

ИЗЗӨТ ҺӘКИМ КЕЧӨ ТӨТЧИЛИ ЧӨРРАБИЈӘ
ӘМӘЛИЈАТЫНА ҺАЗЫРЛАШӘРКӘН /әкси күзкүјә
дүшүб/

Кечәләр дә ағыр хәстә кәләндә,
Зәнк вурулуб Иззәт буну биләндә,
Јердән дуруб дәрһал һаја чатыбды,
Әввәл бахыб гашларыны чатыбды.

Фәгәт, јенә үрәк-дирәк вериб о,
Дајанмајыб өз ишини көрүб о.
Јатмајыбды чох-чоһ белә кечәләр,
Белә чагда һәким нечә динчәләр?!...

1970-чи илләрдә академик Амосовун тәләбәси Ә. Бағырову Сумгајыта дә"вәт едәрәк торокол чәрра-
һијјә шө"бәси ачыб, үрәкдә комиссиратомија вә ди-
кәр үрәк гүсурларынын операсијасы илә мәшғул ол-
дуг. Бир сөзлә Сумгајытда сәһијјәни јүксәк зирвәләрә
галдырдыг. Нәинки өз республикамыздан, һәтта Да-
ғыстандан, Күрчүстандан вә Ермәнистандан бир чох
хәстәләр бура кәлиб ничат тапараг сағалыб кедирди-
ләр.

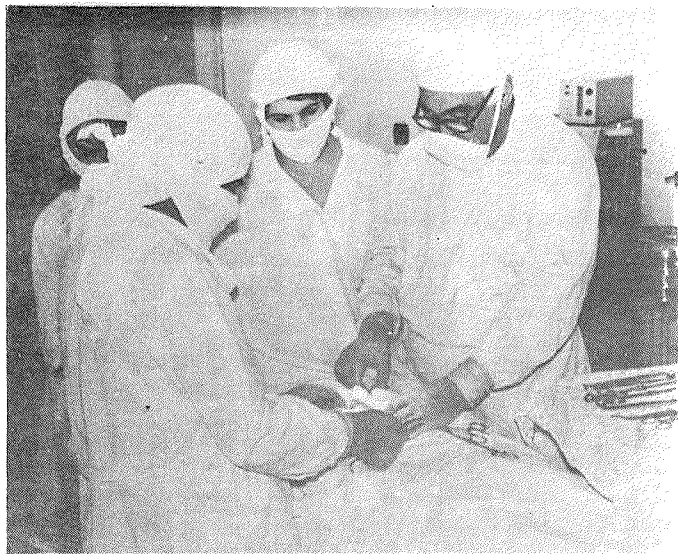

**ИЗЗЭТ ҺӘКИМ /солдан биринчи/ ФРАНСАНЫН
ПАРИС ШӘҺӘРИНДӘ. 1960-чы ил**

Јенә дә јолланыб Иззәт сәфәрә,
Ады Парис олан көзәл шәһәрә.
Дүнјаја “көр-көтүр дүнјасы” дејиб,
Һеч вахт өјрәнмәји санмајыб ејиб.

“Чох кәзән чох биләр” бу халг кәламы,
Һәмишә Иззәтә вериб илһамы.
Гарыш-гарыш кәзиб Азәрбајчаны,
Бәхтәвәр инсанды кәзиб дүнјаны.

1960-чы илдә Азәрбајчанда илк дөфә Бирләшмиш Тәҗили Тибби Јардым хәстәханасы јаратдыг ки, бу тәшәббүсү республиканын һәкимләри Тәкмилләш-дирмә институтуна дикәр республикалардан кәлән һәкимләр дә бәјәниб ону башга республикаларда да һәјата кечирмәјин тәрәфдары олдылар.

**СУМГАЈЫТ. САҒДАН : I -чи ИЗЗӘТ САДЫГОВ
ЧӨРРАҢИЈӘ ӘМӘЛИЈАТЫНДА**

Бычаг вар инсана вахтсыз әчәлдир,
Кимин әлиндәсә ән рәзил әлдир.
Бу бычаг гәддарын әлиндә олса,
Бүтүн ел - обаны батырар јаса.

Тәбибин әлиндә ән ити бычаг,
Кәсиб хилас едәр инсаны анчаг.
Керијә гајтарар кәлән әчәли,
Иззәт дә бах, белә логмандыр бәли.

Сумгайтда ишлэмэјимэ бахмајараг ССРИ-нин Тибб Академијасы илэ, Онколожи Мэркэзи илэ даими элагэ сахлајырдым. Елми-тэчрүбү конфранслар кечирирдик. Ытта ССРИ -нин Тибб Академијасы-нын јубилеји медалы илэ тэлтиф олундум.

МОСКВАЛЫ БӨЛҮК ТИББ АЛИМИ В. Д. ДЕДОВА /ортада/ ЛАЧЫН РАЈОНУНУН МИНКЭНДИНДЭ ЧАМАЛ КИШИНИН АЙЛЭСИ ИЧЭРИСИНДЭ. АЈАГ ҮС-ТЭ ДУРАНЛАР ,солдап: ИЗЗЭТИН БАЧЫЛАРЫ 1. ВА-ЛИДЭ, 2. СОЛМАЗ, 3. БЭСИРЭ,4. ШЭФИГЭ; отурашлар, солдап: ИЗЗЭТ ВЭ ГАРДАШЫ ИСМАЈЫЛ. 1952- чи ил

Кэрэк биз гайтараг о көзөл чағы,
Јенэ дэ Минкэндин олсун гонағы.
Солтан бабамызын охшары олаг
О јурду дүшмэнин элиндэн алаг.

Дэрд, гэмэ гэлбимиз даһа јад олсун,
Исмајылын руһу буңлап шад олсун.
Севинсин Валидэ, Солмаз, Бэсирэ,
Шэфигэ - гайытсын бир дэ о јерэ.

Бир чох ССРИ чэрраһларынын конфрансла-
рына, гурултајларына, Үмүдүнја конгресләринә
нүмајәндә сечиләрәк иштирак етмишәм. 20 - дән
јухары елми әсәрин мүәллифи, "Сүмүк ичиндән
трикаин мәһлулу илә јерли анестезија" диссертаси-
јасы мүдафиә едәрәк тибб елмләр намизәди адыны
алмышам вә Азәрбајчан Милли Академијасынын
докторлуғу дипломуна лајиг көрүлмүшәм. Мәнә елә
кәлир ки, әсл ад халгын сәнә вердији аддырӘкәр ел -
оба ичәрисиндә чәкдијим зәһмәтләрә көрә бир
һөрмәт газана билмишәмсә өзүмү ән хошбәхт адам
һисс едирдим." Ел ағзы, фал ағзы" - бу аталар сөзү
илә там разыјам. Халг мәним әмәјимә һансы хидмәти
верирсә /лап мәнфи гјјмәт версә дә/ она үрәклән
разыјам. Чүнки халгын көзү тәрәзидир. Бу тәрәзи һеч
вахт сәһв етмәз.

ДҮНЈА АНКОЛОКЛАРЫНЫН МОСКВА КОНГРЕ-
СИНДӘ АЗӘРБАЈЧАН АЛИМЛӘРИНИН НҮМАЈӘН-
ДӘ ЬЕЈ'ӘТИ. САҒДАН: биринчи сырада 4-чү ЬИНД
АЛИМИ ЧАНДЫРА. САҒДАН: икинчи сырада 2-чи
ИЗЗӘТ САДЫГОВ. 1962-чи ил.

Иззәт пүр-камала чох тез долубдур,
Али мәчлисләрдә јери олубдур.

а-
тә
н
н
и-
ы
н
тә
-
р
м
у
и
н
ч

Елми чәсарәтлә дејиб сөзүнү,
Һеч вахт өјмәјибдир амма өзүнү.

Диггәти чәлб едиб елми кәшфләри,
Онлар тәдбиг олур илләрдән бәри.
Бәјәнилиб онун јени мәлһәми,
Бирликдә чалышыр ағлы, гәләми.

Дәфәләрлә Сумгајыт Халг Депутатлары Совети-
нин депутаты сечилмишәм. ССРИ- нин Сәһијјә ә"ла-
чысы, ССРИ вә Азәрбајчан Сәһијјә Назирликләри-
нин, Сумгајыт Партија комитәсинин фәхри фәрман-
ларына ләјиг көрүлмүшәм.

АЗӘРБАЈЧАН ТИББ ИНСТИТУТУНУН МӘЗУНЛА-
РЫНДАН БИР ГРУПУНУН 25 ИЛЛИЈИ МҮНАСИБӘ-
ТИ ИЛӘ. СОЛДАН: икинчи сырада 1-чи ИЗЗӘТ
САДЫГОВ. 1974-чү ил.

Шириндән-шириндир көзәл хатирә,
Кәрәк һамы ону јадә кәтирә.

Зәһмәтли олса да һәр фәсилләри,
Тәләбәлижинсә балдыр илләри.

Будур көр нечә ил кечиб арадан,
Бу көрүшү ариф имиш јарадан.
Үрәкләр севинир, күлүр чөһрәләр,
Барлы ағач олуб инди пөһрәләр.

1988-чи илдә Вәтәнин башыны гара булудлар алан заман фикирләшдим ки, ермәни азғынлары бизим республикаја кеч-тези басгын едиб торпаглаарымызы зәбт едәчәкләр. Одур ки, Ермәнистанла сәрһәдләри-мизи мөһкәмләндирмәк лазым иди. Онун үчүн дә сәр-һәд рајонларында јашајан чаванлар вә үмумијјәтлә әһали үчүн иш јери ачмаг, шәраит јаратмаг вачибдир ки, чаванлар рајонлары тәрк етмәсин, иш тапыб иш-ләсинләр. Бу мәгсәдлә мән Сумгајыт зијалыларына, идарә вә мүәссисә мүдирләринә мүрачиәт етдим. Он-лар һамысы бу иши бәјәниб өз көмәкләрини әсиркә-мәдиләр.

Зәнкилан, Губатлы, Лачын вә диқәр рајонларда иш јерләри ачылмасы илә мәшгул олагаг дәфәләрлә көс-тәрилән рајонлара кедирдик вә бөјүк машын карван-лары илә бу рајонлара тикинти материаллары, сәнајә маллары, әрзаг мөһсуллары апарырдыг. Лачында Алү-миниум заводунун сехи, Азәрбајчан Борујајма заводу-нун сехи, кимја комбинатынын, мәишәт кимја заво-дунун, синтетик - каучук заводунун, 2 № - ли Тикин-ти трестинин, Сумгајыт Тикиш фабрикасынын фли-алларыны ачырдыг. Бә"зи кәндләрә су кәмәрләри чә-килирди. Минерал су долдуран заводун лаһијјәсини һазырламышдыг. Һамыја мә"лум иди ки, Лачында вә она гоншу олан рајонларда ишсиз адамлар чох иди. Онлар мәчбур олуб иш тапмаг үчүн аран рајонларына вә шәһәрләрә кедирдиләр. Көрүлән тәдбирләр - ачылан иш јерләри чамаатда бөјүк руһ

јүкәклији јаратмышды. Тәәссүфләр олсун ки, биз бу
тәдбирләри ахыра гәдәр һәјата кечирә билмәдик.
Гудурмуш дүшмән торпаглаарымызы зәбт етди.

ИЗЗӘТ САДЫГОВ

Иззәт һөрмәтинин нәдир һикмәти?
Халга хидмәт етмәк олуб гисмәти.
Нијә Иззәт елин ифтихарыдыр.
Инсан һәјатынын хиласкарыдыр?

Иззәт нијә көрә хәшбәхт чағлыдыр?
Үрәк телләријлә јурда бағлыдыр.
Нә ону севдириб, өмрүн һәр чағы?
Һәдсиз садәлији, меһрибанлығы.

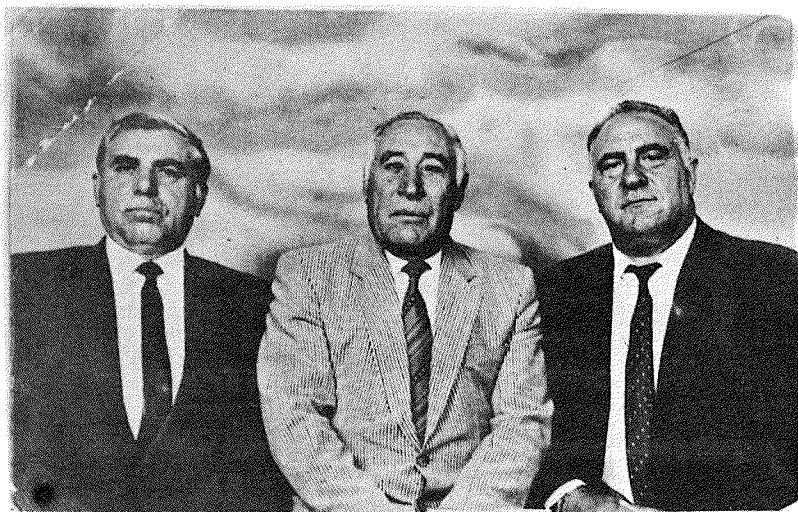
Бу ишдә ән фәал иштирак едән достларым Ф. Са-
дыговун, З. Нүсејновун, У. Гасымовун /Аллаһ рәһмәт
етсин/, Һ. Гасымовун, А. Зејналовун, Т. Мәммәдовун,

Ф. Сулејмановун, Н. Бабајевин адларыны бөјүк ифти-
харла чәкиб онлара тәшәккүрүмү билдирирәм.

Јадымдадыр, Лачын алынмамышдан бир нечә күн
габаг јенә дә Лачына јардым апарырдыг, карванын га-
бағынча мән вә достум Акиф Зејналов кедирдик. Ла-
чынын Малхәләф кәндиңә чатанда А.Зејналов
машыны сахлатды вә деди ки, доктор дүш јеримизи
дәјишәк. Мән ондан сорушдум ки, нәјә көрә
јеримизи дәјишдирмәлијик. О, мәнә изаһ етди ки,
сән сол тәрәфдә отурмусан, о тәрәфдән дә ермә-
ниләр күллә атырлар, одур ки, мән кечим о тәрәфә,
сән исә кеч мәним јеримә. Әкәр күллә атылса гој
мәнә дәјсий. Сәни биз горујуб сахламалыјыг, сән хал-
гымыза лазымсан. Бир гәдәр күлүшдүк вә о, мәни
зорла дүшүрдүб ермәниләрин әкс тәрәфинә кечиртди.

Нәһәјәт, биз дејән олмады. Лачыны, Губатлыны вә
дикәр рајонлары вердиләр ермәниләрә, чамааты исә
көчүртдүләр. Халг мүхтәлиф јерләрә дағылышды.
Сумгајыта кәлән гачгышлары јерләшдирмәк, онлара
көмәк етмәк лазым иди. Јенә дә мүәссәләрдән, за-
водлардан пул јыгдыг. Киминә јашајыш үчүн јер та-
пырдыг, киминә исә мадди јардым көстәриб сығбна-
чаг верирдик. Бу ишдә фәал иштиракларына көрә
Сумгајыт чамаатына, зијалыларына, һөкүмәт рәһбәр-
ләринә, завод, фабрика вә мүәссисә мүдирләринә
миннәтдарлыгымы вә тәшәккүрләрим билдирирәм.

Нәһәјәт, бирчә, јеканә үмидимиз галыр ки, көзлә-
јәк, көрәк јерләримиз нә вахт азад олур ки, ора- јур-
думуза - јувамыза гајыдаг. Анчаг онда раһатлыг та-
пыб әминаманлыгла јашајыб хош күшләр көрәк вә
бурада - Сумгајытда бүгүн гачгышларын әзијјәтини
чәкәңләри Шушанын Иса булагына, Лачынын Турш-
сујуна, Кәлбәчәрин Истисујуна, Губатлынын Гачаг
Нәби ојнагларына, Зәңқиланын Чинар мешәсинә го-
наг апарыб онларын биз аз да олса әзијјәтләрини чә-
киб өзүмүзү хошбәхт һесаб едәк.

ОРТАДА ИЗЗЭТ САДЫГОВ, ДОСТЛАРЫНДАН
СОЛДА: Н. АФАЈЕВ; САҒДА: З. ИСКЭНДЭРОВ

Сөз јохлур достларын сөдагәтиндә,
Һансы дарда галса, дүнсә чәтинә,
Зүмрүд гушу кими һаја јетишәр,
Дөнәр бир мәһәмә, јара битишәр.

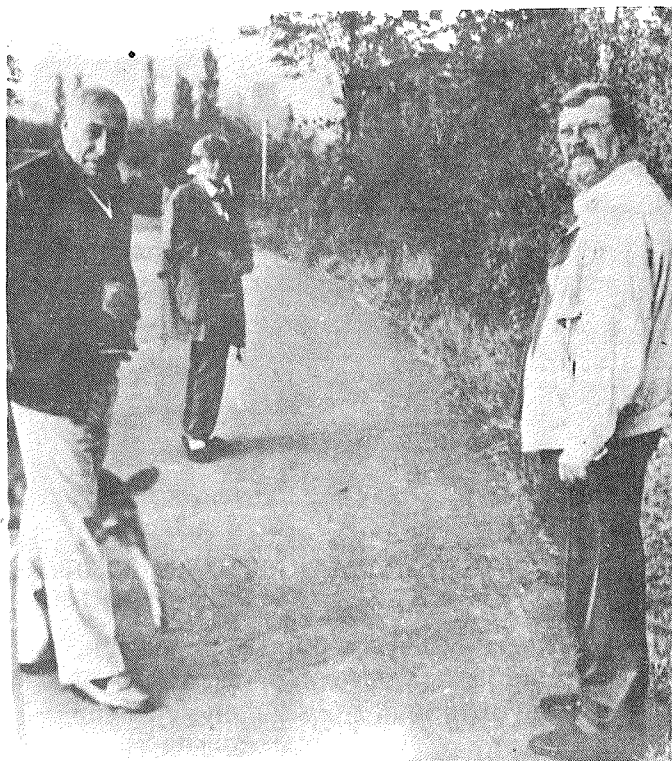
Сынаныб һәјатда е”тибарда о,
Көрсә дә јолунда туфан, гар да о,
Бу да сојутмады мәһәббәтини,
Сарсытмады достлуг мәтанәтини.

**БАТУМИ ШӘҖӘРИ. ИЗЗӘТ САДЫГОВ/сагдан
бирипчи/ ЗАГАФҖАЗИЈА ЧӘРРАҖЛАРЫНЫН
ГУРУЛТАЈЫНДА**

Батуми чәшнәтин сапки тајыдыр,
Бурда чәрраһларын гурултајыдыр.
Чидди мубаһисә ичласда кедир,
Чохлары фәјдалы төклифләр едир.

Иззәтин дә фикри мараг доғурур,
Данышыб охуну һәдәфә вурур.
Гәлбән тәбрик едир дост-ташышлары,
Ону кечирирләр бана-јухары.

ИЗЗӘТ САДЫҒОВ АЛМАНИЈАНЫҢ ЛҮДВИГ
СХАФЕН ШӘБӘРИНДӘ ДОСТУ КАРЛ БУНЧ ВӘ
ҖӘЛӘТ ЈОЛДАШЫ ИЛӘ БИРЛИКДӘ

Мәзунијјәт вахты кәлиб јетәндә,
Дага чыхыб, доланыбды Вәтәндә.
Һәрләп-һәрләп харичә дә келибди,
Өз јурдуна јенә тибгә елибди.

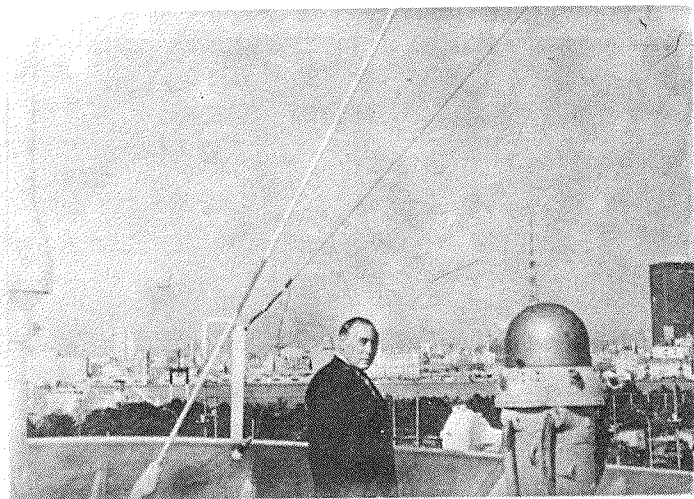
Алманија, јолу дүшүб бу јурда,
Сумгајыты јада салыр о бурда.
Гәриб өлкә чох кәлсә дә хошуна,
Дәјишдирмәз Лачының бир дашына.

ИЗЗЭТ ҮӘКИМ МАЛАЗИЈАДА. 1980-чы ил

Көзэл Малазија бир Шәрг өлкәси,
Һәр јана јайлыб сорағы,сәси.
Диггәти чәлб едир милли кејимләр,
Адәтләр,ојунлар, нәгмә, дејимләр.

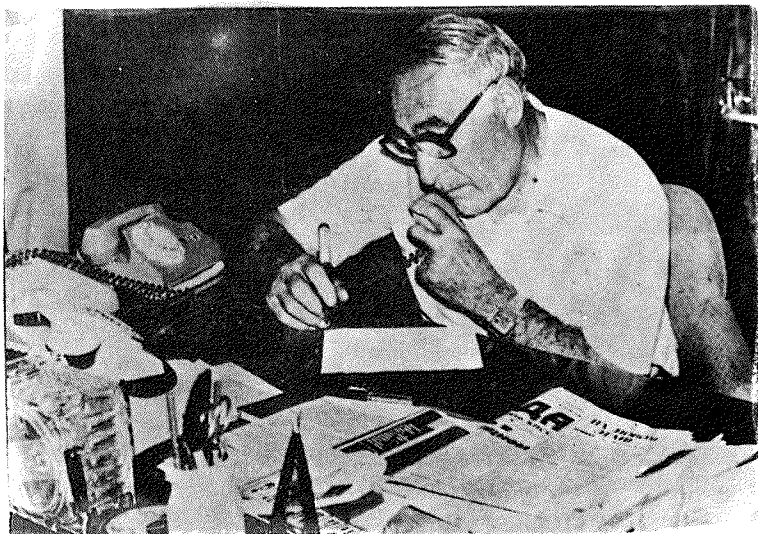
Иззәт, бу сәфәрдән разы галыр о,
Санки иқи көздә сатын алыр о.
Дојмур көрдүүндән бахыр, бахыр һеј,
Бурада диггәти чәлб едир һәр шеј.

ИЗЗЭТ ҺӘКИМ ЈАПОНИЈАНЫҢ ПАЈТАХТЫ ТОКИО ШӘҺӘРИНДӘ

Бу да Јапонија, көзәл Токио,
Шәһәрләр ичиндә чох мәһшурдур о.
Харугә јарадыр ишкүзар ели,
Бурада “гызыл кәсир” һамынын әли.

Иззәт суал верир дөнәбәдәнә,
Чалышыр чох билә, чох шеј өјрәнә.
Дүшүнүр: - Сејр ејлә, һа долан, һа кәз,
Одлар дијарына тај ола билмәз.

СУМГАЛЫТ. ИЗЗӘТ ҺӘКИМ ИШ ОТАҒЫНДА.
1985-чи ил

Иззәтин иши чох - башындан ашыр,
Телефонла јурда тез-тез чалашыр.
Бош вахты һәр күндүр гәбул сааты,
Разы јола салыр о чамааты.

Бирини наүмид гәјтармыр кери,
Бах, белә ишләјир илләрдән бәри.
Бириси ачыгла кирсә ичәри,
Әсәби рам едир ләтифәләри.

**ИЗЗӘТ ҺӘКИМ БАШЧЫЛЫҖ ЕТДИЛИ ХӘСТӘХА-
НАҖА ТИББ АВАДАНЛЫҖЫ КӘТИРӘН ЈАПОНИЈА
НУМАЈӘНДӘЛӘРИНИ ГӘБУЛ ЕДӘРКӘН**

Харичлә әлагә јарадыр Иззәт,
Нәтичәси олур ахырда ләззәт.
Будур, Токиодан гонағлары вар,
Тиббә аид бәхшиш кәтириб онлар.

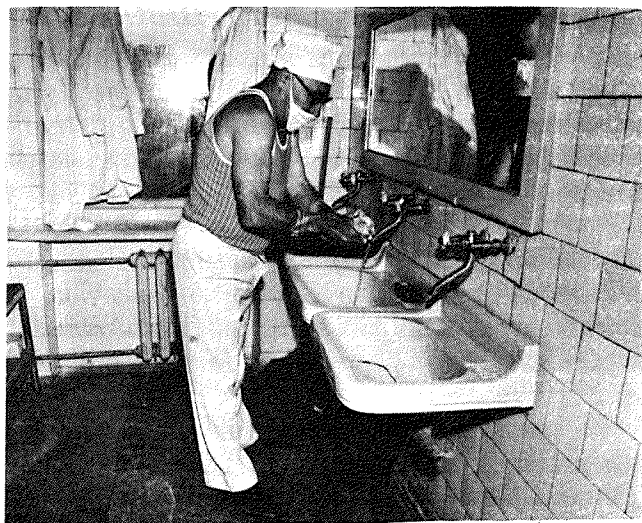
О, өзүнү атыр алова, ода,
Зәнкинлик јарансын хәстәханада.
Һәким мәрд әлини һәр јана атыр,
Бу да хәстәләрин дадына чатыр.

**СУМГАЛЫТ ШӘҺӘРИ. ФӘАЛЛАР ЛЫҒЫНЧАҒЫ
ИШТИРАКЧЫЛАРЫ. САҒДАН: 9 -чу ӘСКӘР АБ-
ДУЛЛАЈЕВ /Академијаның мұхбир үзвү /, 10-чу ИЗЗӘТ
САДЫГОВ ВӘ БАШГАЛАРЫ**

Һәмишә апарыр ичтимаи иш,
Иззәт бу сәһәдә газаныб вәрдиш.
Тәдбирләрдә фәал иштирак едир,
Имәчилик олса дәстәйлә кедир.

Чалышыр Сумгајыт чох абад олсун,
Һамы дејиб күлсүн, тәлбләр шад олсун.
Јахшы ишдән кери ғалмыр ө гәти,
Бунунла да артыр иззәт - һөрмәти.

ИЗЗӘТ ҺӘКИМ ЧӘРРАҢИЛӘ ӘМӘЛИЛАТЫНА ҖАЗЫРЛАШАРКӘН

Бәләдәм Иззәтин хасиҗҗәтинә,
Бәләдәм гәлбинин пак ниҗҗәтинә.
Елин адәтинә дүз әмәл едир,
Тоҗда да оҗнаҗыр, җаса да кедир.

Никбинлиҗи вермир әсла әлиндән,
Ширин зарафатлар дүшмүр дилиндән.
Руһуну артырыр сөзү, хәстәнин,
Инамына дөнүр үзү, хәстәнин.

БОРЧ АЛДЫҒЫМ “РҮШВӘТ”

1950-чи илдә мәнә бир хәстә мұрачиәт етди ки, онда нечә илдир ки, зоб хәстәлији вардыр. Һәм дә тиротоксикоздан инчијир. Башга сөzlә бүтүн әсәб системи едокрин систем мұвазинәтдән чыхмышды, бәдәни зәһәрләнирди, пулсу 250 -јә гәдәр бир дәги-гәдә вурурду. Сөзүн гысасы чох мұрәккәб вә ағыр хәстә иди. Өјрәндим ки, бу гадынын 4 ушағы вардыр, әри исә Азәрбајчан Борујајма заводунда фәһлә ишләјир, өзү исә ишсиздир. Әринин мөвачиби исә чәми 60 манат олдуғу үчүн чох чәтинликлә доланырдылар.

Бу хәстәни әввәлчә консервантиб мұаличә етмә-лијдим ки, пулсун нормал-һала салам, бәдәндә олан интоксикасијаны кәтүрәм, анчаг бундан сонра ону операсија етмәк мұмкүн оларды. Мән онун мұаличәси илә мәшғул олмагла бәрабәр дикәр зоб хәстәләрини дә мұаличә едиб операсија едирдим. Елә хәстәләр вар иди ки, ондан чох сонра кәлирди, анчаг ондан әввәл операсија едилирди. Бу она кәрә иди ки, дикәр хәстәләрдә интоксикасија јох иди, онлары операсија етмәк оларды. Бу гадын мәнә јанашыб деди ки, бәс мәнән сонра кәлән хәстәләри операсија едирсиз, амма мәни јох, хаһиш едирәм мәни дә операсија едін, ушагларым евдә тәкдир. Онлара бахан јохдур. Мән ону баша салдым ки, онун үрәји зәифдир, бәдәни зәһәрләниб, ону мұаличә едәндән сонра пулсуну 80 - 90 -на ендирәндән сонра операсија едәчәјәм.

Хәстә бир нечә күндән сонра кәлди ки, мән сиздән хаһиш едирәм мәни операсија едін вә сизә 25 манат пул кәтирмишәм. Мән ону чох чәтинликлә баша салдым ки, мәнә пул лазым дејил. О јенә дә јалварды ки, мәни тез операсија ет, әкәр мәним пулumu кәтүрмәсән, демәли, пулум аз олдуғу үчүн она јахын дурмурсан. Бу хәстәни әсәб системинин позулмасына вә јахуд ки, инамынын итмәсини нәзәр алараг

онун 25 манатыны көтүрдүм вэ она дедим ки, сэн мәни өзүнэ борчлу һесаb етдин, мән чалышчагам ки, сәнин борчундан чыхым. Бу сөһбәтдән сонра хәстә разы кетди вэ о 25 манаты мән сөйфә гөжуб сахладым ки, хәстәни сагалдандан сонра она гәйтарым. Буна бахмајараг кечирилән мүаличәләрлә һәлә дә онун вәзијјәтини јахшылашдыра билмирдик. Бу хәстә јенә дә кәлиб мәнә деди ки, доктор, Аллаһа анд олсун вәзијјәтимиз писдир, һеч бир јердән пул тапа билмирик, јенә дә гоншулардан 25 манат борч етмишик, буну да көтүр мәни операсија ет. Мән јенә дә она үрәк-дирәк верәрәк ону сагалтмагыма сөз вердим вэ јенә дә о борч алдыгы 25 манат пулу да көтүрүб сөйфә гөјдүм вэ она изаһ етдим ки, мәним һаггымы вериб вэ ону сагалтмаға борчлујам.

Нәһајәт, интенсив конструктив мүаличә она көмәк етди, пулсу 85-ә енди, интоксикасијасы көтүрүлдү вэ ону операсија етдим. Операсија чох чәтин кәчди, чәрраијјә столунда онун вәзијјәти бир нечә дәфә критик һала дүшдү вэ нәһајәт, операсијаны гуртарыб 3 сутка кечә - күндүз онун јанында галараг тәһлүкәли вәзијјәтдән чыхартдым. Хәстә сагалды вэ евә кедәси олду. Һәммин күнү мәнә јахынлашды, чох разылыг едәрәк әлимдән өпдү. Мән сөйфәки 50 манаты чыхарыб она вердим. О, пулу көтүрмәк истәмәди вэ чох һәјәчан кечирди. Ону баша салдым ки, бу 50 манаты бир ата кими сәнә верирәм. Әкәр мәнә һөрмәтин варса бу пулу көтүрүб айләниз үчүн хәрчлә вэ гөј ушаглар мәнә дуа етсин. Алмасан, мән бу пулу көтүрүб 2 - 3 нәфәр јолдашла кедиб ресторанда јејиб ичәчәјәм. Ички мәни сәрхош едәчәк, бәдәним ағрыјачаг, евә сәрхош кәләндә айләм мәнән разы галмајачаг. Одур ки, бунлар мәнә һеч бир фәјда вермәјәчәк. Амма, бу 50 манаты сән апарыб айләни һеч олмаса 15 күн сахласан һәм мәним үчүн хош олар, һәм дә айләнин вәзијјәти бир гәдәр јахшылашар. Бу сөзләрән сонра чох чәтинликлә пулу хәстә гәбул етди вэ мәнә

дуа едә-едә евинә кетди. Она мәсләһәт көрдүм ки, бир иш дә тапыб ишләсин вәзијјәтләри јүнкүлләшсин. Әкәр бу мәсләһәти гәбул етсә мәнә мүрачиәт етсин. Бу хәстә бир ајдан сонра мәнә мүрачиәт едәрәк билдирди ки, о там сағалыб ишләмәк истәјир. Анчаг иш тапа билмир. Мән достум Сумгајыт тичарәт шө"бәсинин мүдириндән хаһиш етдим ки, бир касыб савадсыз гадын вар, ону мүнәсиб ишлә тәмин ет. Сөзүм јерә дүшмәди. Бир күн сонра гадын ишә дүзәлди.

Јајын гызмар бир күнүндә күчәдән кечирдим, бир дә көрдүм ки, бир гадын гышгырыр: -Ај доктор, ајаг сахла. Гадын будкадан чыхыб гача-гача мәнә јахынлашды вә хаһиш етди ки, бузун ичиндә су сахламышам. Һәмишә көзүм сәни кәзирди ки, бир стакан бузлу су верәм ичәсән. Одур ки, хаһиш едирәм бир стакан сојуг су ич. Бу гадынын һәрәкәти о гәдәр сәмиими иди ки, һәлә дә мәним јадымдан чыхмыр. Сују ичдим, мәнә ләззәт верди. Сөһбәт заманы гадындан ушагла-рыны сорушдум. О, мәнә сөјләди ки, ушаглары бири 10-чу синфи, бири исә 8-чи синфи гуртарыр. Бунлары да нә институтга, нә дә техникума дүзәлтмәјә имканымыз јохдур. Она тапшырдым ки, ушаглары көтүрүб мәним јаныма кәлсин. Белә дә олду. Гызыны тибб техникума, оглуну исә техноложии техникума дүзәлдә билдим. О ушаглар техникуму битирдикдән сонра гијаби институтга кирдиләр.Инди исә о оғлан Суперфосфат заводунда адлы-санлы бир мүһәндис кими ишләјир. Бу аилә Сумгајытда ән габагчыл, јахшы зиялы аилә олмагла мәни өзләринә бир ағсагал сајырлар. Вә мән онларын хејир- шәр ишләриндә һәмишә иштирак едирәм.

Мәним хәстәм олмуш һәмин гадын - Хатын инди сағ- саламат бир нечә оғул, гыз вә нәвә саһиби олуб көзәл һәјат гуруб јашајырлар.

БƏЛАЛЫ ГОНАГЛЫҒ

Җадымдадыр 1963 -чү ил иди. Лачын районунун Минкәнд кәндиңдән Сәнәм адлы беш ушаг анасы мәнә мүрачигәт етди. Онун дедиҗинә көрә ағыр хәстәләнир, кәтириләр район хәстәханасына, лакин дәрдинә әлач тапылмыр. Ону көндәриләр о вахткы Степанакертә, 20 - 25 күн хәстәханада галыр, анчаг мүаличә һеч бир эффект вермир. Вәзиҗәти сон дәрәчә ағырлашыр. Һәкимләр белә гәрәра кәлирләр ки, хәстәни мүаличә етмәк мүмкүн деҗилдир, онун гара чигәриндә “хәрчәнк” хәстәлиҗи баш вәриб. Одур ки, хәстәни чыхарыб евә апармаг мәсләһәтдир. Сәнәмин әри Мәнаф мәни җахшы таныҗырды. О, Степанакертдән бир баша машын тутуб, хәстәни Сумгаҗыта чатдырмышды. Мәнаф мәни тапды вә Сәнәми көстәрәрәк деди ки, о, өлүм аҗагындадыр, хаһиш едирәм она нә мүмкүндүрсә көмәклик ет. Мән хәстәҗә бахдыгдан сонра онун вәзиҗәтинин ағыр олдуҗуну билиб гара чигәрин шишини, гарнына су җыҗылмасыны тәҗин етдим. Хәстәҗә бир чох үрәк вә аҗрыкәсичи, интоксикасияны көтүрән дәрманлар вурдугдан сонра, ону мүтләг операсия етмәҗи мәсләһәт көрдүм. Сәнәм мәнә чох инанырды. О, деҗирди ки, мәни сән операсия етсән анчаг онда сағаларам.

Вәзиҗәтин ағырлығыны Мәнафа баша саландан сонра ону операсияҗа көтүрдүм. Гарнындакы суҗу, асцити бурахдым, гара чигәриндә инкишаф етмиш, дашлашмыш, чох бөҗүк һәчминдә олан “ехинакок” шиши мүәҗҗән етдим. Шиш бөҗүк олдуғундан гара чигәрин гапысыны сыхараг ассит/ гарын бошлуғуна суҗун җыҗылмасы/ әмәлә кәтирмишдир. Гарын бошлуғу үзвүләрини сыхараг, диафрагманы галдырараг хәстәни нәфәс алмага гоҗмурмуш, она көрә бир чох органлар өз функциясиндан галмышды, бөҗүк үрәк деҗүнтүләри олараг гап дөврәнында тәнәффүс дә позулмушду. Бу шишин бәд хәссәли олмадығыны тәҗин етдикдән сонра һәммин шиши - “ехинакоку” чыхартдым. Һәд-

дән зијадә севиндим, она көрә ки, 5 ушаг анасыны өлүмдән гуртармышдым. Сәнәми мәним јаныма кө-тирмәсәјдиләр, кәндә ғајтарсајдылар јәгин ки, онун орган үзвләринин фәәлијјәти дајаныб тезликлә һәја-тыны итирәчәјди.

Сәнәм сағлам кәндә кетди. Һәр јәј кәндә кедәндә о, бизи Минкәндин балына вә ғајмағына гонаг едәр-ди. Сәнәм инди дә сағ саламат јашајыр. Бир эпизод јадыма дүшдү:

Јајда Мәнафкилә гонаг кетмишдим. Мәнаф ары-ларындан бир ағ шан бал чыхартды вә сорушду ки, буну бир шүшә конјакла јејә биләрсән? Мән исә он-дан сорушдум бәс сән нечә. О чаваб верди ки, јох мән јејә билмәрәм. Кишиләнәрәк дедим ки, мән је-јәрәм, бир шәртлә ки, мәрч кәләк. Әкәр мән бу 3 килолут шаны јесәм онда Истисујун үстүндә - булаг башында бир гонаглыг версин, әкәр јејә билмәсәм, онда гонаглыг мәним үзәримә дүшүр.

Шәртләшәндән сонра мән башладым балы јејиб конјакы ичмәјә. Елә балы јејиб гуртармышдым ки, бирдән һисс етдим ки, бәдәним јаныр, башымдан од чыхыр, чох чәтин нәфәс алырам. Һеч вахт тапыб вә-зијјәtimi нә Мәнафа, нә дә јанымызда отуран гонаг-лара билдирә билмәдим. Тез гачараг евин јахынлы-ғындан ахан, буз кими сују олан Минкәнд чајына - Бадамоғлунун көлүнә палтарлы - палазлы өзүмү ат-дым. Иш о јердә иди ки, башымы судан чыхаранда елә билирдим ки, башымдан алов чыхыр. Одур ки, нәфәс алараг, тез-тез башымы, бәдәними сујун ал-тында сахлајырдым. Нәфәсим дарыхан кими башымы судан сыхарыб нәфәс алыр, јенә дә сујун алтына ки-рирдим. Бу минвалла сујун алтында 10 дәгигәјә гәдәр галдым вә сакитләшдикдән сонра судан чыхдым. Ис-ланмыш палтарымы, паспортуму вә сүрүчүлүк вәси-гәми гурутмагла мәшгул олдум. Мәнаф вә дикәр го-наглар мәнә чајын ғырағына гуру алт вә үст палтар-ыны кәтирмәсини дә унутмамышды. Мән әјними дә-

ЛОҒМАН ИЗЗЭТДЭ ҮНЭР,

ГЭЗЕТЛЭРДЭН СЭТИРЛЭР

СУМГАЛЫТ ГЭЗЕТЛЭРИ, ЖАЗЫР ИЛЛЭРДЭН БЭРИ

Изнэт Садыговун һәкимлик фәалијјәти эн чох Сумгајыт шәһәриндә давам етдијинә көрә 30 илдән артыгдыр ки, бу шәһәрдә чыхан вә башга гәзетләр онун шәфалы әлләринин һикмәтиндән, тибб саһәсиндә елми кәшфләриндән, һуманист вә сон дәрәчәдә гәјгыкеш бир инсан олмасындан мараглы мә”-луматлар дәрч едирләр. Онлардан бир нечәсини вә бәзиләриндән гыса сәтирләри нәзәрә чатдырмагла бу лоғман һаггында ајдын тәсәввүр јаратмаг истәјирик.

30 илдән дә габаг јазылмыш “Сумгајытын кәнч алими” адлы мәгаләни олдуғу кими бу китаба дахил етмәји лазым билдик.

СУМГАЛЫТЫН КӘНЧ АЛИМИ

1944-чү илин јајы иди. Иззнэт Садыгов орта мәктәби јеничә битирмишди. Бу вахт ордуларымыз һитлерчи ишғалчылары гәрбә тәрәф говурдулар...

Изнэт һәлә орта мәктәбдә охујаркән һәким олмаг истәјирди. Сәбирсизликлә көзләнилән вахт кәлиб чатды. О, Лачынын уча дағлары, сылдырым гәјалары вә јашыл мөшәләри илә видалашыб Бақыја кәлди. Азәрбајчан Дөвләт Тибб институтуна мүвәффегијјәтлә имтаһан верди. И. Садыгов институтда јахшы охујурду. Үчүнчү курсу битирәркән деканлыгда она дедиләр:

- Сәни Москва тибб институтуна кечирмәк истәјирик, фикрин нәдир?

Иzzэтин севинчинин һәдди-һүдуду јох иди. Доғма пайтахтда охумаг бөјүк шәрәфдир. Буна көрә дә о: - Мәмунијјәтлә кедәрәм - дејә чаваб верди.

Иzzәт Москва тибб институтунда бир сыра чәтинликләрә раст кәлди. Һәр шејдән әввәл, рајон јериндә тәһсил алмыш Иzzәт рус дилини мүкәммәл билмирди. Дәрсликләр, елми әдәбијат, мұһазирәләр-һамысы рус дилиндә иди. И. Садыгов бурадан да башлады. Өз үзәриндә мүнтәзәм олараг ишләди...

Илләр сүр"әтлә өтүб кечди. Иzzәт доғма республикада чалышмаг үчүн Азәрбајчан ССР Сәһијјә Назирлијинин сәрәнчамына кәлди. Назирликдә Иzzәт Јевлах рајонуна кетмәји тәклиф етдиләр. Онун һәкимлик борчу, тәбијәтчә көзәл Лачыны Јевлахла дәјишмәк һиссини даһа да гүввәтләндирди.

Лакин Иzzәти марагландыран тәкчә бу дејилди. О, тибб саһәсиндә елми тәдгигат апармаг, бунунла да халга даһа чох хејир вермәк истәјирди. Буна көрә дә бир ил сонра Иzzәт Москва елми тәдгигат клиника институтунда чәрраһлыг үзрә ординатураја дахил олду.

..Иzzәти чохдан бәри бир мәсәлә марагландырырды. О, бу барәдә китаблар охујур, чәрраһијјә әмәлијјатларында иштирак едирди. Нәһајәт бир күн о, елми рәһбәри Н.Н.Блохинә мүрачиәтлә:

-Николај Николаевич, нә вахтдадәк биз хәстәләрә биһушдары вериб чәрраһијјә әмәлијјаты апарачагыг, - дејә сорушду - ахы онсуз да ағры ағрылығында галыр.

- Бәс сизчә нечә едәк, һәләлик олан будур. Тәклифиниз нәдир?

- Мән истәјирәм елә бир дәрман тапым ки, ән чәтин чәрраһијјә әмәлијјаты апарыларкән белә ағры јох едилсин, јарылачаг һиссә кејидилсин.

- Бу барәдә нәдән истифадә етмәк истәјирсән?

- Мәнә елә кәлир ки, новакаин, дикаин вә совкаин мәһлуллары бу саһәдә көмәк едә биләр. Амма

хансы дәрмандан хансы нисбәтдә көтүрмәк үзәриндә мөһкәм дүшүнмәк ләзымдыр.

Профессор бир гәдәр фикрә кетди. Хәялында нә исә өлчүб - бичдији, һесабладығы үзүндән көрүнүрдү. Бирдән о: - Ағыллы фикирди - деди, - лакин бу чох дәгиг тәдгигат тәләб едир, өзү дә илк тәчрүбәләр һејванлар үзәриндә апарылмалыдыр. Ахы совкаин гана јеридилдикдә зәһәрләнмә верир.

...Будур, кәнч тәдгигатчы новакаин, совкаин вә дикаин мәһлулуны сичан организминә јеридир. Сичан өлүр. Иззәти фикир көтүрүр: "Бәлкә дә совкаин вә дикаинин зәһәрли тәсирини азалтмаг мүмкүн дејил. Онда мәним зәһмәтим һәдәр кедәр ки". Бир аз сонра о, өз-өзүнә: - Бу ола билмәз - дејә дүшүндү. Јени тәркибли бир гәдәр зәиф мәһлул сичан вә ада довшаны организминә јеридилдикдә бу дәфә гыч олма баш верди.

Иззәт фикирләширди. Демәк, гисмән зәиф мәһлулун зәһәрләјичи тә"сири аз олур. Беләликлә о, дәфәләрлә тәдгигатлар апарды. Һәр дәфә бу мәһлулун тәркибини дәјишди. Нәһәјәт бир күн севинчлә:

- Николај Николајевич, дәрманларын бу тәркибдә зәиф мәһлулунун организмә һеч бир зәһәрләјичи тә"-сири олмур. Профессор тәчрүбәни, мәһлулу бир нечә дәфә нәзәрдән кечирди. Хејли фикрә кедәндән сонра әләвә етди:

- Бәли, бәли, Иззәт, тәчрүбәнин ән тәһлүкәли һиссәси сизин хејринизә гуртармышдыр.

Тәчрүбәнин кедишини олдугу кими јаздылар.

Индисә тәчрүбәни адамлар үзәриндә апармаг оларды.

Гаршыда мүһүм бир мәсәлә дурурду: "Көрәсэн бу үч дәрмандан алынн зәиф мәһлул чәрраһијјә әмәлијјаты апарылачаг јери, хусусилә сүмүк најиһәсини кејидиб агрысызлапдырачагмы? Бу агрысызлашдырма чәрраһијјә әмәлијјаты гуртардыгдан сонра да мүәјјән тә"сир көстәрәчәкми?"

И. Садыгов бу мәгсәдлә 152 нәфәр хәстә үзәриндә тәчрүбү әмәлијјат апарды. Нәтичә чоҳ јахшы иди.

...Будур, һәр һансы бир сәбәб үзүндәнсә гатарын алтына дүшүб ики ғычы әзилмиш ағыр бир хәстәни клиникаја кәтирдиләр. Хәстә һушуну итирмиш, онун јашајачағына үмид азыр. Профессор Блохин:

- Иззәт, инди сәнин дәрманын бурада өз күчүнү кәстәрмәлидир. Һазырлаш, әмәлијјата башлајаг. Бир нечә дәгигәдән сонра хәстә чәрраһијјә столунда иди. Иззәт гана, сүмүјә мәһлул јеридиб чәлд һәрәкәтлә ишә башлады. Хәстәнин рәнки тез-тез гачыр, ағырынын гүввәтли тә”сириндән үрәји дајанмаг дәрәчәсинә чатырды. Кәнч тәдгигатчыны фикир кәтүрмүшдү:

“Керәсән ону һәјата гајтармаг мүмкүн олачагдымы. Ахы бу мәним үчүн әсас сынаг јеридир”. О, бу суалын чавабыны өзү верирди: - “Бәли, мән она һәјат верәчәк, хәстәни өлүмдән хилас едәчәјәм”.

Әмәлијјат гуртардыгдан бир гәдәр сонра хәстәни һуша кәтирмәк мүмкүн олду. Бајагдан дәһшәтли ағырыларын тә”сириндән кәзләрини ача билмәјән, нәфәси кәсилмәкдә олан хәстә инди әзијјәтлә дә олсә данышыр вә ағырыларын хејли азалдығыны дејирди.

Демәк, мәһлул бу тәркибдә һәтта сүмүјү белә кејидир, ағырлары јох едир.

Профессорлар, ординатлар вә башга танышлар Иззәти үрәкдән тәбрик етдиләр. Чүнки бу тибб елминин јени бөјүк наилијјәти иди. Сәвинчинин һәдди-һүдуду олмајан И. Садыговун диссертасија мөвзусуну белә адландырдылар: “Новакаин, дикаин вә совкаин зәиф мәһлулларынын комбинасијасы илә сүмүк дахили кејитмә”. Бу үч дәрманын биркә зәиф мәһлулуна исә “Трикаин”ады верилди.

Беләликлә Иззәт диссертасијасыны тамамлајыб Азәрбајчана гајытды. Ону Сумгајыт шәһәр бирләшмиш хәстәханасынын поликлинкасына баш һәким тә”јин етдиләр.

Ш.Абдуллајев, “Сосиалист Сумгајыты”,

“Чәрраһ Иззәт Садыгов” адлы мәгалә Ч.Рәфијев тәрәфиндән 14 феврал 1956-чы ил тарихдә “Сосиалист Сумгајыты” гәзетинин 20-чи нөмрәсиндә дәрч олунмушдур. Мәгаләдә Иззәт һәкимин кечдији һәјат јолундан, тибб елми саһәсиндә етдији кәшфләрдән, онун јаратдыгы “Трикаин” адландырдыгы кејидичи дәрмандан, Москвада ишләјәркән орада 1825 чәрраһијә әмәлијјаты апармасындан бәһс олунур. Ады чәкилән мәгаләдә һәјәчанлы бир һадисәдән бәһс едилир. Балаһүсејн Мәммәдов адлы өлүмчүл бир вәзијјәтә дүшмүш, һушуну итирмиш хәстәни кәтириләр. Хәстәнин оникибармаг вә јогун бағырсағы партламыш, һәр ики голунун биләк сүмүкләри сынмыш, бејни силкәләнмишди. Әкәр бир нечә дәгигә әрзиндә тәчили тәдбир көрүлмәсәјди хәстә кечинәрди. Иззәт һәким ағыла кәлмәз бир чәлдликлә чәрраһијә әмәлијјатына башлајыр. Хәстәнин саһибләри Балаһүсејнин чәрраһ бычағынын алтындан сағ чыхачағына инанмырлар. Амма Иззәт Садыгов өз камалына вә әлләринә инанырды. Гыса мүддәт әрзиндә о, ишини баша чатдырды. Әмәлијјат гәләбәјлә баша чатды. Артыг, ики ајдан сонра Балаһүсејн Мәммәдов иш башында иди.

Јенә дә һәмин гәзетин 31 декабр 1957- чи ил тарихли, 154-чү нөмрәсиндә “Јолдашлыг шаржы” чап олунмуш, бурада Иззәт һәкимин шәклинин алтында ашағыдакы ше”р парчасы јазылмышды:

Ким демәз јахшы һәкимдир
Садыгов Иззәт үчүн,
Киши баш сындырыр өз истәдији
сәнәт үчүн.
Елә дәрман јарадыбдыр ки,
сүмүкләр кеј олур,

Алмыш алимлик адыны белә
бир хидмәт үчүн.

Илк күнләрдән башлајараг Иззәт һәкими чамаат “Хиласкар” адландымаға башлады. Камил чәрраһ олмасына вә ән башлычасы инсани рәфтарына көрә Иззәт Садыгов үмүмхалг һөрмәти газанмаға наил олду. Будур, јенә “Сосиалист Сумгајыты” гәзетини нәзәрдән кечиририк. 5 ијул 1958-чи ил тарихли, 78 нөмрәли бу гәзәтдә” Онларын һәјаты хилас едилди” редаксия мәгаләси дигтәтимизи чәлб едир. Алтыағач кәнд хәстәханасына Бахшалы кәндиндән бағырсагларында дүјүн әмәлә кәлмиш Аббасов адлы бир ушағы кәтириләр. Һәкимләр белә гәрара кәлир ки, ушағы Иззәт һәким хилас едә биләр. Тәчили Сумгајыта машын көндәрилир. Санки Зүмрүд гушунун түкүнү јандырмышдылар. Иззәт һәким көзләнилдјиндән чох тез кәлиб чыхыр. Онун чәрраһ әлләри ушағы өлмүн пәнчәсиндән хилас едир. Алтыағач хәстәханасына Мәрәзәдән кәтирилән чох ағыр хәстәнин - Әбдүррәһманованын да бәхти кәтирир. Јенә дә Иззәт һәкими чағырырлар. Хәстә әчәлин әлиндән алыныр.

“Сосиалистический Сумгаит” гәзетиндәдә / 4 / XII-59, 142/ Г.Әлибәјов мә”лумат верир ки, сағалмасы чох чәтин олан бир ушағы Иззәт һәкимин әлләри үзүлмүш анаја санки дүнјалар бәхш етди.

Һәмин гәзетин 12 јанвар 1964-чү ил тарихли, 6-чы нөмрәсиндә “Чәрраһ И. Садыговун икимининчи чәрраһијјә әмәлијјаты” адлы бир мәгалә дәрч олунмушдур. Мәгаләни Азәрбајчан ССР Али Советинин әмәкдашы В. Болдырјев вә Азәрбајчан Телеграф

агентлијинин ишчиси П. Шетников имзаламышдыр. Онлар Иззэт һәкимин ичтимаи бир хадим олмасындан, бүгүн сумгајытлыларын севимлисінә чеврилмәсиндән вә 2000 - чи чәрраһијјә әмәлијјатынын да мүвәффәғијјәтлә кечмәсиндән һәдсиз разылыг вә миннәтдарлыгга өз үрәк сөзләрини изһар етмишләр.

“Сосиалист Сумгајыты” гәзети 28 апрел 1964-чү ил тарихли, 50 -чи нөмрәсиндә Иззэт һәкимин ата-сы, танынмыш ел ағсагалы Чамал Мәммәдгулијевин мәгаләсини чап етмишдир. Онун мәгаләсини оху-јанда фәхр едирсән ки, Чамал киши кими бир атын-ын Иззэт кими оғлу оларды. Башга чүр ола билмәз-ди.

Иззэт Садыгов бир чох харичи өлкәләрдә олмуш, сәфәрдән гајыданда өз тәәссүратларыны мәтбуатда дәрч етдирмишдир. Онун ады чәкилән гәзетин 16 март вә 19 март 1971-чи ил тарихли 30-31 -чи нөм-рәләриндә чап олунмуш “Мисир хатирәләри” мәга-ләси марагла охунур вә санки өзүн дә Иззәтин кәз-дији јерләри сәһајәт едирсән.

Иззэт һәкимин тәшәббүсү илә бир чох елми вә ичтимаи тәдбирләр һәјата кечирилмиш вә өзү бу јы-ғынчагларын фәал иштиракчысы олмушдур. Бир не-чә дәфә рәһбәрлик етдији хәстәхананын јублејлә-рини тәшкил етмиш вә гәзетләр бу һадисәләри ке-ниш ишығландырмышдыр. /Мәсәлән, “Коммунист Сумгаита, “21/XI - 1971, 139/

Иззэт һәким һаггында гәзетләрдә кедән бир јазы-ны да бүгүлүклә бу китаба дахил едирик. Халг ја-зычысы, дөнмәз әгидәли , сөзүнү бир дәфә дејән, әсил киши Әли Вәлијевин “Азәрбајчан кәнчләри” гәзетиндә /13 - I - 1973, 6/ дәрч олунмуш “Чәрраһ” адлы очеки илә таныш олаг.

ЧӨРРАҺ

Республикамызын үрәкачан, көңүлөхшајан кушә-ләриндән бири Лачын рајонудур. Уча дағлары, ғалын мешәләри, диш көјнәдән булаглары, ишләк зирәк, чалышан әмәкчиләри илә мәшһур олан бу рајонда ғәдим вә көзәл кәңдләр чохдур. Бу кәңдләрдән ән бөјүү Мийкәңд адланыр. Әсли Сисјан маһалынын Шәки кәңдиндән олан Чамал Садығ оғлу Мәммәд-гулијев 1918-чи илдә тәләјини һәмишәлик оларағ һәмин кәңдә бағламышды. Сөзүн һәгиги вә кениш мә”насында әсил инсан кими таһыдығымыз сәдағәт-ли вә унутулмаз достумузун јурдунда јөнлү, фәра-сәтли өвладлары ғалмышдыр. Мән сизә онлардан бири - аиләнин бөјүк оғлу, тибб елмләр намизәди, Сумғајыт шәһәр бирләшмиш хәстәханасынын баш һәкими чәрраһ Иззәт Садыгов барәсиндә данышмағ истәјирәм.

Инди кәңчлик шәһәриндә Иззәти таһымыјан, онун чәрраһлығ мәһарәтиндән хәбәрдар олмајан чох аз адам таһылыр. Бу да тәбиидир, Иззәт пешәсинин вургунудур, чәрраһијјә отағында /бә”зән күндә бир нечә дәфә/ өлүмлә тәкбәтәк дөјүндән ғалиб чых-мағы, ағыр хәстәләрә шәфа вериб онларын өмрүнү узатмағы һәјатынын башлыча мәғсәди һесаб едир.

Иш елә кәтирди ки, кечән ил Иззәтин јанына хәстә апармалы олдум. Чохдаң көрүшмәсәк дә, бир-биримиздән һал - әһвал тутмаға имкан тапмадығ. Әмәлијјат тәчили кетмәли иди. Белә дә олду. Елог-лум хәстәјә ничат верди.

Бир дәфә ғоһумума баш чәкмәјә келәндә, Иззәт-лә хәстәхананын коридорунда растлашдығ. Мәни ка-бинетә дә”кәт етди. Сәһбәгимиз ширин кечди. Иззәт башчылығ етдији коллективдән сөз ачды. Сон беш илдән бәри чијин-чијинә ишләдији тибб ишчилә-

риндэн, хүсүсэн кэнчлөрдөн агыз долусу данышды. Бирдэн нечэ олдуca, сорушдум:

- Гардашоглу; бэс орта мэктэби битирэндэн сон-
ра һәкимлик охумаг гэрарына кэлмәжинә сәбәб нә
олду?

Гәдд-гамәтли, тунч сифәтли мүсаһибимин һеч бир
сөз демәдән күлүмсәдијини көрүб әләвә етдим:

-Һә, данышсана...

Бу дәфә Иззәт сөз алтында галмады:

- Данышмагла јазмаг сиз јазычыларын сәнәтидир.
Чәрраһларын вәзифәси исә кәсмәк, тикмәк, хәстәјә
шәфа вермәкдир. Анчаг вахт ки, лазым билирсиниз,
онда дејим. Баш һәким кечиб јериндә әјләшәндән
сонра данышмага башлады:

- Һәким олмагы лап ушаглыгдан арзулајырдым,
амма горхурдум. Өз-өзүмә дејирдим: - “Бирдән али
мәктәбә кирә билмәсәм, онда нечә олар. “ Одур ки,
үрәјимдән кечәнләри һеч кимә демәдим. Нәһәјәт,
1944-чү илдә камал аттестаты илә Минкәндән Бакыја
кәлиб имтаһан вердим. Тибб институтуна дахил ол-
дум. Бәли, гоһум - әграба, дост - ашһа, таныш - би-
лиш дә Чамал кишинин оғлунун һәким олачагындан
анчаг буидан сонра хәбәр тутду.

Иззәт сон сөзләри дејәндә үз - көзүндә јенә шән
тәбәссүм ојнајырды. Ушаглыг илләри јадыма дүшдү.
Онда да үзү күләр иди. Балдырганла, чачыг, дәвә-да-
баны илә кичирткән, гузугулагла јарпыз, гушәппәји
илә гојунгулагы јемәји чох хошларды. Анасы Сәријјә
онун барәсиндә “үзүјола ушагдыр” -дејәрди.

1947-чи илдә тәһсилини давам етдирмәк үчүн бир
дәстә азәрбајҗанлы тәләбә илә бирликдә икинчи
Москва Дөвләт Тибб институтуна көчүрүлдүјүнү ха-
тырлајанда Иззәтдән сорушдум:

- О вахт Москваја көндәрилмәјинә нечә бахдын?

- Сөвиндим, анчаг фәрәһимин өмрү көдәк олду.
Дәриндән дүшүнмәмишдим. Москвада дәрсләр рус
дилиндә анарылырды. Мән исә русчаны мүкәммәл

билмирдим. Деканымызы мәсәләдән һалы едәндә, о чох никбин вә үмидли һалда деди, “Москвада охумаг сәадәтдир. Бу фүрсәтдән истифада етмәлисән. Пайтахта рус јолдашларла бир јердә олачагсан. Онлар сәнә дил өјрәнмәкдә көмәк едәрләр”. Һәгигәтән дә белә олду. Москвада бизи дәрин һөрмәтлә гаршыладылар. Доғрудур, илк күнләр мұһазирәләри јазмагда, суаллара чаваб вермәкдә чәтинлик чәкирдим. Лакин шәһәрә, јолдашлара өјрәндикчә, һәр шеј гајдасына дүшдү. Ики ил дә тез кәлиб кечди. Институту битирәндә артыг рус дилиндә сәрбәст јазыб охујурдум...

Бу ара телефон зәнк чалды. Иззәт дәстәји галдырыб динләди вә кимәсә: “ Тәшәккүр етмәјә дәјмәз, борчумуздуру “, - деди.

Телефон зәнкиндән сонра сөһбәтимиз даһа да гызышды. Иззәт сөзүнә давам етди: -Тә”јинатымы Азәрбајчан ССР Сәһијјә Назирлијинә вердиләр. Бакыја кәләндә һавалар бәрк исти иди. Күндүз күләк әссә дә бүркү олурду. Үрәјимдән кечирди ки, Лачына көндәрсинләр. Нечә олса, доғма јердә ишләмәк асан олар. Анчаг нечә дејәрләр, гонаг умдуғуну јемәди. Јевлаға көндәрдиләр. Јевлах һаггында тәсәввүрүм думанлы, фикрим һача иди. Бу рајон һаггында о гәдәр сөзләр ешитмишәм ки...дитдили һаггында, гыздырма барәсиндә, батағлығлар хүсусда, исти, тоз, даһа нәләр, нәләр фикирләшмәјә дәјмәзди. Тәдгигат ишләринә башламалы идим. Тезликлә Јевлаға јола дүшдүм.

Сөһбәт мәни јаман тутмушду. Одур ки, гејри ихтијари олараг:

- Бәс сонра? - дејә һәкимә мұрачиәт етдим.

- Јевлахда ишләдијим бир ил мүддәтиндә дәфәләрлә шәһәр хәстәханасында тәчрүбәләрим и јохлајыб сынагдан кечирдим. Сонра Москва Елми Тәдгигат Клиника институтунда чәрраһлығ үзрә ординатураја көндәрилдим. Бурада ССРИ Елмләр Академијасынын мұхбир үзвү Н. Н. Блохинин јанында ишләјирдим. Онун апардығы чәрраһијјә әмәлијјатларында иштирак

едир, јени - јени тибб эсэрлэри охујурдум. Бир күн фүрсэт тапыб чохдан бэри мәни нараһат едэн бир мәсэлэ барэсиндэ акедемиклэ сөһбэт етдим. “Ни - колај Николајевич, - дедим - һазырда хэстэханаларымызда ишлэдилэн биһушдарыны садэ вэ даһа тэ”сирли дэрманла эвэз етмэк истэјирэм”. Акедемикин мә”налы - мә”налы мәнэ бахмағы елэ бил үрәјимэ тәпэр долдурду. Инамлы һалда давам еләдим. “Истэјирэм ки, бу дэрман васитэсилэ эн чэтин чэрраһијјэ эмәлијјаты апарыларкэн агры һисс олунмасын, јарылачаг һиссэлэр, һэтта сүмүк наһијјэси белэ кејидилмиш олсун. Акедемик чидди аһэнклэ диллэнди: “Көзэл фикирдир. Сизэ тэдгигатынызда мүвәффәгијјәтләр арзулајырам”.

Бир нечэ күндэн сонра академик Блохин јаздығым изаһатла таныш олду вэ бир ата кими мәнэ хејир - дуа верди.

...Иззэт илк тәчрүбәни сичанлар үзәриндэ, даһа сонра исэ довшанлар үзәриндэ апармышды. Бир нечэ ај давам едэн тәчрүбәләр уғурлу олмушду. Иззэт арзуна чатмышды.

Нәһајэт, Иззәтин бир күндэ “һәјатында эн хошбәхт күн” адландырдығы күн кәлиб чатды. О, апардығы тәчрүбәләрин мүвәффәгијјәтли нәтичәләри барэдә севимли мүәллиминә - академик Н. Н. Блохинә һесабат верди. Дүнја мигјасында мәшһур олан бөјүк алим вэ көркәмли чэрраһ исте”дадлы тәләбәсинин елми ахтарышларыны ифтихар һисси илэ тәгдир етди. Ахырда да деди:

- Тәчрүбәнин эн тәһлүкәли һиссәси гуртармышдыр. Бундан сонра инсанлар үзәриндэ эмәлијјат апармаг олар. Анчаг тапдығын кејләшдиричи дэрманла илк эмәлијјаты өзүм апарачағам. Сән исэ көмәкчи олачагсан.

...Клиникаја ики гычы әзилмиш бир хәстә кәтирмишдиләр. О, һушсуз, чохлу ган итирмишди. Јашајыб - јашамајачағы суал алтындајды. Хәстә эмәлијјат

столунун үзөрүнә уздылмышды. Рэнкинин тез-тез гачмасы, агрынын тә”сириндән үрәк дөјүнтүсүнүн зәифләмәси, нәбзинин пис вурмасы Иззәти нараһат едир, әсәбләнширирди. Академик хәстәјә дөрд жүз грам ган вурулмасы һаггында кәстәриш верди. Ган вурулаңдан сонра хәстәнин үрәји ади вәзијјәтә дүшдү. Нәбзи јахшылашды. Әзилмиш јерләр јеридилмиш мәһлулун тә”сириндән кәјидилди. Николај Николајевич вә Иззәт әмәлијјата башладылар. Бир нечә саат давам едән әмәлијјат мүвәффәгијјәтлә нәтичәләнди - хәстә өлмүн пәнчәсиндән хилас едилиб сакит палатаја апарылды. Илк әмәлијјатдан сонра клиниканын елми шурасы Иззәт Садыговун кәшф етдији јени дәрманы бәјәнди вә һәмин кәјләшдиричи совет тибб елминин наилијјәти кими гијмәтләндирилди. Беләликлә, Иззәт Садыговун диссертасијасынын мөвзусу, нечә дејәрләр, өз-өзүнә дәгигләшди: “Новакаиң, дикаин вә совкаиңин зәиф мәһлулларынын комбинасијасы илә сүмүк дахилиндә кәјитмә”. Јени дәрмана исә “Трикаин” ады верилди.

О вахтдан “Трикаин” Совет Иттифагынын тибб мүәссәләриндә чох кениш тәдбиг олунур. Иззәтин өзү исә һәлә Москвада икән јени дәрман васитәсилә хејли мигдарла чәрраһијјә әмәлијјаты апармышдыр.

Хәстәханаја тә”чили чәрраһијјә әмәлијјатына еһтијачы олан хәстә кәтирилдијини ешидәндә Иззәтлә видаташмалы олдум.

Даһа он дәгигә кечәндән сонра исә республикамызын фәхри олан кәңчлик шәһәри Сумгајыты Бакы илә бирләшдирән тәзә еңли јолла кери гајыдырдым. Фикрим исә һәлә дә Иззәтин јанында иди. Хәјалән онуша сөһбәтими давам етдирирдим. Сонра Сумгајыта кедиб - кәлдијим күңләрдә онун барәсиндә ешитдикләrimi хатырламаға башладым, һәмкарларындан ешитдикләрим јадыма дүшдү:

...Иззәт Садыгов һазырда докторлуғ диссертасијасы үзәриндә ишләјир.

...Исте"дадлы чэрраһ индијадәк беш минә јахын әмәлијат апармышдыр.

...Јениликчи алим кими Иззәт Садыговун Москванын, Украинанын вә Азәрбајчанын тибб журналларында чохлу елми әсәри чап олунымышдыр. Үмумиј-јәтлә, о, әллидән артыг әсәрин мүәллифидир.

...Иззәт Садыгов тибб мәсәләләри үзрә Совет Иттифагында вә харичи өлкәләрдә кечирилән бир чох симпозиумларда республикамызы тәмсил етмишдир. Онун елми мә"рузәләри һәр дәфә јүксәк гijмәтлән-дирилмишдир.

...Исте"дадлы чэрраһ дәфәләрлә Сумгајыт Шәһәр Советинин депутаты олмуш, сечичиләрин рәғбәтини газанмыш, чохлу тә"рифнамә, фәхри фәрман вә гijмәтли һәдијә алмышдыр.

Машын Биләчәри јохушунда даш јолла чыхыб силкәләнәндә хәјалдан ајрылдым. Дејәсән, күлүмсәдим дә. Дејәсән нијә, һәгигәтән күлүмсәдим. Чүнки јол боју һәјатыны нәчиб бир ишә - инсанларын чансағлығынын кешијиндә дурмаг ишинә сәрф едән бир адам һаггында дүшүнмүшдүм. Елә бир адам ки, халгын дәрин һөрмәтини вә еһтирамыны газанмышдыр. Елә бир адам ки, 46 иллик ибрәтамыз өмрү кәнч тибб ишчиләриндән алимләриндән өтрү нүмунә ола биләр. Мән инди дә күлүмсәјирәм - чүнки халгымызын нәчиб, фәрасәтли вә исте"дадлы оғлуну һөрмәтлә јад едирәм. О, бу һөрмәтә лајигдир.

1986-чы илдә Иззәт Садыговун 60 јашы тамам олду. Јублејинин кечирилмәсинә өзү е"тираз етсә дә, Сумгајыт ичтимаијјәти онун 60 иллијини чох бөјүк тәнтәнә илә гејд етди. Јублиярын үнванына јүзләрлә тәбрик телеграмлары кәлди. Иззәт һәкимин 60 иллији дост - танышларын тој - бајрамына чеврилди.

"Сосиалист Сумгајыгы" гәзетиндә /16/1-86, 6/ "Алтымыш јашын мүбарәк" адлы мәгалә дәрч олу-ду. Бу мәгаләдә Сумгајыт Шәһәр Советинин депута-ты јазырды: - "Шәһәримизин тибб ишчиләри ара-

сында бөјүк нүфуз газанан, ады һөрмәтлә чәкилән Иззәт Садыговдур. “Онун сәһрли чәрраһ бычағы нечә - нечә ағыр хәстәни өлмүн пәнчәсиндән хилас етмишдир”...

“Иззәт Садыгов 1967 - чи илдән I нөмрәли шәһәр хәстәханасынын баш һәкими вәзифәсиндә чалышыб. Һазырда тәчили ярдым хәстәханасына рәһбәрлик едир.”

20-дән чох елми әсәрин мүәллифидир. О, ССРИ-нин әлачы тибб ишчиси, Азәрбајчан ССР - ин јүксәк дәрәчәли чәрраһы, Сумгајыт шәһәр тәбабәт елми чәмијјәтинин сәдридир. Бу күнләрдә анадан олмасынын 60 илијинә вә ССРИ Тибб Елмләр Академијасы илә мүнтәзәм јарадычы әлагәсинә кәрә И. Садыгов ССРИ Тибб Елмләри Академијасынын Хатирә медалы илә тәлтиф олунмушдур. О, өз садәлији, ишкүзарлығы вә гајғыкешлији илә тибб ишчиләри арасында бөјүк һөрмәт газанмышдыр.

Профессор Фазил Ағајев, тибб елмләри намизәдләриндән Әли Әлизадә, Мәһәrrәм Дашдәмиров, Гәһрәман һачыјев, Әләскәр Абдуллајев, Агшин Бағыров вә онларла башгаларынын... алим кими јетишмәләриндә Иззәтин бөјүк хидмәти олмушдур.

“И. Садыгов шәһәримизин ичтимаи һәјатында да јахындан иштирак едир. Дәфәләрлә шәһәр Советинин депутаты сечилмишдир”. Мүәллиф мәгаләнин ахырында јазыр: “Сөзүмү тибб елми саһәсиндә уstad һесаb етдијим И. Садыгова һәср олунаn ше”римлә битирмәк истәјирәм.”

ЛОҒМАН

Сәнин сорағыны елләрдән алдым,
Агрыјан көнлүмүн һәсрәти лоғман.

Әчәлин атыны кәмәндә салдым,
Дилимин хош сөзү, сөһбәти лоғман.

Әсирләрдән бәри изинә дүшдүм,
Шәфа чешмәсинин көзүнә дүшдүм.
Чарпышдым, зәһмәтин одунда бишдим,
Сән мәнә севдирдин зәһмәти лоғман.

Дәрдин сығмаса да бир вахт чаһана,
Сәни тәғиб етди көһнә замана.
Дөвләти, шөһрәти гојдун бир јана,
Көтүрдүн өзүнә зилләти, лоғман.

Вахт олуб човғуна, гара дүшмүсән,
Һәјат чичәк ачыб һара, дүшмүсән.
Өзүн дөнә-дөнә дара дүшмүсән,
Дарда гојмамысан милләти, лоғман.

Руһум чәкилирди бир заман дара,
Әлими узатдым јахын достлара.-
Галмарам јанында мән үзү гара,
Гојмарам тапдана гејрәти, лоғман.

Бә"зән титрәјәндә чәрраһ бычағым,
Олурсан пәнаһым, архам, дајағым.
Сән олдун гәлбимдә үмид чырағым,
Сән мәнә өјрәтдин чүрәти лоғман.

Чәфәрәм, хош сөzlә долудур синәм,
Бүгүн хәстәләрин гулудур синәм.
Бу елин, обанын јолудур синәм,
Бу јолдан дөнмәрәм мән гәти, лоғман.

Белә јазылар бизә Иззәт Садыговун аличәнаб-
лығы, зилләти өзүнә көтүрүб сәадәти инсанлара бәхш

етдијини, бапгаларына дүзкүн елми вә һәјати јол көстәрән бир елми вә тәрбијә мәктәби олдугуну нишан верир. Онуң нүфузлу бир шәхсијјәт кими ич-тимаијјәтин арасында дәрин һәрмәт газандыгыны көзүмүз гаршысында чанландыра билир.

“Коммунист Сумгаита” гәзетиндә /19/ I - 1986, N,8/ дә шәһәр сәһијјә шө”бәси Иззәт Садыгова мүрачиәтлә кешиш тәбрик мәктубу дәрч етдирмишдир. Тәбрикдә дејилир ки, сәнин кими бөјүк үрәјә малик олмаг лазымдыр ки, инсанлары бөјүк мәһәббәтлә севә биләсән. Бапгалары кагыза, сән исә ән һикмәтли сөзләри әлләриңлә инсанларын үрәјинә јазырсан. Бу үрәкләрдән мишләрлә мишнәтдарлыг сәлнамаләри охумаг олар.

Сумгајытда чыхан “Каучук” гәзети дә Иззәт һәкими јаддан чыхармырды. Онуң чәтин вә сон севиндиричи фәалијјәтиндән көнүләчап јазылар верир вә она һәср олунап ишә”рләр дәрч едирди.

СӘНИН

/Тибб елмләри намизәди, һәким Иззәт Чамал оғлу
Садыгова һәср едирәм/

Дөндүн чошгунлуғда Бәркушад чаја,
Әвәзсиз шәфадыр гајғын һамыја.
Зәпкәзур елиндә кәлдин дүнјаја.
Мәни һејран едиб һүнәрин сәнин.

Севинчлә сөз ачыр мәрдләр сән һагда,
Сәнәтин лаләјә бәнзәр јанағда.
Көзәл бир нәгмәдир дилдә-лодағда,
Вүғарлы гүрурун, гејрәтин сәнин.

Вәтән гәҗгысы вар гәҗнар гашында,
Шәфәгсән көнүлләр асиманында.
Башыны учалдыр еләр янында,
Әмәлин, шәрәфли хидмәтин сәнин.

Шаңлы үнванына шөһрәт нәгш едиб,
Сәнә хош күзаран, аг күн бәхш едиб.
Әзәмәт нәгш едиб, зинәт нәгш едиб,
Тәмиздир вичданын, үрәжин сәнин.

Сән мәнә архасан, сән мәнә даҗа,
Сән мәнә ше"рсән, сән мәнә вараг.
Кәл ана вәтәнин сәјринә чыхаг,
Шәфәльдыр гызыл әлләрин сәнин.

Иззәт, мән сәнишлә дурмушам гоша,
Үрәжим фәрәһдән дөнүб бир гуша.
Мәммәд Күрдоғлу кәтириб чоша,
Садәлижин сәнин, һөрмәтин сәнин.

Мәммәд Бабајев
/”Каучук” гәзети, 15/1-1986/

Мәммәд Күрдоғлу “Сосиалист Сумгајыгы” гәзе-
тиндә 16/ XII - 1986. Иззәт Садыгов һаггында јаз-
дыгы јени ше”рини дәрч етдирди.

ҺӘКИМ

/Тибб елмләр намизәди, һәким Иззәт
Садыгова һәср едирәм /

Һәјатда сечмисән хејирхаһ пешә,
Камил бир тәбибсән, лоғмансан, һәким.
Вахтсыз өлүмләрлә кириб дөјүшә,
Бу јолда јенилмәз бир дагсан, һәким.

Үрәкдән бағлысан ана Вәтәнә,
Одур ки, бағланыб ел-оба сәнә.
Сәнәтин һәмишә руһ верир мәнә,
Бир шәфа үнванлы булагсан, һәким.

Әлинлә силинир һәр дәрә, һәр гүбар,
Чәрраһ бычағынла күлүр арзулар.
Өмрүнә говушуб алтмыш гыш, баһар,
Јенә дә кешикдә ојагсан, һәким.

Дәјанәт алмысан доғма торпагдан,
Зәфәрлә чыхмысан һәр бир сынагдан.
Шөһрәтин јажылыб елләрә чохдан,
Атәши сөнмәјән очагсан, һәким.

Елин кешијиндә дуран инсана,
Һәјата мин бәзәк вуран инсана.
Бу јени дүнјаны гуран инсана,
Өмүр јолларында мајагсан, һәким.

Сәндән мәһәббәтлә сөз ачыр һамы,
Мәммәдин булагтәк чошур илһамы.
Әлинлә нурланыб чох үмид шамы,
Шө"ләси сөнмәјән чырагсан, һәким.

ГАРАБАҒ ДӘРДИ !
БУ ДӘРДИ ЧӨКМӘК
БӨЛҮК ҺҮНӘРДИ

ВƏТƏНИН ҺАҖ - ҺАРАҖЫ,

ИЗЗƏТИН ҺАҖТЫ - САҖЫ

Иззəт Садыгов Даглыг Гарабаг һадисəлəринə дə лагејд ғалмамышдыр. О, мадди вə мənəви чəһəтдən ордуја, рајонлара јардым етмəкдə кəмəк əлини əсиркə-мəмишдир. Оун рəһбэрлик етдији хəстəханада һэр кун онларла јаралы əскəрлəримиз бəјүк ғајгы илə һəјата ғајтарылымышдыр. Бу һадисəлəрин əн кərкин вахтларында Иззəт Садыгов имкан тапыб ајларла евинə кедə билмəмишдир. Кечəли - кундүзү чəрраһ бычагы əлиндən јерə дүшмəмишдир. Əз һəмкарлары илə бирликдə јаралы əскəрлəрə үрəк - дирəк вермиш, һəјатдан əлини үзəнлəри дə һəјата ғајтармышлар. Бу хəстəханада агыр чəрраһијјə əмəлијјатларындан сонра сағалыб јенилən орду сыраларына ғајытмыш 10 нəфэр əскəрлə сəһбəт етмəли олдум. Онларын јекдил фикри белə иди:

- Əлимиздə əлач олсајды Сумғајыт шəһəриндə, сонра исə торпағларымыз кери ғајтарылдығда Иззəт һəкимин гранитдən нəһəнк һəјкəлини учалдардығ. Оун əллəри, сөзүн əсил мə”насында мөчүзəлидир.

Бəдəлини 5-6 куллə дəлик-дəлик етмиш, сүмүклəри сыныш, һушуну итирмиш əскəримиз Иззəт һəкимин сəһрли бычагынын һикмəти илə əчəлдən јаха гуртара билди.

Һəлə ғондарма “Даглыг Гарабаг проблеми” мејдана чыхдығда Иззəт һəким һэр јердə өз гəти сөзүнү дејирди. Будур “Сосиалист Сумғајыты” гəзети / 9 / IX - 1989, N, 106/ јазыр: “...Сумғајытдан Гарабага јардым бирлијинин үзү, тə”чили тибби јардым хəстəханасынын баш һəкими, тибб елмлəри намизəди Иззəт Садыгов демийди: - “Бир груп ермəни екстремистинин ујдурлуғлары Даглыг Гарабаг “проблеми” ...əс-линдə һеч бир проблеми олмајан ... мəсəлə... ијirmi

ајдыр ки, динчлијимизи, истирахәтимизи әлимиздән алмышдыр. Инди һамымыз чалышырыг ки, республикамызын бу дилбәр кушәсиндә әмин - аманыг, вилајәтдә республикамызын суверен һүтуғлары бәрпа едилсин”.

Сумгајыт шәһәри Алманијаһын Лүдвигшафен шәһәри илә достлуг әлағәләри јаратмышдыр. Һәр ики шәһәр бири - биринә нүмајәндәләр көндәрирди. Мүх-тәлиф саһәләрдә бири - бирини тәчрүбәләри илә таныш олурдулар. Иззәт Садыгов да Алманијада кетмиш, орада фајдалы тәчрүбә газанмыш вә алман ишкүзарлығынын рәһбәрлик етдији хәстәхана да јаранмасына сәј кәстәрмишди. Бу сәфәрләрин бири һағтында “ Сосиалист Сумгајыгы ” гәзетинә / 26 / IX-1989, N, 113/ кениш мүсаһибә вермишди. Иззәт һәким бу мүсаһибәсиндә Алманијада хәстәханаларын ишинә даһа чидди фикир верилдијини ачыгламышдыр. О, билдирмишди ки, Алманијада хәстәханаларын тә”мири илә баш һәким вә ја онун мүавини мәшгул олмур. Бу иши шәһәрин мери көрдүрүр. Һәкимин һәким иши олмалыдыр. Амма биз дә хәстәхананын тә”миринә баш һәким вә онун мүавини узун ајларла вахт сәрф едир.

18 ноябр 1989-чу ил тарихдә “ Лачын ” гәзетиндә Сәрхан Бәхтијарлығын “Ај Лачын” адлы бир ше”ри дәрч олунмушди. Бурада Азәрбајчан вә Күрд халqlарынын ифтихары Гачаг Нәбилән, онун гәһрәман өмүр-күн јолданы һәчәрдән, адлы - саплы лачыншылардан сөз ачылар. Иззәт һәким һағтында да апағьдакы мисралар һәмин ше”рдә өз әксини тапмышдыр.

Тәбиб Иззәт сәнин алып-сапынды,
Шәрәфинди, шәһрәтинди, шапынды,
Јурлумаза лоғман кими танынды,

Әлләринин шәфасыјла, ај Лачын,
Зәһмәтинин чәфасыјла, ај Лачын.

Доғурдан да Иззәт һәким Лачыннын шөһрәт - шаһыдыр. О, Сумгајытда ишләсә дә һеч вахт чанындан чох севдији Лачын рајонуну, доғулдугу Минкәнд кәндини унутмады. Имкан тапдыгда тез - тез бу јерләри зијарәт етмәјә кетди. Чамаатла гајнајыб гарышды. Чәрраһијјә әмәлијјатлары апарды. Хәстәләри мүаличә етмәјә сәрф етдији вахты истираһәт етмәкдән, булаглар кетмәкдән фајдалы билди. Һәр дәфә Лачына, Минкәндә кедәндә демәк олар ки, күндә ону хәстә јанына апардылар. Иззәтин чәрраһ бычагы бу јерләрдә дә хиласкарлыг ролуну ојнады.

“Коммунист Сумгаита” гәзети /20 / XII - 1989 , N, 148/ Лачына сәфәрләрин бири һаггында мә”лумат верир. Гәзәтдә охујуруг: - Бу күнләрдә тә”чили јардым хәстәханасынын мүдири Иззәт Садыговун рәһбәрлији илә бир дәстә һәким Лачында, Минкәнд, Бозлу, Ағбулаг, Гаргышлаг вә башга кәндләрдә олмушлар. Онлар мадди јардымла јанашы, хәстәләрә көмәкдарлыг көстәрмиш, онлары лазыми дәрманларла тәһиз етмишләр. Һәкимләр Лачынлыра 15 сојудучу, 10 телевизор вә банга әшјалар вермишләр.

Сумгајыт шөһәри Лачын рајонуну 1989 - чу илдән һамилик едирди. Онун нүмајәндә һејәти дәфәләрлә Лачында олмушду. Сумгајытлыларын көмәји илә Лачында мүхтәлиф истәһсалат сехләри ачылмышды. Бу ишләрин тәшкилиндә Иззәт һәкимин ролу аз олмамышдыр. И. Дәмиров Сумгајытын Лачына етдији һамилијин кедиши барәдә Иззәт Садыговдан алдыгы мүсаһибәни “Сосиалист Сумгајыты” гәзетиндә / 20 / YI- 1990, N, 69/ , “ Һамымызын гајгысы “ башлыгы алтында дәрч етдирмишдир. Гарабага Халг Јардымы Сумгајыт шөһәр шө”бәсинин мүавини Иззәт һәкими

бу һамилији јүксәк гижмәтләндирмиш, онун нөгсәл чәһәтләрини көстәрмиш вә бу кениш мүсаһибәнин ахырында демишдир: - “Мә”лум олдуғу кими 1990 - чы ил Дағлыг Гарабағ или е”лан олунмушдур. Бу одемәкдир ки, үрәјиндә Вәтән ешги олан һәр бир азәрбајчанлы Гарабаға вә онун әтраф рајонларына јардым әли узатмағы, дағ рајонларынын вә кәндләринин сәсиал игтисади вә мәдәни чәһәтдән инкишафы үчүн өз көмәкләрини әсиркәмәјәчәкләр. Инди дил пәһләваны олмағ вахты кечмишдир. “Вәтән”, “Гарабағ” дејиб һарај салмағ јох, конкрет иш көрмәк ләзимдир. Республикамызын игтисади мүстәгиллијини, там суверенлијини вә әрази бүтөвлүјүнү истәјән һәр кәс башладығымыз ишә көмәк етмәли, гајғы көстәрмәлидир. Гарабағ вә онун әтрафында баш верән һадисәләрлә әлағәдар растлашдығымыз проблемләри јалһыз һаһымызын биркә сә”ји вә гајғысы илә арадан галдыра биләрик.”

Бу сәтирләри Иззәт һәкимин Гарабағ үчүн, Лачын вә әтраф рајонлар үчүн нараһатлығ кечирдијини; “Вәтән”, “Гарабағ” дејиб һај - күј салмағын мә”насызлығыны бир сөзлә сөздән ишә кечмәјин вачиблијини нечә тәкидлә исрар етдијини көстәрир.

Гарабағ дүјүнү, Лачын көјнәртиси, дүшмән тапдағында галан торпағларымызын һәсрәти бу күн дә Иззәт һәкимин гәлбинин ән ағыр дәрдиدير. О, һәлә Лачын дүшмән чајнағына кечмәмиш, Сумгајыт шәһәр Советинә депутатлығына намизәд көстәриләндә Камран Вејсәлли она суаллар вермиш “Ағсагал сөзү елин сөзүдүр” башлығы алтында бу јазыны Сәсиалист Сумгајыты” гәзетинин /22/ IX - 1990, N109/ аз гала сәһифә јарымлығында дәрч етдирмишдир. Иззәт һәким суаллара чаваб верәрәк өз сечки платформасыны шәһр етмиш, “өлү” шәһәрә чеврилән Сумгајытын проблемләриндән кәскилији илә данышмышдыр. Мүхбир онун даһа јаралы јеринә тохунарағ белә бир суал вериб чаваб алмышдыр:

- Сиз Гарабага Халг Јардымы бирлији сәдринин мұавинисиз. Бу истигамәтдә аз иш көрмәмисиз. Јәгин ки, платформада бу мәсәләни дә нәзәрдә тутмусуыз.

... Әлбәттә, Гарабаг мәсәләси дејилән ујдурма проблем бизим агрылы јеримиздир... Мән депутат сечилдим, сечилмәдим фәрги јохдур. Гарабагда јад, мәнфур чәллад әлләринин кәсилмәси үчүн әлимдән кәләни әсиркәмәјәчәјәм. Бунун үчүн чәрраһ бычағым кифәјәт етмәз. Һәлә ону дејирәм ки, хејрхәһ, чәрәк верән мейрибан гоншусуна - Азәрбајҗан халгына хор бахан, онун мүгәддәс нәји варса һамысына көз дикән јағы дүшмәнләрин - ермәни дашнагларынын әмәлләринә сон гојулмасы үчүн һәјәчан тәбилинин нечә ил бундан габаг чалырдыг. Сәсимизә сәс верән јох иди...

Доғрудан да, ел ағсаггалларынын, әсил зијалыларынын, Вәтәнә вә халга үрәкдән чаны јананларын, ағылы тәдбирләр ирәли сүрәнләрин, ермәни тәһлүкәсинин күндән - күнә артдыгыны көрүб һәјәчан сигналы чаланларын һағлы сәсләри учалдыгда гулаглара памбыг тыханырды. Дөшләринә јерсиз дәјәнләр, өзүнә бош - бошуна өјәнләр, Бабәк, Короглу, Гачаг Нәби нәслијик дејиб мә"насыз - мә"насыз гүррәләнәнләр мејдана чыхмышды. Сөздә Ханкәндинә бајрағы санчмагдан дәм вуранлар мејдан сулајырдылар. Иззәт Садыгов вә иззәт садыговларын һај - һарајы чатмалы гулаглара чатмырды. Фактлар сүбүг едир ки, ермәни гулдурларынын јаратдыглары агрылы - ачылы күнләрдә Иззәт һәкимин бир ајағы Лачында олмушдур. О, Лачынын мүдәфиә олунмасы үчүн өзүндән асылы олан һәр бир иши һәјата кечирмәјә чалышмышдыр. С. Макиенко Лачындан јеничә гајытмыш Иззәт һәкимлә көрүшмүш "Лачында ишләр печәдир ? " мөвзусу әтрафында онула мүсаһибә апарыб бу барәдә "Ехо Сумгаита" гәзетиндә /2 / 111 - 1991, N 26/ чыхыш етминидир. Мүхбирин суалларына чаваб верән Иззәт Садыгов билдирмишдир ки, Лачын чамааты әс-

көрлөрә һәр тәрәfli гажы көстәрир. Сумгайытлылар да әскәрләриң јанына әлибош кетмәмишди. Лачында һәјат давам едир, јаз тарла ишләринә гызгын һазырлыг тәдбирләри көрүлүр. Сумгайытлылар да һамилик етдикләри Лачына мүмкүн гәдәр көмәклик көстәриләр. Бунар севиндиричи олса да, дүшмән мәкирлидир. Лачынын мүдафиәсини гат - гат мөһкәмләндирмәк лазымдыр.

30 ијул 1991-чи ил тарихдә / N, 88 / “Азәрбајчан кәнчләри” гәзетиндә “Лачын көмәк көзләјир” адлы бир редаксия мәгаләси чап олунмушдур. Бурада ермәни гулдурларынын 11 / он бир / нәфәр Лачынын Минкәнд сакипләрини вәһшичәсинә гәтлә јетирмәсиндән хәбәр верир. Гәзет Лачынын бөјүк көмәјә еһтијачы олдугуну, Лачынын потенсиал игтисади имканларыны һәтигәтә чевирмәјин вачиблијиндән данышыр. һәмчинин Минкәнд Истисујунун истифадәјә верилмәси үчүн Сумгайытда һазырлыг ишләри көрүлдүјү билдирилир. Гәзет јазыр ки, “Бу ишдә ел ағсагталы, тибб елмләр пәмизәди И. Ч. Садыговун хүсуси хидмәти вардыр...”

“Сумгайыт гәзети” / 25 / 04 - 1992, N “45/ Республика Милли Академијасынын тибб доктору адыны алмасы мүнасибәти илә Иззәт Садыгову бөјүк сәмијјәт һисләри илә тәбрик етмишдир. Гәзет јазыр: “Ел ағсагталы, Гарабаға Халг Јардымы Комитәси шәһәр шө”бәсинин јарадычысы вә рәһбәри И. Садыгов тәкчә Сумгайытда дејил, республикамызын һәр јериндә бөјүк нүфуз, һөрмәт газаныб. Ону тез - тез гажнар нөгтәләрдә - Лачында, Губадлыда, Зәнкиланда көрмәк олар. һәм һәким кими хәстәләрә баш чәкир, һәм дә Гарабаға Халг Јардымы Комитәсинин Шәһәр Шө”бәсинин хәтти илә сәрһәд кәндләриндә јашајанлара әрзаг, күндәлик тәлабат маллары вә дава-

дәрман чатдырыр. ” Һәмин гәзетдә Әвәз Маһмудовун Иззәт Садыгов һаггында “ Кәлмишәм еј тәбиб... ” ады бир очерки верилмишдир. Очеркдә Иззәт һәкимин кечдији һәјат јолу долгун ишыгландырылыр. Иззәт һәким нәнәсини хатырлајыб дејир: ” Нәнәм нағыл едирди ки, 1918 - 20 - чи илләрдә ермәниләр “ сүдәмәр көрпәләри низәнин учуна тахыб јоллара дүзүрдү. Сағ оғлан вә гызларын башларыны кәсдириб ганыны хусуси габлара јыгдыран ермәни гәддарлығы гојармы көнлүм ачылсын. Үч гардашым, бир нишанлы бачым иткин дүшдү о заман. Инди дә көзүм кәзир онлары.”

Очерк мүәллифи Иззәт һәкимин өмүр - күн јолдашы Һәмидә ханымын ишкүзарлығындан вә ләјагәтиндән дә сөз ачыр. Иззәтин оғланлары Рауф, Садыг вә Чамалын адыны чәкир вә атасына лаиг чаванлар олдуғуну билдирир.

Әвәз Маһмудов очеркә ашағыдакы мисраларыны да әләвә етмишдир.

Иззәт һәким, дүнјамызын дәрди чох,
Билирсәнми нечәси дә мәнәдир.
Һәмдәм олум гәм јүкүнү чәкән јох,
Күндүзү дә, кечәси дә мәнәди.

Ел гајғыныз чынгыл кими төкүлүб
Синәмизә шәһид дағы чәкилиб.
Әләскәрин аланчыгы сөкүлүб,
Чубуғу да кечәси дә мәнәдир.

Үмүдим вар о дағлары көрмәјә,
Чичәкләрдән тәр чичәкләр дәрмәјә.
Әвәз дејир ел јолунда вермәјә,
Ширин чанын бирчәси дә мәнәдир.

Губа рајонунун әразисиндә олан “ дирилик сују “ кими ад - сан газанан “ Халтан Истисују “ барәдә дә

Иzzэт һәкимин рә"жи өjrәнилип. Бу барәдә "Азәр-
бајчан Кимјачысы" гәзети / 10 - 17 / XI - 1994, N, 2 /
дәрч етдији мәгаләдә Иzzэт Садыговдан едилән
соркуја о белә чаваб верип:

- Гырх илдир ки, Сумгајытда јашајыб ишләјирәм.
Тәбиәтән натуралистәм. Азәрбајчанын елә кушәси
јохдур ки, орада олмајым. Халтан Истисују һаггында
чохдан ешитмишәм. Дәфәләрлә јолум дүшүб ораја.
Анчаг ачыгыны дејим ки, һәр дәфә көрән дә ки, бу
әвәзсиз судан лазымынча истифадә олунмур, бу мән-
зәрәни үрәк агрысы илә сејр едиб чар - начар кери
гајытмагдан башга әлачымы галмыр. Һәким сөзүнә да-
вам едир ки, бу сујун истифадә верилмәсинә дәвләт
гајгысы лазымдыр. Халтан "дирилик сују" бүтүн дүн-
јаја сәс - сәда верә биләр, онун сорагына дүнјанын
һәр јеринә ахын-ахын кәлә биләр.

Һәкимин бу гијмәтли рә"жи гәзет сәһифәсиндә
галмамалы, Халтан истисујунун курорт јеринә чев-
рилмәси үчүн бу вачиб мәсәлә ихтијар саһибләрини
дәриндән дүшүндүрмәлидир.

Нәһајәт, Иzzэт Садыговун үрәји чаван галса да, 70
јашы тамам олду. Сумгајыт вә республикамызын ич-
тимаијјәти бу јублеји 1996 - чы илин әввәлиндә лаји-
гинчә гејд етдиләр. Тәбрикләрин сајы - һесабы олма-
ды. Гәзетләр бу илдөнүмү мүнәсибәти илә өз хош
диләкләрини чап етдирдиләр. Бу гәзетләрин бириндә-
"Күн Ај" гәзетиндә / 13 / I - 1996, N, 6 / Әлиаббас
Әлимәммәд оғлунун дәрч етдији мәгаләдә дә Иzzэт
һәкимин өмүр јолу, мәналы һәјат фәалијјәти кениш
ишыгландырылмышдыр.

Биз бу китабын "Гәзетләрдән гыса сәтирләр" ад-
лы бөлмәсиндә Иzzэт Садыгова һәср олунуб чап еди-
лән бир нечә ше"ри нәзәрә чатдырдыг. Лакин мүх-
тәлиф мүнәсибәтлә Иzzэт һәкимә чохлу ше"рләр ја-
зылмыш, онун өзүнә көндәрилмиш вә ја јазылыб мәч-
лисләрдә охунмушдур. Бу ше"рләри Иzzэт һәкимә
үмүмхалг мәһәббәтинин иникасы һесаб етмәк олар.

Бу ше”рләрин бир гисмини елә адамлар јазмышдыр
ки, ја онлар Иззәтин һеч үзүнү көрмәмиш вә ја она
һеч бир иһи дүшмәмишдир. Логман һәкимин адынын
һәр јердә һөрмәтлә чәкилмәсинин, онун һәјата ғәј-
тардығы адамларын хош сөз - сөһбәтләринин тә”сири
илә бу ше”рләр јаранмышдыр.

Бу ше”рләрин бирини Лачын рајонунун Гошасу
кәндинин сақини, мүәллим Пәһаһ Әбдүләли оғлу
Микајылов 31 декабр 1981 - чи илдә јазыб Иззәт һә-
кимә көндәрмишдир.

АРЗУЛАЈЫРАМ

/ Истедадлы чәрраһ Иззәт Садыгова /

Ај һәким, мин рәһмәт атап Чамала,
Сән тәк мәрд оғул вериб елләрә.
Әһсән о сәндәки ағла, камала,
Бөјүк адын - санын дүшүб дилләрә.

Јүз дејил, мин дејил, нечә хәстәни,
Алмысан өлүмүн, дәрдин әлиндән,
Елләри севинчлә етмисән гәни,
Һағты вар адылла фәхр етсин Вәтән.

Әчәл ғылынч чәкиб “ған” дејән заман,
Горудун завалдан көнүлләри сән.
Әмәлин шәфғәтли, нурлу асиман,
Хилгәтә ән бөјүк үмид јерисән.

Шаир үрәјимдә сәнин шәһинә,
Сөзүм бәнәвшә тәк чичәкләнибди.
Сачынын ағлыгы, ғыров, чәнинә
Баһандан үрәјим көврәкләнибди.

Аланда элинэ чэрраһ бычагы,
Өлүмүн көзүндө килэлэнди јаш.
Көпчилијини, олуб эрзин гочагы,
Һифз едә биләјдим бу дүңјада каш.

Күнәш тимсалысан хәстә көзүнә,
Һәр ан зәррә - зәррә ишыг верирсэн.
Валехәм мә"налы, ширин сөзүнә,
Мөрдләр чәркәсиндә мәтин дурурсан.

Лачын дағларынын баһар чағлары-
Шәнинә күлләрдән чәләнк тохујур.
Мүгәддәс тутдугча әһди, илғары,
Бүлбүлләр вәсфинә нәғмә охујур.

Ана тәбиәти көрпәлијиндән,
Севирсэн, билирәм, бәллидир мәнә.
Чүјүрлү мешәләр, јәјлаг, чөл, чәмән,
Тәравәт бәхш едиб дөнмәз әһдинә.

Елләрә бағлыдыр бүтүн варлығын,
Күрд адлы намуслу елин оғлусан.
Доста һәдијјәдир бәхтијарлығын,
Јашна азы јүз ил, јенә гал чаван.

Демә ки, Пәнаһа гәлб ачмамышам,
Дилсиз бахышдан да һикмәт дујурам.
Сәнә диләјирәм, һәр күн, һәр ахшам,
Сәнәт зирвәсини, ел оғлу, мүдам.

ЧӨРРАҺ

/ Бөжүк лоғман Иzzэт Садыгова итһаф /

Ешитмишәм, ај Иzzэт,
Үрәји дә жарырсан.
Өлүмә кедәнләри
Һәјата ғайтарырсан.

Сәнә ғәһрәман дејим,
Сәнә хиласкар дејим.
Сәнә јашадан дејим,
Сәнә јарадан дејим:

Инсанлығын фөвгүндә
Әзәмәтлә дурмусан.
Мәһәббәтлә дурмусан,
Сәдагәтлә дурмусан.

Алғыш, бу мәһәббәтә.
Алғыш, бу үлви ада.
Әјилмәсәк зәһмәтә
Учалмарыг дүнјада.

Бычаг вар өлүм, кәдәр,
Бычаг да вар һәјатдыр.
Сәнин бычагын зәфәр,
Севинчдир, тој - бүсатдыр.

Јајылыр ел - обада
Шөһрәтин о бычагла.
Һәр ан салыныр јада,
Һөрмәтин о бычагла.

Машыи һиссәләри тәк
Бәдәни дә сөкүрсән.

Бычага дөзүр үрэк,
Сонра ону тикирсэн.

Чанындан, чан верирсэн
Хәстәләрә пәј һәким.
Сөкүләни һөрүрсән,
Дејирәм каш, ај һәким,
Сән елә бир зирвәјә
Кәлиб чата биләјдин,
Јалтаглыгы, јаланы,
Үрәк јахан бөһтаны,
Пасы, кини күдрәти,
Әдавәти, нифрәти
Үрәкләрдән, әбәди
Кәсиб ата биләјдин.
Кәсиб ата биләјдин.

Зүлфүгар Әлијев / талыш /

**СУМГАЛЫТ. САҒДАН: ИЗЗӘТ САДЫҒОВ, ТАҒИР
САЛАҒОВ / дүңја шөһрәтлї рәссам / ВӘ ҺАЧЫ
АБДУЛЛАЈЕВ / Иззәттин бачысы оғлу /**

Сәңәт аләминдә дүңјада маһир,
Иззәттин достудур Салағов Таһир
Сәмиһи олублар бири-биринә,
Көкү дә достлугун кедир дәринә.

Онларын дост олуб аталары да,
Ширин хатирәләр салыныр јада.
Бириси фырчајла газаныб шөһрәт,
Бириси бычагла газаныб һөрмәт.

СƏРРАФ КӨЗЛƏРИ,
ҮРƏК СӨЗЛƏРИ

ӨМҮРЛҮК ДОСТУМ ЊАГТЫНДА ХАТИРЭЛЭРИМ

Садыгов Иззэт Чамал оглу. Онуңла атабаба достујуг. Атала-рымыз дост олдуғу кими, биз дә ағлымыз кәсэн күндән бәри достлуг едирик.

Иззэт Москвада оху-жаркән мән дә орада аспирантурадајдым. Чох тез - тез көрүшүрдүк. Мән, о охујан инсти-тута кедәндә Иззәтин бөјүк һөрмәти олду-гуну, тәләбәләрин ону чох истәдијини көрүр-дүм.

Бахмајараг ки, рус дилини мүкәммәл бил-мирди о, чох чалышган

иди, дәрсләрини јахшы охујарды. Академик Н. Н. Блохинин тәләбәси олду. Елми иш көтүрүб ишләјирди. Јахшы операсијалар едирди. Азәрбај-чанлы тәләбә вә аспирантларын тәбабәт үзрә үмид јери һесаб олунурду. Бизим Москвада охујанларын һамысы онун јанына кедәрдиләр, мүаличә вә операси-јаларыны да едәрди.

1951-чи илдә мән аиләмлә Москвада јатағханада га-лырдым. Ушағымыз олдуғу үчүн һеч ким бизә еви ки-рајә вермирди. Одур ки, мән Иззәтә мүрачиәт едәрәк дедим ки, мәнә кирајә ев сораг етсин. Иззәт һәм ор-динатурада, һәм дә поликлиникада әвәзедичи һәким кими ишләјирди. Саһә һәкими кими евләрә чағыры-ша кедирди. Күнләрин бириндә мәнә зәнк етди ки,

сәнә киражә ев тапмышам. Сөзләшдик вә мәни һәмин евә апарды. Мән һәлә мүдафиә етмәмишдим. Анчаг ев саһибинә мәни алим кими о гәдәр тәрифләди ки, һеч гөјмады мән ағзымы ачым. Ев саһиб еви киражә вермәжә разылашды вә фәхр етди ки, онун евиндә јашајан алим олачаг.

Иззәт чох ичтимаијәтчи иди. Һәр бир ишә гошу-лурду. О, Бөјүк Театрда мүсамирә кедән заман нөв-бәтчи һәким ишләјирди. Бир дәфә мәни вә Худу Мәммәдову Бөјүк Театра апарды. Онун залда ики оту-рачагы вә һәмчинин фоједә һәким кабинети дә вар иди. Биз антракт вахты о кабинетә кәлиб Иззәтә мү-рачиәт едән хәстәләрә нәзәр салырдыг. О, нечә дә мәһарәтлә хәстәләри јола салырды. О вахты Лемшев охујанда, бәзән чохларынын һалы мүвәггәти пис оларды. Иззәт исә онлара валеријан дамчысы вә са-китләшдиричи дәрман верәрди.

Иззәт тәбиәти чох севәрди. Одур ки, истираһәт күнләри Москва әтрафында кедиб кәзәрдик вә мә"-налы истираһәт едәрдик.

Дүнја шөһрәтли академик Н. Н. Блохин Иззәт һаг-да бөјүк фикирдә иди. Онун аиләси индијә гәдәр Из-зәтлә достлуг едир.

Москвада аспирантураны гуртарыб мүдафиә етдик-дән сонра Бақыја ғайытдыг, Сумгајыта кетдик вә дост-луғумузу давам етдирдик. О, Сумгајытда баһ һәким, мән исә Нефтьгазавтомат институтунун директору иш-ләдик.

Иззәт Сумгајытда ағ чийәрин вәрәм диагнозу илә ағ чийәрин кәсилиб чыхарылмасыны, мәдә резексијасы-ны, гара чийәр вә бөјрәкләрдә мүрәккәб әмәлијјатла-ры апарараг Сумгајытда чәрраһијјәни ән јүксәк сәвиј-јәләрә ғалдырды, һәтта үрәк вә гандамарлары чәрра-һијјәсини дә 1968-чи илдә тәшкил етмишдир. Иззәт мәнимлә дост олдуғу үчүн бизим институтун ишчилә-ри Иззәтин хәстәханасына јашыл јол ачараг онлар һамысы онун јанында мүәличә олунардылар.

Иззэтин көзэл јолдашылыгы вэ зарафаты һәмчинин овчулуғу да вар иди. О, Күрчүстандан тутмуш Дағыстана, Орта Асијаја гэдэр ова кедәрди. О, ајы, Гафказ кәли, Муфлон, габан, көзэл кәклик, гырговул, билдирчин вэ илахыр. овуна мәнимлә бирликдә кедәрди. О вахтлар кетдијимиз јоллара нәзәр саланда инди өзүмүзә горхулу кәлир ки, доғрудан да биз о тәһлүкәли јоллары ғышда кедәрдик.

Бир дөфә мән, Иззәт, Исмајыл вэ Вәлјәддин јанвар ајында Прикушкүл дағларында Гасымкәнд тәрәфә ова кетдик. О вахтлар оралар харабалыг иди. Биз кечәјә дүшдүк, машынымыз батды, боран ғалхды. Машины орада гојуб пијада макистрал јола тәрәф кәлмәји гәрара алдыг. Анчаг гар, палчыг бизи әлдән салмышды. Биз чөлдә ғалсајдыг донуб өлә биләрдик. Иззәт биздән чаплы иди. О, габага дүшүб үрәк-дирәк верәрәк бизи зорла апарырды. Бирдән бизә деди ки, мән чыхым бу дикин үстүнә гулаг асым көрүм сәс-сәмир кәлмир ки. Иззәт ғайдыб бизи севиңдирди ки, бәс һараданса сәс кәлир. Бизи сәс кәлән тәрәфә апарды. Итин сәси ешидилирди. Демијәсән бура чобанларын ғышлағы имиш. Чобанлар елә билибләр ки, кечә саат 12 - дә бураларда олан анчаг оғрулар ола биләр. Бизә дедиләр ки, јахын кәлмәјин, сизә күллә атарыг. Анчаг биз онлары баша салдыг ки, овчујуг, јол азмышыг. Чобанлар итләрин габағына дуруб бизи јатага кәтирдиләр. Бир һисли чырағлары вар иди. Ону бизим үзүмүзә тугуб чобашларын бири көрдү ки, Иззәтдә бизим арамыздадыр. Иззәти таныјыб севиңди, деди: - Быј, доктор сән һара, бура һара. А киши бәлкә бураны тапмајайдыңыз, демәк бу кечә донуб өләрдиниз. Һәмдәки сиз макистрал јолун әксинә һәрәкәт едирдиниз. Учуг, гојунларын пәјәсиндә көрмәдән очаг ғаладылар вэ бизи бир тәһәр ғыздырдылар. Сәһәриси күнү Иззәт тәк 25 километр кедиб һәрби һиссәјә чыхыб, орадан БТР һәтириб, машынымызы чыхыртдылар. Бизи Сумгајыгга кәтирди. Демәли биз јахшы

адамларын ки, Аллах бу өлүмдөн бизи хилас етди. Из-
зәти бөјүк мөһәрәтли тәчрүбәли һәким кими , бир
гајыкеш инсан кими, овчу кими, гочаг вә мәрд дост
кими јадымдан чыхара билмәрәм вә һәминә онунла
фәхр едирәм.

АЗӘРБАЈЧАН ЕЛМЛӘР АКАДЕМИЈАСЫНЫН МҮХ-
БИР ҮЗВҮ, ПРОФЕССОР, ДӨВЛӘТ МҮКАФАТЫ ЛА-
УРЕАТЫ ӘСКӘР АБДУЛЛАЈЕВ

НЕЧӘ УНУДУМ СӘНИ

1996-чы ил. 8 ноябр.
Республика сарајы. Даһи
Физулинин ападан олма-
сынын беш јүз иллик бајрам
тәһтәһәси. Издиһамлы, гү-
рур доғуран мәчлис. Дүн-
јанын мұхтәлиф титәләрин-
дән кәләп онларча өлкә-
ләрин Физули севәһләри.

Һағгында үрәк долусу, көнүл ачан шәрафәтли сөзләр.
Фүзули дүһасыны ачыб кәстәрән, онун дүнја
корифејләри сәвијјәсиндә көрән јазарлар,
алимләр, дөвләт хадимләринин мәзmunлу чыхышлары.
Севинчимдән үрәјим синәми дөјүр, даһимлә дүһамла
фәхр едир, гүрур һисси кечирир, өзүмә шөһрәт чә-
ләнки һөрүрлүм.

Фасилә елан едилди. Һамы һәрәкәтә кәлди. Фо-
једә бир елоғлума раст кәлдим. Ширин сөһбәтә көр-
пү салдыг. Олаһлары, кечәһләри хатырладыг. Елә бу
дәм достум Иззәт үстүмә јериди, мәни бағрыма бас-

ды, өпүшдүк. Үрәјимдә баш галдырды ширин, ачы хатирәләр. Дүзүлсүн дедим мисралара, јадикар галсын танышлара, билишләрә...

Биз Москвада охујаркән Иззәт академик Блохинин, Трапезниковун вә клиниканын дикәр ишчиләринин јанында нечә бөјүк һөрмәти олдуғунун шаһиди олдуғ, һәм дә фәхр едирдик ки, бизим әми оғлунун нечә һөрмәти вардыр. Бизләрден ким Иззәт ишләјән хәстәханаја кедәндә оранын ишчиләри севиндиләр ки, Иззәтин јерлиләри кәлиб вә чох бөјүк һөрмәтлә бизләри гәбул едирдиләр.

Академик Н. Н. Блохинин исә дүнјанын ән мәшһур алими вә чәрраһы ады илә бүтүн дүнја ичтимаијјәтиндә фәхр едилән бөјүк бир дүһа иди. О, чох садә бир адам иди, бизләрлә, онун арасында олан бөјүк фәргә бахмајараг бизлә отурарды, һалымызы хәбәр аларды вә Иззәти јахшы һәким олмасыны гејд едәрәк тәрифләјәрди.

Иззәтлә достлуғунун тарихи гырх беш или өтүб кечир. Москвада астирантурада охујурдуғ. О, тез - тез еллиси Балача Әбдүрраһмановун вә досту Худу Мәмәдовун јанына кәлирди. Елә о вахтдан гајнадығ-гарышдығ, бир-биримизә чан дедик, чан ешитдик. Иззәт биздән чәми ики, үч јаш бөјүкдү. Һәм дә варлы һаллы, вуран-туғанды. Көзү ачығ, гәлби тәмиз, чибинин дүшмәни; әлинә пул дүшдүмү, кәләр, бизи Бакы ресторанына апарар, тәндир чөрәји, мотал пендири, кил габјарда бишән пити, плов.даһа нә билим нәләр. Дүнјанын назы - не"мәти сүфрә үстүндә. Бә"зән чибимизә хәрчлик гојар, гардаш пајыды, корлуғ чәкмәјин дејәрди. Һәр кәлиши бајрам олар, бизи севиндирәр, өзүмүзә арха, дајағ сајардығ. Кеч кәләндә дә көзүмүз јолда, көнлүмүз интизарда...

Бир дәфә јолдашларын биринин јанына Газадан бир јејән - ичән, мәнәм - мәнәм дејән бир өткәм дост кәлмишди. Һамымызы Бакы ресторанына гонағлыға дә"вәт етди. Кетдик, лаигинчә стол ачдырды.

Вурки -вурасан, жеки - јејесан. Лакин достумуз лүл - гәмбәр олды. Машына гојуб “Јакор” меһманханасына бизим галдығымыз јерә кәтирдик. Тәрнәнә билмирди, ағыр көвдәли адам гургушун јүкүнә дөнмүш, јумаг олуб јердә галмышды. Арыг, гүдрәтли, голлу - будагылы Иззәт ону јердән көтүрдүјү илә чижнинә галдырдыгы бир олды. Галхдыг дөрдүнчү мәртәбәјә, јыхышдыг достумузун башына, чај дәскаһына, мәзәли әһвалатлар мәчлисинә...

Аспираптура вахтым гуртарырды. Лакин диссер-тасијамы да јазыб баша чатдырмагыма чәми үч ај көзләмәк лазымды. Бу вахт бир көзләнилмәз һадисә мәни сарсылды, чаш - баш галмышдым.

Бөјүк Бүлбүл Москвада Чајковски адына мә”дә-нијјәт евиндә концерт верирди. Намы онун е”чази сә-сини динләјир, фәрәһ һисси кечирирди. Залда гафгаз-лылар даһа чохујду. Фасиләдә рәгс башланды. Мән тәк дајаныб рәгс едәнләрә тамаша едирдим. Бирдән ағ сачлы ихтијар галын мәнә јахынлашды. Көзәл оғ-лан сән нә үчүн рәгс етмирсән, јә”ни сәнә лајиг ола-ны јохду. Доғрусу тутулдум, өзүмү о јерә гојмадым. Бу көзәллик аләминдә бир көзәл вар, мәним нәвәмди, истәјирсән чагырым сәнинлә ојнасын. Утана - утана нә дејирәм, кәлсин ојнајаг.

Москва Харичи дилләр институтуна јеничә дахил олан гыз гәһирсизди, мәләк мисаллы. Таныш олдуг, рәгсә башлајанда дедим ки, кәнарларда ојнајаг, јах-шы рәгс едә билмирәм. Гыз көзләрини үзүмә дикди, санки мәни дидиб парчаламаг истәјирди. Ышум ба-шымдан чыхмыш, ағлым зајланмышды. Сонралар онула бир нечә дәфә көрүшдүм. Евләринә дә гонаг дә”вәт етмишди. Мәнимлә бир нечә дәфә дост гонаг-лығында олмушду.

Гыз билирди ки, бир нечә аја мүдафиә едиб вәтә-нә гајытмалыјдым. Она көрә дә чох билмишдик едир, мәнә кәмәнд атыр, тилсимләмәк истәјирди. Бә”зән лап һирсләнир, кедиб елми рәһбәринә дејәчәјәм, ја

мәни өзүңгә апармалы, ја да өзүмә диван тутмалыҗам. Башыма кәләнләри, мәни јалан јердән хатаја салмаг истәјәни Иззәтә данышдым. Олдуғу кими нечә вар елә. Иззәтин гашлары чатылды, алны ғырышды вә ити көзләрини үзүмә шығады. Дүзүңү де, кишисән бојнуна көтүр. Анд ичдим, нә данышырсан елә шеј олар. Охумага кәлмишәм, јохса евләнмәјә. Ајдынды, кет ишинлә мәшғул ол. Мән һәр шеји нечә лазымды јолуна гојарам. Тәки вичдансызлыг олмасын, нә данышырсан. О сәнә садәчә олараг Пушкин дејә вурулуб. Ај Тејмур сәңин дә бу ғыврым сачларын бизи фәләјин хәрчинә верәчәк. Мән көркәмнән көркәмсиз, сәндә ғызлары јандырыб јахан...

Иззәт бир күн мәни тапыб деди: - Гуртардыг, айләсилә, ғызла данышдым. Һамы сәндән разыдырлар. Тәрбијәнә мәфтундурлар. Гафгазлы баласы мәгрур, һәм дә утанчаг бир оғландыр. Садәчә олараг ғыз ону дәличәсинә севир. Севән гәлбә нә һөкм етмәк олар. Дедим мүдафиәни еләсин, кетсин Бакыда ишә кирсин, сонрасына бахарыг.

Бирчә Марусјаларымыз галмышды, бәс Хејрәнселәрә ким көнүл верәси, саһиб дурасыды. Иззәт бах беләчә мәни шәрдән - шүрдән гуртарды. Она көрә дә мән өмрүм боју она борчлуҗам.

Бакыја кәлдик. Иззәтин кичик гардашы Исмајылын тојуну еләдик. Мән дә нишаплымла кәлмишдим. Ах Исмајыл, һеч билмәдим нечә олду тез дүнјаны дәјишдин, сән нә гәдәр сәхавәтли, садә, сәмими инсандын. Сәни бөјүк гардашың Иззәтдән дә чох истәјирдим. Һамы сәнә һејранды, һамы сәнә вургунду. Иззәтин атасы Чамал әми Лачынын адлы - санлы кишиләриндәнди. Анасы Сүрәјја ханым ел исмәти, ел анасы, јетимләр үмидијди. Бәли от көк үстә битәр. Иззәт дә, Исмајыл да белә бир көкдән пәрвазланмыш, инсанлыг сәдагәти, мәрдлик нүмунәси газанмышдылар.

Јетмиши архада гојуб сәксәнә јеничә гәдәм гојан
бөјүк гардашым, үрәк достум, чан сирдашым сәһри
әлләрин вар олсун. Инсанлара шәфа пәјла, дарда га-
ланлара үмид пәјла, јаралара мәлһәм гој...

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АКАДЕМИЈАСЫНЫН АКАДЕМИКИ, ПРОФЕССОР,
МИЛЛИ МӘЧЛИСИН ДЕ-ПУТАТЫ ТЕЈМУР БҮНЈАДОВ

ГОЧАМАН ЧӘРРАҺ

Тарихдә елә шәхсијјәтләр
вар ки, онлар һәјатда чох
шеји, истәр - истәмәз,
арха плана чәкиб сәнәт
вургусуна, сәнәт алудәчи-
синә чеврилирләр. “Һәр
охујан Молла Пәнаһ
олмадығы” кими, һәр
сәнәт далынча гачан да
маһир сәнәткара чеврилә
билмир. Маһир сәнәткара
чеврилмәк үчүн о сәнәти

сәвмәклә бәрәбәр. онун Гајнар газанында гајнајыб
бишмәк, онун енишли - јохушлу јолларында
јеткинләшмәк, бүгөвләшмәк, устадлашмаг лазымдыр.

Һәјатда бүгүн чәтинликләрә мәтинликлә синә кә-
рәрәк сөзүн һәгиги мә”насында сәнәт јолунда пүхтә-
ләшән, өз чәрраһлыг пешәсинин маһир биличиси ки-

ми устадлыг зирвэсинэ жүксэлэрэк этрафына ишыг сачан Азэрбајчан огулларында бири дэ 40 илдэн артыг бир мүшэртдэ фэдакарлыгыла Сумгајыт Тэ”чили Тибби Јардым хэстэханасында баш һөким вэзифэсиндэ чалышпаш Азэрбајчанын гочамап сэнэткары ИЗЗЭТ САДЫГОВДУР. Республикамызын жүксэк дэрэчэли чэрраһы адына лајиг көрүлөн тибб елмлэри намизэди Иззэт Садыговун сөһрли чэрраһ бычагы жүзлэрлэ хэстэни өлмүн пәнчэсиндэн гуртарыб вэ о бычагы элиндэ мөһарэтлэ тутуб зэркэр дэгиглији илэ ишлэјөн чэрраһа лајигли шан - шөһрэт газандырыб.

Мэн, Иззэт Садыгову рэсми олараг шөхсән 1973-чү илдэн танысам да, ишлэдијим шөраитдэ онун һэјатынын бүгүн дөврлэринин ишчэликлэрини өјрәнмэк шөрөфинэ наил олмушам. Белэ ки, Москвада ССРИ / индики Русија Федерасијасы / Тибб Елмлэри Академијасынын Онколожи Елми Мөркэзиндэ чалышдыгым дөврлэрдэ Иззэт Садыгову даһа јахындан тандым. Онун сэнэтинин, пешэсинин, ипсанлыгынын жүксэк сөвијјэсинин шаһиди олдум. Эп севиндиричи һал бу или ки, Азэрбајчанын көркәмли оглу Иззэт Садыгов һагтында хош сөзлэри, фэрөһ, гүрүр догурап ифадэлэри, мүбалиғэсиз, һэгиги мөһэббэтдэн јаранап кәламлэры Русијанын дүнја шөһрэтли тибб корифејлэринин дилиндэн ешидирдим. Иззэт Садыговун жүксэк дэрэчэли, лајигли, бачарагы, дүшүнчэли, мәнтигли вэ јарадычы чэрраһ олмасыны ССРИ Тибб Елмлэри Академијасынын һэгиги үзлэри академик Н. Н. Блохин, академик Н. Н. Трапезников вэ башга мәшһүр профессорлар, алимлэр, чэрраһлар кәлмэ башы е”тираф едирдилэр.

Иззэт Садыговла академик Н. Н. Блохинин сонралар е”тибарлы достлуға чеврилэн танышлыгынын бүнөврэси 1951 - чи илдэ гөјүлүб. О вахт Иззэт Садыгов Москвада чэрраһијјэ үзрэ аспирантураја дахил олуб. Тәсадүф елә кәтириб ки, һөмин вахтда да Горки шөһэриндэ фэалијјэт көстэрэн кәнч чэрраһ Н. Н.

Блохин Москваја кәтирилир вә Иззәт Садыговун тәһсил алдыгы чәрраһлыг кафедрасына мүдир тә"јин едилир. О заман Иззәт Садыговла бирликдә һазырда Русија Федерасијасы Тибб Елмләри Академијасынын Онколожи Елми Мәркәзинин директору академик Н. Н. Трапезников да чәрраһлыг үзрә тәһсил алып, илк аддымларыны атырды. Иззәт Садыгов вә Н. Н. Трапезников Н. Н. Блохинин илк тәләбәләри олублар. Академик Н.Н.Блохин бүгүн елми топлангыларда, көрүшләрдә, бүгүн мәчлисләрдә илк тәләбәләри олан Иззәт Садыгов вә Н. Н. Трапезниковун адларыны гоша чәкир, габилијјәтли тәләбәләри илә фәхр етдијини билдирирди. О гејд едирди ки, И. Садыговла Трапезников ејни дәрәчәдә јүксәк интеллект сәвијјәсинә малик олан бачарылы тәләбәләр олублар.

Иззәт Садыгов Н. Н. Блохинин рәһбәрлији алтында " Сүмүк дахилиндән трикаишлә јерли кејитмә " мөвзусунда бөјүк мүнәффегијјәтлә диссертасија мүдафиә етдикдән сонра Бақыја гајыдыр вә Иззәт Садыгов кими кешин дүнјакөрүшлү чәрраһлара еһтијачы олан халгына дәјанәтлә хидмәт етмәјә башлајыр. Лакин о, нә чәрраһлыг үзрә илк мүәллим олан академик Н. Н. Блохини, нә дә илк аспирант досту олан һәлим вә меһрибан Н. Н. Трапезникову һеч вахт унутмур. Ошларла сых достлуг әлағәләрини һәјаты боју давам етдирир.

Сонралар Н. Н. Блохин чәрраһлыг кафедрасынын јерләшдији институтун корпусларынын бириндә әввәл Онколожи институт, даһа сонра исә һазырда бүтүн дүнјада мәһһур олан Онколожи Елми Мәркәз јарадыб. Инди һәмин мәркәзә Иззәт Садыговун сәдагәтли аспирант досту академик Н. Н. Трапезников рәһбәрлик едир. Мән мүәјјән мүддәт һәмин мәркәздә фәалијјәт көстәрәрәк аспирантлыгдан елмләр доктору, профессорлуга гәдәр узун бир јол кечдијимдән шаһидәм ки, Онколожи Елми Мәркәздә кечирилән һәр бир елми конференса, симпозиума, јыгылчага мүг-

лэг илк нөвбэдэ Иззэт Садыгов дэ"вэт алар, бөжүк һөрмөтлэ гаршыланар, елми мә"рузэлэрлэ чыхышлары рэгбәтлэ динләниләр, һәмишә дэ жүксәк гижмәтләндириләрди. Иззэт Садыгов Москвадакы РФ Тибб Елмләри Академијасынын Онколожи Елми Мәркәзинин коллективинә елә гәјнајыб гарышмышды ки, һәми онун һәммин елми мәркәзин бир үзвү кими гәбул едирди вә бу иш инди дә давам едир.

Иззэт Садыговун Москва илә әләгәси һазырда да мөһкәмдир. Азәрбајчандан онларча хәстә онун адындан Москваја кедәрәк шәфа тапыб. Иззэт Садыгов һәмишә тәәссүф едирди ки, биз бә"зән агыр хәстәләримизи техники тәһизатын зәифлији, чатмамазлыгы учбатындан Москваја көндөрмәли олуруг. О, һәмишә үмид едирди ки, вахт кәләчәк Азәрбајчанын бүтүн клиникалары, хәстәханалары дүнја стандартларына ујгун тибби аваданлыгга тәһиз олуначаг. Онда хәстәләри Азәрбајчандан кәнара көндөрмәјә еһтијач галмајачаг.

• Бәли, бу һәгигәтән беләдир! Доғрудан да Азәрбајчанын тибб үзрә кадр потенциалы дүнјанын мәшһур тибб хадимләри, алимләри, пешәкар чәрраһлары илә ејни сәвијјәдә олан, һеч бир көстәричи илә онлардан кери галмајан, әксинә, бир чох һалларда һәтта онлары габаглајан кадрлардыр. Мән узага кетмәдән чәсарәтлә дејәрдим ки, белә кадрларын бариз нүмајәндәләриндән, чанлы тимсалларындан бири дә мәшһур чәрраһ, бачарыглы сәһијјә тәшкилатчысы, Вәтәнинин әсил вәтәһпәрвәр, әсил вәтәндаш оғлу Иззэт Садыговдур. Иззэт Садыгов ССРИ "Сәһијјә ә"лачысы" дөш нишаны илә тәлтиф олунуб. О, тәкчә өзүнүн сәһркар чәрраһ бычыгы илә халгына хидмәт етмәклә кифәјәтләнмәјиб. Иззэт Садыгов 1955-чи илдән бәри даими олараг Сумгајыт шәһәр Советинин депутаты кими елин - обанын бүтүн гәјғылары илә марагланыб, һәлли чәтин сајылан мүшкүл мәсәләләри асанлыгга јолуна гојараг ел һөрмәти, ел мәһәббәти газаныб.

Мән истәрдим ки, Иззәт Садыговун өмүр жолу тәд-
гиг едилиб өйрәнилсин, онун зәнкин һәят фәалийјәти
кәнчләримиз үчүн, кәләчәк нәсилләр үчүн өрнәк жо-
луна чеврилсин.

ӘЛИМАН ТАПДЫГ ОҒЛУ ӘМИРАСЛАНОВ,

Н. Нәриманов адына АТУ - нун ректору, ССРИ
Дөвл мұкафаты лауреаты, әмәкдар елм хадими,
тибб елмләри доктору, профессор

МӘН САДЫГОВ ИЗЗӘТИ НЕЧӘ ТАНЫЛЫРАМ

Иззәт мәним јашыдым,
һәм дә елоглумдур. Инсан
јаша долдугча өз кечмиши-
ни - ушагығыны, кәнчлији-
ни тез-тез хатырлајыр. Өз
јашдашлары, јакынлары илә
үнсијјәтдә олдугда исә бу
хатирәләр даһа да чанла-
ныр, өтүб кечән өмрүн
ачылы- ширинли күнләри
јада дүшүр. Бу зирвәдә
кәдәр вә севинч, јакшы вә
пис мүдриклијин ағ рәнки-
нә бојаныр.

Иззәт Чамал оғлу
Садыгов 1926-чы илдә Азәрбајчанын дилбәр
кушәләриндән бири Лачын рајоунда дүнјаја
кәлмишдир. Атасы Чамал киши дүнјакөрмүш,
һәјатын һәр сынағындан чыхмыш, һөрмәтли ел ағсаг-
галы, анасы Сүрәјја нәнә исә көрүб - көтүрмүш, ха-
ным - хатын ағбирчәк иди. Елә Иззәтин илк һәјат
мүәллимләри дә онлар олмушлар. Атасындан алдығы
зәһмәткешлик, дөзүмлүлүк, өз мәгсәди уғрунда јорул-

мадан чалышмаг кими кејфијјәтләр она һәјатын һәр анында јардымчы олмушдур.

1947-чи илдә о сәнәдләрини тибб институтуна верир, угурла биринчи курса гәбул олунур. Иззәти бу елм, тәһсил очагына кәтирән шәртләрдән бири кәнчлијин түкәнмәз мараг вә гүввәси идисә, икинчи амил айләсиндә көрдүјү елине - обасына бағлылыг иди. О вахтлар даг рајонлары мәркәздән узаг, ораја кедиш - кәлиш исә чәтин олдугундан ихтисаслы кадрлара, биликли кәнчләрә, хүсусилә дә һәкимләрә бөјүк еһтијач вар иди. Бу еһтијач башга кәнчләр кими, Иззәтдә дә өзүнә инам һиссини даһа да күчләндирди.

Кәнчлик илләринин түкәнмәз енержиси, кәләчәјә олан үмидләр ону анчаг ирәлијә апарырды. Хүсуси бачарығы вә билијинә көрә Иззәт Садыгов тәһсилини Москвада давам етдирмәли олур. Бу илләр онун һәјатында артыг јени угурлу јолун башлангычы иди. Бу јолда һәлә нә гәдәр дәф едилмәли чәтинликләр вар иди.

Јадда галан ән фәрәһли һадисәләрдән бири Иззәтин садә һәким кими јох, тибб елмләри намизәди ады илә гајытмасы иди. Бу Иззәт Садыговна бәрабәр онун айләсинин, дост - танышларынын, бир дә һәмјерлиләринин севинчи вә мүвәффәғијјәти иди.

О илләрдән Иззәт Садыговун тисмәтинә јени бир үнван да јазылыр - кәнчлик шәһәри Сумгајыт. Ихтисаслы, бачарығы бир һәким кими Сумгајытын сәһијјә вәзијјәтинин, әһалијә сәһијјә хидмәтинин јахшылашдырылмасында онун әмәји аз олмајыб. Нечә илләрдир бөјүк һәвәс вә тәмкинлә Сумгајыт шәһәр тә”чили тибби јардым хәстәханасынын баш һәкими кими бөјүк бир коллективә рәһбәрлик едир. Өз нарахат пешәси илә бу күн Иззәт һәким һәр бир Сумгајытлынын доғма аилә үзү һесаб едилир.

Тәле ону Сумгајытта бағласа да, Иззәт доғулдугу, бәја-банна чатдығы торпадан - Лачыннан һеч вахт ајрылмајыб, һөминә һәмјерлиләри илә әлагә сахла-

жыб, жашајын вәзијјәтләриндән хәбәр тугуб, чәтин вахтларда онларын һајына чатыб. Оун тәһәббүсү илә вахтаньры рајонун кәндләринә сәһијјә хидмәтләри кәстәрилмин, хәстәханалара дәрман вә тибб ләвазиматлары кәндәрилминдир. Сумгајыт шәһәр рәһбәрлијинин Лачын рајонуна су чәкилмәси, Сумгајыт завод вә фабрикләринин, сәхләринин ачылмасы, Лачын әһалисинин ишлә тә"мин едилмәси ишинә үрәклә гошулараг әлиндән кәлән кәмәјини әсиркәмәминдир.

Сон иләр Лачыннын башына кәлән мүсибәтләр һамымыз кими Иззәти дә чох сарсытды. Анчаг аталар јахшы дејиб: "Дост дар күндә танылар". Агыр күн ону елиңә даһа да мөһкәм теләрлә бағлады, лачынлылары тәк гојмады. Тәкчә лачынлылар дејил, Кәлбәчәр, Губадлы, Зәнкилан вә банға ишғал олмуш рајонларын әһалиси үчүн дә әлиндән кәләни әсиркәмәди. Оун шәфалы әлиәри нечә - нечә елоглуну јенидән һәјата гајтарды, нечә аиләјә севинч бәхш етди.

Шәһәр мүһитинин гајнарлығы, реал һәјат проблемләри бу һәјатсевәр инсанн торпадан, тәбиәтдән узағлашдыра билмир. Доғма Лачын торпагынын инскилини о инди Хызы дағларында сәришкәдир. Вахт тапанда маһир овчу кими дағлара чыхыр. Тәбиәтлә үнсийјәт һәјат ешгини, кәләчәјә олан үмидләрини даһа да артырыр.

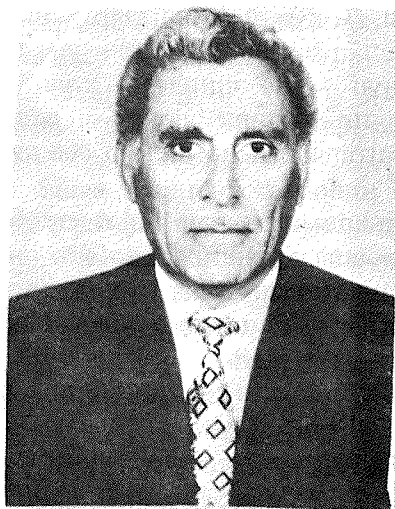
Иззәт Чамал оглу өмрүнүн 7 - чи ониллијини жашајыр. Бу иләрдә һәр бир инсан кими итирдикләри дә олуб, газандығлары да. 70 иллик өмрүн ән әвәзолунмаз газанчы - бөјүк һәким пүфузу вә агсағгал сөзү, агсағгал мәсләһәти. Бу күн республиканын һәр јериндән онун шәфа ишынғына өмүр үчүн, сағламлығ үчүн инсанлар кәлир. О һеч кәси әлибәш гајтармыр, сәһрли чәрраһ бычагы илә үмид, севинч, хошбәхтлик пажы верир. Тәсәдүфи дејил ки, онун 70 ил-

лик юбилеји дә Сумгајыт шәһәриндә бөјүк тәнтәнә илә гејд едилди.

Мән истәрдим ки, һәгиги зијалы, кезәл һәким, һөрмәтли аилә башчысы, истәкли ата вә севимли бабаја бир дә доғма јерләрә кедиб, о торпағын әтрини, һавасыны дујмағ, сәрин булағларындан бир дә дадмағ нәсиб олсун вә инанырам ки, о күн чох да узағда дејил.

МУРАДХАН МАЊМУД ОҒЛУ ЧАББАРОВ,
Лачын рајонун ичра башчысы

ЧӘФАКЕШ ИНСАН

Чамал кишини көр-мәк мәнә нәсиб олмаса да онун өвладлары илә танышлығ, онларла тәмасда олмағ, сәмимий-јәтләрини дујмағ, әмәк-сәвәрликләрини, габилијјәт вә бачарығларыны, сәнәтә вә инсанлара гаршы мәрд вә е"тибарлы мүнәсибәтләрини көрдүкчә бу аиләнин нә гәдәр интеллектуал бир зијалы аиләси олдуғуну тәсәввүр етмәк чәтин

дејилдир. Садығовлар аиләси, Чамал кишинин өвладлары мәнз белә шәхсијјәтләрдәндиләр. Онларын арасында ән чох таныдығым, ихтисасча һәмкар олдуғум, сәнәтинин вургуну, һәјатыны инсанларын сағламлығынн горумаға һәср едән, өмрүнүн ән мәһсулдар һиссәсини - 40 илдән артығыны республикамызын сәнәјә вә зәһмәткешләр шәһәри олан Сумгајыт шәһәри сакинләринин сағламлығына

Һәср етмиш фәдакар чәрраһ, тибб елмләри намизәди
Иззәт Садыгов барәдә сөһбәт ачмаг истәјирәм.

Али дәрәчәли, бачарыглы чәрраһ, мәрд, чәсарәт-
ли, сәмими, меһрибан вә е"тибарлы инсан олан Из-
зәт Садыговла мәним танышлыгым 1970 - чи илин
әввәлләриндә Азәрбајчан Республикасы Сәһијјә На-
зирлијинин чәрраһијјә үзрә аттестасијасында ишләди-
јим дөврә тәсадүф едир. О заман Иззәт Садыгов артыг
јеткин, сөзүн әсил мә"насында өз сәнәтинин саһиби,
мишләрлә инсан һәјатыны өлмүн пәнчәсииндән хилас
етмиш, бөјүк чәрраһлыг мәктәби кечмиш, о дөврдә
Москванын ән бөјүк клиникаларынын тәчрүбәсини
көтүрмүш, академик Н. Н. Блохин мәктәбинин је-
тишдирмәси, ССРИ чәрраһлары арасында һөрмәтлә
ады чәкилән бир сәнәткар кими тәгдим олуурду.

Мән сонралар ССРИ Тибб Елмләри Академија-
сынын Онколожи Елми Мәркәзиндә ишләдијим дөвр-
дә Иззәт Садыговун елми рәһбәри, дүңја елминин ко-
рифәјләриндән сајылан академик Н. Н. Блохинин вә
еләчәдә Иззәт Садыговла бирликдә аспирантурада
тәһсил адмыш вә онун јахын досту олан академик Н.
Н. Трапезниковун, башга дүңја шөһрәтли алимләрин
"бизим Иззәт" барәдә сөјләдикләри али фикирләр
онун сәнәтинә, шәхсијјәтинә, сәмимијјәтинә, мәрд-
лијинә, дәјанәтинә вердикләри јүксәк гијмәтләр шүб-
һәсиз мәни бир азәрбајчанлы кими севиндирир, фә-
рәһләндирир, гәлбими гүрур һисси илә долдуурду.
Иззәт Садыгов әлдә етдији бүтүн елми вә тәчрүбү би-
ликләри доғма республикамыза, севимли халгына
һәср етмәк үчүн кәтирмишдир.

Сумгајытын елә бир күчәси, елә бир кварталы,
бәлкә дә елә бир еви јохдур ки, ораја мәрд вә меһ-
рибан инсан олан Иззәт Садыговун чәрраһ бычагы
хошбәхтлик вә севинч кәтирмәсин. Онун чәфакеш,
сәмими вә тәманнасыз һәкимлик сәдасы республи-
канын һәр јеринә јайылдыгындан, гәдирбилән һәмвә-
тәнләримиз, хусусилә гајгы вә дигтәгә еһтијачы олан

хәстәләр даим ошу ахтарырлар вә хејірхәһ әмәллә-
риндән шәфа тапырлар.

Иззәт Садыгов бу күн дә өз сәһәтинин вурғуну-
дур, бу күн дә севимли халғынын сағламынғы кешпи-
јиндә дурур, бүгүн билијини, бачарығыны, узун ил-
ләр әрзиндә әлдә етдији тәчрүбәсини республика сә-
һијјәсинә һәср едир, ағыр хәстәликләрә дүчар олан-
лары өлмүн пәнчәсиндән чәсарәтлә туртарыр.

О, узун ишләрдән бәри сә”јлә тәрбијә едиб јетиш-
дирдији чәрраһлар аиләсинин миғјасынғы бу күн дә
ағсағтал - “чәрраһ - ата” мөвгәјиндән өз сәмимијјәти,
һәссаслығы, чилдијјәти вә тәләбкарлығы илә кениш-
ләндирмәклә лавам едир.

Арзу едирәм ки, халғымыз арасында, тибб ичтима-
ијјәтимизлә вә хүсусилә республика чәрраһларынын
бу күнкү вә кәләчәк аиләсиндә јүксәк дәрәчәли про-
фессинал вәрдиншләрә, бөјүк үрәјә вә сәмимијјәтә,
тәмиз вә саф мүнәсибәтә малик мүғәхәссисләр вә чә-
факеш ипсанлар даһа чох јетишсинләр. Бүгүн булла-
ра биз јалпыз фәхр едә биләрик.

МӘММӘД ЈӘҢЈА ОҒЛУ НӘСИРОВ,

Н. Нәриманов адына Азәрбајҗан Тибб Университе-
тинин проректору вә чәрраһијјә кафедрасынын мү-
дири, Азәрбајҗан Республикасы Сәһијјә Назирли-
јинин баш чәрраһы, тибб елмләри доктору,
профессор.

ЛАЧЫН ГАРТАЛЫ

Халг арасында хаглы оларг Иззэт Садыгову Лачын гарталы адландырырлар. О, Лачынын Минкэнд кэндиндэн пэрвазианыб учмуш, бир мүдэт Багыда гэрар тутмуш, сонра Москва шөһэринэ гонмушдур. Нөһажэт, Сумгайыт шөһэриндэ өзүнэ жува тикминдир. Соруша билюрлөр ки, гартал дагларда, гајалар башында јапајар, бэс Иззэт нечэ олуб ки, Сумгайытда мөскулапа бишиб.

Бэли, гарталын шјјэти Хагга вэ Вөтөнэ хидмөт оларса, О, пөнки Сумгайытда һөтта дөрјанын дибиндэ дэ јапаја билөр. Әслинэ гагса даг гарталы олап Иззэт Садыгов Сумгайытда фәалијјөт көстөрсэ дэ о, неч вахт даглардан ажрылмамыш, һәр ил бир нечэ дөфө Кичик вэ Бөјүк Гафгазын уча зирвөлөринэ гагхмыш, бу јерлөри зијарөт етмиш, тәкчэ бир логман кими јох, һәм дэ маһир бир овчу кими танымышдыр.

Иззэт һәким инсанлары ән агыр хөстәликлөрдән хилас едәп бир гарталдыр. О, инсанпәрвәрлик, гајгыкешлик, меһрибанлыг гарталдыр. Һәлә, мән ешитмөмишәм ки, бир хөстә Иззэт һәкимә мүрачиәт етсин вэ үмидсиз кери гајгытсын. О, елә бир чәсүр гарталдыр ки, шыгыјараг миншөрлө хөстәлөри өлүм гузгуну олап әчәлин пәнчәсиндән хилас етмишдир. Мән дејөрдим ки, Иззэт Садыгов вәзијјәти чыхылмаз олап хөстәлөри әввәл - әввәл дузлу - мөзәли зарафатлары илә, үмидверичи ширин сөзлөри илә чана

кәтирмиш, онлара үрәк - дирәк вермиш вә беләлик-
лә апардыгы чәрраһијјә әмәлијјатларыны хејли јүн-
күлләшдирмишдир.

Бу јердә шаһиди олдуғум бир әһвалат јадыма дүш-
дү. Тәғрибән 1981-чи ил иди. Лачындан бир ағыр
хәстәни гачырыб Иззәтин јанына кәтирмишдик. Һә-
кимләрин рә"јинә көрә хәстә тәчили чәрраһијјә әмә-
лијјатындан кечирилмәсә иди ондан әлимизи үзмәли
идик. Артыг хәстә һушуну итирмишди. Диниб - даны-
ша билмирди. Иззәт һәким хәстәјә ики ијнә вурду.
Бир аздап сонра ајылан хәстә мәзлум - мәзлум Иззәт
һәкимин үзүнә бахды вә көзләри илә ондан үмид ди-
ләди.

- Елә бир хәстәлији јохдур. Бир ашыг кәтирин
сазда ојун һавасы чалсын хәстә илә бирликдә ојна-
јаг. Вәссалам, шүг тамам. Сонра чыхсын евинә кет-
син -дејә, Иззәт һәким вәзијјәти сөз илә јүнкүлләш-
дирди. Хәстәнин истәр - истәмәз додағлары гачды,
күлүмсәди. Һәким сөзүнә давам етди: - Чаван оглан-
сан, өзү дә нишанлы. Бәс, гыз кәлиб сәни бу күндә
көрсә хәчәләт чәкмәјәчәксән? Хәстә бу сөздән сон-
ра санки дирчәлди, су истәјиб ичди. Јастыга дирсәк-
ләнди.

Адамларын үзүндә кәдәр јеринә севинч әләмәтләр-
и көрүнмәјә башламышды. Амма, јенә дә чәрраһијјә
әмәлијјатыны кечикдирмәк олмазды. Белә әһвали -
руһијјә јаратдындан сонра Иззәт һәким чәрраһијјә
ишинә башлады. Әмәлијјат 2 саат давам етди вә угур-
ла битди.

Иззәт Садыговун јанына хәстә кәтирәнләрин чоху
онун хасијјәтинә бәләд олдуғларына көрә дејирләр
ки, әввәлчә " күлүш " вә " зарафат " дәрманларындан
истифадә елчәк, сонра бычага әл атачагдыр. Доғру-
дан да белә олурду. Һамы белә гәнаәтә кәлир ки,
Иззәт һәким ән тә"сирли ики дәрман - " күлүш " вә
" зарафат " дәрманларыны кәшф едибдир.

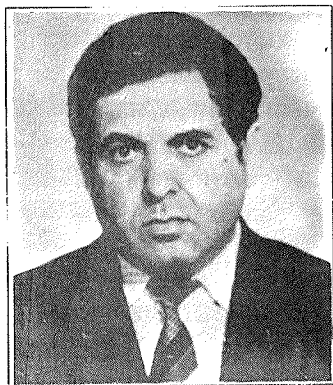
Иззэт Садыгов тәкчә адлы - саплы бир чәрраһ кими танынмыр. О, һәм дә ичтимајәтчи, хејрийјәчи, тәшкилатчы, тәблигатчы бир зијалы кими танынмыр. Догма Азәрбајчанымыза үрәк телләри илә бағлы олан Иззәт һәким миллијәтчә күрдүр. О, халqlар достлугунун тәминатчысыдыр. Республика Күрд Мәдәнијјәт Мәркәзинин вә ағсагталлар шурасынын үзвү олмагла кениш ичтимаи иш апарыр. Гондарма Дағлыг Гарабаг мәсәләси ортаја атылдыгда, ермәни фитнәкарлары һәр чүрә һижләләрә әл атдыгда, нифаг салмаг үчүн дәридән - габындан чыхмаға башладыгда Иззәт һәким бир мүдрик ағсагтал кими һамыја, о чүмләдән күрд кәнчләринә ағыллы мәсләһәтләр верди, онларын ермәниләрин үздән ширин, дахилдән мәкрли вә чиркин тәблигатларына алданмамалары үчүн аз иш көрмәди. Инди дә бу нәчиб фәалијјәтини давам етдирмәкдәдир. Күрдләрин ермәни гәсбкарларынын јалан вә фитнә торуна дүшмәмәсиндә, һеч бир хәјанәткарлыг һәрәкәтләринә јол вермәдикләриндә, догма Азәрбајчанымыза сәдагәт нүмунәси көстәрмәсиндә Иззәт һәкимин дә әмәји, ағсагтал нүфузунун тәсири вә бу хејрхаһ ишдә пәјы бөјүклүр.

Халға вә Вәтәнә хидмәт нүмунәси көстәрән Ла-чын гарталы Иззәт Садыгова узун илләр белә хејр-хаһ әмәлләр арзулајырыг.

КАМИЛ ҺӘСӘНОВ,

Республика “РОНАҺИ” Күрд Мәдәнијјәт
Мәркәзинин сәдри, игтисад емләр намизәди

КӨРКӘМЛИ ТӘБИБ ҲАГДА ДУШҮНЧӘЛӘР

Чох узаг әсрләрдән кәлән мүдрик бир Шәрг һикмәти јада дүшүр. Дејирләр ки, һәким - логманларын хәстәләри сагалтмаг үчүн әлләриндә үч мүһүм чарә вар. Булардан бири дәрмашлар, бири чәрраһ бычаглары, бири дә сәмими сөздүр. Шәрг мүдриклији дә буларын нкисини кәнара гојараг ән бөјүк үстүлүјү ширип сөзлә мүәличәјә

верир.

Мән дә көркәмли тәбиб Иззәт Садыгову таныдыгым ишләрдә инсанлары ән чох сәмими сөзлә, мәнрибан сифәтлә сагалдан көрмүшәм. Һәр һалда Иззәт Садыговун маһир чәрраһ әлләриндә дә сөз ола билмәз. Бу бармашлар да јери кәлән дә өз сөзүнү мәнһәрәтлә дејә билир.

Али тибб тәһсили алашларын һамысына һәким диплому верилир. Апчаг бу һәкимләр арасында өз сәнәтинин зирвәсинә учалашлар аз - аз олур. Чәсарәтлә Иззәт Садыгову бу е"часкар сәнәтин әсил логманы адаландырмага һагтымыз вар.

Иззәт һәким, Азәрбајчан чәрраһларынын ағсагаллары сырасында олса да, һәминә чаван сәнәткардыр. Сумгајыгы һәминә чаванлар шәһәри сажмышыг. Иззәт һәким дә 40 ил өнчә чавашлары башына јыгыб бу шәһәрдә тә"чили јардым хәстәханасы јарадыб. О, Москвада академик Николај Блохин кими мәшһур бир чәрраһын мәктәбиндән кечсә дә, нә Москвада, нә дә Бақыда галмаг истәмәјиб, тәләјини Сумгајыгга баглајыб. Бу күн ону Сумгајыгда, Бақыда, әтраф ра-

юнларда чохлары бармагла көстәрир, таныјыр, сеvir, һөрмәт бәсләјир. Иззәт Садыгов чаванлар шәһәриндә чаванлардан бүтөв бир чәрраһлар мәктәби јарадыб. Өмрүн 8 - чи ониллијини хырдаласа да, бәлкә елә буна көрә дә Иззәт һәким јенә чаван вә күмраһдыр. Бу күн онун јетирмәси олан Чәбрајыл Әлинағыјев, Аким Душдуров, Чәфәр Гулијев, Ләтиф Һәсәнов, Заһид Гулијев, Әбүлфәз Чәфәров кими чәрраһлар нәсли вар.

Тәбибләр тәбиби олан Иззәт Садыгову чаван сахлајан башга чәһәтләрә дә бәләдәм. О, дузлу - мезәли, зарафаты, ширин ләтифәләри, овчу мәчаралары илә бүгүн дост- танышлары никбин олмаға сәсләјир. Садыговун киминсә көнлүнә дәјдијини хатырлајан тапылмаз. Чәрраһ столу архасында исә хәстәдә јаратдығы инам, хош рәфтар, сәмими сөз көмәјә чатыр. Маһир чәрраһ Садыговун зәриф әлләри, инчә бармаглары бәлкә дә он минләрлә инсана шәфа вериб. Мә"дә резексијасы струмектомија илә бағлы чәрраһијәдә исә онун тајы- бәрәбәри чәтин тапылар.

Бу логманла һәр көрүш, һәр сөһбәт мәним үчүн бајрама дөнүр, һәјат дәрсинә чеврилир. Јашым алтмышы һағласа да хәстәханаларда аз олмушам. Анчаг Иззәт һәкимә мөһкәм инамым олдуғуна көрә она гәтијјәтлә демишәм. - доктор Садыгов, нә вахт хәстәләнсәм Сумгајыта Сизин јаныныза кәләчәјәм.

Иззәт һәкими таныјанлар, севәнләр, инананлар адындан она бир арзуму сөјләјирәм:

- Чаванлыг еһтирасы илә дөјүнән көйлүнүз нә гәдәр истәјирсә, бир о гәдәр јашајыб вар олсун. Јашамаг үмидини итирәнләрә сағламлыг кәтирән әлләр дә, күлүш. - зарафат, күмраһлыг, чаванлыг да өмүр јолчусу кими Сизинлә галсын.

ИЛЈАС АДЫКӨЗӘЛЛИ, Азәрбајчан Телерадио
Верилишләри Ширкәтиндә " Араз " програмынын
баш директору, республиканын әмәкдар журналисти.

АЛИЧӨНАБ ИНСАН ҲАГГЫНДА

ДУШҮНЧӨЛӘРИМ

Сумгајыт шәһәр тә"чили тибби жардым хәстәханасынын баш һәкими Иззәт Садыгову чоҳдан таныјырам. Вә һәјатымда белә бир инсанла таныш олдуғума көрә тәләјимә миннәтдарам. И. Садыгов Сумгајыт шәһәр тә"чили тибби жардым хәстәханасынын тәкчә баш һәкими јох, бу хәстәхананын тәмәлини гојан, ону өз әмәлләри илә, өз иһни илә республикада таныдан бир һәким - зијалыдыр. И. Садыгова шәһәрдә һамы һәким - дејә мүрачиәт едир, әсил ады илә ону чағыранлар аздыр. Бөјүкдән - кичијә һамы бу хәстәханаја Иззәтин хәстәханасы дејирләр. Сумгајытлылардан тә"чили жардым хәстәханасы сорушанда онлар о һарада олдуғуну билмирләр, анчаг Садыговун хәстәханасы сорушулса о саат онун һарда јерләшмәсини көс-тәрәрәк вә Садыговун о адама көмәк етгијини билдирәрәк ону хәстәханаја гәдәр мүшаһидә едирләр. Мә-нә елә кәлир ки, бундан бөјүк хошбәхтликлә ола бил-мәз.

Онун шәфалы әлләринин һәрарәти илә нечә - не-чә үрәкләрә истилик һопуб, нечә - нечә евә шадлыг, севинч кәтириб. Бу күн И. Садыговун һәјата гәјтар-дығы инсанларын үрәк сөзләрини ешидәндә инаныр-сан ки, һәјат мәһз Иззәт Садыгов кими адамларын әмәлләри илә көзәлләшир, јашама севинчи бирә - беш артыр. һәким үчүн ән бөјүк сәадәт елә бу де-јилми?

И. Садыгов тәкчә һәким дејил, һәм дә фәал ичти-маијәтчи, ел ағсаггалыдыр. Бу күн Сумгајытда елә бир мәчлис, елә бир јығынчаг олмаз ки, Иззәт һәким

орада иштирак етмәсин, орада өзүнүн ағсаггал, ағыр самбаллы сөзү илә бу күнүмүзүн, сабаһымызын нами- нә әлиндән кәләни әсиркәмәсин. И. Садыгов өмрү- нүн мүдриг чағларыны јашајыр, јашы 70 - дән јухары олмасына бахмајараг јенә дә кәнчлик ешги илә јаша- јыб јарадыр. Онун үрәјинин бөјүклүјү, ишә олан тү- кәнмәз һәвәси вә енәрчиси һәмишә чоғларыны һеј- рәтдә гојуб.

Бу күн о, ишләдији хәстәханада өзүнүн јетирмәлә- ри илә чийин - чийинә чалышыр. И. Садыгов сөзүн әсил мәнәсында бу хәстәханада бир мәктәб јарадыб- шәфа мәктәби, лоғманлыг мәктәби. Вә бу мәктәбин јетирмәләри һәмишә Иззәт һәкимдән өјрәнибләр, је- нә дә өјрәнирләр.

Бајаг дедијим кими И. Садыгов ел ағсаггалыдыр. Чоғ адам онун дадлы - дузлу сөһбәтләринин, бамәзә зарафатларынын һәсрәтиндәлир. Елә буна көрәди- ки, Иззәт һәким Сумгајытда һара гәдәм гојурса, ораја күлүш чиләнир, тәбәссүм ахыр. Гој онун өмрү дә бу күлүш селиндә нурлансын, тәбәссүм чешмәсиндә әзә- ли вә әбәди истәјинә говушсун.

И. Садыгов хошбәхт инсандыр. Чүнки онун өзү дә, сөзү дә ел арасында сајылыр, сечилир. Зијалы сөзү, һәким сөзү, ағсаггал сөзү ону халғ арасында шөһрәт- ләндириб, халға севдириб. Халғын севкисиндән дә дүнјада гүјмәтли һеч нә ола билмәз. Бу севкини газ- нан Иззәт Садыговун шәфалы әлләри, ширин дили халғынын мәһәббәтинин әбәди үлвијјәтидир. Елә бу үлвијјәтлә дә И. Садыгов өз севимли пешәсинин чә- тин вә шәрәфли јолларында чәсарәтлә аддымлајыр.

Ә.МАҢМУДОВ, Сумгајыт шәһәр 25 сајлы орта мәктәбин дирәктору

БӨЛҮК СӘНИЈӘ ТӘШКИЛАТЫМЫЗ ИЗЗӘТ ҺӘКИМ

Мәним Иззәт Садыговла танышлыгымын 1972 - чи ил-дән башланмыш тарихини үч дөврә бөлмәк олар.

1. 1972 - 1974-чү илләр - Иззәт һәкимин рәһбәрлик ет-лији хәстәханаја һәкимлик фәалијјәти;

2. 1975 - 1978 - Сумгајыт сәһијјәсиндә Иззәт һәкимлә һәмкарлыгымыз;

3. 1979 - чу илдән индијә гәдәр - сәһијјә тәшки-ләтчыларын, баш һәкимләрин тәһсил системинә рәһ-бәрлик дөврү.

Опунла танышлыгымы вә достлуғуму белә үч мәр-һәләјә бөлмәк она көрә мәгсәдә ујғундуз ки, бу дөвр-ләрдә мәнимлә онун арасында олан мүнәсибәтләрлә әлагәдар Иззәт һәкимин шәхси кејфијјәтләри өзүнү чох чәһәтли сәпкидә бирузә вермишдир.

Биринчи дөврдә, билаваситә, Иззәт һәкимин рәһ-бәрлији алтында ишләдијим заман мән онун үч әсас дәјәрли кејфијјәтини хусуси гејд етмәк истәјирәм: тә-ләбкарлыг, объективлик вә гајгыкешлик.

Иззәтин баш һәким кими тәләбкарлыгы һамыја аид иди. О, һәмишә јерличилик, гоһумбазлыг вә вә-зифә саһибләринә пәрәстишкарлыг кими чохлаарыны зәһәрләмин хәстәликләрдән азад иди. Опун үчүн иш-чиләрин мәншәји - партија вә дөвләт апаратында го-һумларынын олмасы - һеч бир мәнә кәсб етмирди. Һамыдан бир шеј тәләб олунурду, хәстәләрин мү-аличәси үчүн бүтүн билик, бачарыг вә үрәк һәрарә-тини әсиркәмәмәк. Иззәтин тәләбкарлыгы ишчилә-рин она мүнәсибәти илә јох, хәстәләрә олан мүнәси-

бәти илә өлчүлүрдү. О, ишчиләри хәстәләрин көзү илә, хәстәләрин гәлби илә, хәстәләрин аҗрылары илә гижмәтләндирир вә бу призмадан тәләбкарлыг кәстә-
рирди.

Иззәт һәкимин объективлијини мән һәмишә көрүрдүм. Онун мәнә җаршы мүнәсибәти буну тәсдиг едир. Мән Сумҗаҗыта орду сыраларындан тәрхис олунадан сонра кәлминшдим. Бу шәһәрдә мәним һеч бир кимәсә тәзјиг едә билән җоһум вә танышым јох иди. Һә-
қимләр арасында јүксәк вәзифәли шәхсләрин җоһум-
лары олмасына бахмајараг Иззәт мәни, о вахт ән кәнч бир һәкими терапија шә"бәсинә мүдир тә"јин етди. Һәјәтда раст кәлдијим адамлардан мәнә җаршы ән объектив олан Иззәт һәкими көрдүм. Мән, буну инди миннәтдарлыгла јада салырам.

Иззәт кәнчләрә ата, һәмјашларына дост, јашлы-
лара исә оғул кими җаҗы кәстәрирди. Бир дәфә һа-
мымызын әзизи олан бир һәким гызына тој едирди. Тој күнү мән, диқәр дөрд һәким вә она гәдәр тибб бачылары нөвбәтчи идик. Достумузун шәнлијини тәб-
рик етдик, о бизи баша дүшдү. Чүнки өзү дә хәстәха-
наны тәрк етмәји рәва билмәзди. Нөвбәмиз гуртарана јахын бизи баш һәкимин отагына дә"вәт етдиләр. Көзләшилмәз мәнзәрә илә растлашдыг. Баш һәкимин отагында бүгүн не"мәтләрлә долу стол ачылмышды. Биз бурада достумузун гызынын тојуу чох көзәл гејд етдик. Баш һәким бу һәрәкәти онун бизә җаҗыкеш-
лијиндән ирәли кәлирди.

1974 - чү илин сонунда мән аспирантураја дахил олдум вә бунадан сонра мәнимлә Иззәт һәкимин дост-
луғунун икинчи дөврү башланды. Бу дөврдә мән онун даһа көзәл шәхси кејфијјәтләри илә таныш олдум, елми тәдгигатлара һөрмәт, елми ишләрлә мәшғул олан кәнчләрә хүсуси җаҗы вә һәмкарлары илә дост-
лугда садәлик, тәмизлик вә мәрдлик.

Аспирантурада тәһсил мүддәтиндә мәним игтисади вәзијјәтим јахшы дејилди. Аспирантын тәҗаүгү 120

манат иди. О вахт мән артыг евләнмишдим, јолдашым гызымын анадан олмасы илә әлагәдар мәзунијјәтдә иди. Шүбһәсиз, аспирант тәгаүдү үч нәфәрлик аиләни сахламаға имкан вермирди. О дөврүн ағылсыз гајдаларындан бири о иди ки, әвәзчилик үзрә ишләмәкдән өтрү әсас иш јериндән арајыш тәләб едилирди. Беләликлә, мән әјани аспирантура мүддәтиндә әвәзчилик үзрә ишләмәк үчүн кәрәк институтун директорундан ичазә алајдым. Тәәссүф ки, институтун директору илә мәним хасијјәтим тутмурду вә мән она ичазәдән өтрү мүрачиәт етмәји өзүмә ар билирдим. Она кәрә дә Иззәт мәни баша дүшүрдү вә о дөврүн бүрәкратик гајдаларыны позараг мәнә хәстәханада әвәзчиликлә ишләмәјә ичазә верди. Беләликлә, мән өз зәһмәтимлә иғтисадијјатымы тәнзимләјә билдим вә бундан өтрү Иззәтә миннәтдарам.

Аспирантураны битирдикдән сонра мәни Сумгајыт шәһәр 1 N: - ли хәстәханада баш һәкимин мұавини вәзифәсинә тә"јин етдиләр. 1978-чи илин феврал ајында мәни Иззәтлә бир јердә сәһијјә тәшкилатчылары үчүн тәшкил олунмуш ики ајлыг курса көндәрдиләр. Курс Бақыда, Ә. Әлијев адына Азәрбајчан Дөвләт һәкимләри тәкмилләшдирмә институтунун ичтимаи кикијена вә сәһијјәнин тәшкили кафедрасында кечирилирди. Һәммин курса 20 сәһијјә тәшкилатчысы дә"вәт едилмишди, онлардан јалныз үчү - мән, Иззәт вә Јагут ханым Азәрбајчандан идик. Курс мүддәтиндә кафедранын мүдири профессор М. Ибраһимов ағыр хәстәләнмишди. Тәдрис ишини ассисентләр апарырды. Бу исә Русијадан кәлән курсантлары гане етмирди. Вәтәнпәрвәрлик һисси, тәәсүбкешлик Иззәти нараһат едирди. О мәним нәзәри вә тәчрүбү һазырлығым илә таныш иди, чүнки мән онун көзләри өнүндә пүхтәләширдим. Она кәрә дә курсантлары разы салмаг үчүн онлары Сумгајыта кәтириб тәдрис ишини мәнә һәвалә едирди. Беләликлә, Иззәтин хејир - дуасы илә мәним мүәллимлик фәәлијјәтим

башлады вә бу уғурумун хәбәри академик М. Чавад-
задәјә чатандан сонра мәни кафедрада сахладылар.

Бундан сонра Иззәтлә достлуғумун үчүнчү дөврү
башланды. Мән, сәһијјә тәшкилатчыларынын тәһсил
системинә рәһбәрлик етдијим үчүн Иззәтин баш һә-
ким кими фәалијјәтини елми арашдырыб онун мүәс-
сисәсини нүмунәви хәстәхана кими курсантлар үчүн
тәчрүбәви базаја чевирдик.

Бу тибб мүәссисәсиндә о дөвр үчүн ән габагчыл
һесаб едилән бир нечә јени, мүғәрәгги иш методлары
тәтбиғ едилмишди. Профлактика принципинин тәт-
бигини даһа долғун көстәрән иш методу - поликлиника
вә хәстәхана јарадылмасынын биркә тәшкили је-
ничә тәклиф олунурду. Иззәтин рәһбәрлик етдији мү-
аличә идарәси дә буна тезликлә гошулмуш вә хәстә-
ликләрин еркән диагнозуну вә мүаличәсини тәшкил
етмишдиләр. Саһә һәкимләри хәстәханада ишләјәрәк
бөјүк тәчрүбә газаныр вә беләликлә хәстәләрин евдә
јүксәк пешакарлығла мүаличәси тә”мин едилирди.

Хәстәләрә тибб јардымыны вахтында вә јүксәк
кејфијјәтлә көстәриб сәмәрә әлдә етмәк үчүн шә-
һәрләрдә хәстәханаларын тәчили јардым стансијала-
ры илә бирләшдирилмәсинә башладылар. Бу фикир
илк дәфә Азәрбајҗанда Сумгајыт шәһәриндә Иззәт
һәкимин рәһбәрлик етдији хәстәханада һәјата кечи-
рилди.

Тәчили јардым стансијасынын хәстәханаја табе
едилмәси баш һәкимә имкан верирди ки, о евдә ағыр
вәзијјәтдә олан бүгүн хәстәләрин мүаличәсини нәза-
рәтдә сахлаја билсин, хәстәләрин дүзкүн илк јарды-
мыны тәшкил етсин вә онларын вахтында стационара
кәтирилмәсини тә”мин едә билсин. Бу иш Иззәтин
рәһбәрлији илә чох нүмунәви бир гәјдада тәшкил
олунмушду. ССРИ - нин бүгүн шәһәр вә кәндләрин-
дән бизә курса кәлән баш һәкимләр бу габагчыл
тәчрүбә илә һәмишә таныш олмаға чан атырдылар.
Чох тәәссүф ки, Иззәтин бөјүк зәһмәти илә јаран-

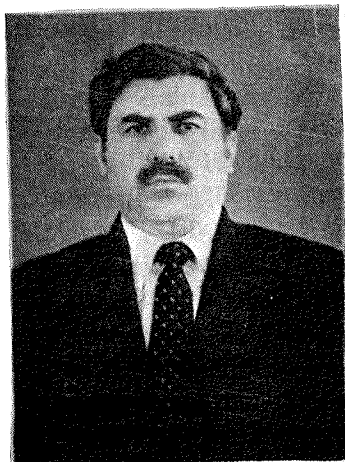
мыш бу систем сонралар мѣдуд фикирли сѣхијѣ тѣшкилатлары тѣрѣфиндѣн дагыдылды.

Тале белѣ кѣтирди ки, бир вахт рѣхбѣрлији ал-тында хѣкимлик етдијим вѣ хѣмишѣ достлуг вѣ дѣрин хѣрмѣт бѣслѣдијим бир шѣхс - Иззѣт хѣким мѣним рѣхбѣрлик етдијим кафедраја курса кѣндѣрилди. Бу заман мѣн онун шѣхси кѣјфијѣтлѣринин даха бириси илѣ ѳлѣширдим. Онун тѣвазѣкарлыг вѣ мѣрдлији мѣни валѣх едирди. Онда јенилији ѳјрѣнмѣк арзусу тѣ-кѣнмѣздир. О динлѣмѣји бачарыр, јенилији хисс едѣ билир.

Она кѣрѣ дѣ о хѣмишѣ габагчылдыр, чавандыр, јѳк-сѣк сѣвијѣдѣдир, пешѣ тонусуну итирмир. О кѣнчлѣ-римизѣ пешакарлыгда, инсанлыгда, достлугда, ѣгидѣдѣ ѳрнѣкдир. Ону ѳјрѣнмѣк, ону тѣдгиг етмѣк лазымдыр. Иззѣт фономенини арашдырмагла биз чох шеј газа-нырыг, онун тимсалында сѣхијѣ тѣшкилатчыларыны тѣрбијѣ етмѣк, хазырламаг хѣмишѣ угурлу олар.

ФАЗИЛ АФАЈЕВ, тибб елмлѣри доктору, профес-сор, ѣмѣкдар елм хадими, Бејнѣлхалг Екалокија вѣ хѣја-тын тѣхлѳкѣсизлији елмлѣр академијасынын хѣ-гиги ѳзвѳ, **Ѵ. Ѵлијев** адына Азѣрб. Дѣвлѣт хѣкимлѣри Тѣкминлѣшдирмѣ Институтунун кикијѣна вѣ сѣхијѣ-нин тѣшкили кафедрасынын мѣдири.

ДОСТУМ ҺАГТЫНДА БИР НЕЧӘ СӨЗ

Мән, һәлә чаван јашларымда 39 ил бундан өнчә Сумгајытда ишләмәјә кәләндә ады дилләр әзбәри олан Иззәт Садыгов һагтында чох ешитмишдим. Иш елә кәтирди ки, бәлкә дә тәлјин гисмәтиндән имиш, мән ишләдијим Синтетик Каучук заводунда иш үстүндә агыр зәдәләниб Иззәтин баш һәким ишләдији хәстәханаја дүшдүм вә илк дәгигәдән бу адлы - санлы һәкимин, нечә дејәрләр, әлинин зәрбәсини “даддым”. Даһа доғрусу, шәфалы әлләринин, ширин, зарафатчыл, дузлу - мазәли сөһбәтләринин көмәји илә тезликлә сағалыб истәһсалата гајытдым. О күндән өзүмә сөз вердим ки, бу киши илә дост олачагам. Бәлкә дә Аллаһ гисмәти имиш ки, 35 илдән артыгдыр ки, мән Иззәтлә шәхси достлуг едирәм. Даһа доғрусу, бу достлуг чәрчивәсиндән чыхараг даһа да ирәлијә - гардашлыга чеврилмишдир. Мәним нәзәримчә достлуг елә бир үлви ишдир ки, онун кәрәк кешмәкешләрийә, әзабларына, севинчләринә, күлмәјинә, барышмагына дөзмәклә, онлары бирликдә бөлүшдүрмәји бачармаг лазымдыр.

Сумгајыт шәһәринин бүгүн зијалылары билирләр ки, өз јаш һәлдинә кәрә ағсагаллар чәркәсинә кечмиш Иззәт, Заман вә Нәрчә достлугу нә демәкдир. Ахырынчы 20 илдән чоҳдур ки, биз һәфтгәдә һеч олмаса 3 дәфә көрүшмәдијимиз күн олмајыбдыр вә бизим сөһбәтләримиз анчаг хејирхаһ ишләрә һәср едилмишдир. Шәһәримиздә бизи бә”зән зарафатла “үч мүшкетјор” да адландырырлар. Елә билирәм ки, бу

адла да һәр шеј ајдын олур. Бизим достлугумуз тәкчә шәхси достлуг дејилдир. Бу достлуг бизим ушагларымызын, аиләләримизин достлугуна чеврилмишдир. Анчаг буну да демәк лазымдыр ки, Иззәт Садыгов тәкчә бизим достумуз дејилдир. О, бүтүн Сумгајыт шәһәр әһалисинин, Азәрбајчанын бүтүн рајонларында јашајанларыні севимли һәкими, досту, һәмдәмидир.

Узун мүддәт ишләдијим вәзифә илә әлагәдар ола-раг республикамызын бүтүн рајонларында олмушам вә һараја ајағым дәјибсә Иззәт һәким барәдә хош үрәк сөзләри ешитмишәм вә бунула да һәмишә фәхр етми-шәм. Достумун бу мәшһурлуғунун, чох севилмәсинин сәбәбини өз - өзүмә арашдыранда белә гәнаәтә кәл-мишәм ки, бунун әсас сәбәбләри онун кәзәл тәрбиј-јәсиндән, ити чәрраһ бычағынын тәмәннасыз ишлә-мәсиндән, дузлу - мазәли сәһбәтләриндән, јүксәк кејфијјәтли зијалылығындадыр. Билирсиниз ки, достлар чүрбәчүр олурлар. Мән бунлардан ән бирин-чисини достлугун тәмәннасызлығында көрүрәм.

Үмумијјәтлә, көгүрәндә мәнимлә Заманын Иззәт-лә достлугумузу арашдырсаг, мән бир чох јүксәк кеј-фијјәтләри садаламагла, бәшәри мәсәләләрә онун мү-насибәтини сизә билдирмәклә, нә үчүн ону халгын чох севдијини ачыгламаг истәјирәм.

Мә”лумдур ки, Пејгәнбәримиз бујурмушдур ки, - “Елми бешикдән гәбрәдән өјрәнин “ . Елә бил бу кә-зәл кәламлар бизим достумуз һаггында дејилмишдир. О, өмрүнүн бу јашына гәдәр һәмишә елм өјрәнмиш, елм фәдаиси олмушдур. Тибб елмләри намизәдидир, өвладларынын һамысы али савадлыдыр, онларла кә-зәл, өз ишини мүкәммәл билән һәким - чәрраһ је-тишдирмишдир ки, бу чәрраһлар ордусу инди респуб-ликамызын һәр јериндә халгын сағламлығы кешијин-дә дурурлар.

Иззәт һәкими чохдан таныдығыма көрә, үрәклә де-јә биләрәм ки, бизим достлугумуз гәдәр өз валидејн-

ләринә вургун, итаәткар өвлад чох надир һалларда адама раст кәләр. Мән елә билирәм ки, онун вали-дејнләриндән алдығы көзәл тәрбијәнин нәтичәсидир ки, бөјүдүб баша чатдырдығы үч көзәл өвладлары - Рауф, Садыг вә Чамал да инди өз аталарынын гул-лугунда нечә дејәрләр “ гул “ кими дурурлар. Аталар чох көзәл дејиб ки, “ от көкү үстә битәр “.

Башга бир мәсәлә исә мәним достумун һәддән ар-тыг мәрһәмәтли вә меһрибан олмасыдыр. Истәр айлә-дә, гоһумлар арасында вә үмуми көтүрәндә халг ара-сында онун меһрибанлығы, мәрһәмәтлији һаггында чохлу мүсбәт фикирләр вә әфсанәләр кәзир. Һал - һазырда зәманәмизин бу чәтин вахтында, дава - дәр-манын тапылмадығы бир заманда һәлә мән ешитмә-мишәм ки, бир хәстәни. Иззәт гәбул етмәсин, кери гәјтарсын, ону өз һесабына да олса мүәличә етмәсин.

Бир дә ону сизә дејим ки, достум шәһәримизин чох танынмыш, габилијјәтли ағсаггал зијалыларын-дан ән биринчиләриндәндир. Шәһәримизин елә бир сијаси, игтисади тәдбири олмаз ки, Иззәт Садыгов орада иштирак едиб өз сөзүнү демәсин. О, бизим шәһәрин хејирдә вә шәрдә олан бүгүн мәчлисләри-нин ағсагалы вә һәтта, мән дејәрдим ки, тәшкилат-чысыдыр. Мән, һансы јердә олурса олум достумун әдәби, әхлаги, ағсаггаллығы, јүксәк тәрбијјәси, са-вадлылығы һаггында дејилән һәр бир мүсбәт сөз үрәјимй даға дөндәрир вә онунла дост олмағымла фәхр етмишәм вә едирәм. Онун үрәк ачыглығы, игти-сади саһәдә әлиачыглығы мәним үчүн һәмишә нүмунә олмушдур.

Севимли достум өмрүнүн бүгүн чағларында Вәтән вә халг һаггында мүсбәт мә”нада фикирләшән адам-дыр. Неч тәсадүфи дејилдир ки, халгымызын мүси-бәтли күнләриндә - ермәни гәсбкарлары тәрәфиндән өз јүрд-јувасындан говулан гачгын вә көчкүнләрин шәһәримиздә вә республикамызын башга рајонла-рында јерләшдирилмәсиндә Иззәт Садыгов кечә -

күндүз динчөлмөдөн ишлөмишдир. Өзүнүн жашадыгы евдә дә нечә - нечә гачгын айләсини јерләшдирәрәк, једији бир тикә чөрәјини онларла бөлүшдүрүр. Сум - гајытда јаранан “ Гарабага “ јардым комитәсинин сәд-ридир. Нечә - нечә гачгын айләләриндән олан хәстә-ләрин хәстәханаларда мүаличәсини тәшкил едир, он-лара мә”нәви дајаг дурур.

Әзиз достумун ән мүсбәт чәһәтләриндән бири дә онун өмрү боју һеч кимә мәнфи мә”нада һәсәд апар-мамасыдыр. О, һәмишә, истәр пешә нөгтеји - нәзә-риндән, истәрсә дә һәјатда һамыја хош арзулар, фи-раван һәјат, сәнәт јолларында уғур диләмишдир. Бу-ну онун көмәкlijи илә һәјатын кешмәкешли чәтин јолларында уғурла аддымлајан онларла сәнәт јолдаш-лары да тәсдиг едә биләрләр.

Садә вә гајыкеш достум јашадыгы бу узун өмрүн-дә һеч вахт тәкәббүрлү олмамышдыр. Пејгәнбәримизин дедији “Гәлбиндә зәррә гәдәр тәкәббүр олан шәхс чәнкәтә кирмәз “ кәламы достумун күндәлик гајыларындан биридир.

Көзәл сәнәткар, садиг дост, нүмунәви аилә баш-чысы, танымыш зијалы достум Иззәт Садыгов һаг-гында роман јазмагла да онун мүсбәт кејфијјәтләри-ни садалајыб гуртармаг олмаз вә әминәм ки, Алла-һын она вердији узун өмрүнүн ахырына кими бу мүс-бәт кејфијјәтләри о өзүндә сахлајачаг вә һәмишә биз достларына нүмунә олачагдыр.

Бир дә, бир сирри дә сизә ачым ки, өзүнүн интел-ектуал сәвијјәсинә, биз достларын тәрбијјәсинә даһа чох чан јандырдыгына көрә мән ахырынчы ики илдә Иззәт Садыгова “ ДӘДӘ “ дејирәм. О, доғрудан да бу ада лајигдир вә ону “ ДӘДӘ “ чағырмагла фәхр еди-рәм.

НӘРЧӘ АҒАЈЕВ, республиканын әмәкдар мүһән-диси, техники елмләр намизәди, Азәрбајчан Милли Академијасынын доктору, Сумгајыт мәишәт кимја заводунун директору

МЕҢРИБАН ВӘ КАМИЛ ҺӘКИМ

Дүзүнү дежим ки, инсан хәстәләниб эләчсыз галанда дејир ки, Аллаһын алтында бир јахшы һәким олајды, мәни бу бәладан гуртарајды. Белә ки, Аллаһ икинчи план кечәрәк, јахшы һәким хәстәликлә мүбаризә апарыб хәстәни бәладан гуртарып, елә буна көрә дә хәстәнин јадындан әсл һәким чыхмыр.

Мән дә бу хәстәләрдәнәм вә һәкимим Иззәт Садыгов да әсл һәкимләрдәндир.

Мән узун илиләр мә"дә хорасы илә хәстә идим. Агрылар мәни әлдән салмышды. Иштаһым олмурду, вәзијјәтим чох кәркипләшмишди. Буна бахмајараг чох мүаличәләр етдирмишдим, анчаг хејри јох иди, чәрраһ бычағындан да горхурдум.

Бир күн һәким Садыгова мүрачијәт етдим, о вәзијјәтимин пис олмасыны көрүб мәнә чәрраһијјә әмәлијјаты тәклиф етди. Агрыларым о гәләр шиддәтләнмишди ки, мән даһа јарғыдан горхмурдум. Нәһајәт, бир күн Иззәт һәкимин бычағы мә"дәмин һиссәсини вә мә"дәалты вәзимин јаралы јерини кәсиб чыхартды, јәни мә"дә резексијасы етди. 15 күндән сонра јахшы вәзијјәтдә евә јазылдым. Бундан сонра там сағлам олараг иштаһам әмәлә кәлди, көкәлдим, агрыларым тамамилә кечиб кетди.

Бир нечә илдән сонра мән јенә дә агыр хәстәләндим. Мәни Москванын Онколожи мәркәзинә көндәрдиләр. Орада мәни ренткен мүјинәсиндән кечириб мәнән сорушдулар ки, сәнин резексијаны бу мәркәздә едибләр? Әләвә едиб дедиләр ки, буну едән анчаг академик Блохинин тәләбәләриндән ән маһири ола

билэр. Белэ ки, сәнин мә"дән чох јахшыдыр вә анастомозу өз функцијасыны көзәл јеринә јетирир. Мәним гара чијәрим, өд кисәм, өд ахар јолларында вә мә"деалты вәзимдә илтиһаб олдуғуну мүәјјән етдиләр. Бир гәдәр мүаличә етдикдән сонра Сумгајы-та гајытдым. Сумгајыта гајыдандан бир ил сонра јенә дә вәзијјәтим писләшди, температурум 39 - 40 олду. Һалым о гәдәр писләшди ки, бу анчаг өлүмлә нәти-чәләнә биләрди. Мәчбур олуб Москвадан гарачијәр үзрә мәшһур профессор Итини Сумгајыт дә"вәт ет-дик. О да мәнә бахды вә чәрраһијјә әмәлијјатындан саламат чыхмаз дејәрәк Москвага гајытды.

Иззәт Садыгов гардашыма мәним вәзијјәтимин чох ағыр олдуғуну операсијадан чыхмағыма күманын аз олдуғуну демишди. Буна бахмајараг 4 саат јарым әр-зиндә мәним өд кисәмдәки дашлары иринли илтиһа-бы илә бирликдә чыхарды, гара чијәримин өд јолла-рындакы ирини дренаж етди, 12 бармаг бағырсағымла үмуми өд ахары јолу арасында јени јол ачды вә опера-сија гуртарды. 5 күн һәкимләрин өлүм - дйрим мүба-ризәсиндән сонра мән өзүмә кәләрәк сағалдым вә 26 күндән сонра мәни евә бурахдылар.

Һәмин күндән өзүмү һәјата јени кәлмиш һесаб едирәм вә мән анадан олдуғум күнү јох, һәмин опера-сија мәни өлүмүн пәнчәсиндән алан күнү өзүмүн һә-јат күнү һесаб санараг, һәр ил ону гејд едирәм. Мә-ним һәкимим Садыгов Иззәтә өләнә гәдәр миннәт-дарлығымы, она чан сағлығы арзулајырам, һәмишә шәфалы әлләри јүз илләр инсанларын хиласкары ол-сун.

Мәним аиләм, гоһум - гардашым, балаларым һәми-шә һәгиги лоғман олан Иззәт Садыгова өз тәшәккүр-ләрини билдирәрәк, она чох сағ ол дејиб түкәнмәз чан сағлығы вә хошбәхтлик арзулајырлар.

ВӘЛЈӘДДИН ЧАҲАНКИРОВ,
Сумгајыт шәһәри

ГАРТАЛ ЗИРВƏЈƏ ГАЛХАР

Истәр тәбиәтин, истәрсә дә чәмијјәтин амансыз вә гәддарчасына вердији һөкмә мәрдликлә синә кәрән, вү- гарлы дағлара сөјкәнән Ла- чын сөјкәндији дағлар кими мәгрур вә јенилмәзлији илә нечә - нечә сынағлардан зә- фәрлә сыхыб. 1905 - 1918 - чи йлләрдә ермәни дашнак партијасынын тәшкил етдији чохсајлы силаһлы гошунла- рыны дармадағын едиб. Һә- мин илләрдәки дөјүшләрдә

минкәндиләр даһа фәсилыг көстәрмишләр.

Лачынын шимала доғру 45 - 50 километрлијиндә әзәмәт вә вүгарла учалан “ Ишығлы “ вә “ Әримәз “ / илин бүгүн фәсилләриндә зирвәсиндә гар олур / дағларынын этәкләриндә лөвбәр салмыш Минкәнд кәнди икидәр вә мүдрик ел ағсаггаллары мәскәни олмушдур. Һәмин ағсаггаллардан бири дә Чамал ки- ши олуб. Истәр Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләриндә, истәрсә дә ондан сонракы вә әввәлки илләрдә Чамал јохсуллара, фағыр - фүгарәјә мадди көмәкдәрлыг көс- тәрирди. Бир сөзлә Чамал тәкчә Минкәнддә дејил, рајонун бүгүн кәнддәриндә танынмыш ел ағсаггалы иди, мәчлисләрдә ајдын вә ғыса нәсиһәтамыз сөһ- бәтләри онун ләјагәт вә һөрмәтини даһа да арты- ырды.

Әсрарәнкиз көзәлликдән дон кејмиш, минбир дәрдин дәрманы олан, чичәкләр дәнизинә гәрг ол- муш вә Чәнлибели хатырладан уча дағлардан әсән сәрин мей өзү илә бәрабәр кәтирдији әтир сели илә Минкәнди јујурмуш кими өз ағушуна алараг јара- шығлы ајнәбәнд евләрин пәнчәрәләриндән ичәри

долур, мышылты илэ јатан көрпөләрин зәриф сачларыны јүнкүлчә дарајыр вә тәбәссүмлә гымышан көрпөләрин үзүнү јалајырды. Бу хошбәхт вә мә”сум көрпөләрин бири дә Чамалын өмүр - күн јолдашы Сүрәјја ханымын зүмзүмә едә - едә атыб - тутдугу Иззәт иди.

Илләр өтдүкчә Иззәт бөјүјүрдү. Өзүнүн чевиклијинә, јолдашлары илэ рәфтарында, доғручу, мәдәни олмасына вә бөјүкләрә гаршы нәзакәтли олдугу үчүн јашыдларындан фәргләнирди.

Иззәт ушағлыгдан мејлини атасынын ән сәдагәтли досту вә јахын гоншусу олан Шүкүров Әбдүләлијә салмышды. Әбдүләли киши јолдашлыға, достлуга сәдиг, дүз данышан, гоншу тәәссүбү чәкән, узагкөрән ел ағсаггалы олмағла бәрәбәр Чамал киши кими кәндин бүтүн хејир - шәриндә фәал иштирак едирди.

Әбдүләли киши овчулуг вә балыгчылығла мәшғул олдугу үчүн тездән дурмағы адәт етмишди.

Иззәт бир ахшам Әбдүләли киши илэ шәртләшир ки, ертәси күн онлар ова кедәчәкләр. Дан јери ағармамыш Әбдүләли киши кејиниб һәјәтә чыхыр ки, Иззәти сәсләсин. Әбдүләли киши дарвазәја јахынлашанда көрүр ки, Иззәт әлиндә тилов вә ов түфәнки ону көзләјир. Иззәт адәти үзрә зарафатла Әбдүләли кишијә дејир:

- Чаван оғлан, кечикмә, чәлд ол Чатымын дәрәсинә, орадан да булаға кедәчәјик.

Онлар хејли балыг тутдулар. Иззәт Әбдүләли кишијә мұрачиәтлә:

- Әми, чөрәји һарада јејәк?

- Гардашоғлу, хатирин һараны, һансы булағы истәјирсә орада.

-“ Ханым “ булағына кедәк.

-Гардашоғлу, мәнән чох јашајачагсан, мән дә үрәјимдә ораны сечмишдим. “ Ханым “ булағындан нечә - нечә икидләр, нечә-нечә көзәл - гыз кәлин

су ичиб, севиб севиблибләр, маһны охујуб сөз го-
шублар. Нечәки мән ики мисрада дејирәм:

Булаглар көзүндә додаг изини,
“ Јазыбды ” јадикар вәфалы гызлар.

Иззәт һәм дә тәһсил ә”лачысы иди. Орта мек-
тәбдә охујаркән рәһбәрлик тәрәфиндән мукафатлан-
дырыларды. Шәкли шәрәф лөвһәсиндә иди. Онун
һагында синиф дивар гәзетиндә јазылар кедирди.

Иззәт Бақыда, Москвада тәһсил аларкән боја - ба-
ша чатдығы Минкәнди вә онун адамларыны унутма-
ырды.

Тә”тил күнләриндә кәндә кәләндә овчу јолдашы
Вәлијјәддин Чаһанкировла көрүшүб ова чыхардылар.
Кәнддәки аһыл адамлара вә хәстәләрә баш чәкәр,
онlara лазыми көмәкдарлыг едәрди.

Иззәт бир күн овчу јолдашы Вәлијјәддинә зарафат-
ла деди:

- Овчу гардаш, чохдандыр ки, сәндән вә әзәмәтли
“ Ишыглы “ дагындан ајрылмышам. Сәһәр тездән ат-
лары јөһәрләјиб “ Ишыглы “ дагына кедәкми?

-Кедәк, гардаш, кедәк. Гартал һәмишә зирвәјә гал-
хар. Сән һәм елмин зирвәсинә јүксәлмисән, һәм дә
инсанлығын зирвәсини фәтһ етмисән.

Вәлијјәддинин сөзүнә гүввәт олараг мән дә аша-
ғыдакы мисраларда өз сөзүмү Иззәт һәкимә дејирәм:

Гартал кими зирвәјә галх,
Көзләрим и верим апар.
О көзләрлә ордан бахан,
Минкәндими кәзиб тапар.
Дашанагларын тапдагында,
Лачынымыз галыб һәлә.
Гәлбимизин тап дагын да,
Дәрдимизә әләч ејлә.

Иззэт һәким Москвада тәһсилини баша вурдугдан сонра һарада, һансы вәзифәдә ишләмәсиндән асылы олмајараг өз көмәјини тәкчә һәмкәшлиләринә дејил, һамыја, һәр кәсә көстәрир. Ермәни тәчәвүзү дөврүндә Иззәт һәким кәнд әһалисинин ишлә тә”мин олунмасыны, кәңдин дөзүмүнү артырмаг, кәңчләрин кәндән шәһәрә кетмәмәси, “Ағбулаг” сујуну Минкәндә кәтирмәк үчүн Гарабага Халг Јардымы комитәсинин хәтти илә Лачынын әманәт банкына чатачаг гәдәр пул көчүртдүрмүшдүр. Иззәт һәким Гарабага Јардым чәмијјәтинин Сумгајыг шә”бәсинин сәдри иди.

Бу мәгсәдлә гарлы - човғунлу күшләрин бириндә Сумгајыгдан Минкәндә кәлиб кәнд чәмаатыны клуба чағыртыдырыб онларла әтрафлы сәһбәтләр едәндән сонра сөз верди ки, әлиндән кәлән көмәкдарлығы едәчәкдир. Сағ олсун. Елә дедији кими дә едирди вә һәр чүр көмәкдарлыг көстәрирди.

Академијанын мүхбир үзвү А. Абдуллајевлә данышараг “Нефтгаз автомат” институтунун Минкәндә филиалыны ачдырыб Бакы, Сумгајыг, Москва илә әлагә јарадараг истәнилән аваданлыглары кәтиртдиришиди.

Бүгүн амалы, варлығы илә халгына, Вәтәнинә бағлы олан Иззәт һәким ашағыдакы проблемләри мәрһәлә - мәрһәлә һәлл едирди.

1. Минкәндә ики тәрәфдән - “Ағбулаг”, “Балдырганлы” булагларынын сујуну чәкдирирди.
2. Кәнди газлашдырмаг үчүн чатачаг гәдәр бору вә башга аваданлыгларын кәтиртдирилмәсиндә јахындан көмәк едирди.
3. Евсиз - ешиксиз адамлар өзләринә јашајыш еви тикдирмәк үчүн онлара һәјәтјаны торпаг саһәси вә дөвләтдән күзәшtlә борч пул алмалары үчүн аид тәшкилатларла әлагә сахлајырды.
4. Минкәндәки Истисуда санаторија - сағламлыг зонасы јаратмағ үчүн мүәјјән ишләр көр-

дүрмүшдү. Жел, мә"дә - багырсаг, гарачијәр, бөјрәк, дәри вә көз хәстәликләринин мүаличә-си бу суларда мүмкүн иди. Минкәнд вә дикәр хәстәханалар үнүн аваданлыглар, дәрманлар кәтирирди. Бундан әлава Истисуда судолдурма заводу үчүн лазым олан аваданлыгы кәтиртдир-миш вә завод тикиләчәк бинанын јери дүзәл-дилмиш, чатачаг гәдәр тикинти материаллары тәдарүк етдирмишди.

5. Кәнддә тохучулуг вә халчачылыг сехләринин тәшкили үчүн бир чох әмәли ишләр һәјата ке-чирмишди.
6. Ушаг бахчасыны тикдириб истифадәјә вердир-мишди. Һамам, дәрзи, ајагтабы, бәрбәрхана вә башга мәишәт объектләри тикдирмәк үчүн бү-түн тикинти материаллары тәдарүк етдирмиш-ди.
7. Лачын рајону үчүн машин - трактор тә"мири сехи тәшкил етмәк үчүн лазыми һазырлыг иш-ләри апартдырмышды.
8. Мүасир типли хәстәхана вә клуб биналары-нын тикилмәси үчүн тәшкилатларла мүәјјән мәсәләләрин һәлл олунмасына пәил олмушду.
9. Кәнддә мусиги мәктәбинин ачылмасы үчүн мәсәлә галдырмышды.
10. Сумгајытын кимја заводларынын һесабына Ла-чынын Султанлар кәндиндә кениш шәбәкәли консерв заводунун истифадәјә верилмәси үчүн әмәли ишләр көрдүрмүшдү. / бу јүзләрлә ада-мыш ишләр тә"мин олунмасы демәк иди / Заво-дун истифадәјә верилмәси үчүн харици өлкә-ләрдән лазыми аваданлыг алыныб кәтирил-мишди. Сумгајытын бир сыра завод вә фабри-кинин флиаллары рајон мәркәзиндә јарады-лыб истифадәјә верилмишди. Бундан әлава је-нә рајон мәркәзиндә алиминиум заводу сехи, Азәрбајчан бору зоводунун сехи, кимја комби-

наты сехи, Күлөбирд кэндиндэ вэ рајонун ди-
кэр кэндлэриндэ тикиш, халчачылыг, чилин-
кэрлик вэ мүхтәлиф мәишәт сехлэринин
ачылмасы мәсәләсини һәлл етмишди.

Ермәни тәчавүзү дөврүндә Лачына вэ онун мүхтә-
лиф кэндлэринә арды - арасы кәсиммәдән мүхтәлиф
чешидли һуманитар јардым јуклу машын карванлары
апарыр вэ һеч бир иткијә јол вермәдән әввәлчәдән
дәгигләшдирилмиш үнванлара чатдырылырды.

Ики нөмрәли тикинти трести илә әләгәјә кириб
Лачынын Ағчәбәди ғыш јатагларында олан бүгүн тә-
сәррүфатлары, истәр ичмәли, истәрсә дә суварыласы
торпаглары су илә тә”мин етдириб. Ағчәбәдидә јаша-
јан көчкүнләр әксәрән бостан - тәрәвәз биткиләри
вэ тахыл мәһсуллары әкиб-бечәрирләр ки, бунларын
һамысы јухарыда дејилдији кими Иззәт һәкимин
билаваситә тәшәббүсү илә јарадылмышды.

Дикәр бүгүн Лачын көчкүнләри кими биз мин-
кәндиләр дә тәсәввүр едилмәси гејри - мүмкүн олан
јерләрә сәпәләнмәјимизә бахмајараг Иззәт һәким би-
зи ахтарыб тапыр, гачгынлара үрәк - дирәк верәрәк
мәдди јардымлар көстәрир, бүгүн хејир ишләримиздә
иштирак едир, әһалијә тәманнасыз мүәличә вэ дәр-
ман көмәкдарлығы көстәрир.

Зәманәмизин әсл пејгәнбәри кими таныдығымыз
Иззәт һәким әбәди јашајачаг. Онун ән”әнәси давам
етдириләчәк. Кәләчәк нәсил үчүн нүмунә олачаг.
Көрүндүјү кими Иззәт һәким бүгүн инсани кејфиј-
јәтләрин - елмин, һуманизмин, дини еһрамларын зир-
вәсиндә дурур. ИЗЗӘТ һәким бүгүн аддымларыны
гартал чәсурлуғу илә атараг гартал кими зирвәјә - ин-
санлыг, даһилик зирвәсинә галхыр.

Бүгүн гачгынлар адындан Иззәт һәкимә чан сағ-
лығы вэ уғурлар диләјирик.

КӘРӘМ АББАСОВ, Лачын рајону, шәһид БАЈРАМ
МӘММӘДОВ адына 1 N-ли Минкәнд кәнд орта мәк-
тәбин мүәллими, гачгын

АҒЛЫ - ГАРАЛЫ КҮНЛӘР,

АЧЫЛМАЖАН ДҮҮҮНЛӘР

ГЭЛБ СИРДАШЫМ,

ГАН ГАРДАШЫМ

Тале елә кәтирди ки, мән дә узун илләрдән бәридир ки, Иззәт пәрәстишкарларындан биријәм. Мәним онунла һәкимлик ишим олмамышдыр. Лакин һәлә үзүнү көрмәдијим вахтларда да онун сәсини - сорағыны чох ешитмишдим. Һәкимлик мәһарәтини, өлүмчүл хәстәләрин һәјата җајтармасыны, чәрраһ бычағынын шәфғәтли олмасыны билирдим. Ону да өјрән-

мишдим ки, Иззәт һәким Азәрбајчаны өз чанындан чох севән, бу халға, бу дијара һәдсиз мәһәббәт бәсләјән бир җејрәтли күрддүр. Бүгүн буларә көрә тәгрибән отуз беш ил бундан габаг Иззәт һәкимлә таныш олмағ гәрарына кәлдим. Илк танышдығымыз чох сәмими кечди. О нечә дејәрләр, бир көнүлдән мин көнүлә Иззәтә ашиғ олдум. Онун сәләлији, меһрибанлығы, дејиб - күлән адам олмасы, ловғалыға нифрәт етмәси мәни гәлбән она јахынлацдырды. һәр көрүшәндә һисс едирдим ки, о да мәнә һәдсиз һөрмәт бәсләјир.

Бир мәчлис дә Иззәт һәкимин мәнә олан ифрат һөрмәти мејдана чыхды вә мән бундан чох уганмалы олдум.

Рәһмәтлик халғ јазычысы, бир үзлү, бир сифәтли, сөзүнү бирчә дәфә дејән Халғ јазычысы Әли Вәлијевин 70 иллик јублеји иди. Мән дә бу тәнтәнәјә дә”-вәт олуимушдум. Кечәдә Әли Вәлијевә һәср етдијим “Зәнкәзур гарталы” адлы ше”рими охудум. Ахырда

“Интурист” меһманханасы бинасында гонағлыг олду. Јублијарын, Халғ јазычысы Сүлејман Рәһимовун шәрәфинә сағлыг дејилди. Бурада мәнән јашлы, танынмыш вә мәшһур јазычылар вә дәвләт хадимләри дә иштирак едирди. Белә мәчлисдә мәним һағтын да сағлыг дејилмәсинин јери дејилди. Неч мәним һағтын да сағлыг дејиләчәјини ағлыма да кәтирмирдим. Бирдән Иззәт һәким тәкидлә сөз алыб ајаға ғалхды вә мәним һағтымда шиширтмә тә”рифләрлә бир сағлыг деди. Нә даным, мән хәчаләтимдән башымы кизләтмәјә јер тапмырдым. Амма Иззәт елә мәһарәтлә, усталыгла сағлыг деди ки, һамы она тәрәфдар чыхды. Јәгин Иззәт өзү дә билирди ки, мәним сағлығымын нөвбәси дејил. Амма о, буна әһмијјәт вермәјиб дәруни достлуғуну билә - билә нүмајиш етдирди.

Узун илләр бүтүн бајрамларда Иззәт һәкимә тәбрик телеграмлары вә тәбрик мәктублары көндәрмишәм. Өзү дә бунларын һамы ше”рлә јазыларды. Мән, бу тәбрикләрин һамысыны 35 илдән бәри ше”рлә јаздығым күндәликләрә көчүрүб сахлајырдым. Мин - мин тәәссүфләр олсуң ки, бүтүн күндәликләрим дә ермәни гулдурларына киров дүшдү вә шәһид олду / көрүнүр мән дашам ки, бу дәрдә чәкә билирәм / . Иззәт һәкимә јаздығым ше”рләрин чәми он - он беши јадымда ғалыбдыр. Онларын бир нечәсини бу китаба дахил едирәм. Бу да бир тарихдир. Гој итиб батмасын.

Чох мүбарәк олсуң баһар бајрамын,
Вар ол, сахлајырсан ел - оба намын.
Солмаз јаз чичәји ачсын баһарын,
Ғәлбләрә нур сачсын чырағын, шамын...

Тәбрик ејләјирәм јени илини,
Узағдан сыхырам шәфғәт әлини,

Чохлары инсанла даныша билмир,
Иzzэт бычагын да билир дилини.

ИЗЗЭТИН

Үрәжимдән кечән диләжим будур,
Гәмдән чатылмасын гашы, Иzzэтин.
О, гејрәт тимсалы даглар оғлудур,
Гәдрини нә биләр нашы, Иzzэтин.

Дејин ким көрүбдү белә гочагы,
Дөјүшүб әчәли јыха бычагы,
Хәстәлији едиб чанын гачагы,
Көјәриб бар верир дашы, Иzzэтин.

Кәрәкдир Вәтәнә, кәрәкдир елә,
Шамил, халга хидмәт едәнди һәлә.
Ејни тушда дурсун Ишыглы илә,
Јүз јашында мәгрур башы, Иzzэтин.

ОЛДУ

/ Әзизим Иzzэт баш верән бир
хош тәсадүфүн тәәссүраты илә бу
мәктубу јазырам /

Танышым олмајан бир Бејләганлы,
Раст кәлдик, евимдә меһманым олду,
Ады Ејваз олан о истиганлы
Деди, Иzzэт мәним аманым олду.

О, Сиздән сөз салды чох мәһәббәтлә,
Адынызы чәкди бөјүк һөрмәтлә.
Өјүндүм мән белә гәдир - гијмәтлә,
Бирчә анда диним - иманым олду.

Фәрәһимдән дөндү үрәжим даға,
Шамиләм, һөрмәтим артды гонаға.
Сәһәр дә апардым “ Сары булаг “а,
Севинчдән күл ачан јанағым олду.

Иззәт һәким һаггында белә хош сөзләри, миннәт-
дарлыг ифадәләрини сәјсyz - һесабыз адамларын ди-
линдән ешитмишәм. Бунларын һамыны хатырлајыб
јазсам галын бир роман һәчминдә олан китаба сығ-
маз. Һәддиндән чәтин, үмидсиз сәјылан яәрраһијә
әмәлијјатлары заманы Иззәтин кечиртдиј һәјәчан-
лары, өзүнә инамыны, сонракы севинчини гәләмә
алмаг мүмкүн олсәјды јүз чилдлик китаба сығмазды.

БЫЧАҒЫН СӘНИН

Галханда әчәлин совлу гылынчы,
Сипәр галасыдыр бычағын сәнин.
Өлүмлә дөјүшә чыхыр биринчи,
Инсан хиласыдыр бычағын сәнин.

Бычаг вар гәлбәрдә кәдәр битирир,
Бычаг вар инсаны гәтлә јетирир.
Бычаг вар инсана һәјат кәтирир,
Һәјкәл оласыдыр бычығын сәнин

Әлләрин мининә верибди һәјат,
Кәсирсән, јараныр сонра тој - бусат.
Шамиләм, чығыра чыхса да мин ат,
Нәмәр аласыдыр бычағын сәнин.

ГАРДАШЫМ

/ Лоғман гардашым Иззэтин 60
иллижинә /

Чох мүбарәк олсун алтымыш яшын,
Һәмишә ел үчүн јаша, гардашым.
Даһа уча олсун Вәтәндә башын,
Һәр диләјин јетсин баша, гардашым.

Иззәтсән, бөјүкдүр һөрмәт - иззәтин,
Халга хидмәт олуб севин, гисмәтин.
Һәр һердә бајраға дөнүб шөһрәтин,
Јаша сағламлыгла гоша, гардашым.

Минкәндин сујуну ичән инсана,
Дәлидағдан галхыб кечән инсана,
Алтымышда чаван дејәрләр она,
Азы јүз әлли ил јаша, гардашым.

Бир гејрәтли күрдсән Азәрбајчана,
Лазым кәлсә чан да гыјарсан она.
Шамиләм, доғубдур бизи чүт ана,
Охумуз дәјмәсин даша, гардашым.

ҺӘЛӘ

/ Өзизим Иззәт һәкимин 70 иллижинә /

Тәбрик ејләјирәм јетмиш јашыны,
Чаванлыг јашына чатырсан һәлә.
Мәскән едиб уча дағын башыны,
Чанавара күллә атырсан һәлә.

Дүшмән тапдагыдыр мин бэрэ-бэндин,
Агзында зэхэрэ дөнүбдү гэндин.
Јагы элиндөдир көзэл Минкэндин,
Кэдэр дәрјасына батырсан һәлә.

Гарабағдан ајры дөзә билмирсән,
Лачынсыз шад гәлблә кәзә билмирсән.
Үмиддән әлини үзә билмирсән,
Гашларыны гәмли чатырсан һәлә.

Гәләбә чалмагы хошлајаг кәрәк,
Күлләни гәнимә тушлајаг кәрәк,
Шамиләм, дөјүшә башлајаг кәрәк,
Сәнкәриндә ајыг јатырсан һәлә.

Хочалы, Шуша вә Лачын ермәни гулдурларына
тәслим едилдикдән сонра бүгүн гејрәти оланларын
һамы кими Иззәт һәким дә бу ағыр дәрдләрә дөз-
мүрдү. Мән бу мүсибәтләр барәдә ше”рләр јазыб Из-
зәт Садыгова көндәрмәклә санки үрәјими бошалдыб
бир гәдәр тәсәлли тапырдым. О заман һәлә тәсәввүр
етмирдим ки, Кәлбәчәр вә башга рајонларымыз да
хәјанәт гурбаны олуб дүшмәнә тәһвил вериләчәкдир.
Бу бәлалар башымыза кәлдикдән сонра да Сум-
гајыта - бир үмид јери билдијим Иззәт гардашыма
чохлу ше”рләр јазмышам. Буларын бир нечәсини бу
китаба дахил едирәм.

ЛАЧЫНЛЫЛАР, ЛАЧЫНЫНЫЗ ҺАРДАДЫР?

Лачынлылар, Лачыныныз һардады?
Лачынлылар, Лачыныныз дардады.
Гартал јурду дејин нијә сардады?
Табламајыб дәрдә, долун гејрәтә,
Дашнаклары јенә салын һејрәтә.

Икид олуб Гачаг Нәби бабамыз,
Мәрд саяылыб һәр елимиз, обамыз,
Орду басыб чомағымыз, јабамыз,
Јетин Солтан бәјдә олан чүр"әтә,
Дашнаклары јенә салын һејрәтә.

Гачмаг ады лачынлыја јарашмыр,
Вајсынмагла, бош сөзләрлә кар ашмыр,
Мәрд бүдрәсә, нә јыхылмыр, нә чашмыр,
Олуб - кечән кәрәк дәнсүн ибрәтә,
Дашнаклары јенә салын һејрәтә.

Кедиб көрдүм бош кәндләри, ағладым,
Булуд кими долуб, чај тәк чағладым.
Көрмәјиб һеч кими гара бағладым,
Бел бағлајыб дагда олан гүдрәтә,
Дашнаклары јенә салын һејрәтә.

Мипин дәли көһләнләри, аманды,
Гајыдыңыз кәнд - кәсәјә заманды.
Ишыгынын бели санки каманды,
Дөнүн кери, шөһрәт олуи милләтә,
Дашнаклары јенә салын һејрәтә.

Дүшмән алыб торпаг бөлән гајчыны,
Бөлүр, биздән ајры салсын Лачыны.
Вур, шил - күт ет аддыи атаи гычыны,
Лачынлылар, дөзмәјин бу зилләтә,
Дашнаклары јенә салын һејрәтә.

Лачынлылар, Лачыныныз һардады?
Лачынлылар, Лачыныныз дардады.
Гартал јурду дејин, нијә сардады?
Табламајыб дәрә, долун гејрәтә,
Дашнаклары јенә салын һејрәтә.

18 / YI -1992-чи ил

АЛДАНМАЈЫН ГУЛДУРЛАРЫН СӨЗҮНӨ

Лачынлылар, журдунуза гајыдын,
Дөнүн ода, дөнүн буза гајыдын,
Лачынлылар, ордунуза гајыдын,
Бәс едәрсиз һәр бириниз жүзүнә,
Алданмајын гулдурларын сөзүнә.

Азалмасын кәсәриниз, совунуз,
Силаһланын, дүшмән олсун овунуз,
Вәһшиләри кәнд - кәсәкдән говунуз,
Көрән кими күл үфүрүн көзүнә,
Алданмајын гулдурларын сөзүнә.

Лачынлыја нә күч кәрәк, нә гошун,
Инанмырсыз тарихләрдән сорушун,
Солтан бәји јада салыб вурушун,
Горхагларын түпүрүнүз үзүнә,
Алданмајын гулдурларын сөзүнә.

Чәсарәтлә иши салыб јөнүнә,
Дашнаклары агладын өз күнүнә.
Сиз даббагдан бәләдсиниз көнүнә,
Өзү нәдир, бәркдә олсун дизи нә?
Алданмајын гулдурларын сөзүнә.

Јад өнүндә гала кими дурунуз,
Кәллә атса, тәпәсиндән вурунуз.
Сопчугласа, гулағыны бурунуз,
Галајыңыз елин гәзәб көзүнә,
Алданмајын гулдурларын сөзүнә.

Ширин гоғал сахласа да әлиндә,
Рүсвај един фитнәсин дә, фе"лин дә,
Чомағыңыз золаг ачып белиндә,

Әкилмәсин, тезчә дүшүн изинә,
Алданмајын гулдурларын сөзүнә.

Лачынлылар, јурдунуза гајыдын,
Дөнүн ода, дөнүн буза, гајыдын.
Лачынлылар, ордунуза гајыдын,
Бәс едәрсиз һәр бириниз јүзүнә,
Алданмајын гулдурларын сөзүнә.

18/ YII-1992-чи ил

ГАЛЫБ

Ашдым Лачын үзә, бахдым бир евә,
Ејванда габ - гачаг нимчәси галыб.
Һананын өнүндә киркидлә һәвә,
Кәләфә сарынан дүкчәси галыб.

Шајиәдән көчдү Лачынын ели,
Сыпды Кәлбәчәрин јүз јердән бели.
Сатгынлар төрәтди фитнәни, фе"ли,
Гаргал јурдан учуб, сәрчәси галыб.

Илаһи, нә дејим белә көрүшә?...
Үрәји ејләјиб көврәк бир шүшә.
Төвләдән чыхартдым кетсин өрүшә,
Чамышын мәләјән кәлчәси галыб.

Гәлбимин јарасы јаныглы, дәрин,
Буз булагдан ичдим олмады сәрин.
Ваһимәјә дүшүб гачан евләрин,
Һәјәтиндә тојуг - чүчәси галыб.

Кәзиб раст кәлмәдим обаја, елә,
Көз јашым чаглајыб бәнзәди селә.
Евләр јандырылыб дөнүбдү күлә,
Көсөвә чеврилмиш тирчәси галыб.

Һәјәтдә күл ачыб, Һәлә солмајыб,
Тулуғ вар гатыгла тамам долмајыб.
Учуб, сәбәтинә јыған олмајыб,
Арынын ағачда бечәси галыб.

Лачынын башына ким ојун ачыб,
Ким бәхтә сусајыб, тәләјә ачыб?
Јајлага көчәнләр арана гачыб,
Алачыг чубуғу, кечәси галыб.

Асаг боғазындан јолу азаны,
Чанаг өмрүмүзә говга газаны.
Сачајағын үстә довга газаны,
Ичиндә ағачдан чөмчәси галыб.

Чаным лачынлылар, гајыдын, кәлин,
Ох атыб дүшмәнин көзүнү дәлин.
Гапыда - бачада јохду гыз - кәлин,
Јарымчыг чорабда милчәси галыб.

Кәрәк өзләрини тез алыб әлә,
Лачынлылар дөнүб јурдлара кәлә.
Шамил, көр көксүндә үмидин Һәлә,
Нечәси үзүлүб, нечәси галыб.

18/ YII -1992 - чи ил

ЧАЛЫНМАЈЫНЧА

Долағымыз гачмаз, үзүмүз күлмәз,
Лачын дашнаклардан алынмајынча.
Дөвран көзүмүзүн јашыны силмәз,
Дүшмәнә гәләбә чалынмајынча.

Јурд - јувамыз гоша - гоша сатылды,
Хочалы сатылды, Шуша сатылды.
Вахтында кетмәдик Һуша, сатылды,
Мискиник, бир чарә гылынмајынча.

Шамилләр пијада, дәшмән атдадыр,
Нөвбә Кәлбәчәрә чата - чатдадыр.
Талә улдузумуз бата - батдадыр,
Батар җаҗгысына галынмаҗынча.

20/ I - 1993 -чи ил

ҖАНЫ

/ Садыгов Иззәт мәктублардан сәтирләр/

Чәңнәт Кәлбәчәр дә сатылды Иззәт,
Елимиз - обамыз шишә тахылды.
Нанкор гоншулара верилди фүрсәт,
Күрдүн дә адына ләкә җахылды.

Бир вахт олмаҗанда игтидар, орду,
Дашнак ләлик олду, өзүнү јорду.
Тапдаја билмәди зәррәчә јурду,
Бәс инди евимиз нијә јыхылды?

Биз оддан төрәјән күлә бәнзәдик,
Јерсиз өјүнмәкдә филә бәнзәдик.
Дөјүш мејданында шилә бәнзәдик,
Охумуз бах, белә даша чахылды.

Ғалды гәнимләрә елин вар - јоху,
Диләнчијә дөндү дүнәнин тоху.
Җаны бабаларын чомағ, јај - оху,
Шамиләм, говлајағ јағылар хылды.

18/У - 1993- чи ил

ЈА ГИСМӘТ

Садыгов Иззәтә

Мәрди гова - гова намәрд етдиләр,
Хәјанәт көзләрә чәкдирди пәрдә.
Јерсиз ловғаланыб синов кетдиләр,
Дәрман тапылмады бу ағыр дәрдә.

Хәјанәт баш верди, јерләр сатылды,
Ел - оба мат галды, гашы чатылды.
Дүшмән торпағына дағлар гатылды,
Јох, кәрәк бу гисас галмасын јердә.

Шамиләм, галхмасаг јекдил ајаға,
Дәрман ахтармасаг дүјүнә - даға.
Гүввә көстәрмәсәк гудуз дашнаға,
Ја гисмәт, дағлара гајыдаг бир дә.

28/ Y- 1993-чи ил

ЈАРАДАН, ИЗЗӘТ

/Иззәт һәкимә мәктубдан бир парча/

Дүшмән тапдағында инләјир Лачын,
Ики ил дә кечди арадан, Иззәт.
Бу дәрд чаванларын ағартды сачын,
Бәхтимиз силкинсин гарадан, Иззәт.

Бу күнүн Нәбиси, Солтаны һаны?
Тапылсын, сел олсун дүшмәнин ганы.
Сәсимиз башына алыб дүнјаны,
Сораг верән јохдур чарадан, Иззәт.

Јағы ат ојнадыр дијарымызда,
Шамиләм, сәрт гышдыр баһарымыз да.

Сөздөн ишә кечмир һәмкарымыз да,
Бизә гапы ачсын Јарадан, Иззәт.

18/ Y-1994- чи ил

ЛАЧЫН

/Садыгов Иззәтә мәктубдан сәтирләр/

Ај Иззәт, үч ил дә керидә галды,
Аглајыр Кәлбәчәр, аглајыр Лачын.
Гәлбләрдә селләнен бу нә мә"лалды?
Үч илдир зил гара баглајыр Лачын.

Хочалы һөнкүрүр, Шуша зарыјыр,
Гызлар ағ сачыны гәмлә дарајыр.
Ағдам шикәстәни гүссәјлә јажыр,
Табламыр, чијәри даглајыр Лачын.

Зәнкилан, Фүзули, Чәбрајыл дәрди,
Араздан бол олан сонсуз кәдәрди.
Дәрдин дәринлији көјләр гәдәрди,
Шамиләм, де фәләк нә сајыр, Лачын.

18/ Y-1995-чи ил

НЕЧӘ

Садыгов Иззәтә

Лачынсыз дөрд или салырыг јола,
Иззәт һәким дәрдә дөзүрүк нечә?
Кәрәк һәр лачынлы Солтан бәј ола,
Демәјәк дидәркин кәзирик нечә?

"Кәлбәчәр! - Чәннәтә миннәтсиз чәннәт,
Дүшмән әлиндәдир, күкрәсин гејрәт.

Һәр ан бу бәләҗә едирәм һејрәт -
Билмирәм таблајыб, дөзүрүк нечә?

Җагы мөкрлидир, һаггы даныр о,
Тәпәдән - дырнаға силаһланыр о.
Шамил, өзүнү див һаһаг саныр о,
Көрәчәк башыны үзүрүк нечә?

18/ Y - 1996 чи ил

Бәли, һәр ил Лачынын дүшмәнә тәслим едилдији күн вә башга вахтлар Иззәт һәкимә үмид долу вә нискилли мәктублар јаздым. Буна гәлбән инанырам ки, таптаг алтында галан бүтүн торпагларымыз, о чүмләдән Лачын дағлары бир күн кери гәјтарылачагдыр. Һәмин фәрәһли күнү көрмәкдән, бүтүн рајонлара, севимли дост танышлара көзәјдынлығы вериб онлара һәдсиз севинчлә тәбрик мәктублары көндәрмәкдән бөјүк арзум јохдур. Иззәт һәкимин 70 иллији мүнәсибәти илә она јаздығым мәктубда да бу һисләрим өз әксини гисмән дә олса тапмышдыр.

КЕШКӘ

Иззәт Садыгов - 70

Иззәт, шәнлијиндә гонаг - гараны,
Машыңлар Минкәндә чәкәјди, кешкә.
Ағдама јөн алыб, кәзиб араны,
Шушадан Лачына кечәјди, кешкә.

Улу танры өзү јетәјди дада,
Дүшмән галанајды сөнмәјән ода.
Көрүб Фүзулини, Чәбрајылы да,
Белә тәдбир өлчүб - бичәјди, кешкә.

Бахыб Губадлыја, Зэнкилана да,
Гоч Нәби кәздији о мəkана да.
Аддајыб Дәлидаг олан јана да,
Карван Кәлбәчәрә көчәјди, кешкә.

Шамиләм, өпәјдим торпаг, дашыны,
Орда гејд едәјдик јетмиш јашыны.
Гонаглар кәсәјди булаг башыны,
О көвсәр сулардан ичәјди, кешкә.

5/ I- 1997 - чи ил.

Бир дәфә Сумгајыт шәһәринә Иззәт Садыгова баш чәкмәјә кетмишдим. Бир гәдәр сөһбәтдән сонра бир вачиб ишдән өтрү Бакыја гајытмаг истәдик. Хәстәхананын һәјәтинә гәдәм гөјдүғмуз заман бир машында хәстә кәтирдиләр. Иззәт һәким ајағыны сахлады. Мә”лум олду ки, машын гәзасына дүшүб, гычлары, чийини, габыргалары сынан, һәддиндән артыг әзилән, дили-ағзы олмајан бир кишини кәтирибләр. Мәсәләдән һалы олан Иззәт һәким мәнә деди: - Шамил, гурбанын олум, инчимә, хәстәјә тәчили көмәк етмәсәм бирчә саат да сағ гала билмәз. Һәддиндән артыг ган итириб. Бакыдакы вачиб ишимиз батса да хәстәни хилас етмәк лазымдыр.

Иззәт һәкимә дедим ки, мәнимлә белә сөһбәт етмәк нәјә кәрәкдир. Бунунла бир - ики дәгигә вахт итирдик. Хәстә һәр кимдирсә чалыш ону хилас ет. Гыса мүәјинәдән сонра чәрраһијјә әмәлијјатынын чәтин олачағыны билдирдиләр. Хәстә чәрраһ бычағынын алтындан чыхмаја да биләрди. Вахты итирмәк олмазды. Бурада бир санијјәнин дә итирилмәси бир инсанын дүңадан көчмәсинә сәбәб оларды. Тәчили тәдбирләр көрүлдү. Чәрраһијјә ишинә башланды.

Мән дә хәстәнин саһибләри илә бирликдә хәстәхананын һәјәтиндә ора - бура вар - кәл едирдик. Чәрраһијјә әмәлијјаты башланандан ики саат кечди.

Ичәридән һеч бир хәбәр - әтәр кәлмәди. Һамынын үзүндән гәм - гүссә охунурду. Адамлар бир - биринә бахыб башларыны булајырды. Һеч кәс диниб данышмырды. Арадан 4 саат кечмәјә аз галмыш Иззәт һәким вә онун һәмкарлары чәрраһијјә отағындан чыхдылар. Хәстәнин саһибләриндән бирчә нәфәри дә чәсарәт едиб хәстәнин әһвалыны сорушмады. Һамыган - тәр ичәрисиндә олан, алындан пучур - пучур тәр төкүлән Иззәт һәкимин үзүнә үмид вә һәјәчанла бахырды. Нәһәјәт, Иззәт Садыгов дилләнди: - Белә куман едирәм кй, хәстәни өлүмүн әлиндән ала билмишик. Сон вә гәт"и сөзү 2 - 3 саатдан сонра демәк мүмкүндүр. Артыг гаранлыг дүшмүшдү. Һеч ким ачлыгы, сусузулуғу јадына салмырды. Адамлар һәјәчанла вахтын кечмәсини көзләјирди. Хәстәнин јанындан әл чәкмәјән, тибб бачыларына тез - тез лазыми тапшырыглар верән Иззәт Садыгов һәддиндән артыг јорғун олса да јенидән ичәридән чыханда онун бахышындан мүждә хәбәри верәчәјини һисс етмәк олурду. О, азча күтүмсәјиб хәстәнин саһибләринә билдирди: - Көзүңүз ајдын! Кедиб гурбан кәсә биләрсиниз.

Нә вахтдан бәри маты - муту гурумуш вәзијјәтдә галан адамлар севинчиндән ағламаға башладылар. Һәкимин чидди мүгавимәтини дәф едиб онун әлләриндән өпдүләр.

Иззәт һәким нә гәдәр чидди көрүнсә дә ишдә һәддиндән артыг тәләбкар олса да, о, чох мұлајим, садә, мейрибан, гајгыкеш вә зарафатындан галмајан бир нәчиб инсандыр.

Бир дәфә О, Кәлбәчәрә - Истису курортуна кәлмишди. Халг јазычысы Әли Вәлијев дә бурада динчәлирди. Бир күн Әли Вәлијев мәнә деди:

- Чаван вахтымда Көјчә көлүнү көрмүшәм. Санаторијанын баш һәкиминдән машын алмышам. Кәлсәнә, бизи Көјчә көлүнү көрмәјә апарасан.

Әли әминин бир сөзүнү ики етмәк олардымы. Сәһәр машыңла Гар архач - Сары булаг дағ јолу илә

Көјчә көлүнү көрмәжә кетдик. Чох адам олдуғумуза көрә Көјчәдәки достларыма әзијјәт вермәк истәмәдим. Басаркечәр шәһәринин ичәрисиндән көлә доғру сәмт алдыг. Сән демә “ Басаркечәр “ гәзетинин редактору, достум Јунис Абдуллајевин машин сүрүчүсү Новруз машинда мәни көрүр. О, Јунисә чатдырыр ки, Шамил бир дәстә адамла көлә сары кетди. Јунис ону көрмәмиш белә иш етдијимә инанмыр. Новруз ону инандырандан сонра бурадакы достлара мәсәләни билдирир. Биз көлүн кәнарында истираһәт едәндә јанымыза өзүнү јетирән машиндан Јунис Абдуллајев, Тапдыг Әмирасланов / маариф мүдири / , Микајыл Бајрамов / колхоз сәдри / , Чәмшид / совхоз директору/ јерә дүшдүләр. Онлар Әли Вәлијев, Иззәт Садыгову көрәндә мәнән бәрк инчидикләрини билдириб дедиләр: - Әли Вәлијев, Иззәт һәкими биздән хәлвәти кәтириб гәјтараचाғыны өзүн - өзүнә бағышлајардынмы?

Мәчлис тәзәләнди. Иззәт Садыговун дузлу - мәзәли сөһбәти, ләтифәләри инчиклији јазда јаған гар ки-ми әридиб јох етди. Бир нечә саат бурада отурмалы олдуг. Јеримиздән галхыб Басаркечәрә кәләндә Јунискил тәкид етдиләр ки, артыг кечдир, кечә биздә галын, сәһәр сизи јола саларыг. Нәдәнсә Әли Вәлијев бу тәклифә разы олмајыб деди: - Вачиб ишим вар, инчимәјин Истисуја гәјытмалыјам. Биз дә кетмәјин тәрәфдары дејилдик. Лакин Әли Вәлијев сөзүндән дөндәрә билмәдик. Биз көјчәли достларымызла көрүшүб машына әјләшдик. Достларымыз машынын һәрәкәт етмәсини көзләјиб бизә әл етмәк истәјирдиләр. Бу заман мән Әли Вәлијевдән сорушдум: - Кечә дүшүр. Нијә гәјмадын ки, бурада галаг? О, мәнә белә чаваб верди: - Бу ахшам футбол вар, Истисуја чатыб телевизорда она бахмалыјам / Әли Вәлијев һәддиндән артыг футбол вә домино ојуну азаркеши иди/. Мән она дедим ки: - Биз јолу јары етмәмиш футбол ојуну гуртарачагдыр. Белә дејәндә Әли Вәлијев Јунискилә

сары учадан сәсләнди: -Кетмәјин, бу кечә бурда галмалыјыг. Елә един ки, футболла бахмаға кечик-мәјәк. Достларымыз күлдүләр вә Әли Вәлијевин гәрарыны дәјишмәсинә үрәкдән севиндиләр.

Нәһәјәт, кечә Зод кәндиңдә Тапдыг Әмираслановун евиндә галмалы олдуғ. Иззәт Садыговун танышы Нерсесјан һәким вә онун ханымы да бура дә"вәт едилмишди. Һансы рус кнјазынын нәслиңдән олан бу ханым өзү илә бир тула да кәтирмишди. Тула Иззәт һәкимлә Нерсесјанын ханымынын арасында дајанмышды. Иззәт һөрмәт, әләмәти оларағ ханымын гаршысындакы бошгаба хәрәк гојанда тула гулағбатырычы сәслә һүрмәјә башлады. Әли Вәлијев дилхор олуб деди: - Иззәт, бәсдир, гој чамаат чөрәјини јесин. Көрмүрсән киши арвадына е"тибар етмәјиб туланы она кәзәтчи гојубдур. Нерсесјан вә арвады азәрбајчан дилини билирдиләр. Онлар Әли әминин сөзүндән гәшшәдәнә гәдәр күлмәкдән үғундулар.

Иззәт ханыма хидмәт етмәкдә, тула һүрүшүнү даһа да артырмағда иди. Иззәт һәким Әли Вәлијев һағында чохла хош сөзләр дејиб тәклиф етди ки, бу сағлығы һамы ајағ үстә гејд етсин. Әли Вәлијев буна гәти е"тираз едиб деди: - Иззәт, гој отурағ јеримиздә. Мәним сағлығыма ајағ үстә ичмәк лазым дејил. Туланын сағлығына ајағ үстә ичин ки, бәлкә сәнинлә барыша вә бизим гулағтарымызы батырмаја.

Иззәт иштирак едән мәчлисләр һәр јердә бах белә шух, күләр кечир.

Биз, достумуз Тапдыг Әмираслановун евиндә галмалы олдуғ. Јунис Абдуллајев, Микајыл Бајрамов, Чәмшид вә башгалары да бурада идиләр. Инди ады - саны бир шаир кими кениш јајылан Алгајыт Јунис Абдуллајевин редактор олдуғу гәзетин әмәкдашы иди. О, јахшы саз чалыб охумағы бачарырды. Алгајыт сазы вә сөзү илә мәчлисимиҙи даһа да шәңләндирди. Сәһәриси достларымыз бизи Зод ашырымына гәдәр мұшајәт етдиләр.

ЛОҒМАНЫН ЈАДИКАРЫ

/поемадан бир парча/

Олуб кечәнләри кәтирсәк јада,
Инсан һәјатындан мүрәккәб олан-
Һеч нә, әсла һеч нә јохдур дүнјада,
Аз дејил һәгигәт, аз дејил јалан.

Инсан камал илә учала билир,
Һәр бир учалығын өз сәрһәдди вар.
Инсан алчалдыгча алчала билир,
Јохдур , алчаглығын демә һәдди вар.

Агил һәјатынын шаһ мә”насыны,
Вәтәнә, халгына хидмәтдә көрүр.
Нагисин гәлбиниң силинмәз пасы,
Јашајышы алчаг нијјәтдә көрүр.

Ајаг алтда атыб ар - намуһуну,
Бу јолла “шөһрәтә” чатан көрмүшүк.
Играр ејләјирәм дәһшәтлә буну.
Вәтәни, халгыны сатан көрмүшүк.

Сатғын ләззәт алар мүфтә нәфиндән,
Бошбоғаз әл чәкмәз әсла лафындан.
Ифтирачи, зәһни кал тәрәфиндән,
Һәгигәтә бөһтан атан көрмүшүк.

Һәлә гәдәрсизди дүнјада наггал,
Ағыл ағармајыб, ағарыб саггал.
Аләмә ит һүрүб, мәрдләрә чаггал,
Түлкүгәк марыгда јатан көрмүшүк.

Сән инсан дилиндә сөзләрә бир бах:
Гарынғылу, хаин, хәбис, авара.

Нарамзадә, рәзил, гејрәтсиз, ахмаг,
Белә хыл дәстәјлә кедиләр һара?!...

Сән инсан дилиндә сөзләрә бир бах:
Ријакар, ишгалчы, нанкор, фитнәкар.
Икиүзлү, сыртыг, абырсыз, јалтаг,
Гәдәрсиз мигдарда беләләри вар.

Азмы һагсыз јерә адам өлдүрән,
Азмы чәлә кәсән, һагта тор гуран?
Азмы евләр јыхыб, очаг сөндүрән,
Азмы гатилләрин тајында дуран?

Һесабы билинмәз бу гәбил сөзләр,
Јох олуб лүгәтдән силинмәјинчә,
Дүздә галачагдыр јенә дә дүзләр,
Һәлә чәкәсидир бәшәр ишкәнчә.

Нә јахшы, нә јахшы бу јер үзүндә
Вәтән гаршысында, халгын көзүндә,
Гејрәти, намусу олан да чохдур.
Учалыб камала долан да чохдур.

Илаһи, мин шүкүр өлкәмизин дә
Сајы аз олмајан Иззәтләри вар.
Гој аг түк оңларын битсин дизиндә,
Ел - обаја һәдсиз хидмәтләри вар.

Әлиндә ән совлу, кәсәрли бычаг,
Дајаныб сағламлыг кешијиндәдир.
Пешәсиндә камил, ишиндә гочаг,
Вәтәнин Сумгајыт бешијиндәдир.

Бурда хәстәхана рәһбәридир о,
Халга хидмәт едир илләрдән бәри.
Зүлмәтли һәјатын сәһәридир о,
Бөјүк хиласкардыр зәһни, әлләри.

Иззэтин һаггында азлыг едәрди,
Җазылса бир роман, җазылса дастан.
Һәҗаты җаҗғыдыр, анчаг һүнәрди,
Вахты әбәс җерә итмәҗиб бир ан.

Инсан кешијиндә дуруб һәмишә,
Вурушуб әчәли җајтарыб кери.
Өлүмлә дөјүшү сечибдир пеңнә,
Мин-мин гәлбләрдәдир мәканы, җери.

Пәнаһына кәлиб минләрлә хәстә,
Һеч бири үмидсиз җајытмајыбды.
Кечәләр дә галыб о ајаг үстә,
Нә чимир ејләјиб, нә јатмајыбды.

Һәр јандан јанына гачырыбдылар,
Һәјатдан әлини үзәнләри дә.
Тәсәлли верибди һәлә үмид вар,
Бачарыб дәрдләри гәлбдә әридә.

Мән аналар көрдүм әли гојнунда,
Өвлады Иззэтин бычағы алтда.
Нә дөзүм, нә гәрар галмады онда,
Һөнкүрүб һушуну итирди һәтта.

Лоғманын алнындан сел тәр ахса да,
Јарғы отағындан гәлби шән чыхды.
Билинди зәһмәти кетмәҗиб бада,
Ити бычағыјла азары јыхды.

Аз кечди, өзүнә кәләндә ана,
Мәзлүм - мәзлүм онун үзүнә бахды.
Ахырда һәјәчан јетишди сона,
Һәдсиз севинч јашы көзүндән ахды.

КЭЛБЭЧЭРДЭН - СУМГАЈЫТА

Кэлбэчэрдэ олан бир һадисэ дэ,
Бүтүн өмрүм - боју чыхмаз јадымдан.
Билмэдик элачы ахтараг нэ дэ,
Елин бир икиди итирмишди ган.

Атанын елэ бил сынмышды бели,
Анасынын үзү гызыл ган иди.
Бачылар сач кэсиб олмушду дәли,
Һэјэчан амансыз һэјэчан иди.

Һәкимләр чәсарәт етмәди јарә,
Дедиләр сағ чыхмаз бычағын алтдан.
Ишини көрмүшдү горхулу јарә,
Оглан аз галырды даһа версин чан.

Иззәтин јанына апараг - дедим,
О, чәтин чанысағ чатарды ора.
Машынһи биз сүрәк чапараг, - дедим,
Кэлбэчәр - Сумгајыт, узагдыр ара.

Вахты итирмәдән тез дүшдүк јола,
Сумгајыта кечә јарыда чатдыг.
Таблаја билмәдик јаранан һала,
Зәнк вуруб Иззәти дәрһал ојатдыг.

Мән она тәшвишлә дедим: -Ај Иззәт,
Елимизин бир кәнч икиди итир,
Гојма әлдән чыхсын бир анда фүрсәт,
Амандыр, өзүнү бизә тез јетир.

Зүмрүд гушу имиш елэ бил Лоғман,
Ләнкимәдән кәлди хәстәханаја,

Дэрддэн Һалы олуб итирмэди ан,
Тохтаглыг да верди ата - анаја.

Мәнә белә олду хәлвәти сөзү,
Деди: - Чох кечикиб, пәнаһ Аллаһа!
Ишә чох чәлдликлә башлады өзү,
Башга сөнбәтә вахт галмады даһа?

Кәлбәчәрдән кәлди ики машин да,
Шивән гопарды гоһум - әграба.
Атанын көрүндү түстү башында,
Ана табламады бу истираба.

Байылыб сәрилди торпағын үстә,
Бир һәким чагырдыг тез ийнә вурду.
Сорушду: - Будурму дежилән хәстә?
Ган тәзјиги өлчән чиһазы гурду.

Деди : - Хәстәнизин һалы фәнадыр,
Елә бил-үрәји гуш кими әсир.
Дедик : - Хәстә оғул, табсыз анадыр,
Дөзүмсүздүр, әчәл үстүнү кәсир.

Үч саата јахын вар - кәл ејләдик,
Һәјәти доландыг бәлкә мин дәфә.
Һәрәмиз бир чүрә фикир сөјләдик,
Нә даным, чохумуз јол вердик сәһвә.

Күман ејләдик ки, иш - ишдән кечиб,
Әлач галмајыбса һәким нејләсин?
Дејәнләр вар иди: - Јох, өлчүб бичиб,
Аз галыб муштулуг сөзү сөјләсин.

Бу вахт тибб бачысы чыхды ичәрдән,
Һамымыз лал кими бахдыг үзүнә.

“ Инчи “ дүзүлмүшдү алнына тәрдән,
Тәбәссүмү әвәз олдү сөзүнә.

Санки ону көрдү бајылан ана,
Ја гејбдән кәлди гејишди хәбәр.
Галхды, деди: - Һаны, гурбанам она,
Бир анда гәлбләрдән силинди кәдәр.

Иззәт дә јујунуб һәјәтә кәлди,
Көзүнү гәрг етди севинч јашлары.
Лоғманы көрәндә ана дикәлди,
Дуз кими јалады өпдү дашлары.

Ана тез чырдығы үзүнү өртдү,
Ата өз бағрына басды Иззәти.
Бачылар торпағы үзүнә сүртдү,
Јухусузлуг јада дүшмәди гәти.

Дүңјанын ән мәшһур актјорлары,
Јарада билмәзди белә мәңзәрә.
Лентә чәкиләјди бу кечә бары,
Зүлмәти дөндәрди лоғман сәһәрә.

СЕВКИНИН ГҮДРӘТИ,

САЗЫН ҺИКМӘТИ

Иззәт Сумгајыты мәскән етсә дә,
Дагда чох кечириб мәзунийјәти.
Узаг өлкәләрә һәрдән кетсә дә,
Һеч вахт унутмајыр Лачыны гәти.

Кедиб кәзибсә дә чох - чох елләри,
Доҗма Азәрбајчан гәлб пәнаһыдыр.
Минкәндә бағлыды үрәк телләри,
Доғулдуғу бу јурд гиләкаһыдыр.

Әзиз бир оғлуду Азәрбајчанын,
Унутмур көкүнү - күрд әчдадыны.
Од јурдуна гыјар һәвәслә чанын,
Бу дијар учалдыб онун адыны.

Достлуг көрпүсүдүр ики гардашын,
Билир гәдрини дә, гијмәтини дә.
Дәрһал гурбан верәр онлара башын,
Сахлајыр намыны, һөрмәтини дә.

Кетди Ишығлыја јайын бир күнү,
Бу дағды Лачынын бир шан - шөһрәти.
Сумгајытда гојду исти - бүркүнү,
Кетди кечирмәјә мәзунијјәти.

Һәр даға келәндә чәрраһ бычығы,
Оларды Иззәтин јолда-јолдашы.
Чатды Ишығлыја, доланды дағы,
Зијарәткаһ олду чох булаг башы.

Мүшајәт едирди ону достлары,
Көрпә ушаг кими чичәк дәрирди.
Танысынлар дејә дағлары бары,
Тез - тез Сумгајыта күл көндәрирди.

Бир күн дә әлиндә чичәк дәстәси,
Дағын синәсиндә вар - кәл едирди.
Гулағына кәлди ағлашма сәси,
Чобанлар тәләсик ора кедирди.

Бурда јурд салмышды аран елаты,
Бир чобанын Һалы олмушду јаман.
Ғадынлар чәкирди гәмли бајаты,
Һамы диләјирди Аллаһдан аман.

Иззәт дә өзүнү јетирди јурда,
Әввәлчә башланды бир сорғу - суал.
Һәкими таныјан јох иди бурда,
Хәтәнин бәласы билинди дәрһал.

Јаралы чаваны ган апарырды,
Фәлакәтин чағы чатырды даһа.
Дөзүлмәз әһвалы бағры јарырды,
Үрәк табламырды фәрјада, аһа.

Кәдәр әләнмишди чичәкли јурда,
Кәрәк башлајајды чәрраһлыг иши.
Кејидичи дәрман јох иди бурда,
Бу иди һәкимин бөјүк тәшвиши.

Бир чапар јолланды бычаг далынча,
Дәрһал кәтирилди дәрәдән гар да.
Әчәл әл атмышды санки ғылынча,
Һәкимин өзү дә ғалмышды дарда.

Гарла кејитсә дә ағрыјан јери,
Тәдбирин тәсири һәлә аз олду.
Чапар бычаг илә дәнсә дә кери,
Чобан сызылтыдан саралды, солду.

Тапа билмәдиләр кејидән дәрман,
Ән мүшкүл иш иди, јарғыја дөзмәк.
Јаваш - јаваш әчәл јазырды фәрман,
Гејри - мүмкүн олду бир чарә кәзмәк.

Бир саз асылмышды бурда чадырдан,
Һәким тез сорушду: - Ким чалыр ону?
Дедиләр: - Бу чаван, бу бәдбәхт оғлан,
Нишанлы тәлҗин җетишир сонү. -

Иззәтин көзүнә кәлди бир ишыг,
Деди: - Тез кәтирин нишанлы гызы.
Әкәр аранызда җохса да ашыг,
Бир нәфәр шөвг илә гоҗ чалсын сазы.

Зорла кәтирдиләр гызы ичәри,
Селтәк сүзүлүрдү көзүнүн җашы.
Алһыннан ахырды хәчаләт тәри,
Оғланын азалды санки тәлашы.

Чаныны дишинә җыгыб дилләнди:
- Ниҗә ағлаҗырсан? Јахшыҗам инди.
Һәкимин бычагы ашагы енди,
Телли саз да бу вахт шөвг илә динди.

Дөрд нәфәр оғланы тутуб сахлады,
Һәким чәлд апарды әмәлиҗаты.
Ел - оба титрәди, даг -даш лахлады,
Амма хилас олду инсан һәҗаты.

Өзүндән кетсә дә чобан агрыдан,
Бир гәдәрдән сонра көзүнү ачды.
Севдиҗи чананы көрдүҗү заман,
Өзүнү чох тугду, додагы гачды.

Мөчүзә көстәрди ешгин гүдрәти,
Дөзүм бәхш еҗләди дөзмәҗән чана.
Мөчүзә көстәрди сазын һикмәти,
Бәс Иззәт? Аз олду мин алгыш она.

Тәдбири кәшф етди бир анда һәким,
Ешг, сазла бирләшиб һараҗа чатды.

Лоғмана бәнзәди мәһәббәтлә, сим,
Әсил мөчүзәни Иззәт жаратды.

Халг гәдрини билир лоғман Иззәтин,
Өмрү кечиб белә һадисәләрдә.
Онлары вәсф етмәк чәтиндир, чәтин,
Әлләри әлачдыр, чарәдир дәрәдә.

ҺӘКИМЛӘР ДӘ ЗАБИТДИР

Бәли, Иззәт һәким 20 миңдән чох хәстәнин үзәриндә чәрраһијјә әмәлијјаты апармышдыр. Буналарын бир чоху ағыр вәзијјәтдә хәстәханаја чатдырылмыш, һәтта саһибләри хәстәнин сағалачағыны ағылларына кәтирә билмәмишдиләр. Үрәкләриндә бир “тыгтыты” галмасын дејә ахырынчы борчларыны јеринә јетирәрәк хәстәләри Сумгајыта кәтирирдиләр. Иззәт һәкимин дә бә”зән һушуну тамам итирмиш хәстәләрдән илк бахышда ағлы бир шеј кәсмирди. Лакин ән ағыр хәстәдән дә әсил һәкимин әл үзмәсинә мәнәви һаггы јохдур. Инсан һәјаты уғрунда мүбаризә апармаг һәкимин мүгәддәс борчудур.

Сумгајытын лоғманы олан Иззәт һәким ән наүмид хәстәнин дә һәјата гәјтарылмасы үчүн бүтүн билијини, гүввә вә бачарығыны һеч вахт әсиркәмәмишдир. Буна көрә дә һәмишә чәрраһијјә отағындан чыханда, нә вахт јоргун олса да күлүмсәјирди. Онун үзүндә көрүпән тәбәссүм хәстә саһибләринә санки бир дүңја багышлајырды. Лоғманын јадикарынын чәрраһ бычагы илә өлмүн әлиндән хилас едилән бә”зиләринин сијаһысыны әзиз охучулара тәгдим едирик. Һәјата гәјтарылан миңләрлә адамлар һәмишә ифтихарла дејирләр:

- Биз Иззэт һәкимин сәјәсиндә, онун шәфаверичи бычағынын хиласкарлығы нәтичәсиндә бу дүнјада јашајырыг.

Аллаһ онун кәлкәсини елимизин - обамызын үс-түндән әксик еләмәсин. Иззәт һәкимин тәкчә әлләри јох, данышығы да, үмидверичи сөзләрин дә хәстә үчүн лоғмандыр.

ср №	Хәстәнин ады вә адынын инисиалы	Јашадыгы јер	Хәстәлијин ады
1	Агајев Н.	Күрчүстан	Дашлы холесистит
2	Алјарова Ф.	Гобустан	Богулан көбәк јыртыгы
3	Аллаһвердијева	Лачын	Ушаглығын там дүшмәси
4	Ахундова Т.	Сумгајыт	Апендисит
5	Бағыров Н.	Сумгајыт	Мә''дә хорасынын дешилмәси
6	Бәјрамова Һ.	Бәрдә	Ирипләмиш дашлы холесистит
7	Ваһидов Н.	Сумгајыт	Диафрагманын јыртыгы
8	Василев К.	Сумгајыт	Сағ ағ чијәрин вәрәми
9	Вејисов М.	Күрчүстан	Үзүн һемонгиомасы
10	Вәзиров М.	Исмајылл ы	Гарын бошлуғунда ехинакок
11	Вәлијева П.	Сумгајыт	Јоғун бајырсағын шиши
12	Гасимова Ә.	Сумгајыт	Гарыны дешән бычаг јарасындан ганахма
13	Гәдирова А.	Сумгајыт	Мә''дәлты вәзин иришли илтиһабы
14	Гошгарлы В.	Сумгајыт	Дашлы холесистит
15	Ејвазов М.	Сумгајыт	Дуз бағырсағ полипи
16	Әзимова С.	Сумгајыт	Мә''дә дахилиндә јад чисим

17	Әлијева К.	Сумгајыт	Бағарсағ кечмәзлији
18	Әлијева М.	Сијәзән	Гапгренозлу аппендистит
19	Әлијева Х.	Јевлах	Веналарын кенишләнмәси
20	Әлијев М.	Зәнкилан	Алты бармагыг әл
21	Әмирасланов Х.	Сумгајыт	Аппендистит
22	Әсәдов П.	Сумгајыт	Дөш гәфәсини јарыб кечән бычаг јарасындан ганахма
23	Әскәров С.	Сумгајыт	Сағ буд сүмүјүнүн гәлпәли јердәјишән сыныгы
24	Әһмәдов В.	Көјчә	Бүзүшмүш дермоид кистасы
25	Әһмәдов И.	Дәвәчи	Бағырсағ бирләшмәси
26	Әһмәдов Ф.	Сумгајыт	Мә’’дә хәрчәнки
27	Зејналабдинов	Ордубад	Ападанкәлмә довшан додаг
28	Зејналова К.	Гах	Зоб ІҮ дәрәчә
29	Иванов В.	Сумгајыт	Сол хаянын бәд хассәли шиши
30	Иманов М.	Фүзули	Сағ аг чижәрин абсеси
31	Исизадә В.	Губадлы	Сағ бөјрәјин һидронефроз
32	Искәндәрова Ф.	Сумгајыт	Ушагыг артымын дермонд кистасы
33	Исмәтов В.	Сумгајыт	Бојунун кисталы свиши
34	Исрајылова Х.	Гусар	Гарын бошлугунда бөјүк киста
35	Јадикарова Х.	Сумгајыт	Гарачижәрдә чәрра- һијјәдән сонра свиш
36	Јадикаров М.	Сумгајыт	Бычаг јарасындан үрәкдә ганахма
37	Климов С.	Сумгајыт	Сол тәрәфли гасыг јыртыгы

38	Мансуров И.	Сумгајыт	Гамыш сүмүјүнүн жалапчы ојагы
39	Маьмудова Ф.	Сумгајыт	Аппендицит
40	Мәдәтов Н.	Хызы	Мә''дә хорасы
41	Мәминов И7	Товуз	Көндөлөн багырсаг шнни
42	Мәммәдова С.	Сумгајыт	Ушагында киста
43	Мәммәдова С.	Ләнкәран	Перитон архасында- кы вәз саркомасы
44	Мәммәдова Ф.	Агдаш	Данлы холесистит
45	Мәммәдов И.	Шамахи	Пертонит өд кисәси- нин гангренасы
46	Мәммәдов Х.	Сумгајыт	Багырсаг кечмәзлији
47	Мәһәррәмов С.	Сумгајыт	Саг ашагы әтрафын трофик јарасы
48	Мусајев М.	Сумгајыт	Паропроктит
49	Мүслүмов Ы.	Сумгајыт	Сол базу сүмүјүнүн ачыг сыныгы
50	Мүслүмов С.	Сумгајыт	Саг гамыш сүмүјүнүн остемасы
51	Нәбијев С.	Сумгајыт	Сидик кисәсинин чырымасы
52	Нәзәрова Н.	Сумгајыт	Багырсагда јад чисим
53	Нәсиров В.	Сумгајыт	Зоб 3 дәрәчә
54	Нәсиров В.	Губадлы	Мә''дә хорасы
55	Новрузов Г.	Масаллы	Мә''дәнин блостомасы
56	Нокрузов К.	Сумгајыт	Кор багырсагыш флегмонасы
57	Пашајев П.	Сумгајыт	Мә''дәалты вәзин шнни
58	Пәнаһов С.	Сумгајыт	Мә''дә хорасы
59	Рәбимов Н.	Сумгајыт	Аппендицит
60	Сајадлова И.	Сумгајыт	Гарачијәралты абсес
61	Садыгов Р.	Бейләкан	Дүз багырсагыш дүшмәси
62	Садыгов П.	Сумгајыт	Јараны зәрбәдән ба- гырсагыш дешилмәси

63	Салманов С.	Сумгајыт	Анастомозун пептик јарасы
64	Сарыјев И.	Сумгајыт	Мә''дә хорасынын дешилмәси
65	Саһибов Һ.	Сумгајыт	Тәкрар әмәлә кәл- миш багырсаг бир- ләшмәси вә кечмәзлији
66	Севестјанова Т.	Сумгајыт	Зоб 3 дәрәчә
67	Сејидов М.	Јардымлы	Саг хажанын гидроселиси
68	Сәбзәлијев И.	Худат	Паранефрал абсес
69	Сәмәдова С.	Сумгајыт	Дашлы холесистит
70	Сәрвәрова П.	Закатала	Дөш архасында јерләшән Зоб 3 дәрәчә
71	Сәфәров С.	Сумгајыт	Багырсаг кечмәзлији
72	Сизов А.	Сумгајыт	Саг диз ојнагынын саркомасы
73	Сүлүјманов Е.	Сумгајыт	Зәдәдән сонра багырсагын дешилмәси
74	Сүлүјманов Һ.	Көјчај	Дашлы холесистит
75	Сүлејманов Х.	Сумгајыт	Өд кисәсинин емпијамасы
76	Фәрманова Һ.	Кәлбәчәр	Әл бармагларынын ападанкәлмә бирләш.
77	Хасыјева В.	Сумгајыт	Саг дөш везинин шиши
78	Хејруллајева Х.	Сумгајыт	Мә''дәнин бластомасы
79	Хәлилов З.	Кәнчә	Сол дөш везинин фибромасы
80	Хыдыров Е.	Сумгајыт	Сол тәрәfli плевра- нын епијамасы
81	Хыдыров М.	Сумгајыт	Кәсик аппендистит

82	Һачыјева С.	Сумгајыт	Чох бөјүк богулмуш көбәк јыртыгы
83	Һәмзәјева Д.	Шәки	Зоб ІҮ дәрәчә
84	Һамидов С.	Гәбәлә	Саг гамыш сүмүјүнүн сышыгы
85	Һәсәнова Б.	Сумгајыт	Апендекулјар свиш
86	Һәсәнов З.	Сумгајыт	12 бармаг багырсагыш гангренаһы
87	Һәсәнов И.	Хачмаз	Саг ашагы әтрафын гангренаһы
88	Һәсәнова М.	Сумгајыт	Ушаглыгыш фибромасы
89	Һүмбәтов Ј.	Сумгајыт	Парпректал свиш
90	Һүмбәтов Ј.	Сумгајыт	Үзүн сүәтемасы
91	Һүсәјнов В.	Имишли	Спиномегалија
92	Һүсәјнов Ф.	Сумгајыт	Мегосигма
93	Һүсүјнов Һ.	Гобустан	Гара чијирин әзилмәси,саг тәрәфли габыргаларын гырылмасы,дахили ганахма
94	Һүсәјизадә Ә.	Көјчә маһалы	Фәсадлашмыш,богулмуш,гангреналашмыш бабасил
95	Чәнәбијев Ә.	Зәнкилан	12 бармаг багырсаг јарасы
96	Чобанов Н.	Бакы	Тироктоксикозлу зоб
97	Чавадов Р.	Агдаш	Остепелити
98	Чәнәлијев Ф.	Сумгајыт	Мә”дә јарасынын дешилмәси
99	Чаһанкиров В.	Сумгајыт	Әд јолларынын ирийли илтиһабы

Лухарыдакы сијаһыја дигтәт јетирин. Көрүндүјү кими мисал кәтирдijимиз дохсан догтуз нәфәрдән бир нечәси ејни хәстәликдән әзаб чәкиб Иззәт һәки-

мин шәфаверичи әлләри илә јенидән һәјата ғажыт-мышдыр. Јердә галанларын һәрәси ајры-ајры хәстәликләрә дүчар олмушдур. Онларын хәстәликләрини дүзкүн мүәјјән етмәк, чәрраһијјә әмәлијјатындан кечириб һәјата ғажтармағ асан мәсәлә дејилдир.

Бәс, 20 миндән артығ хәстәнин Иззәт һәким тәрәфиндән бычағ алтындан кечирилмәси нечә. Көрәсән бу әмәлијјатлар заманы нә гәдәр хәстәлијин ғаршысы алынмышдыр. Көрәсән инсан организми нә гәдәр мүрәккәбдир. Инсанын нечә чүр хәстәлијә тутула билмәсини һесабламағ бәлкә дә көјдәки улдузлары санамағдан чәтиндир. Онда, кәлин һәкимләрин нечә мүшкүл ишләрлә ғаршылашдығларыны тәсәввүр едәк. Онда кәлин Сумғајытын / тәкчә Сумғајытынмы./ доғманы олан Иззәт һәкимин тәбиблик етдији дөврдән бәри нечә чәтинликләрлә үз - үзә кәлдијини вә онларын чәсарәтлә, камалы илә дәф етмәси барәсиндә дүшүнәк. Белә дүшүнчәләр нәтичәсиндә бир даһа јәгин едә биләрик ки, Иззәт һәким инсан сағламлығынын кешијиндә ајығ дајанан, “ дүшмән”/ хәстәлик / һәмләләрини бачарыгла дәф едән бир әскәр, бир забит, бир кенерал вә һәтта бир маршал олмушдур. Инсаны хәстәликләрин һүчумундан горујан маршал. Тәбиблик саһәсиндә дә забит, маршал рүгбәләри тәдбиг олунмалыдыр. Чүнки, әскәр дә, забит дә, һәкимләр дә инсаны горујур.

МЭНИМ ЭЗИЗ ҺӘКИМИМ

ИЗЗӘТ САДЫГОВ

Мән өзүм хараба Ермәнистанын Сисјан рајонунун Чомартлы кәңдиндәнәм. Намәрд ермәниләр бизи јеримиздән, јувамыздан, ана торпагымыздан дидәркин салдылар. Мәним бахтыма Абнлеронун Чејранбатап гәсәбәси дүшдү. Инди бурада мәскуллашмышам. Чох агыр физики ишләрдән сонра бир печә илдир ки, мәндә гасыг јыртыгы әмәлә кәлди вә мәни чох нараһат едирди. Мән һәкимләрә мұрачиәт етдим. Мәни ики дәфә операсија етдиләр. Анчаг операсијадан сонра јенә дә јыртыг тәзәдән әмәлә кәлди вә кетдикчә бөјүјүрдү. Гаршында олан үзвүләр һамысы бу јыртыг торбасына төкүләрәк мәни һәрәкәт етмәјә гөјмүрдү. Дүзүнү дејим ки, бу әзијјәтләри чәкдијимә бахмајараг, бир дә операсијага кетмәјә горхурдум, белә һесаб едирдим ки, әкәр операсија олсам јенә дә онун көмәји олмајачаг, гыса мүддәтдән сонра јенидән јыртыг әмәлә кәләчәк. Бу мүнвалла јашајырдым. Нәһәјәт, мәнә дедиләр ки, ај киши Сумгајытта мәшһур бир чәрраһ вар. Онун ады Садыгов Иззәтдир, она мұрачиәт ет. О, һәм јахшы аламдыр, һәм дә јахшы чәрраһдыр, нечә дејәрләр јетим-јесир атасыдыр. Мәним вәзијјәтим агырлашырды. Чох һалларда бағырсагларым јыртыг кисәсинә төкүлүрдү вә орада боғулурду. Онун агрысына дөзә билмирдим. Бә”зән јатагда узанырдым, исти гәбул едирдим. Чох чалыһнандан сонра бағырсаглаарымы гарын бошлуғуна гајтарырдым. Одур ки, әләчсыз галыб Сумгајыта кәлиб доктор Садыгова мұрачиәт етдим. Јухарыда гејд етдикләрим и һәкимә сөјләдим вә имкансыз олдугу да она дедим.

Һәким Садыгов мәнә бахыб јыртыгын бөјүк вә редсидив вердијини бир гәдәр чәтин олдугуну мәнә

деди вә о бу мәсәләни өз үзәринә кәтүрүб мәни операсија едәрәк сағ-саламат аиләмин јанына гајы-дачағымы с"лап етди. Инанып ки, һәкимин мәнә гаршы бу сәмини һәрәкәти, үрәк-дирәк вермәси мәнә јени бир һәјәт верди вә бүгүн горхуларымы ләвғ етди. Һәким Садыгов И. мәни хәстәханаја гојду, операсијаја һазырлады вә тәманнасыз операсија етди. 7 күндән сонра тикишими сөкдүләр вә мән аиләмин јанына гајытдым. Олур ки, мән вә мәним аиләм һәким Садыгова миннәтдарлығымызы билдиририк, она чан сағлығы, халғынын сағламлығы угрунда ишләриндә бөјүк мүнәффәгијәтләр арзу едирик. Гој бүгүн һәкимләрә доктор Садыгов еталон олсун. Онуң шәфалы әлләриндән өнүрәм. Бахмајараг ки, мәним јаным 60-дан кечиб, инди сағ-саламат, агрысыз-ачысыз јашамағым о кишинин сә"ји нәтичәсиндә олубдур.

ҺҮСЕЈНОВ Г.

Чејранбатан гәсәбәси

1996-чы ил.

МӘНИ ЈАШАДАН ҺӘКИМӘ МИННӘТДАРАМ

1996-чы илдә мәрк хәстәләндим. Мәни о јер олмады ки, ора апармасынлар. Бакыда бир чох професорлар мәни мүнәјинә едиләр вә дедиләр ки, сәнин гара чијәриндә шиш вар. Чохлу мүнәицәләр едиләр, анчаг там бир шәфа тапа билмәдим. Агрыларым каһ азалыр, каһ да артырды. Вәзијәтим чох пискләшди. Иштаһдан дүндүм. Нәһәјәт мәнә дедиләр ки, сән Сумгајытда олан һәким Садыгов Иззәтә мүнәицәт ет. О, чох јахшы адамдыр, һәм дә чох биликли һәкимдир. Мән 1996 - чы илин сентјабр ајында она мүнәицәт етдим вә гачгын олдуғуму, имкансызлығымы, чох

агыр вэзијјэтэ дүшдүүмү билдирэрэк ондан элач дилэдим. Доктор Садыгов И. мэни сэмими гэбул етди, сәбирлэ ахыра гэдэр динлэди. Бу һәкимин мэни бу гэдэр сэмими гэбул етмәси агрыларымын жарысыны санки мәнэ унуттурду. Даһа мэни һәким Садыговун сағалдачағына шүбһэ етмирдим. Бир чох мұајинәләрден кечдим. Нәһајэт, һәким гәрара кәлди ки, мән дә гара чијәрин дашлашмыш вә иринләмиш ехнекоку / чох камералы / вардыр. Елә буна көрә дә гара чијәрим бөјүјәрэк сәрт консистенсијалы олмагла бүгү гарнымы әһатә етмиш вә мэни нәфәс алмаға гојмур, һәм дә температурамы жүксәлтмишдир.

Доктор Садыгов мэни операсијаја бир нечә күн мүддәтиндә һазырлады. Докторун бүтүн сәјләринә бахмајараг мәним гоһумларым операсијадан горхурдулар, һәтта операсијадан чыхмајачағымы фикирләшәнләр дә аз дејилди. Анчаг мән вә һәким операсијанын тәрәфдары идик. Нәһајэт, доктор Садыгов мэни операсија етди, гара чијәримин әксәр пајыны әһатә едән һәм иринләмиш, һәм дә дашлашмыш чох камералы ехнекоку чыхардыб мэни бу хәстәликдән азад етди. Тамамилә сағалдым вә евә гајытдым. Мән инди өзүмү ән хошбәхт адам һисс едирәм.

Анчаг мән нә гэдәр фикирләширәм ки, доктор Садыгов И. һагда нечә бир сөз дејим ки, о сөз һәлә она дејилмәјиб - тапа билмирәм, чүнки о сэмими инсан һаггында бүтүн үрәк сөзләри дејилиб. Мән дә онлара гошулараг јенә дә бунлары она арзулајырам: чан сағлығы, хошбәхтлик, сәадәт, өзүнүн үрәјиндән кечән арзуларын һасил олмасыны / о арзулардан бирини билирәм, о, арзулајыр ки, бүтүн ел - обамыз өз јерләринә гајытсын, әмин - аманлыг олсун / тезликлә баша кәлмәсини диләјирәм.

ЧАББАРОВА НӘРКИЗ,

ЛАЧЫН ГАЧҒЫНЫ.

1996-чы ил.

МӘНИМ ӘЗИЗ ХИЛАСКАРЫМ

Мән чох узун илләр Сумгайтда яшыҗыб, бу шә-
һәрин јаранмасында јахындан иштирак едән адамам.
Һал - һазырда 78 јашым вар. Гочалыб тәгаүдә чыхмы-
шам. Хејли вахтдан бәри хәстә идим. Өзүм исә касыб
адамам. Кимә мүрачиәт едирдим мәнә диггәтлә ја-
нашмырды. Бир һәким диқәр һәкимин јанына көндә-
рирди. Бир сөзлә мәни мүаличә едән јох иди. Хәстә-
лијим ағырлашырды. Һәрәкәт едә билмирдим. Бәдә-
нимдәки шиш имкан вермирди ки, һеч бир аддым да
атым, зәифлик мәни әлдән салмышды.

Нәһәјәт, мән шәһәримизин ән мәшһур һәкими Са-
дыгов Иззәтә мүрачиәт етдим. О, мәни чох мөһрибан-
лыгла гәбул етди. Мәнә диггәтлә бахды. Бәдәнимдә
шиш олдугуну, онун мүгләг операсија олмасыны мәнә
изаһ етди вә деди ки, уролога мүрачиәт етмәлијәм.
Јухарыда гејд етдикләрим - имкансыз олдугуму Са-
дыгова сөјләдим. Бахмајараг ки, мән уроложи хәстә
идим, онун мәнә јазыгы кәлиб өзү гәбул етди вә опе-
расијамы өз үзәринә көтүрдү. Бәдәнчә зәиф олдугуму
нәзәрә алараг мәни операсијага һазырлады. Нәһәјәт,
дава - дәрманын олмамасына бахмајараг, һәр шеји өзү
тапыб мәни операсија етди. Мәндә олан шиши чы-
хартды.

Инди мән сағ - саламат чыхыб евимә кетмишәм.
Анчаг һәминә фикирләширәм ки, һәлә дә индијә
гәдәр мүгәдкәс адамлар, бөјүк инсан адыны дашы-
јанлар, халыш әлсиз - ајагсызларына көмәк едән,
имдалына чатан Садыгов Иззәтләр вардыр.

Мәним башыма кәлән һадисәни һарада вә кимә
данышырамса, һәмин анда һәмсөһбәтләрим Садыгов
Иззәт һагда ағыздолусу данышараг онун хош хасијјә-
тиндән, әмәлләриндән, һәкимлијиндән көзәл сөзләр
сөјләјәрәк она чан сағлыгы, бөјүк һөрмәт, мүвәффә-
гирәт арзулајырлар.

Мэн исә һәјатым боју белә һәкими унутмајачағам,
өз милләтимә, таныдығым адамларә бу киши һагда
үрәјимдән кәләп хош арзулары данышачағам.

Арзум будур ки, бизим чаванлар И. Садыгов кими
бөјүк һәкимләрин јолу илә ипкишаф етсин. Аллаһ
оңу бизим Сумгајыт шәһәринин чамаатына чох көр-
мәсин. Оңун гызыл әлләри гој инсанларә шәфа вер-
син.

ХОХЛОВ НИКОЛАЈ,

СУМГАЈЫТ ШӘҺӘРИ,

1996-чы ил

ОВЧУ ВЕРМЭ СЭН,
ИНСАФЫ ЭЛДЭН

ОВЧУ ПИРИМ

Дејирләр Овчу Пирим бүгүн һејванларын вә гушларын дилини билдијинә көрә онларла лазым олан җадада рәфтар едәрмиш. Овларын чоху Овчу Пиримин хасијјәтинә бәләд олдуғларына көрә ондан гачмазмыш.

Иззәт һәкими дә Овчу Пиримә бәнзәтмәк олар. Ону овчу Иззәт кими дә таныјырлар. Азәрбајчанын елә бир кушәси, елә бир дағы җалмамышдыр ки, Иззәт ораја кетмәмиш, ов овламамыш олсун. Лакин Иззәт һәкими бир чох башга инсафсыз овчулара гәти сурәтдә бәнзәтмәк олмаз. Онуң овчулугдан чохлу хатирәләри вардыр. Бу хатирәрлә таныш олдуғда Иззәт һәкимин ана тәбиәтә үрәкдән вургун олдуғунун, дағларымызын вә чөлләримизин јарашығы олан овларын - чүјүрүн, чејранын җағғысына нечә чан јандырдығынын шаһиди олурсан.

Бу хатирәләр тәбиәти өјрәнмәк үчүн бир дәрслик ролуну да ојнаја биләр. Нә данаг, бир чохумуз тәбиәтин сиррләрини дәриндән билмирик, овчулугун җада - җануңларына истәнилән гәдәр бәләд дејилик. Бәлкә дә бир чох овларла нечә рәфтар етмәкдән хәбәр-сизик. Буна көрә дә Иззәт һәкимин овчулуг хатирәләри илә таныш олдуғда елә бил җаршымызда јени бир аләм ачылыр. Санки тәбиәтлә даһа јахындан тәмасда олуруг, билмәдикләримизи өјрәнирик.

Биз Иззәт һәкимин - дөврүмүзүн бу Овчу Пиримин бу саһәдә олан хатирәләрини өз дили илә гәләмә алынмасыны лазым билдик, бу китаба дахил едилмәсини әһәмијјәтли һесаб етдик.

“Чејран баласы” /1956/, “Гасымкәнд әһвалаты” /1958 /, “Чулјанын өлүмү” /1962/, “Ајынын баласыны дөјмәси” /1963/, “Шылтаг вә горхулу ајы” /1965/, “Ајы овчуну јаралады” /1969/, “Халлы бәбир” /1970/, “Јаралы җабанын Рауфа һүчүмү” /1974/, “Мәрчаны дағлара тапшырдым” /1976/, “Җабанын

овчуну жараламасы “ /1979/ , “ Габан ову “ /1980/ ,
“ Кәклик овунда илан “ /1982/ , “ Чејранлы гышлаг-
лар “ /1987/ адлы хатирәләр бу китабда өзүнә јер
тапмышдыр. Бизә елә кәлир ки, Иззәт һәкимин бу
хатирәләрини охучулар марагла гаршылајачаглар.

Јетмиши архада гојса да јашы,
Јенә дә патрондаш гуршајыр Иззәт.
Галхыб дағлар илә дурур јанашы,
Ана тәбиәтлә јашајыр Иззәт.

Овдан ләззәт алыр кедиб һәр дәфә,
Чејраны, чүјүрү алмыр һәдәфә.
Көзү саһиб олур газанча, нәфә,
Онлара бахмағы хошлајыр Иззәт.

ЧЕЈРАН БАЛАСЫ

1956-чы ил иди. Јаз вахты биз Прикүшкүл дағла-
рына чашыр јығмаға кетмишдик. Әввала ону дејим
ки, Прикүшкүл вә Алтыағач дағлары јаз вахтлары
/әләлхүсус јағмурлу олдугда/ чох көзәл олур. Күл, чи-
чәк, көјлүк көнүл охшајыр. Һәр бир тәрәфдән сулар
ахыр. Чохлу бәнөвшә, нәркиз, јабаны түлпанла дағ-
лар кәлин кими бәзәнирләр.

Бу вахтлар фәрә вә хоруз кәкликләр бирләшиб
өзләри үчүн јува тикәрәк кәләчәк нәсилләри артыр-
маға һазырлашырлар. Бу кәкликләр гышда, пајызда
сүрбә һалында јашадығы һалда, анчаг јазда чүгләшиб,
күк јатыб бала чыхарырлар. Чүгләшмиш кәкликләр
бу вахт о гәдәр сајыплыгларыны итирирләр ки, лап
адамы өз јахынлыгларына бурахырлар вә учмурлар.
Нечә дејәрләр бир чүт көз лазымдыр ки, бунлара та-
маша едә. Онларын хыналы, гырмызыја бојанмыш
ајагларына вә димдикләринә, ала - була бәзәнмиш

бәдәнинә бахыб һәзз алырсан. Кәкликләр гагтылда-
шараг, охуја - охуја бир - бирләрини тапарлар, өзлә-
ри үчүн азадә һәјат сүрәрәк јашајарлар. Тәбиәтин бу
көзәллији инсанын әсәбин нечә дә сакитләшдирир.
Елә бурадача бизим кәнддә јашајан бир гочанын сөзү
јадыма дүшдү:

Кәклијин ојлағыдыр гајалар башы,
Гагтылдашар, јолдаш тапар јолдашы.

Нә исә, биз “ ГАЗ-69 “ машыныла дәрәләрдән галхыб
дүзә чыхаркән габагда кедән бир “ ГАЗ - 21 “
машыны көрдүк. “ ГАЗ - 21 “ бир аңлыг дајанды вә
күлә сәси ешидилди. Биз белә баша дүшдүк ки, на-
мәрдләр кәклик көрүб она атәш ачмышлар. Она көрә
дә мән сүрүчүдә дедим ки, машыны тез сүрсүн ону ту-
таг. Бизим машыны көрән намәрдләр гачмага өз гој-
дулар. Мәнә белә кәлди ки, оңлар бизи тәбиәти мү-
һәфизә адамлары һесап едәрәк гачырдылар.

Һадисә јеринә чатдыг, машындан дүшдүк, балача
бир тәпәнин орта тәрәфинә кечдик вә һәр тәрәфә
нәзәр салдыг. Онда көрдүк ки, тәпәнин алт тәрәфин-
дә отун ичәрисиндә бир чејран ганына бојанмыш һал-
да ахырынчы нәфәсини чәкир вә тәзә анадан олмуш
баласы онун әмчәкләриндән сүд әмир. Биз чејрана
лап јахынлашанда онун көзләриндән јаш кәлирди. О
аглајырды. Бу јаш бизим үрәјимизи јандырдығындан
биз дә агламага башладыг. Тәзә доғулмуш бала бир
нечә аддым биздән кәнара чәкилиб отун ичәрисиндә
кизләнди. Чејранын көкс гәфәсини намәрдин күллә-
си дешмишди. Онун бөјүк, әзәмәтли, аглајан көзләри
јумулараг санки дејирди: “ мәни баламдан ајыран мә-
ним күнүмә дүшсән”.

Намәрдләр гачдылар, оңлары тута билмәдик. Јени-
чә доғулмуш чејран баласыны чох асанлыгла тутуб
машына гордуг. Јазыг бала елә бил ки, јетимлијини
һисс етмишди. Неч тәрәнмирин дә. Јолдашларымла

сөһбәтимиз һеч баш тутмурду. Бири дејирди ки, кәрәк биз о намәрдләри говуб тугајдыг, дикәри исә, биз машины сахламасајдыг, бу һадисәни нәдән билиб оңлары говардыг, - дејирди. Әввәлчәдән кәрдүјүмүз кәзәл тәбиәти, чичәкләри, кәкликләри тамам унутмушдуг. Өзүмүзү чох кәдәрли һисс едирдик. Санки бир әзизимизи итирмишдик. Көзүмүзлә кәрдүјүмүз бу дәһшәт тамам бизи сарсытмышды. Дејирдик каш бу һадисәни кәрмәјәјдик.

Белә бир дәһшәтлi һадисәни гәләмә алмаг мүм-күн дежил, ону һисс етмәк үчүн анчаг көзлә көрмәк лазымдыр. Инди бизим бу пис һалымызда өлмүш ана чејраны вә тәзәчә дырнагы јер тутмуш бала - әмлик чејраны нә етмәлијдик. Чох көтүр - гој етдикдән, фи кирләшдикдән сонра белә гәрара кәлдик ки, өлмүш ана чејран һәм чох арыгдыр, дәриси һеч кимә лазым дежил, бир дә ки, ким үрәк едиб ону көтүрүб истифа-дә едә биләрди!.. Одур ки, ана чејраны дәрәнин ичә-рисиндә әмәлә кәлмиш јарғана гојуб үстүнү торпагла-дыг. Бала чејрана “ Гәриб “ ады вердик. Она көрә ки, “Гәриби “ бу дүздә гојуб кетсәјдик о ја ачлыгдан өләрди, ја да ки, гурд - гуш тәрәфиндән мәһв едиләр-ди. Буна көрә дә ону дүзләрдән ајырыб евә кәтирдиб вә евдә дә гәриб олду. “ Гәриби “ кәтириб Прикүш-күл кәндиндә таныдыгым Нисә адлы бир гадына вер-дим ки, она инәк, кечи, гојун сүдү вериб сахласын. Һәрдән хәшуна кәлмәјән адамлары гәфләтән вурар-ды, санки анасынын һајыфыны алырды. О һадисәдән бир ил јарым кечмишди. Мән јенә дә “ Гәриби “ көр-мәјә кетмишдим. Нисә деди ки, “ Гәриб “ өзүнү чох нараһат апарырды, 3 күндүр ки, гачыб һараса кедиб. Мәнә белә кәлир ки, “ Гәриб “ һәдди-булуға чат-мышдыр. О өз тајыны тапыб онунла бирләшмәлијди. Елә она көрә дә чыхыб кетмишдир. Гој она уғурлар олсун.О көзәлликлә һејванын нәсли кәсилиб бизим дағлары, дүзләри чејрансыз гојмасын.

1956 -чы ил

ГАСЫМКЭНД ӘҢВАЛАТЫ

Һәлә чох илләрлә чәтинликләри дәф етмәк лазым-дыр ки, бу дағылмыш Гасымкәнд харабалыглары өз габагкы симасына чатдырылсын.

1957-чи илин декабр аҗы иди. Мән, достум Азәр-бајчан Елмләр Академијасынын мүхбир үзвү Ә. Абдуллајев, гардашым Исмајыл мүәллим вә достум Вәл-јәддин Хызы рајонунун Гасымкәнд дағларына ова чыхмышдыг. Машынымыз о гәдәр дә тәзә дејилди. “ГАЗ - 69” маркалы ики гапылы машин иди. Дағларда чох гар олдуғундан һава бәрк сојуг иди. Бу јерләрә о гәдәр гар - јағыш јағмышды ки, машынымыз чох чәтинликлә һәрәкәт едирди. Машынын тәкәрләринә зәнчир бағламышдыг. Зәнчир машынын батмасыны вә сүрүшмәсинә имкан вермирди. Харабалыға чеврилмиш Гасымкәнд кәндиндән чаја тәрәф енәркән дәрәдән бөјүк бир чанавар габағымыза чыхды. Биз тез силаһларымызы ишә салдыг, бир нечә дәфә атәш ачдыг вә чанавары јараладыг. Чанавар бүдрәјә- бүдрәјә, јыхыла - јыхыла өзүнү дәрәјә атыб каһ сүрүнә - сүрүнә, каһ да ахсаја - ахсаја дәрә јухары кедиб көздән итди. Јолдашларым јаралы чанаварын далынча дәрәјә ениб ону ахтармаға кетдиләр. Мән исә машыны чох сүрүшкән, тәһлүкәли јоллала чәтинликлә чаја ендириб Гасымкәндә кәлдим. Шәртләшмишдик ки, бу хараба галмыш, јијәсиз кәндә көрүшәк.

Саат үч радәләри оларды. Һава думанлы иди вә бәрк сулу гар јағырды. Мән бир гәдәр көзләмәли олдум, анчаг јолдашларымдан бир хәбәр чыхмады. Машынла бир гәдәр дә чај ашағы кедиб онлары чағырдым, бә”зән дә машынын сигналыны вердим, јенә дә һеч бир чаваб сәси ешитмәдим. Һава гаралырды. Кәнд харабалыг олдуғундан бир кәс бурада јашамырды. Бир гәдәр фикирләшдикдән сонра әкс истигамәтә машыны сүрдүм. Һәр 300 - 500 метр кетдикдән сонра машындан дүшүб јолдашларымы чағырыб

сигнал вердим. Һәләлик чаваб јох иди. Бир гәдәр кечди. Бирдән чајын ахары тәрәфдән бир күллә сәси ешитдим. Машыны сәс кәлән тәрәфә сүрдүм. Нәһә-јәт, чох чәтинликлә јолдашларымы тапдым. Онлар чанаварын рәддинә дүшәрәк биз шәртләшдијимиз јердән әкс тәрәфә кетмишдиләр. Јаралы чанавара јенә дә бир нечә күллә ачсалар да ону өлдүрә билмә-мишләр. Чох јорулдугдан сонра керижә дөнүб јерими-зи билдирмәк мөгсәди илә һаваја бир күллә атдым. Бу шахталы, боранлы һавада бәрк ачмышдыг. Машы-нын фарасынын ишығында бир аз јемәк једик вә јо-лумуза давам етдик ки, ән азы макистиралдан 50 - 60 км. олан јолу гәт едиб, мәнзилә чатаг, анчаг јол - из итмишди. Зүлмәт гаранлыг, јолларын әксәр јерләри-нин батаглыг олмасы, сојуг вә шахта, јола набәләдчи-лијимиз бизә мане оларду. Ән дәһшәтлисиди онда иди ки, јолу азыб һансы сәмтә кетмәјимизи билмирдик. Үстәлик машины да батырдыг. Нә гәдәр чалышдыг, чох јоғун кол гырдыг, машины данграта галдырыб һәдсиз чәтинликлә батдыгы јердән чыхартдыг. 7 - 8 километр кетдикдән сонра машин дәрәдә батды. Ма-шынын тәкәрләринин вә крилосунун алтына о гәдәр палчыг јығылмышды ки, һеч јериндән тәрпәнмирди. Анчаг бугсават едирди. Ән азы 2 саат бурада чалыш-дыг. Һеч нә чыхмады вә үстәлик бензинимиз дә гур-тарды. Вәзијјәтимиз чох кәрзинләшди, бир тәрәфдән сојуг, шахта, думан, диқәр тәрәфдән зыгын - палчы-гын ичиндә пал-тарларымызын јаш олмасы, кечә сулу гарын кәсилмәмәси, јолун итирилмәси, јоргунчулуғу-муз, мешә олмамасы / әкәр мешә олса иди очаг јан-дырыб гызынмыг оларды / вә јемәкләримизин гуртар-масы әсил тәһлүкә јарадырды. Машынын јанында мәсләһәтләшмәјә башладыг. Мән бу јерләрдә әввәл-ләр бир - ики дәфә олмушдум. Одур ки, бир гәдәр көтүр - гој етмәјә үмидлијдим. Белә гәрара кәлдик ки, чај боју ашағыја тәрәф кетмәк лазымдыр. Һәр һалда чај дағдан арана ахыр. Биз дә Сумгајыт

сәмтинә кетмәли идик. Анчаг чајын сујунун чох ол-масы вә әтрафында бөјүк хәндәкләрин мөвчудлуғу бизим үчүн тәһлүкәли ола биләрди. Одур ки, биз јол ахтармаға мәчбур олдуг. Нә исә, јола охшар бир чығыр тапдыг. Машынын мүһәррики донуб чат вермәсин дејә онун сујуну бошалдыб вә бәтдығы јердә гојуб чај кәнары илә кетмәјә башладыг. Палчыға бата - бата бир нечә километр јол кетдик. Јорулмушдуг, һалдан дүшүрдүк, үмидсизлик һисси дујулурду. Мән тәклиф етдим ки, дајаныб бир аз да динчәлиб фикирләшәк. Там сакит олдуг. Бирдән узагдан кәлән ит һүрүшүнүн сәсини ешитдик. Мән итин сәсинә тәрәф һәррәкәт етмәји тәклиф етдим. Бир нечә километр кетдикдән сонра инсан сәсини дә ешитдик. Бу итин сәси бизә ән кәзәл мусиги сәсиндән дә кәзәл олду вә һәјата јеничә гајыдачағымыза имкан олачағы барәдә санки симфонија чалды. Итләр бизә тәрәф һүчума кечдиләр. Бизи һәр тәрәфдән даирәјә алмышдылар, ирәли кетмәјә гојмурдулар. Јәгин етдик ки, бура гојун јатағыдыр. Чобан һәниртимизи ешидән кими би-зи оғру һесаб едиб билдирди ки, ирәли кетсәк әлиндәки силаһла атәш ачачагдыр. Мән дедим ки, ај чобан гардаш, валлаһ биз оғру - зад дејилик, овчујуг, јол азмышыг. Машынымыз батыб, сәнә пәнаһ кәтирми-шик. Чобан јәгин етди ки, биз оғру дејилик, һәгигәтән дә јол азмышыг. Тез итләри говду, бизи ғышлаг-дакы гојуш төвләсинә апарды. Чобанын гојунларын-дан, итләриндән башга бир ешшәји, бир јапынчысы вә бир һисли чырағы вар иди. О, тез чырағы јандыр-ды. Чырағы үзүмүзә тәрәф тутуб бизим ким олмағы-мызы ајдынлашдырмаг истәди. Бирдән чобан тәәччүб-лә сорушду ки, ај киши, ај доктор Садыгов сән һара, бура һара, бу туфанда? Бу нә күндүр, нә күзәрандыр, бәс фикирләшмирсиниз ки, бу дағларда донуб өләр-синиз? Демәли, чобан мәни таныды. Бу гаранлығда доктор Садыгову һарадан таныдығыны чобандан Әс-кәр мүәллим сорушду. О, кечән ил атдан јыхылыб

гылчасы сынан гардашыны докторун јанына кәтирдигини сөјләди вә доктор ону тезликлә сагалдыб евимизә көндәрди, о вахтдан ону таныјырам, - деди. Һәлә бурада да мәнә миннәтдарлығыны билдирди.

Чобанын төвләси көһнә иди. Чох јериндән дамырды. Төвләнин бир гуру јериндә тәзәкдән очаг галады, һисли афтафаја гар јығыб очағын үстүнә гојду. Бизә чај дүзәлтди. Гуру чајы олмадығындан бизә кәкликотундан вә диһәр чичәкләрдән чај дәмләди. Ешшәјин паланыны, күркүнү бизим алтымыза сәрди, очағын башына јығышдыг. Бахмајараг ки, тәзәјин түстүсү көзүмүзү ачышдырырды, анчаг биз бир гәдәр гызышдыгдан сонра “ истирахәтә “ башладыг. Чобан гардаш бизә пендир - чәрәк верди. Бурада сәһәрә гәдәр галдыг. Әкәр бу чобан олмасајды бизим агибәтимиз нечә оларды?!.. Демәли, һәјатда бир шеји һәмишә јадда сахламаг лазымдыр ки, нә гәдәр бачарырсан јахшылыг ет, јахшылыг һеч бир заман итмәз.

Сәһәр ачылдыгдан сонра чобан бизә јол кәстәрди. Икимиз машынын јанына гајытмалы олдуг; икимиз исә 40 километрлик мәсәфәни пијада гәт едиб макистрал јола ендик, брадан исә кедиб Прикүшкүлдәки һәрби һиссәјә чатдыг вә командирә мүрачиәт етдик, орадан БТР көтүрүб кери гајытдыг. Машынымызы батдыгы јердән чыхарыб БТР - ә гошараг кәлиб асфалт јола чыхдыг. Бу сәфәримизи дә беләчә баша вуруб кәлиб евимизә саг - саламат чатдыг.

ГАСЫМКӘНД КӘНДИ.

1958-чи ил.

ЧУЛЈАНЫН ӨЛҮМҮ

Ән әввәл гејд етмәк истәјирәм ки, ушагларда һејванат вә гушлар айләсинә гаршы һәвәс јаратмаг ла-

зымдыр. Бә”зи вахтлар гушлар, итләр, пишикләр ушаглар тәрәфиндән инчидилир. Итләри вә јахуд пишикләри дөјүрләр, даш - галаг едирләр, суја атырлар, боғурлар; гушларын јуваларыны дағыдыр, балаларыны өлдүрүрләр. Белә инсанлар јахшы һејсијатлы инсанлар дејилләр. Чох вахт исә ушаглар хејирхаһлыг едәрәк јувасындан јерә дүшмүш гуш балаларыны галдырыб өз јерләринә гојурлар, јијәси олмајан пишик балаларыны јемләјирләр. Евә кәтирәрәк валидејнләриндән хаһиш едирләр ки, онлары сахламаға ичазә версинләр. Белә ушаглар адәтән үрәји тәмиз, хејирхаһ, лајигли балалар кими бөјүјүб чәмијјәтин гурулмасында фәдакарлыглары илә фәргләнирләр, тәбиәтин горуңмасында фәал иштирак едирләр.

Мәним “ Шотлан - Сеттер “ чинсли маһир ов итимин ады Чулја иди.О, чох сәдагәтли, ағыллы, тәмизкар, јахшы овчу иди. Ону да јадыңыза салым ки, ов итини адәтән күчүк вахтындагә көтүрүб ону ова өјрәтмәк һәр бир адамын иши дејилдир. Оун да устасы, гануңлары вардыр. Тәәссүфләр олсун ки, ов итләринин бәсләниб инкишаф етдирилмәси бизим республикада гәнаәтбәхш вәзијјәтдә дејилдир.

Мән ова кедәндә Чулја мәнимлә кедәрди. Силаһы әлимә алдыгда севиндијиндән ојнајар, атылыб -дүшәр вә мәним үстүмә дырмашарды. Машынын гапысы ачылан кими тулланыб јүк јериндә отурарды. О, әслиндә гуш овларында, билдирчин овуна кедәндә анчаг мәним өнүмлә һәрәкәт едәрәк билдирчини тапарды, гујругуңу булајараг мәнә бахыб билдирәрди ки, гушу тапмышам һазыр ол. Мән исә она ишарә верәрдим ки, “ көтүр “. Көтүр сөзүңү дејән кими Чулја атданарды гуңа сары вә ону учурарды. Мән атәш ачан кими гуш һара дүшсә ора гачыб ону кәтириб мәнә верәрди. Әкәр гуш јаралы олса да ону мүгләг тапыб кәтирәрди. Нечә дејәрләр Чулја дил билирди.

Бир күң багда јатмышдым. Бирдән јухудан ајылдым ки, Чулја гапыны кәсиб һүрүр, нәји исә евә

бурахмыр. Мән дуруб гапыја тәрәф кедәндә көрдүм ки, бир бөјүк илан евә кирмәк истәјир, анчаг Чулја ону евә кирмәјә вә һәм дә гачмаға гојмур. Мән тез ағачы көтүрүб иланы өлдүрдүм. Чулја олмасајды илан бәлкә дә евә кириб зијанлыг едә биләрди. Бу көзәл ит бир дәфә дә мәним балача оғлumu суда боғулмагдан хилас етмишди. Биз јајда бағда јашајырдыг. Ишдән сонра, јахуд истираһәт күнләри дәнизә чиммәјә кедәндә Чулјаны да өзүмүзлә апарардыг.

Бир күн ушагларла дәнизә чиммәјә кетмишдик. Мән гума узандыгдан сонра күнәшин шүалары алтында бир ан мүркүләјирәм. Бу вахт балача оғлум кедиб кирир дәнизә вә суја јыхылыр. Ушаг суда боғулараг гышгырмаға башлајыр вә чапалајыр. Буну көрән Чулја өзүнү атыр суја вә онун палтарындан тутараг чыхарыр, гыраға. Мән һај - күјә ајылыб дәнизә гачдым. Анчаг чох кеч иди. Чулја өз ишини көрмүшдү. Оғлум гумун үстүндә Чулјанын јанында отуруб аглајырды. Ит дә ушағын үзүнү јалајырды.

Чулја илә 10 илдән артыг овчулуг етмишдик. Нә һајәт, Чулја хәстәләниб ағыр, вәзијјәтдә һәјәтдән чыхыб кетмишди / дејирләр ки, ит өлмүнә јахын евдән чыхыб кедир, башга јердә өлүр ки, һәтта өз јејәсинә әзијјәт вермәсин/. Мәнә хәбәр вердиләр ки, Чулја һәјәтдән чыхыб кедиб. Өзү дә пис вәзијјәтдә имиш. Јағышлы бир күн иди. Мән ону ахтармаға башладым. Ахыр ки, бир чәпәрин дибиндә ону тапдым. Һалы өзүндә дејилди. Ону торбанын үстүндә гучағыма алыб машина гојдум. Бу һадисәни бир зарафатчыл достум / бөјүк вәзифәдә ишләјән / көрдү вә тез јаныма кәлди. Јағышын алтында бу итин вәзијјәтини көрдү. Ганымын бәрк гаралдығыны дујду вә мәнә нә кими көмәк етмәји өзүнә борч билдијини бәјан етди. Мән дә она өз разылығымы билдириб ајрылдыг. Анчаг достумун бығынын алтындан мәнә ришгәнд едиб күлдүјүнү һисс етдим. Достум белә һесаб едирди ки, бу һәкимә бах, јағышын алтындан ити алыб гучағына апарыр.

Итдән өтрү көр өзүнү нә күнә салыб. Ити кәтириб исти ванна едиб, пенцилин вә дикәр ијнәләр вурдум. Әфсуслар олсун ки, Чулја өлдү. Ону апарыб дәнизин ғырағында басдырдым. Достум мәнә тез - тез зәнк едиб Чулјанын һалыны хәбәр алырды. Она хәбәр вердим ки, Чулја өлдү. Бу достум мәнимлә зарафат етмәк үчүн дикәр достлара хәбәр верир ки, доктор Садыгова зәнк един, она телеграмлар вурун, Чулјанын өлүмү мүнәсибәти илә баш сағлығы вериниз. Һәтта, бу мәсәләни о гәдәр шиширтди ки, башга јердә е"замийјәтдә олан јолдашларына зәнк вурараг хаһиш едирдиләр ки, Садыгова баш сағлығы телеграмлары көндәрсинләр. Елә буна көрә дә мәнә Бақыдан, Москвадан, Ленинграддан, Тиблисидән, Дашкәнддән баш сағлығы телеграмлары, зәнкләр кәлирди. Өзү дә телеграмларын мәзмунлары өзүнә лајиг дузлу-мәзәли сөzlәрлә јазылырды. Јахшы билирдим ки, мәнә саташан, бу зарафаты гурашдыран мәни итлә јағышлы күн-дә көрән адамдыр. Она мүрачиәт етдим ки, бу зарафаты јығышдырсын. О, мәнә сөз верди ки, мән Чулјаја " поминка " / гонағлыг / версәм бу мәсәлә һәлл олуначаг, зарафатлар да јығышачаг.

Чулјаја " поминка " етмәк мәгсәди илә јенә дә ова кетдим. Бир габан вуруб кәтириб вердим ресторана вә тапшырдым ки, гонағларым олачаг, 60 - 70 нәфәрлик јахшы бир стол ачсынлар вә габан әтиндән һәр чүр хәрәкләр һазырласынлар.

Достума хәбәр вердим ки, " поминка " һазырдыр. Бу ахшам саат 6-да дәниз ғырағындакы ресторана бујура биләрләр. Достум мәнә бәјан етди ки, адәт үзрә " поминка " -ја ичкини ора кәләнләр кәтирәчәкләр, одур ки, мән араг - чахыр тәдарүкү етмәјим. Бәли, һисс етдим ки, бура јығышан достлар мәнә јенә дә саташачағлар, одур ки, ресторанын директоруна дедим ки, әввәлчә јахшы бир стол ачсын, чүнки гонағлар разы кетмәлидирләр. Икинчиси, бүгүн гонағлар ресторана јығышандан сонра мәнә хәбәр версин

ки, ахырда кәлим. Буну она көрә едирдим ки, гонаглар истәјирдиләр јенә бир “ гәнбәргулу “ чыхартсынлар. Демәјәсән гонаглар јенә дә бир ссенаи һазырламышлар ки, “ гәдәһләримизи ичәк Чулјанын атасы докторун сағлығына “ јәни мәни јенә дә Чулјанынын атасы һесаб едиб мәчлиси башласынлар. Анчаг ичәри кириб һеч кимә имкан вермәдән сөзә башладым:- Һәлә тамада сечмәздән әввәл рәһмәтлик Чулјанын вәсијјәтини сизә чатдырым. Сонра масабәји сечиб мәчлисә башлајаг. Чулја мәнән хаһиш етди ки, әзиз саһибим, мән өлән вахты гоһум - гардашларымла көрүшә билмәдим. Онлар ешидәчәкләр ки, мән өлмүшәм телеграм вурачаглар, телефонла башсағлығы верәчәкләр вә әзијјәт чәкәчәкләр. Одур ки, о гоһум- гардашларымы чағыр вә онлара мәним өлмәјим мүнәсибәтилә “ поминка “ вер, һәмчинин онларын сағлығына бадә галдыр ки, мәни һеч вахт унутмасынлар вә мән дә о дүнјада онлары унутмајачагам. Она көрә дә биринчи бадәләримизи Чулјанын бура јығышан гоһум - гардашларынын сағлығына ичиб вә ону һеч заман јаддан чыхармајачағыныза әмин олуб мәчлисимизи давам етирмәји тәклиф едирәм.

Елә бунунла да бура јығышан достларын Чулјанын “гоһум - гардашлары “ олдуғуну е”лан етдијимә көрә онларын динмәјә сөзү галмады вә мәнимлә етдији зарафатларына бир дәфәлик нөгтә гојулду. Бир дә Чулјанын башсағлығына нә бир зәнк, нә дә бир телеграм кәлмәди. Чулјанын “Јахын гоһум - гардашлары “ јахшы јејиб ичдиләр, ләззәтли ләтифәләр данышдылар вә мән онларын Чулјанын “ гоһум - гардашлары “ олмасыны гејд етдикдән сонра мәни чана кәтирән зарафатларын көкү кәсилди.

Бундан сонра Чулјанын “ гоһум - гардашлары “ илә көрүшәндә мәнән сорушурдулар ки, Чулјанын филан гоһуму нечәдир. Филан гоһуму хәстәләниб, хәбәрин вармы. Мән дә “ поминка “ да иштирак едән “Чулјанын гоһумларыны “ һәр јердә тә”риф едирдим

ки, Чулжаны һеч вахт унутмурлар, чох гоһумчанлыдарлар.

Бу әһвалат да мәним хејримә бах, беләчә гуртарды.

Сумгајыт шәһәри,

1962 - чи илин нојабр ајы.

АЈЫНЫН БАЛАСЫНЫ ДӨЛМӘСИ

Пајыз вахты иди. Һәр фәслин өз көзәллији вар. Пајызда мејвәләр јетишир, көкәлән чөл һејванларынын балалары бөјүүб сәрбәст јашамаға башлајырлар. Елә буна көрә дә овун ән јахшы вахтларындан бири си пајыз фәсли олур.

Бу дәфә биз ова Лачын рајонуна кетдик. Лачын рајонунун Шәлвәдәрәси дејилән саһәси көзәл мешәләрдән, дағлардан, јајлаглардан ибарәтдир. Бу јерләрдә ајы, габан, чанавар, варшаг, чүјүр, түлкү, довшан, көзәл кәклик, чил кәклик, дағ кәклији / бә"зән буна фыр кәклик, дағ һиндушгасы да дејирләр / дағ тәкәси вардыр. Бу дағларда охлу кирпи, порсуг, дөләјә дә раст кәлирсән. Лачынын дағ чајлары аз тапылан гырмызы халлы фәсел балыглары илә зәнкиндир. Вахт варды ки, Һәкәри чајында ласосун /гызыл балыг/ һәдди - һүдуду јох иди. Белә ки, бу багыгың адәти үзрә јазда Араз јухары үзүб Һәкәри чајына чыхар, булагларын буз кими сојуг, көз јашына бәнзәр шәффаф олан сујуна өз күрүләрини төкүб, нәсилләрини артырырдылар. Әфсуслар олсун ки, Бәһрәмтәпә бәнди јарадылдыгдан сонра бу балыглар о көзәл, тәмиз суларә һәсрәт галдылар. Бу да һәммин балыгларын көкүнүн кәсилмәсинә тәһлүкә төрәдир. Ласослар адәти үзрә Һәкәри чајы һөвзәсиндә үзәрәк өзләрини / гарынларыны / чајдашларына сүртүб күрүләрини кичик

көллөрө төкдүкдөн сонра өзлөри өлүрлөр. Күрүдөн чыхан балыглар исә бөйүүб чај ашагы кәлиб Араза төкүлдүкдөн сонра дәнизә гајыдырлар. Балыглар да белә бир инстинглә һәммин јолу һәр ил сәһв етмәдән кедәрдиләр.

Биз Шәлвәдәрәси кәндиңдә кечәләдик вә сәһәр тездән Мыхтөкән дагына кәклик овуна јолландыг. Сәһәрә јахын пијада дага галхмалы, әввәлчә чајдан кечмәли, сонра мешәни аддымламалыјдыг. Белә дә олду. Сәһәр күнәши дага јайылмышды. Мешәдә гызыл рәнкли јарпаглар јаваш - јаваш ағачлардан рөгс едә-едә јерә төкүлүрдүләр. Һава исә бал дадырды. Мешәдә јетишминн әзкил, чыр алма, армуд, итбурну чох иди. Һәрдән фикирләширсән ки, көрәсән Аллаһын бу көзәл не"мәтләри нијә јерә төкүлүб гәһр олур. Һеч ким ондан лазыми гајда илә истифадә етмир. Һә-ким дили илә десәк нә гәдәр витаминләр саһибсиз олараг батыр.

Белә фикирләрлә јолумузу давам етдирирдик ки, бирдән јолдашым мәнә дагын дөшүңдә 3 ајы көстәрди. Мән јолдашларыма тәклиф етдим ки, биз тез кизләнәк вә бу ајылара бахыб бир гәдәр зөвг алаг. Бахмајараг ки, ајылар биздән 120 - 130 метр аралы иди, биз мешәдә олдуғумуз үчүн бизи көрә билмирдиләр. Бир хејли вахт бу ајылары мүшаһидә етдик.

Ајылар азад, Һеч горхмадан ағачлардан, коллардан мејвә гопарыб јејирдиләр. Ајынын бири ана, икиси исә балалары иди. Балалар балача олдуғундан итбурну колуна бојлары чатмырды. Одур ки, ана ајы дал ајаглары үстә галхараг итбурну колуну әјиб балаларына верирди. Баланын бири бир әли илә /ајынын габаг этрафындакы бармаглары инсан әлине бәнзә-јир, дал этрафында исә инсан ајагына бир аз ујғунлашыр / колдан тутараг, дикәр әли илә мејвәни дәриб јејирди, бу чох ағыллы бала иди. О бири бала исә анасы әјиб она вердији итбурну колуну тутмаг әвәзинә ики әли илә мејвәдән јапышырды, мејвәни дәрән

кими итбурну колу бала ајынын элиндэн чыхырды, сонра исэ о донгулдана - донгулдана анасынын јанына кедэрэк јенэ дә она итбурну колунун әјмәсини истәјирди. Ана ајы јенэ дә колу әјиб она верди, бу дәфә дә бала ајы колу элиндән бурахды. Ана ајы буну көрән кими һирсләнәрәк бу баласына 1 - 2 силлә чәкди. Бала ајы елә ғышгырды ки, санки ағлајырды. Јенә ана колу балаја верди, амма сәһвини дујан бала колу ики әли илә бәрк тутараг ағзы илә мејвәләри бир - бир гуртарана гәдәр јејирди. Анасы исэ донгулдана - донгулдана өзү дә итбурну јемәјә башламышды. Будур, сөзә бахмајан мајмаг баланы ана ајы дөјәрәк она тәлим верди. Биз дојунча бу әһвалата бахдыгдан сонра мешәдән чыхдыг. Ајылар бизи көрән кими дәрһал әкилдиләр. Тәәссүф ки, биз о күн, һеч бир ов едә билмәдик, бахмајараг ки, чох бөјүк әзијјәтлә ән бөјүк даға чыхмышдыг.

Лачын рајону, Шәлвә кәнди.

1963 -чү ил

ШЫЛТАГ ВӘ ГОРХУЛУ АЈЫ

Мәнә сәһбәт етмишдиләр ки, кечән илин јәј ајларында бир ајы кәлиб кечә чобанын гојунуну оғурлајырмыш. Чобан буну ағлына кәтирмәдијиндән гојунун оғурланмасында гоншу обанын адамларындан шүбһәләнир.

Јенә бир кечә ајы мәһарәтлә сүрүјә јахынлашыб чобанын мүркүләдијини һисс едәрәк гојунун бирини көтүрүб голтуғуна алыб дал ајағы үзәриндә дурараг һејваны гучағында апарыр вә кечә санки адама охшајыр. Чобан јухудан ајылыб оғруну көрүр. Кечә гаран-

лыг олдугуна көрө дал ајагы үстө јеријөн ајыны адам билиб она сөјүб далдан башына бөјүк зербө илэ бир чомаг вурур. Ырсләнмиш ајы гојуну бурахыб, чобана бир гапаз вурдугдан сонра чобан һушуну итирир вэ ајы ону гучагына көтүрүб арадан чыхыр. Итләрин сәсиндән, гојунларын үркмәсиндән обаја һај - күј дүшүр. Чамаат мә"шәл јандырыб чобан Мәммәди ахтармаға башлајырлар. Анчаг билмирләр ки, бу нә әһвалатдыр. Ахтарма нәтичә вермир. Демијәсән ајы Мәммәди көтүрүб апарыб Чынгыллыкта олан бир мағарада кизләдир. Сәһәр тездән Мәммәди јенидән ахтармаға кедәндә сујун ғырагында ајы ләпири көрдүкдә мә"лум олур ки, ону ајы апармышдыр. Мәммәдин сонра сөјләдијинә әсасән, ону өлмүш билән ајы Мәммәди бир күнчә туллајыб мағаранын чыхышына бир нечә гаја гојур ки, о, бурада ијләнсин / дејирләр ки, ајы өз ову-ну ијлөтдикдән сонра јејир / вэ сонра јесин. Мәммәд ахшама јахын өзүнә кәлдикдә көрүр ки, ағзы гајаларла бағланмыш бир мағарададыр. Мәммәд сәси кәлдикчә ғышгырыр, она көмәк етмәјә чағырыр. Гајалар чох бөјүк олдуғундан Мәммәд мағарадан чыха билмирмиш вэ бундан әлавә, онун башынын вэ чанынын ағрысы ону һалдан салыбмыш.

Мәммәди ахтаран чамаат мүхтлиф сәмтләрә јолла-ныр. Һәм дә обанын алт тәрәфиндә олан палчыкта ајынын ләпири галмышды. Елә буна көрә дә чама-атын әксәри чынгыллыктар тәрәф кедирдиләр ки, бәлкә чобаны тапсынлар. Мағара аглакәлмәз јердә иди. Хошбәхтликтән о сәмти ахтаран адамларын гулагына сәс дәјир. Сәсә тәрәф кедирләр вэ көрүр-ләр ки, Мәммәд мағарада инилдәјир. Һәрдән һараја адам чағырыр. Чамаат јығышыб мағаранын ағзына топланмыш гајалары көтүрәрәк Мәммәди пис вәзиј-јәтдә орадан чыхарыб обаја кәтирдиләр. Мәммәд сөј-ләјир ки, кечә гојунлары көзләјирдим оғру апарма-сын. Бир ан мүркүләмишдим, бирдән көзүмү ачанда көрдүм ки, бир "адам" гојунун бирини гучаглајыб

апарыр. Гаранлыг олдугундан, ајы дал ајаглары үстө дурдугундан мән ону адам һесабы етмишдим. Өзүмү чәмләшдириб она сөјәрәк бөјүк бир зәрбә илә чомагы башына вурдум. Анчаг ону билдим ки, «адам» гојуну бурахыб мәнә бир гапаз вурду. Мән исә һушуму итирдим. Сонрасы нечә олдугуну билмәдим, бир дә көзүмү ачыб өзүмү бир мағарада көрдүм. Мағарада башым елә бәрк агрыјырды ки, һалым чох пис иди. Неч горху јадыма дүшмүрдү. Чох әчәб иш иди. Мән һесабы едирдим ки, бизим гојунлары гоншу обадан оғурлајырлар. Ким биләрди ки, белә иш олар. Аталар дүз дејиб: «Малы кедәнин далынча да иман кедәр». Беләликлә бу һадисәдән сонра кечәләр итләр һүрән кими обадан һаваја күллә атармышлар. Бунунла да ообаја бир дә ајы ајагы дөјмирди.

Һәмин вахтлар биз айләмизлә Лачын дағларында истираһәтә кетмишдик. Чадрымызы чајын ғырағында гурмушдуг. Мәнә белә кәлир ки, айлә илә бирликдә Азәрбајчанын ән көзәл кушәләринин бириндә, мешәли, күллү - чичәкли, шәләләли бир чај ғырағында истираһәт етмәк, палыд көмүрү илә ғајнанмыш самавар чајы ичмәк, дағларын күл - чичәјиндән отлајан гојунун ғајмағындан јемәк, шәләләли чајдан ғырмызы халлы фарел балыгы овламағ, һава исти олдуғда булагын көзүндән бир овуч су ичмәк, кечә јатағда дағ чајынын шәләләсиндән кәлән лајла сәси инсана ләззәт верир, әсәбләри сакитләшдирир. Әслиндә бу белә иди. Мән буну ән бөјүк сәадәт санырдым.

Бу минвалла биз истираһәт едирдик. Јахын достларымыздан / өзү дә ән јахшы овчу / бири бизә гонаг кәлмишди. Сөһбәт заманы мә”лум олду ки, ики күн бундан габаг достумузун јанына бир чобан кәлиб шикајәт етмишдир ки, ајылар даданыб бизим обанын гојунларына, кечәләр кәлиб оғурлајыб чамаата бөјүк зијан вурурлар. Чобанын дедијинә көрә бир чүг ајыдыр, онларын үч баласы вар. Бир учурумда мағарада олурлар, күндүзләр кизләниб, кечәдән хејли кечән

кими балаларыны мағарада гоҗараг, чобанлары јухуја вериб ајыларын бири бир нечә дәгигә дикәриндән әввәл, әкс тәрәфдән обаја јахынылашыб итләрин вә чобанларын диггәтини өзүнә чәлиб едиб онлары бир гәдәр гојунларын јанышдан узаглашдырырлар. О бири ајы исә буну билиб, аста - аста, сәссиз - күјсүз, кизләнә - кизләнә гојунлар јатан јерә кәлиб, онларын бирини тутуб апарыр. Һејван олмагларына бахмајараг, бичлик ишләдәрәк гојуну оғурлајырлар, бу иши һеч чобан да һисс етмир. Анчаг саһәдә гојунлары сајаркән акаһ олур ки, гојун оғурланыб, анчаг ким тәрәфиндән оғурландығы узун мүддәт билинмәјиб.

Бу һадисә мәни чох марағландырды. Мән гардашым Исмајыл илә гәрара кәлдик ки, бир нечә овчу јығыб чобана көмәјә кетмәлијик. Һазырлыг көрүб биз ики гардаш вә даһа үч нәфәр овчу илә бирликдә чобанын обасына кетдик. Қәлишимиз чобанлары һәддән зијадә шад етди. Чобан ајыларын мағарасыны бизә көстәрди, анчаг мағара дағын дөшүндәки ән сәрт гајалыгда иди. Гајанын алты дәрин дәрә иди. Дәрәнин габағында бир тала јерләширди ки, бурада дуран овчунун ајыны атмаға даһа чох күманы оларды. Одур ки, овчуларын һансы сәнкәрдә дурачагларыны мүәјјән едиб деди ки, о гајалыға анчаг өзү кедәчәк вә орада ајыны күллә илә вурачаг, әкәр мүмкүн олмаса, она күллә дәјмәсә ајы мүтләг өзүнү дәрәјә атачаг, бу һалда галан овчулар ајыны вура биләрләр. Овчубашы мәсләһәт көрдү ки, һәким /јәни мән /дәрәдә мағараја јахын тәпәдә дурсун, белә ки, ајыны орадан вурмаг даһа асандыр. Лакин чох сајыг вә чәлд олмаг лазымдыр, чүнки бура бир гәдәр горхулудур. Дикәр овчулары да лазыми јерләрә гојду вә бунунла да биз мағараны мүһасирәјә алмыш олдуғ. Мән чох фикирләшәндән сонра овчубашыја билдирдим ки, онунла кедәчәјәм. Мәнә тәклиф едилән јердә исә гардашым Исмајыл вә бир маһир овчу гојаг. Доғрудан да, һәмин јер горхулу јер иди, елә буна көрә дә гардашымла бир

овчу да олмалыҗды ки, тәһлүкә азалсын. Мәним овчубашы илә кетмәҗимә о, разылыг вермирди. Деҗирди ки, чох чәтин јолдур. Гајалардан мағараја енмәк мүшкүл ишдир, чүнки гајалар сүрүшкәндир. Сән исә шәһәр адамысан, о гајалардан енмәјә сәриштән јохдур. Нә исә мәсәлә һәлл олунду ки, мән дә овчубашы илә кедим. Һәлә јола дүшмәмишдән әввәл гардашыма вә онунла бир јердә дуран овчуја тапшырдым ки, чох дигтәтли вә чәлд олсунлар.

Доғрудан да, овчубашы чох гочаг оғлан иди. Онун 35 - 38 јашы оларды. Гарагаш, гонур көзлү, ити бахышлы, гајыш кими бир оғлан иди. Чох чәлд иди вә ајы овунда да сәриштәси варды. Әлиндә гошалүлә түфәнки, белиндә хәнчәри, јахшы патрондашы вар иди ки, орадан чәлд патрон чыхартмаг мүмкүн олсун. Биз овчубашы илә гајалыгларын арха тәрәфиндән мағаранын башына чатдыг. Артыг гајалыгларла, дар чығырла чәтинликлә мағараја сары енирдик. Бу анда дәрә тәрәфә бахдыгда гардашымы вә онунла бирликдә дуран овчуну көрмәдим. Демәјәсән онларын икиси дә горхараг сәнкәрдән чыхыб башга тәһлүкәсиз јерә кедиб кизләнмишдиләр. Әсәбләшмәҗим дејә өз папагларыны һәмин сәнкәрдә дашын үстүнә гојмушдулар ки, мән һесаб едим ки, онлар өз јерләриндәдиләр. Нечә дејәрләр “ горху баша бәла имиш “.

Биз овчубашы илә аста - аста сәссиз мағараја јахынлашырдыг. Дағын јүксәк олмасы, бир гәдәр мәндә һәјәчандан үрәк дејүнтүсү јаратмышды. Овчубашынын далынча гајаларын арасы илә чох чәтинликлә кедирдим. Бирдән овчубашы дајанды, бәрк һәјәчанланды, гычлары әсирди. О мәнә ишарә етди ки, ајы бурададыр вә будлары көрүнүр. Биз әлиimizi гајалардан бурахсајлыг, һәмин ан дәрәјә уча биләрдик. Һәм дә бу ән горхулу јол иди, чүнки ајы анчаг бурадан чыха биләрди, јахуд дәрәјә атыла биләрди. Елә јолун јеканә олмасы вә гејри мүнәсиблији - гајаларын сүрүшкәнлији ишимизи чәтинләшдириди. Башга јол

јох иди. Ајы бурда бизә һүчүм етсәјди, биз она күллә атмага имкан тапа билмәздик, чүнки әлләримизлә дашлардан тутмушдуг ки, јыхылмајаг. Нә исә, чыхылмаз вәзижәтлә галмышдыг. Горху бизи бәрк бүрүмүшдү. Ајы овчунун чох олдугуну һисс етдији үчүн магаранын ағзында өзүнү нараһат анарырды, чох пис мырылдајырды. Икимизин түфәнки, хәнчәри, јагаҗлары нә исә бизә үрәк вермирди. Мәнә елә кәлирди ки, биз горхан кими, муһасирәни һисс едән ајы да горхуја дүшмүшдү. Овчубашы сәс етмәдән ишарә илә мәни баһа салды ки, онун арха тәрәфиндән тоғгасындан мөһкәм тутум ки, о јыхылмасын вә ајыја атәш ача билсин. Белә дә олду. Һејиф ки, овчунун күлләси ајыја јох, гајаја дөјәрәк дашы парчалады. Бундан горхан ајы өзүнү магарадан дәрәјә атды. Онун далынча ики бала да әлләри илә башларыны тугуб өзләрини аналарынын далынча туллајагаг, јумаллана - јумаллана кетдиләр. Елә бу анда чохлу күлләләр атылды. Биз ики овчунун атдығындан баһа эн азы 10 - 12 күллә атылды. Онларын һеч бири нә ајынын өзүнә, нә дә балаларына дөјмишди. Амма мәним гардашым вә онулла олан овчу папагларыны гојуб гачан јердә олсајдылар, јә”гин ки, ајыны вура биләрдиләр. Адәтән ана ајы балалары илә бир јерлә јашајырлар, ата ајы исә онлардан аралы јашајыр. Анчаг балаларына ов кәтирән заман көрүнүрләр.

Биз овчубашы илә магаранын ағзына ендик вә орада бир ајы баласынын дашын дибиндә кизләндијини көрдүк. Овчубашы ајынын баласыны дашын дибиндән чыхара билмирди, белә ки, о овчунун әлини дишләјиб чырмаглајырды, одур ки, көдәкчәсини чыхарыб ајы баласынын башына атды, сонра көдәкчә илә бирликдә чыхарыб мәнә верди вә ону пенчәјимә бүкдүм. Ајы баласы доңгулданырды, нараһат иди, гачмаг истәјирди. Бу ајы баласы илә магарадан чыхыб учурум гајалыларла јухары галхмаг чох чәтин иди. Буна бахмајагаг, түфәнкләри мән чијнимә кечиртдим, овчу

ајы баласыны көтүрдү вэ биз гајалыглары тэрк едэрэк јолдашларымызын јанына гајытдыг.

Бэли, овчубашы јалан олду, мэн башладым өз гәһ-рәманлығымдан данышмаға. Копа басырдым ки, ајы баласыны мэн тутмушам вэ илахир. Бунунла бәрабәр гардашымы вэ онунла бирликдә олан овчуну мөһкәм данладым, онлары бу јерләрин әфәл вэ горхаг оғланлары адландырдым, анчаг һәрдән јолдашлар дејирдиләр ки, ај һәким сән белә гочагсан, бәс нијә һәмин јердә өзүн дурмадын ки, ајыны да өзүн вурасан. Нә исә...

Биз чобанын обасына кетдик. Орада гузу кабабы, мотал пендири једик, чај ичдик, бир гәдәр динчәлдикдән сонра атлары миниб ајы баласыны хурчунун көзүнә гојуб даға енәрэк өз јашадығымыз јерә кәлиб чыхдыг. Ајы баласы о гәдәр көзәл, түкләри јумшаг, үзү садәләвһ көрүнүрдү, санки, балача ушаг иди, јемәк истәјирди. Ону мәнә бағышладылар. О вахт оғланларым балача идиләр. Онлар ајы баласыны көрән кими чох севиндиләр. О кечә сәһәрә кими јатмадылар. Она бири конфет, бири әт верирди. Елә ики күндән сонра ајы баласы ушаглара өјрәнди. Ушаглар она "Мишка " адыны вердиләр. Мишка ушагларла бир јердә кәзирди. Биз јемәјә отуран кими Мишка тез кәлиб сүфрәнин јанында дајанарды. Једијимиз јемәкләрдән она да верирдик. 20 күнүн ичиндә Мишка тез көкәлди, јекәлди. Ушаглар ону тә"лим едирдиләр. Ајыны чағыран кими онлара јахынлашырды вэ һәтта донбалаг ашараг ушаглары күлдүрүрдү. Биз Мишканы кечәләр евин габағындакы палыд ағачына бағлајардыг, горхурдуг ки, кечә Мишка чыхыб кедәр вэ итләрин әлинә дүшәрэк боғула биләрди.

Бизим истираһәт вахтымыз гуртармаг үзрә иди. Сәһәр күн чыхмышды. Достумуз Әбдүләли Ағбулаг кәндиндән бизи јола салмаг мәгсәди илә бир әмлик гузу көтүрүб кәлмишди. Оғлум мәнә хәбәр верди ки, Әбдүләли әми кәлиб. Мән бајыра чыхыб көрдүм ки,

достум хурчунун бир көзүнә ала бир гузу салыб, хурчунун о бири көзүнә исә даш гојараг јүкү бәрабәрләшдириб јәһәрин тәркинә салмышдыр. Хурчуну атын үстүндән көтүрүб јерә гојдулар вә гузуну чыхарыб бурахдылар Мишканын јанына. Бу ики балача бала бир-бириндән һүркмәјәрәк ојнашырдылар. Мәсләһәтләшдик ки, 2 күндән сонра кедәчәјик, одур ки, гузуну көтүрүб кедәк булаг башына, ону орада кәсәк, һәм дә тәбиәти сејр едәк. Нечә дејәрләр палтардан - палаздан көтүрүб, атлары миниб Шәлвә турш сујунун үстүнә кетдик. Долајы мешә јоллары илә Турш суја кедирдик. Күл - чичәјин ији, көзәллији адамы мәст едирди, мешәдә алма, армуд, әзәмәтли енлијарпаг палыд ағачлары јола көлкә салмышдылар. Бүлбүлләрин, гаратојугларын өтүшмәләри, дағ чајларынын шырылтысы әсәбләри сакитләшдирир, адама ләззәт верирди. Туршсу булағына чатдыгда, палтар - палазы булагын алт тәрәфиндә олан чәмәнликдә бөјүк бир ағачын көлкәлијиндә сәрдик. Биримиз одун јығыр, биримиз очаг галајыр, биримиз шишләрин алтына гојмаг үчүн сал даш кәтирирдик. Әбдүләли исә гузуну кәсиб, сојуб доғрајараг кабаб һазырлајырды. Азәрбајчанын ән көзәл кушәләриндән олан чәннәтә бәнзәр јериндә - Шәлвә дәрәсиндә кабаб чәкиб мисли көрүнмәјән јемәкләр һазырлајырдыг - бунлар ашағыкылардан ибарәтдир:

1. “ Дағ кабабы “ - кабаб һазырлајанда әтә кәкликоту, гарға соғаны, дағ нанәси вә дикәр тәбии биткиләр вурулуб басдырма едилди.
2. “ Буглама кабаб “ - гузунун үрәјиндән, ағ вә гара чијәрдән, гујруғундан, үстәкәл ады јухарыда чәкилән биткиләрдән дејмә едәрәк гузунун дүз бағарсағына јығыб ики тәрәфдән бағлыјараг шишә тахыб көмүрүн үстүндә кабаб едилди. Белә бир ресептлә биширилмиш јемәјин көр нечә дады - тамы олар.

3. Өн ләззәтлi “ Көзалты “ јемәкдир ки, буну да сизә сөјләмәк истәјирәм ки, ов заманы вә ја-хуґ мешәјә истираһәтә кедәндә өзүнүз биши-рәсиниз.

“ Дағ кабабы “ , “ Буглама кабаб “ једикдән сонра, ән сојуг, мүаличәви су ичдикдән сонра санки једијин бүгүнлүклә һәзм олунур. Бир дә ачлыг һисс олунса, онда “ Көзалты “ јемәјинин јери билинир. Көз бир гәдәр сөнүр, күл олур. Елә бу вахт әти доғрајыб онун дузуну, истиоту-ну, соғаныны, кәкликотуну, дағ нанәсини вә саирәни вурдугдан сонра јығырлар гузунун дә-рисинә / дәри моталлыг сојулмалыдыр /, го-луну, гычларыны, бојнуну вә гујруг тәрәфини бағлајараг, очағын күлүнү аралајыб көзүн ор-тасына гојурлар вә үстүнү күллә өртдүкдән сонра јенидән очағы онун үстүндә јандырыр-лар. Бир нечә вахт кечдикдән сонра јемәк һа-зыр олур. “ Көзалты “ ны очагдан чыхарыб, бычагла кәсирләр. Онун араматындан, дадын-дан, ләззәтиндән дојмаг мүмкүн дејил. Нечә дејәрләр адам истәјир бармағларыны да ја-ласын.

4. Нәһајәт, “ Гузу башынын очага басды-рылмасы “ .Гузунун башы вә ајағлары тә-мизләнәрәк көзә басдырылыр. Бунун да булаг башында өз ләззәти вар. Нә исә, ахшама гәдәр о көзәл кушәдә јејиб-ичиб, дејиб - күлдүкдән сонра евә гајытдыг. Бизимлә јолдашлыг едән Мишка булага вә булагдан евә гәдәр пијада кәлди. Һәм дә чох јемишди. Әввәлки адәт үзрә Мишканы ағача бағлајыб јатдыг.

Сәһәр тездән дуруб мән чаја кедирдим. Мишканы да өзүмлә апарырдым. Бу дәфә мән ағачын јанына кетдим, лакин Мишканы ағачын алтында көрмәдим вә бәрк һәјачанландым. Јухары баханда Мишканы ағачын будағындан асылы көрдүм. О боғулмушдур.

Белә ки, агача багланмыш кәндир узун олдуғундан Мишкаја имкан вермишдир ки, о агача дырмашсын. Мишка агача дырмашыб будағын о бири тәрәфиндән ашағы ендији вахт ајаглары агачдан гопуб боғаздан асылы галыб боғулмушдур. Мишканы будагдан чыхарыб ипини ачдым вә ону апарыб чајын дикәр тәрәфиндә басдырыб евә гајытдым. Белә ки, ушаглар дуруб Мишканын өлдүјүнү билсәјдиләр, пешиман олуб аглајачаглар.

Ушаглар јухудан галхыб Мишканын јанына кедиб ону агачын алтында көрмәдиләр. Мән ушаглара Мишканын гачдығыны изаһ етдим вә дедим ки, јә”гин анасы кәлиб Мишканы тапыб апарыб. Беләликлә, ушаглары сакит етди.

Лачын рајону,
Зоркешиш кәнди,
1965-чи ил.

АЈЫ ОВЧУНУ ЈАРАЛАДЫ

Һәјатда баш верән һадисәләрин бә”зиләри мәзәли, күлүнч, дикәри исә горхулу олур. Әлиндә түфәнк олан бир адам о гәдәр өзүнү гәһрәман һесаб едир ки, һеч кимдән горхмур, ким онун габағына чыхса она галиб кәлир. Анчаг һәр вахт белә олмур. Дејирләр ки, сән сајан гој дурсун, көр фәләк нә сајыр.

1960 - чы илләрин бир пајыз күнү иди. Биринчи гар дүшмүшдү. Дағ рајонларынын биринә ова кетмишдик. Һәмин рајонда јашајан достумун евиндә галдыг. О, сәһбәт заманы билди ки, кәлмәјимиздә мәгсәдимиз габан овламагдыр. Достумуз дағ мешәләриндә јашајан габанын әтинин дадынын, гамышлыгда јашајан габанын әтиндән бир нечә дәфә јахшыды дејәрәк анд-аман едирди. Тә”рифи тә”рифә чалајырды. Әслиндә достум дүзүнү дејирди. Овчулар һәр шеји шиширтмәјә адәт етмишләр. Одур ки, бу киши һәддән зијадә сөзү шиширдирди.

Һәгигәтән дағ мешәләриндә, җајлагларда җашајан габанын әти дадлы, араматлы вә мӯаличәвидир. Она көрә ки, мешәләр палыд гозасы, алма, армуд, әзкил, һәр чүр дәрман биткиләринин көкләри илә зәнкин-дир. Дағ мешәләриндә җашајан габанын әтиндән ка-баб биширдикдә онун ији, арматы һәр тәрәфә җајы-лыр. Бунлар һамысы достумла бизим арамызда олан сөһбәт олду. Сөһбәт заманы гоншуда җашајан овчу да бизимлә бирликдә иди. О деди ки, кечән күн бу тә-рәфләрдә овчулар бир габаны вурмушдулар. Одур ки, бу һај-күдән сонра бу әразидә габан галмаз. Габан овуна чыхмаға дәјмәз, анчаг Алагајада бир натәрәс ајы вардыр. Һеч ким она киришә билмир. Онун овуна кетмәк олар. Ахшам шамындан сонра овчулар өлчүб бичдиләр ки, нечә нәфәр бу ова лазымдыр. Јол узун-дур, даға чыхмаг бир гәдәр горхулудур, чүнки гар җа-гыб, она көрә дә дағ чох сүрүшкәндир. Мәсләһәт бел-лә олду ки, гонагларын узагдан кәлмәсини нәзәрә ал-магла, дүнәнки овчулар бу саһәнин һејванатыны һүр-күдүб гачырдыгларына көрә биз анчаг о ајынын овуна кетмәлијик. Бәли, 6 нәфәр овчунун ады чәкилди. Бунлар 2 биз гонаглар, 4 исә јерли овчулар. Бундан әлавә ән азы 4 ат лазымдыр ки, бизи о даға апарсын. Ахшамдан һәр шеј планлашды. Алагаранлыгда биз јо-ла дүшдүк. Атын үстүндә отурмаг чәтин иди, белә ки, шахта адамын әлләрини, үзүнү, бурнуну кәсирди. Ат-дан дүшүб пијада јеридикдә јохушу чыхмаг олмурду, тәнкинәфәслик биз шәһәрдән кәлмиш гонаглары үзүрдү. Мәнимлә шәһәрдән кәлмиш овчу јолдашым тез - тез гулағыма пычылдајырды ки, бәлкә гајыдаг. Мән онун сөзүнү кәсәрәк дејирдим ки, бу кишили-к-дән дејил, овчуја јарашан һәрәкәт олмамагла бәрәбәр садәчә шәһәр овчуларынын әфәллији вә онларын үн-ванына хәләлдир. Нә исә, узун сөзүн гысасы, чох чә-тинликлә кәлиб ов јеринә чатдыг. Атлары мешәдә бағладыг. Бурада овчуларын јерини тә”јин етдик. Ајынын мағарасы сәрт бир гајада јерләширди. Ора

анчаг гајанын үст тәрәфиндән бир чәтин чыгыр енирди. Ән гочаг, чәлд овчу ора кетмәлијди. Һәмин овчу ајыны вурмалы, әкәр вура билмәсә, ајы өзүнү анчаг гајадан / 100 м һүндүрлүјү олан / мешәјә доғру атмалы вә дәрә илә гачмалы иди. Бу вахты пусгуда дуран овчулар ајыја атәш ача биләрдиләр. Мән исә ән јакын јердә пусгуда дурмушдум, демәли ајы дәрәјә тулланса, биринчи атәши мән ачмалыјдым. Хүласә, чох ајдын һава иди. Күн чыхмышды, күнәјләри исидирди. Гузејләр һәм кәлкә иди, һәм дә гарла өртүлмүшдү.

Тәгрибән јарым саатдан сонра бизим ән гочаг вә маһир овчумуз гајадан енәрәк мағараја јакынлашанда көрүр ки, мағаранын габағына күн дүшүб, ајы да чыхыб мағаранын габағына узаныб өзүнү күнә верир. Бизим овчу белә һесаб едир ки, ајы әлини гојуб башынын алтына јатыб, өзү дә кефдәдир. Сәлигә илә ајынын башыны нишан алыб истәјирмиш ки, түфәнкин тәтијини чәкиб атәш ачсын, елә бу анда ајы көзүнү ачыр. Ајынын көзүнү ачмасындан бир гәдәр өзүнү итирән овчу атәш ачыр. Күллә ајынын башынын әвәзинә голундан дәјир. Јараланмыш ајы бир анда овчуја һүчум едәрәк әл атыб овчунун башындан тутуб гајадан атыр. Овчунун дәһшәтли ғышгыртысыны ешитдик: - Ајы мәни өлдүрүр, тез кәлин. Һәмин бу анда ајы да өзүнү гајадан атараг көзүмүзүн гаршысында гачыб кетди. Биз јеримиздә санки гурујуб галмышдыг. Овчу јолдашымызын инилтиси кәлирди. Мән вә јолдашларым инилтијә доғру гачдыг. Нә көрсәк јакшыдыр. Ајы дырнагларыны овчунун башына кечириб гајадан тулладыгда о, мешәдә палыд ағачынын үстүнә дүшдүјүндән палтары ғырылан будаға илишиб асылы галмышды. Овчунун башындакы јарадан гарын үстүнә санки ган јағышы ахырды. Гар ал гана бојанмышды. Јолдашларымыздан бири ағача дырмашараг чох чәтинликлә јаралыны будагдан азад етди вә биз ону јерә ендирдик. Демә ајы дырнагларыны овчунун бојнунун далындан нечә салыбса, башынын дәрисини сијирә-

рэк кәтириб сифәтинә чыхартмышды. Овчунун дамларындан ган ахырды, үзү башынын дәрисе илә өртгүлмүшдү. Ону танымаг олмурду, үстәлик дә һушу тамам итминди. Мән тез мајкамы чыхарыб чырдым, жаралынын башынын дәрисини үзүндән чәкиб башына вә бојнуна гојараг бәрк - бәрк сарыдым. Термосда олан чайдан ширип чай дүзәлдиб она ичиртдик. Бир гәдәр сакитләшдикдән сонра ону чох чәтинликлә белимизә алараг атларын јанына чатдырдыг. Биримиз ата миниб ону гучагымыза алыб кәндә кәтирдик. Хәстәјә чай, бир аз да араг вериб онун агрысын азалтдыгдан сонра чуна, мөләфә, сап вә ијнә гајнадыб микроблапсыздырдыгдан сонра овчуну столун үстүнә узадыб јарасын ачдым. Јараны тәмизләдим, ган ахан дамларын баглајыб бир печә јердән тикдим, сарыдым. Кәндә тибб мәнтәгәси јох иди ки, ону мүаличә етмәк мүмкүн олсун. Кәндиң 60 км узаглыгы, јолун чох нараһатлыгы анчаг имкан верирди ки, 4- 5 саат мүдләтинә жаралыны рајона чатдыраг. “ ГАЗ - 69 “ машины илә жаралыны мәркәзи рајон хәстәханасына кәтирдик. Хәстәнин вәзијјәти чох пие иди. О һәм чох ган итирминди, һәм дә ки, бәрк горхмушду. Хәстәханада јараны ачыб новакаиң мөһлулу илә кејләшдириб ону тәзәлән операсија едәрәк јараларын тикдим вә бир печә күп хәстәнин јанында галдым. Ону агыр вәзијјәтдән чыхардым. Сонра исә шәһәрә гајытдым.

Сонралар мән ајы јаралајан огланла әлагә сахлајырдым, дүзгүн јарасы иришләди, ону көчүрдүм бизим хәстәханаја вә там мүаличә етдим, анчаг башында вә бојнунда 4 әдәд бөјүк чапыллар галмышды. Амма јараны овчунун јараларынын сағымасына бахмајараг, о, чох гәмкин, әсәби вә күнү - күндән арыглајырды. Јәгин ки, бу о горхулап сонра әмәлә кәлән фәсад иди.

Горху чох чәтин бәладыр, белә ки, ајы овчуну јаралајыб өзүнү мағарадан бизим јахынлыга атап кими өзүмүзү печә итирдиксә / јаралынын багыртгысындан / , биз 5 нәфәр овчу о ајыја һеч бир күлә дә ата бил-

мәдик, ајы гачыб кетди. Јерли овчуларын дедијинә көрә һәмин ајыны көрмүшдүләр, өзү дә габаг голундан ахсајырмыш. Јаралы овчунун күләси о ајынын голуна дәјмәси дүз имиш.

Бәли, демәли ајы ову чәтин, горхулу, һәм дә мараглыдыр. Чох тәәссүфләр олсун ки, инди тәбиәтдә јашајан вәһши һејванлар азалыр. Она көрә дә онлары горумалыјыг ки, бизим тәбиәтин бәзәји олсунлар.

Јараланмыш овчу достумун адыны бә"зи сәбәбләрә көрә чәкмәдијими үмид едирәм ки, һөрмәтли охучулар мәнә бағышлајар.

ЛАЧЫН,

1969 - чу ил.

ХАЛЛЫ БӘБИР

Тәгрибән 20 ил буңдан габаг, достум мәни Чулфаја ова чагырмышды. Ишләдијим үчүн ова аңчаг истирахәт күшләри кедә биләрдим. Олур ки, бешинчи күнү ишдән сонра ахшам тәрәфи јола дүшән Бакы - Норашен гатары илә Чулфаја кетдим. Бу гатарын кечә кетмәси мәни там гане едирди, она көрә ки, кечә гатарда јатырдым, сәһәр тездән исә Чулфаја чатырдым. Ора чатап кими һеч овчу јолдашымын евинә дөнмәмин слә вағзалдан биз бир баһна ов мәскәнинә јолланардыг. Белә һәрәкәт вахтында ишә гајытмағымы тә"мин едирди. Белә ки, бешинчи күн гатарда јатыб истирахәт етмәк, алтынчы күн ова чыхмаг, әкәр ов мүмкүн олмадыгы һалда о бири күн, јәни базар күнү тәкрар ова кетмәк вә һәмин күнү ахшам Норашен - Бакы гатары илә гајыдыб, биринчи күнү ишә чыхардым.

Бу дәфә белә олмады. Достум мәни евинә апарыб белә бир һадисәни даһышды ки, сәһәдди бир "чани" позмушлур Бир нечә күн буңдан габаг сәһәд көзәт-

чиси сөjlәди. Демә бу “ чани “ халлы бәбирмиш. О чобанларын гојунларына даданьбмыш. Бу бәбир елә мәһарәтлә гојунлары апарыб јејәрмиш ки, һеч чобанын бундан хәбәри дә олмурмуш. Мән достума тәклиф етдим ки, кедиб о зијанкар һејваны вураг. Достум бу һејванын чох горхулу олдуғундан әтрафлы даньшыды вә һәтта деди ки, бир дәфә халлы бәбир гојун, сүрүсүнә һүчүм едәркән чобан ов түфәнкиндән она атәш ачмыш вә јараланан халлы бәбир чобанын үзәринә атылараг ону кәтүрүб јерә чырпымыш, бу зәрбәдән чобанын бели ғырылмышды. Итләрин һај - . күј галдырмасы вә чобанын јолдашларынын көмәји илә јаралы чобан бир тәһәр хилас олмушду. Һәммин чобаны көзүмлә көрмүшәм. Бизим бәбир овуна кетмәји гәтијјәтлә еһтиразыны билдирди. Мән ону мазәммәт едәрәк билдирдим ки, биз сәнинлә Азәрбајчаньн ән маһир овчуларыыг. Достуму вә өзүмү тә”риф едәрәк истәдим ки, достумда халлы бәбири вурмаға мараг јарадым, анчаг о јенә дә бәбирин чох тәһлүкәли олдуғуну тәкрат етди вә бу горхулу сәфәрә кетмәјимизи мәсләһәт билмәди.

Нәһајәт, достумла белә гәрара кәлдик ки, кедәк һәммин саһәјә. Бу шәртлә ки, әкәр бәбир бизә раст кәләрсә, она јахын кетмәјәк вә күллә атмајаг. Дилдә достума анд ичдим ки, халлы бәбирә күллә атмаја чағам. Амма үрәјимдә аллаһымдан арзу едирдим ки, гој мәнә раст кәлсин ону вурум. Һеч олмаса орда - бурда өзүмү тә”рифләјим ки, мән дә бир бәбир вурмушам. Бу минвал илә сәһәр тездән ов мәскәнинә јола дүшдүк. Бәрк шахта вә бир гәдәр дә гаранлыг иди. Анчаг Ајын дағын даһындан салдығы азачыг ишыг күчлә чығыр јолуну кәстәриди. Јолун нә гәдәр чәтин јохуш олмасы вә шахтанын кәскинлији гәлбимиздәки ов һәвәсини сөндүрә билмириди.

Нәһајәт, ишыглашана јахын ов јеринә чатдыг. Дашларын даһында кизләндик. Достум дурбини чыхарыб дағлара, дәрәләрә, гајалара бахараг, дағ гочла-

рыны вә даг кәкликләрини ахтарырды. Бирдән о, мәни дүмсүкләйиб дурбини тез мәнә верәрәк халлы бәбири көрдүҗүнү һәјәчанла ишарә етди вә һәммин сәмтә бахды. Мән дурбинлә халлы бәбирин пусгуда дурдугуну вә бундан әлавә ондан бир гәдәр ашағыда дашын үстүндә даг гојунунун баласынын донмуш һалда һәрәкәтсиз дајандығыны көрдүм. Достумдан сорушдум ки, бу ов нә үчүн һәрәкәтсиз бәбирин јанында дајаныб гачмыр. Мәним овчу достум чох тәчрүбәли иди, һәм дә бир нечә дөфә бәбирлә растлашмышды. Она көрә дә онун хасијјәтини јахшы билирди. О, мәни баша салды ки, бәбир ов етмәк истәдикдә һәмишә кедиб овун кечидиндә дајаныб овуну тутур. Јахуд бәбир сүрүнә - сүрүнә овуна јахынлашыр вә ону кипноз едәрәк гачмага гојмур. Халлы бәбирин зәһми чох ағырдыр.

Достума гәти олараг билдирдим ки, һөкмән кедиб чөл гојунуну јох, анчаг халлы бәбири атачағам. О мәни бу инадлыгдан дөндәрмәјә чалышыраг јенә деди ки, сән кәл бу горхулу вәһши һејвана јахын кетмә, ола биләр ки, атәш ачыб ону јаралајарсан, дөнүб сәнә һүчум едәр вә ахыры јахшы олмаз. Бир дә ки, бизә гонаг кәлмисән, сәни бәбир јараласа мән чамаата нә дејәрәм. Одур ки, хаһиш едирәм сән кәл инадындан әл чәк. Нә исә, достум көрдү ки, мәним гәрарым гәтидир. О да мәнә кәләк кәләрәк мәни бәбирин кечид јолуна көндәрмәјиб, онун кечә билмәдији гајанын үстүнә көндәрди ки, мән орда дурум, беләликлә, тәһлүкәсизлијим тә”мин олунсун. Һәм дә бәбирә һеч раст кәлмәјим.

Овда сәриштәм олдугу үчүн мән дә достумдан ајрылаараг хаһиш етдим ки, өзүнү бәбирә көстәрмәсин вә данышдығымыз јерә чатдыгдан сонра овлары һүркүтсүн ки, бәбир мән тәрәфә һәрәкәт етсин. Достуму алдадараг гајанын дал тәрәфиндән һәрләниб, кәлиб бәбирин кечәчәји 500 метрлик јолда дашын далында кизләнәрәк бәбири көзләјирдим. Бир ан кечдикдән

сонра достумун бәбири һүркүгмәк үчүн түфәнки атылды. Мән түфәнкими јенә дә јохлајараг өз сәнкә-римдә мөһкәм дурмушдум. Даг гојунунун баласынын һара кетдијиндән хәбәрим олмады, анчаг көрдүм ки, бәбир елә бир сүр"әтлә кәлир ки, санки ох кими учур. Дүзүнү десәм әлимдә түфәнк олмасына бахмајараг бир гәдәр горхдум / бурада достумун сөјләдији чобан әһвалаты јадыма дүшдү /. Бәбир мәнә јахынлашырды, чәми 60 - 75 метр мәсәфә оларды ки, мән өз түфәнкимдән сырави атәш ачдым, амма бәбирә бу күлләләрдән бири дә дәјмәди. Бәбир исә кетдикчә јахынлашырды. Бу анда үстүмә тәк бир сычрајыш илә чатарды, анчаг өзүмү итирмәјәрәк ахырынчы күлләни бәбири дүз нишан алыб атдым. Хошбәхтликдән күллә бәбирин онурға сүтунуну гырмышды. О, мән дајандығым дашын јанына дүшәрәк ғышгырыб, дашы елә кәмирди ки, санки дашдан од чыхарды. Мәним горхум даһа да чоһалыб бир анлыг шок һалына дүшмүшдүм. Бәбирин онурға бејни зәдәләндији үчүн һәрәкәтдән галмышды. Мән түфәнкимә јенә дә патрон гојуб, бәбирин башына бир күллә вурдум. Сонра раһат нәфәс алмаға башладым. Дашын үстә отурмушдум ки, бир дә көрдүм достум ган - тәрин ичиндә өзүнү чатдырды мәним јаныма вә онун сөзүнә бахмадығыма көрә мәни мазәммәт етди вә деди, бәбир нечә олду. Мән онунла зарафат етмәјә башладым. Биринчи она дедим ки, атдығым күлләләр бәбирә дәјмәди. Достум Аллаһа шүкүр етди ки, нә јахшы ки, күлләләр бәбирә дәјмәјиб, әкәр о јаралансајды сәни мәһв едәрди. Елә бу сөһбәт әснасында јенә дә зарафат үчүн куја гејри - иради ону бәрк итәләдим. Достум мувазинәтини сахлаја билмәјиб дашын алтындакы бәбирин үстүнә дүшдү. О, һәјәчанла ғышгырараг кәнара сычрады. Елә горхмушдур ки, һеч олмајан кими.

Бир гәдәр динчәлдикдән сонра достум бәбирин дәрисини сојду, мә"дәсиндән даг гојунунун дырнаглары, дәриси чыхырды, демәк јахын вахтда бәбир даг

гојунуну тутуб јемишди. Бэбирин башындан гујругунун учуна гэдэр олан узунлуғу 3 метрə жəхын иди. Мəн јашымда о күнки кими горхмамышдым. Доғрудан да бэбрин зəһми чох ағыр имиш. Һəм дə о күн бəјүк бир гəһрəман кими өзүмү һисс едирдим.

Достумла евə гајыданда да јол узуну өз гəһрəманлығымдан данышырдым. О да бунун əвəзиндə мəни мəзəммəт едирди ки, бэбир овуна тəк кетмəзлэр. Кəлəчəкдə бир дə белə ишлəri тəкрар етмəмəји мəнə тəвсијə едирди.

Бир шеји демəк истəјирəм. Мəн бир 10 ил бундан габаг јенə дə Нəсирваз дағларында бэбир кəрмүшəм. Бу һejванын нəсли кəсилмəјиб, анчаг кəсилмəк үзрəдир. Бахмајараг ки, бу вəһши һejван чобанлара зијан вурур, анчаг тəбиəтдə бу надир һejван. лəзымдыр. Һəјатда лəзым олмајан һеч бир шеј јохдур.

Нахчыван, Чулфа,
1970 - чи ил.

ЈАРАЛЫ

ГАБАНЫН

РАУФА

ҺҮЧУМУ

1974 - чү илин август ајынын ахырлары иди. Мəн ики оғлум илə Алтыағачда истираһəт едирдик. Совхозун кəзəтчиси шикајəт едирди ки, габанлар зəмилəri, картоф саһəлəрини ешиб дағдыр, јерлə јексан едирлэр. Једиклəрини јejирлэр, јемəдиклəрини ајаглајыб тəрк едирлэр.

Совхозун директору бир нечə овчу илə, о чүмлəдən мəнимлə дə мəслəһəтлəшди ки, кечə машынла картоф олан саһəјə кедəк. Сəһбəт əснасында мə”лум олду ки, габанлар саһəјə кечə саат 12 - дən сонра кəлирлэр. Одур ки, биз кəнддən кеч чыхараг саһəјə јолландыг. Саат 23 - дən бир аз кечмиш һər бир овчу

артоф саһәсинин әтрафында өз јерини тутуб кизләнди. Габанлары көзләмәјә башладыг. Кечәдән хејли кечмиш ајры - ајры саһәләрдән шыгтылты вә һәниртиләр кәлирди. Бу сәсләр јәгин ки, габанларын сәси иди. Габанлар һисс етдиләр ки, биз саһәнин әтрафында кизләнмишик. Одур ки, онлар бизә јахын кәлмәдиләр. Сизә ону дејим ки, габанлар чох һәссас олулар. Онлар ији, шыгтылтыны тез һисс едирләр, көрмә габилијјәтләринә сөз ола билмәз. Чох көзләдикдән сонра наүмид овчулар бир јерә топлашдылар. Белә гәрара кәдиләр ки, машина миниб тахыл зөмилиринин кәнарларына бахмаг лазымдыр. Белә дә етдик.

Кечә саат 3 оларды. Бизи ағчаганадлар һалдан салырды, буна бахмајараг машина миниб Јарыча кәнди-нин әтрафындакы тахыл зөмиләринә тәрәф кетдик. Бир гәдәр кетдикдән сонра тахылдан бир дәстә габан чыхараг мешәјә тәрәф гачдыгларыны көрдүк. Машинынын ишыгы бир бөјүк габанын үстүнә дүшәндә мән вә јанымдакы јолдашым габана атәш ачдыг. Габан һаваја галхыб јолун алтындакы колларын ичинә таппылты илә дүшдү. Елә бу вахт овчу јолдашымла бирликдә һансымызын күлләси габана дәјмәси һаггында мүбаһисә етдик. Дедим ки, анчаг мән вурмушам. Бизим мүбаһисә вә машинынын ишыгы габан јыхылан сәмтә дөндәрәнә гәдәр бир нечә дәгигә кечди. Габан јыхылан јери нәзәрдән кечирдик. Анчаг габан јоха чыхмышды. Санки она күллә дәјмәмишди. Нә исә, башымыз јаралы габана гарышды. она көрә дә дикәр габанлара күллә ата билмәдик. Кор - пешиман саһәјә јахын кәндә гајытдыг. Бир гәдәр сонра сәһәр ишыглашанда дурдуг. Белә гәрара кәлдик ки, кедиб һәмин јерләри бир дә ахтармаг лазымдыр. Һазырлашдыг. Биз машина минән вахты мәним оғлум Рауф / о вахт онун 13 јашы варды / хаһиш етди ки, ону да апарым. Онун хаһишини нә гәдәр рәдд етдимсә дә, о машиндан дүшмәјиб јенә дә јалварды. Овчу јолдашларым хаһиш

етдиләр ки, Рауф да кетсин. О, бизимлә кетмәли олду.

Кечә габаны вурдугумуз јерә чатдыг. Сәһәр саат 10 -а ишләмишди, машындан дүшдүк. Бизим ахшамкы јолдашларымыздан бири јухудан ајылмајыб кәндлә галмышды. Анчаг онун түфәнки машында иди. Мән машындан дүшән вахт Рауфа тапшырдым ки, машындан дүшмәсин вә бизи көзләсин, тезликлә гајыдачајыг. Овчулар илә мешәнин кәнары илә һәрәкәт едәрәк јаралы габаны ахтармаға башладыг.

Дејәсән Рауф мәним тапшырығыма әмәл етмәмиш, машындакы түфәнки патронла долдурараг, јерә дүшүб јолун јахынлығындакы палыд ағачына тәрәф кедиб, истәјиб ки, габаны ахтарсын. Рауф ағачын јахынлығында оларкән јаралы габан гәфләтән атылыб онун үстүнә. О, өзүнү итирмәјәрәк түфәнкин лүләсини габанын башына дирәјиб атәш ачыр вә бәрк горхараг “ ата” дејәрәк дәһшәтлә гышгырыр. Мән вә овчулар һесаб етдик ки, Рауфа габан һүчүм едиб. Биз дәрһал Рауфун јанына гачдыг. Онун јанында, ағачын дибиндә габан јыхылараг чан верирди. Бахмајараг ки, Рауф габаны вурмушду онун сифәти горхудан агармышды. Дүзүнү десәк гышгыртыдан мән дә горхумшдум. Күман етмишдим ки, габан јә”гин Рауфу вуруб. Аллаһа шүкүрләр олсун ки, белә олмамышды. Мән вә Рауф өзүмүзә кәлдикдән сонра ону чох данладым. Бир дә ону ова апармајачағымы е”лан етдим. Мәним сәһвләрим, биринчи - һәлә 18 јашына чатмајан ушаға силаһ вермәк ән азы гәбаһәтдир. Икинчи - ушағы вә нашы овчуну бөјүк һејван овуна апармаг бағышланмаз күнаһдыр.

Чох һадисәләрин шаһиди олмушам. Вахт олуб ки, габан вә ајы овунда бә”зән овчулар ов ганунуна табе олмамасы учбатындан тәсадүфән овчунун күлләси ди-кәр овчуја дәјиб ону өлдүрүб.

Одур ки, мәним әзиз охучуларым, сизләрә мәсләһәт көрүрәм ки, мәним сәһвими сиз дүзәлдәсиниз.

Түфәнкләриниңи вә түфәнк ләвазиматынызы ушаглардан кизикюдин, баглы јердә сахлајын, ушаглары вә нашы овчулары вәһни һејван овуна апармајын. Ушаглары 17 - 18 јашындан сонра јаваш - јаваш түфәнклә таныш едә биләрсиниз, ошлара тәһлүкәсиз јердә атәш ачмагы, гуш ову етмәји өјрәдә биләрсиниз. Һеч бир вахт бош , долу түфәнки бир - биринизә јөнәлтмәјин. Машында, евдә, јашајыш олан јердә түфәнки долу сахламаг олмаз. Һәтта ов заманы түфәнкин чахмагыны чәкиб кетмәк дә тәһлүкәлидир. Һадисә бир дәфә, бир санијәнин ичиндә олур вә олан бәдбәхт һадисәни кери гәјтармаг мүмкүн дејилдир.

Рауфун габаны вурмасындан сонра овчулар ону тә”рифләјәрәк “ Победителәј не судјат “ / “ Галиби мәһкәмә етмәзләр “ / , сөзү ешидилирди. Анчаг Рауф һәм севинчини, һәт дә горхусуну кизләдә билмирди.

Сонралар ешидирдим ки, Рауф јолдашыларынын јанында өзүнү тә”рифләјәрәк габан вурдугуну данышырды. Анчаг нечә бәрк горхдугу һагда һеч кәсә һеч нә демирди.

Алтыагач,

1974 - чү ил

” МӘРЧАН “ Ы ДАҒЛАР ТАПШЫРДЫМ

Овчулуг! Өлкәләр вар ки, орада анчаг илан - чајан овлашыр. Бәхти кәтирминш јерләр дә вардыр ки, орада овчу марал - чүјүр сорагы илә, турач - гырговул хәјалы илә чөлкәри кәзиб долашыр. Бизим пәјымыза белә мүгәддәс бир торпаг дүшүб.

Овчулуг! Чохлары елә билир ки, бу, гаршысына чыхан ова тәтик чәкмәк, тәбиәти кор гојмаг демәкдир. Јох! Әсил овчулар дәл үстүндә гуша, һејвана күлә атмазлар, әсил овчулар өмрүндә инсаф ызлыг етмәзләр.

Овчулуг мәним үчүн сөзүн һәгиги мә"насында тәбиәти охумаг, јурдумузун көзәлликләриндән үрәк долусу зөвг алмаг үчүн бир васитәдир. Овчулуг әлимдән тутуб мәни бир пәрванә кими Одлар јурдунун башына доландырыр. Онун дагыны, дәрәсини, гумуну - гумсалыны, јохушуну - енишини гарыш -гарыш кәзмишәм. Бу көрмәклик, бу дујмаглыг, мүгәддәс ана тәбиәти мәнә бирә - беш гат артыг севдириб.

Илк баһарда торпағын әтринә гарышан нәркиз, бәнөвшә рајиһәсини чијәр долусу удмаға, јајын исти күнләриндә сәрин булаглардан бир гошаовуч ичмәјә, гызыл пайызла хәзәли аралајыб алтыннан әзкил, алма, армуд кәзмәјә, гышда гарлы дағларда чөл һејванларынын дадына јетмәјә овчулуг мәним үчүн бир јол јолдашы олуб.

Өмрүмүн ән сағлам, ән фәрәһли күнләри овчулугда кечиб. Онунла бағлы о гәдәр хатирәм вар ки...Јох, бу күн сизә анчаг дағ гочу һаггында хәјалымы өмрлүк нахышламыш бир һадисәни сөјләмәк истәјирәм.

Нечә ил бундан әввәлин сөһбәтидир. Мәзунијјәтимин бир һиссәсини Чулфа рајонунда кечирирдим. Дағ гочу илә илкин танышлығым о дағларда олду. Нәсли азалмагда олан бу һејванлара бә"зи јерләрдә " дағ гојуну " , бә"зи јерләрдә исә " архар " дејирләр. Еркәкләри олдугча јарашығлы вә вүғарлыдыр. Онларын гаја үзәринә јүксәлдикләри аны сејр етмәк инсаны вәлөһ едир. Зәнн едирсән ки, әвәзсиз бир һејкәлтараһ гаја үстүндә мәғрурлуг бүстү јарадыб.

Дағ гочу назик бојну үзәриндәки вүғарлы башында бир нечә дөфә көзәл вә гајдалы бурулмуш бујнузларыны гаја үзәриндә елә гәрибә тәрздә ојнадыр ки, овчулуг овчунун јадындан чыхыр. Олдугча һәссас вә узагкөрәндир. Нәинки овчуну, һәтта һәмчинси олан һејванлары јахына бурахмыр. Ону анчаг дурбинлә мүшаһидә едә биләрсиниз. Дөшүндә, бојнунда гараја чалан бәнөвшәји сачағлы хәзи ону даһа көзәкәлимли едир. Белинин үстү вә јанчағлары сарымтыл

гәһвәҗирәнкә чалыр. Пачасынын арасы ала көрсәнир. Бу рәнкләр она һәм мүһитә уҗун көзәллик верир, һәм дә бозармыш отлар вә чал җајалар арасында кизләнмәҗә шәраит җарадыр. Назик вә узун аҗаглары көзләнилдијиндән артыг күчлүдүр. Дырнагларынын енли вә илишкәнлији она җајалыг, чынғыллыг вә тиканлы јерләрдә горхмадан доланмасына вә тәһлүкә көзләнилдији анда бир көз гырпымында гачыб көздән итмәсинә имкан верир. Чохлары күман едир ки, бујнуз чөл һејванларына, хусусән дағ кәлләринә, мараллара әнкәл төрәдир. Һалбуки белә дејилдир. Чәтин мәгамда бир јердән башга јерә сычрајышы заманы бујнузлар бу һејванларда бир нөв ләнкәр ролуну ојнајыр, ону јыхылыб мәһв олмаг тәһлүкәсиндән гуртарыр.

Дағ гојунларынын еркәји бөјүк, дишиси нисбәтән кичик олур. Чәкиләри 35 - 80 килограма гәдәрдир. Бу надир һејванлар биздә ән чох Ордубад, Чулфа дағларында јашајыр. Онлар кениш чөллү јүксәк дағ чәмәнләриндә өзләрини јахшы һисс едирләр. Јајлаглар, сәрин отлаглар дағ гојунлары үчүн ән әлверишли јерләрдир.

Јајда гочлар даһа јүксәкләрә галхыр. Гојунлар исә өз гузулары илә нисбәтән ашағыларда јејәсиз јерләрә чәкилирләр. Демәли, дағ гојунлары көчәри һәјат ке-чирирләр. Онлары гыш фәслиндә ән чох Чулфанын Диза дағы әтрафындакы гышлагларда, јајда исә Нәсирваз дағы јајлагларында көрмәк олар.

Еһтијатлы һәрәкәтләри илә дигтәги чөлб едирләр. Јајда анчаг сәһәр о башдан вә ахшат торан чаландан сонра су ичмәҗә кәлирләр. Сүрү отлага чыханда, јахуд јатышанда сүрү башчысы олан ән гүввәтли вә тәчрүбәли гоч һүндүр бир јердә дајанараг һәмчинсләринин кешијини чәкир, онларын тәһлүкәсизлијини горујур. Адәтән гоч ајры кәзир, гојун вә гузулар бир јердә кәзиб доланырлар.

Р. Гојунларын гоча кэлэн вахты - нојабрын ахырлары
Р. вэ декабрын эввэллэриндэ гоч гызышыб гојунлары
ахтарыр. Ејни вахтда ики гоч сүрүјә јахынлашырса,
а араларында инадлы вэ үзүнтүлү дејүш башланыр. Га-
и либ гоч гојунлара јахынлашмаг “ һүгүгу. “ газаныр.
а Мәглүб гоч та гојун тапана гэдэр ачгарына дагы - да-
шшы кэзмәкдэн әлдэн - дилдэн дүшүр. Елә бу јердә
сизә мараглы бир епизод данышмаг истәјирәм:

Чулфалы достум Мәсимлә јенә даглара чыхмыш-
дым. Узагда бир даг гочу көрүндү. Дурбинлә ону ја-
хынлашдырсаг да, гаршында көрмәк марагы мөндөн
эл чәкмирди. Мәсим: - Һәким гардаш, нә верирсән, о
даг гочуну он аддымлыг мәсафәјә чагырым - деди.
Мән чаваб әвезиндә “ овчу - копчу “ дејиб күлдүм.
Мәсим дашын архасына кечди. Гојун кими мәләмәјә
башлады. Дурбиндә нә көрсәм јахшыдыр. Гоч, гојун
сәсинә гәрибә тәрздә диксинди, сонра бирбаш бизә
тәрәф көтүрүлдү. Мәсим бығалтты күлүмсүнәрәк изаһ
етмәјә башлады:

- Анасы өлмүшдү ки, даг гочуну Мәсим алдада
билмәсин. Һансы гочласа гојун үстүндә мөһкәмчә дө-
јүшүб, һәрифин дүнјасы гарышыб. Јохса ону һеч нә
алдатмазды. Билмирсән бунлар нечә һәссас һејванлар-
дыр. Амма көр чинси мараг онун еһтијатыны нечә
әлиндән алыб. Чох кечмәдән даг гочу бизә лап јахын
дикдирин үстүндә көрүндү, дәрһал да алданылдығыны
көрүб көтүрүлдү.

Мәни бағышлајын ки, мәгсәд үзрә бир аз кеч
кәлдим. Әввала овчулар бир азча тәфәррүат севән
олурлар, бир дә ки, данышачагым әсас әһвалатдан әв-
вәл даг гојунларыны бир гэдәр јахындан танытмаг ис-
тәдим.

Һә, Мәсимлә бир дәфә јенә дага кетмишдик. Бу
дәфә түфәнксиз, силаһсыз идик. Чашыр јығыб Аза
чајынын саһилиндә динчимизи алырдыг. Бирдән Мә-
сим мәни дүмсүкләјиб гәншәр гајалыгы көстәрди.
Сал гаја үстүндә даг гојуну ики гузусу илә дајанмыш-

ды. Бахышлары бизимлә тогтушан кими гајадан өзүнү чајын о бири саһилинә атды. Горху һисси бала истәјинә үстүн кәлмишди. Көрпәләрини гојуб гачды. Балалар архасынча дүшдүләр. Һәлә күчләнмәмиш көрпә гылчалар гузулары тәһлүкәдән хилас едә билмәди. Һәр икиси чајын бурулғанлы көлүнә дүшдү. Чәлд сојунуб өзүмү көлә атдым. Бирини дәрһал тутуб Мәсимә вердим, о бири гузу исә бурулғанда чырпынырды. Шырранын алтындан кечиб өзүмү она јетирдим. Чәтинликлә ону хилас едә билдим.

Ана бир гәдәр кәнарда дајаныб ачы - ачы мәләјирди. Илкин чыхардығым гузу анасынын сәсини ешидән кими јанына гачды. Ана икинчи гузусуну көзләмәдән бир баласы илә гачыб көздән итди.

Дал гылчаларындан јапышараг силкәләдим, боғулан гузуну бир тәһәр ки, өзүнә кәтирә билдим. Һандан - һана көзләрини ачды. Бу көзләрдә дејәсән ана һәсрәти јох иди. Онун үчүн нә фәрғи. Һарда һәјат варса, орда јашамаға дәјәрди. Гузуну Мәсимин сырығлысына бүкүб евә кәтирдик. Елә јолдача адыны Мәрчан гојдуг.

Чәми үч күн өзүнү гәриб апарды. Јаваш - јаваш бизә исинишди. Сонрада горхуб- чәкинмәдән бизи имсәлијә- имсәлијә көчүмүзә гошулуб Сумгајыта кәлди. Бағымызда өзүнү олдугча сәрбәст апарырды. Артыг бир әл гузусуна дөнмүшдү. Ушағларла кәзиб доланыр, бизимлә бир сүфрә башына кәлир, әлимизи ағзындан чәкинчә башы илә кәлиб бизи дүмсүкләјирди.

Ҡғлум Чамала һамыдан чох ијини салмышды. Демә, Чамал бизә демәдән она көрүм - бахым еләјирмиш, тез- тез Мәрчаны кишмишә, тәзә хијара, памидора, көкә гонаг еләјирмиш.

Бу минвалла Мәрчан ики ил јарым бизим айләнин севимли өвлады олду. Тәәсүфләр ки... Бир дә ки, тәәсүфләнмәјә дәјмәзди. Бу, тәбиәтин һөкмү иди. Мәрчан јаваш - јаваш башгалашмаға, биздән сојумаға,

гәрибә чырпынтылар кечирмәжә башлады. Чүнки чин-
си јеткинлијә долмушду. Әввәл истәдим апарыб һеј-
ванханаја бағышлајым, сонра фикримдән ваз кечдим.
Мәрчанын һәмчинсләринин асудә јашадыглары Чул-
фа дағлары хәјалыма кәлди.

Бир күн јығышыб Чулфаја кетдим. Мәрчаны апа-
рыб Дизә дағынын әтәјиндә дағ гојунларынын ән чох
кәзиб долашдыглары јерә бурахдым. Гајытмаг истә-
јәндә Мәрчан јаныма дүшдү. Нә гәдәр ачыгландымса
да, мүмкүн олмады. Әлачсыз галыб ону иплә бир аға-
ча бағладым. Јол јолдашыма тапшырдым ки, мән хеј-
ли узаглашандан сонра ипи ачсын. Беләликлә, Мәр-
чаны јенә догма тәбиәтин гојнуна бурахдым.

XXX

Бу һадисәдән бир ил кечмишиди. Ајағым јенә Дизә
дағларына дүшдү. Мәрчаны бурахдығым дағларда бир
нечә дәфә “ Мәрчан! Мәрчан! “ дејә гајалыглары
сәсләдим. Гәфләтән сәсимә гаја үстүндә јаны балалы
гојун чыхды. Мәни һејрәт бүрүдү. Бу, о Мәрчан иди-
ми?!.. Шүбһәсиз о иди. Мәсим демиш онлар елә һә-
ссасдырлар ки, ајры һалда јанларында баласы олдуғу
заман инсан сәсинә үз тутуб кетмәзди.

Чулфа,

1976 - чы ил

ГАБАН ОВУ

Азәрбајчан дүнјада овчулуг үчүн ән көзәл шәраити
олан бир өлкәдир. Бурада дағлар, дүзәнликләр, суб-
тропик шәраити олан һәр чүр иглим мөвчуддур. Одур
ки, јайда Азәрбајчанын дағларында бә”зән мәнфи тем-
пература вә гар өртүјү олдуғу, һалда, аранда 40 дәрә-

чәјә гәдәр исти олур. Јахуд ғышда дағлар гар өртүјүнә бүрүнмүш олдугу һалда -30 дәрәчә температурада, араңда көј отлуглар әмәлә кәлир. Мал - гара ғыш узуну көј отла доланыр. Елә буна көрә дә дағларымызда Гафгаз туру, Гафгаз һиндушкасы, дағ тәкәси, дағ гојуну, мешәләрдә чүјүр, марал, көпкәр, габан, ајы, чанавар, вашаг, түлкү, порсуг, дәлә, Гафгаз тетрасы, ғырговул, бағ тојугу, дүзләримиздә чейран, ту-
рач, бәзкәк, билдирчин, суларымызда өрдәк, газ, гу, гашгалдаг вә саирә һейванат јашајыр. Чох тәәссүф ки, дүзләримиздә чейранлар азалыр / анчаг Салјан тәрәфдә горугда галмышдыр / . Довдағлар, дурналар јоха чыхырлар.

Габанлар Азәрбајчанда, әсасән ики чүр олур. Он-
ларын бир ғысми ғамышлыгда, диқәр ғысми исә мешәдә јашајырлар. Мешәдә јашајан габанын әти чох дадлы вә арапатлы олур. Габанын әтиндән кабаб би-
ширәндә онун ији һәр тәрәфә јайылыр. Ғамышда јашајан габандан бир гәдәр батаглыг ији кәлир.

Ғабан ову чәтин овдур. Әсасән габан ову ашағы-
дакы ғајдада олур. Овчулар бир јерә јығышараг мәс-
ләһәт едирләр. Овчуларын бир һиссәси итләри кө-
түрүб сүрәјә кедирләр. Шәртләширләр ки, бир нечә
саатдан сонра онлар мешәдә һај - күј салачағлар вә
һансы тәрәфдән кәләчәкләр. Беләликлә мешәдә күл-
лә атачағлар, итләри бурахачағлар кола коса вә һај -
һарај салараг габанлары мешәдән чыхарыб овчуларын
сәмтинә говачағлар.

Диқәр овчулар шәртләшмиш јерләрдә - бәрәләрдә
кизләнәрәк сәссиз - сәмирсиз дајаныб габаны көзлә-
јирләр вә онларын дурдуглары јердән диқәр јерә кет-
мәси гәти гадағандыр. Бирдә ки, күллә атылан сәмтдә
һеч бир адам олмамалыдыр. Шыгтылтыја күллә атмаг
олмаз, һәр бир шеј ајдын көрүнәндән сонра күллә
атыла биләр. Бә”зи һалларда тәчрүбәсиз овчулар өз
бәрәләриндән чыхыб шыгтылты кәлән тәрәфә кедир-

ләр, елә буна көрә дә бәдбәхт һадисәләр үз верир -
дикәр овчунун күлләсинә раст кәлир.

Демәли, бәрәләрдә дуран һансы овчунун үстүнә га-
бан кәләрсә о габаны ата биләр. Бу овун ганунудур.
Вурулмуш габанын, јејиб - ичәндән сонра, галан һис-
сәси овчулар арасында бәрәбәр бөлүнәр - пүшк аты-
лыб һәр кәс өз пайын көтүрәр.

Габан овуна кедән овчулар һәм маһир олмалыдыр,
һәм дә тәчрүбәли. Әкәр чаван овчу габан овуна ке-
дирсә, онун јанында ән тәчрүбәли овчу олмалыдыр.

Габан овунда о сәмтә јахшы бәләд олан овчуну
башчы сечирләр. Онун дедикләринә вә тәдбирләринә
әмәл етмәк лазымдыр, овчубашынын гәрары гәтидир,
ондан кәнара чыхмаг олмаз.

Нөвбәти ова лисензија алдыгдан сонра мешәјә
габан овуна кетмишдик. Пајыз иди. Ағачларын јар-
паглары төкүлмүшдү, дағларын башы гар олса да,
этәкләриндә гар јох иди.

8 нәфәр адамдан вә 3 ов итиндән ибарәт овчу
дәстәмиз овчубашы тәрәфиндән бөлүшдүрүлдү. Ән
әввәл атычы овчулар габага кедиб бәрәләри тутдулар.
Итләр вә ики овчу һај салараг мешәнин дикәр тәрә-
финдән габан ахтарыб онлары атычы овчулара тәрәф
говурдулар. Нә исә, биз габагда бәрәдә дурмушдуг.
Мән дағын јүксәклијиндә идим, мәнән ашағыда ән
јахын достум чыгырын ағзанда дашын дибиндә отур-
мушду. Бизим јеримиз күнејдә иди. Биз тәрәфдә гар
адда - будда чала јерләрдә галмышды, анчаг гузејдә
һәр тәрәф гар иди. Һаванын сојуг олмасына бахма-
јараг, елә көзәл күн чыхмышды ки, күнејдә дашын
дибини дә гыздырырды. Адам хошһал олуб бә"зән
мүркүләјә биләрди.

Бир гәдәр кечмишдир ки, бирдән мәнән аша-
ғыда-дуран достумун күпләси икә дәфә атылды; анчаг
нә овчудан нә дә габандан бир хәбәр чыхмады. Мән
тез дуруб достумун јанына кетдим. Бир дә көрдүм
достум ағаппаг ағарыб, титрәјир. Ондан нә баш вер-

дијини сорушдум. Достум нечә горхмушдурса, һеч сә-
си дә чыхмырды. Бир нечә дәгигәдән сонра өзүнә кә-
либ деди: - Дашын дибиндә отурмушдум, үстүмә дү-
шән күн бир гәдәр мәни иситмишди. Һәм сакитлик,
һәм дә күнүн истиси мәни хошһал етди, мүркү мәни
апарды. Бир дә көрдүм ки, бир габан дүз чыхыб үстү-
мә. Түфәнким гучағымда иди. Демијәсән габан да мә-
ни көрмүрмүш. О лап үстүмә чыхында мәни көрдү.
Елә билдим ки, мәнә һүчүм едир. Мән түфәнкими
она тәрәф тутдум, еләчә чахмагларыны чәкәрәк ики
күллә атдым. Елә бу вахт габан мәни ајаглајыб кечди,
билмәдим күллә дәјди, ја јох. Мән әтрафа бәјландым.
Габанын ләпириндән мә”лум олду ки, о һәгигәтән дә
достумун үстүндән кечмишдир. Анчаг достум түфәнки
һеч габана тәрәф тушламаға имкан тапа билмәмиш-
дир, күллә һаваја атылмышдыр. Достумун бәрәдә јат-
мағы оңа чох баһа баша кәләчәк иди. Нә јахшы ки,
габана күллә дәјиб јараламамышдыр. Әкәр бу јахын-
лыгда она күллә дәјсәјди, јаралы габан достуму вуруб
өлдүрә биләрди. Овчулар кәлдиләр. Итләр габанын
изи илә кәлиб бизим јанымыза чыхдылар.

Достума овчулар чох күлдүләрсә дә, диһәр тәрәф-
дән шүкүр етдиләр ки, нә јахшы габана күллә дәјмә-
јиб, јохса о , гылынч кими олан диши илә достуму
вуруб ағыр пешманчылыг јарадарды. Јерли овчулар
дедиләр ки, чајын о тајында - күнејдә габанлар ја-
тырлар. Биз бу јери тәрк едиб диһәр тәрәфә кечиб
кетдик. Јенә өз јерләримизи тутдуг. Бир аздан сонра
көрдүк ки, итләр габанлары галдырыб биз тәрәфә
говурлар. Һәр тәрәф коллуг иди. Мәндән 30 - 35
метр аралыгдан бир габанын кәлдијини көрдүм. Ону
нишан алдым вә атәш ачдым, габанын јыхылдыгыны
һисс етдим. Тез гачыб габаны вурдугум јерә кәлдим
вә јерә ган төкүлдүјүнү көрдүм. Ити чағырдым. Ит га-
нын изини көтүрүб тез габан кедән тәрәфә гачды,
мән дә итин далынча кетдим.

Бир колун јанында ит јахыңлашан кими габан колдан чыхыб ити елэ вурду ки, ит јерэ сэрилди. Габан исэ габага гачды. Елэ бу анда онун башындан бир күллэ дэ вурдум. Габан ашыб дэрэјэ дүшдү. Анчаг ит колун дибиндэ чан верирди. Итин гара чијери вэ онурғасы габанын клыкы илэ дағыдылмышды. Јазыг ит јолдашларымыз кэлиб чатана гэдэр ит өлдү. Мэним вэ бүтүн овчулары ганы гаралмышды. Бу овдан биз бир һэзз алмадыг. Ганы гара кэндэ гајытдыг. Һеч черэк дэ јемэдэн евэ дөндүк.

Алтыағач мешэлэри,
1980 - чы ил

ГАБАНЫН ОВЧУНУ ЈАРАЛАМАСЫ

Губа рајонунда Чичи кэнди эн көзэл бир кушдэ мәскән салыб. Јахшы буз кими булаглары, э"ла гоз, фындыг, алма, армуд, зоғал вэ эзкили олан мешэлэри вар. Тээссүфлэр олсун ки, о көзэл мејвэ бағларынын бир һиссэси кол - коса чеврилмишдир. Ата - бабаларымыз вахты илэ бу јерлэрдэ көзэл мејвэ бағлары салмышлар ки, бунларын дадындан, тамындан дојмаг олмурду. Инди белэ нөв мејвэлэр чох аздыр.

Чичидэн дага сары галхдыгда мешэлэр даһа да галынлашыр, эзәмэтләшир. Мејвэ бағлары вугарлы палыд вэ диқэр көвдэли ағачларла эвэз олунур. Бурада бөјүрткән колларына кирмэк мүмкүн дејилдир. Белэ ки, һејванлар вэ гушлар үчүн нэ десәи, нэ гэдэр десән чох јем вардыр. Елэ буна көрэ дэ бу мешэлэрдэ ајы, габан, чүјүр, түлкү, дәлә, порсуг вэ с. һејванлар чохдур. Гушлардан исэ һәр нөвлэриндэн элавэ, бурада гырговул, мешэ хорuzu вардыр. Инди дэ Чичи кэндиндэн ашағы чајда чил кэклик, көзэл кэклик вэ

гырговула раст кэлмэк олар. Бизим тәбиәтә мүнәси-
бәтимиз ону там јохсул һала салыб. Одур ки, бу һагда
һәр бир вәтандашымыз - ушагдан тутмуш бөјүјә гәдәр
тәбиәтин гејдинә галмалы вә ондан сәмәрәли истифа-
дә етмәлидир.

Чичидән бир километр јухары дағлардакы мешә-
нин ичиндә гәдимдән галма бағлар вә јығылан мејвә-
ләри гурутмаг үчүн дәдә - баба гајдалары үзрә тики-
лән тәндирләр вардыр. О вахт бу мејвәләри јығыб гах
кәсмәк, мејвә гурутмаг үчүн һәр шәраит вармыш. Әф-
суслар олсун ки, о јерләр сөкүлмүш, бә”зи мејвә
ағачлары кәсилмиш, қол - коса чеврилмишдир. Ба-
хымсызлыг учбатындай истифадәдән чыхмышдыр.

Овчулуг о демәк дејилдир ки, габағына чыхан
һејваны вә гушлары вахтлы - вахтсыз гырыб гуртара-
сан. Сорупсаныз ки, бәс овчулар нә үчүн гушлара вә
һејванлара күллә атыб вурурлар. Бу лазымдыр вә
тәбиидир.

Бәс биз ев һејванларыны вә гушларыны нә үчүн кә-
сиб јејирик. Бу о демәк дејилдир ки, һејван вә гуш
саһиби ја гарыны боғаз инәјини, ја да јумуртлајан чү-
чәли тојугуну кәсиб јејир. Демәли әввәлдән һејвана-
тын вә ев гушларынын гејдинә галараг онлары арты-
рыб, көкәлдиб вә бөјүдүрләр. Лазым кәлдикдә кәсиб
истифадә едирләр. Әсил овчу да јухарыдакы гајда илә
һәрәкәт етмәлидир. Јаз габағы, бала вахты арыг ол-
дугу үчүн чөл һејванына күллә атмазлар. Әслиндә чөл
һејванларына шәраит јарадыб онларын артмасыны
тә”мин етдикдән сонра онлары овламаг олар.

Мән Мачарыстанда вә Болғаријада олмушам. Ора-
да бизи мешәјә апардылар вә овчулар евинин гајда-
гануна илә бизи таныш етдиләр. Бурада мөһкәм
гајда-ганун вардыр. Балыг тутанлара өлчүләр верир-
ләр. Әкәр тугулан балыг һәммин өлчүдән ашағы олар-
са, дәрһал ону суја атырлар ки, гој һәлә бөјүсүн. Ора-
да ова чыхмаг истәјән овчулар евинә кәлиб мүфәтти-
шә мүрачикәт етмәлидир. О, овчуну һансы саһәјәсә

апарыр, орада һејванатын чох олмасыны вә һансы һеј-
ваны / габаны, маралы / вурмағы она төвсијјә едир.
Гушлары 5 әдәддән артыг вурмаг олмаз. Һәммин ов-
чулар евинин ишчиләри мешәдә јашајан / ғыш мөв-
сүмүндә / һејванлара јем төкүр, онлары тәһлүкәдән
гуртарыр вә артырырлар. Јенә дә тәәссүфләр олсун
ки, биз һалә бу мәсәләдән чох узагдајыг. Харичдә -
мәдәнијјәти инкишаф етмиш өлкәләрдә бу мәсәләјә
чих чидди јанашараг тәбиәти јахшы горујуб вә ондан
сәмәрәли истифадә едирләр.

Адыны чәкдијимиз Чичи кәндиндә мәним достум
маһир овчу Јусиф јашајыр. О, мешәнин һәр јеринә
бәләддир, һәр бир кол - коса, чығыра, һараларда һан-
сы һејванлар олур, һарада ајы јатағы вардыр онлары
јахшы билир.

Јусиф чох чәлд, гочаг, арыг, орта бөјлү бир киши-
дир. Онун јахшы ов итләри вардыр. О, ғыш ајлары-
нын бир күн итләрини көтүрүб габан овуна кедир.
Чох кәздикдән сонра бир габана раст кәлир вә ону
күллә илә вурур. Габан јараланыр вә мешәјә гачыб
кизләнир. Јусиф онун йзинә дүшәрәк ахтармаға баш-
лајыр. Ғышда күнүн узунлуғу аз олдугу үчүн һава тез
гаралдығына бахмајараг, Јусиф ахтарышыны давам
етдирир. Демәјәсән јаралы габан кола кириб орада
пусгуда дурубмуш. Овчу кола јахылашанда габан гәф-
ләтән она һүчум едәрәк хәнчәрвари клыкы илә / ди-
ши / Јусифин ики будуну јаралајыр. Јусиф јыхылыр
вә ғышгырыр. Хошбәхтликдән ов итләри јахында ол-
дугундан кәмәјә кәләрәк габана һүчум едирләр.
Габанын башы итләрә гарышыр вә Јусифдән әл чә-
кир. Јусиф өзүнү итирмир. Габана јенидән атәш ача-
раг ону өлдүрүр. Кәнд јахын олса да о чох чәтинлик-
лә кәндә чатыр. Онун јарасыны биртәһәр сарыјыб
јгутла сыхараг, ган ахмасыны мүвәггәти дајандырараг
тез машина миндириб Сумгајыта кәтирирләр. Кечә
саат бирә ишләмиш мәним гапымы дөјдүләр. Ким
олдуғларыны хәбәр алдым дедиләр ки, доктор, досту-

ну габан јаралајыб, операсија етмэк لازمдыр. Тез хәстәханаја кәлдим. Јусифи бир гәдәр ағармыш, ганын ичиндә көрдүм. Јараларына бахдыгдан сонра Јусифә үрәк - дирәк вердим. Билдирдим ки, јарасы һәјаты үчүн горхулу дејил вә ону сакитләшдирдикдән сонра чәрраһијјә әмәлијјатына башладым. Јусифин будларынын арха сәтһиндә ики дәрин кәсилмиш, чапылмыш јара варды. Сағ тәрәфдән јара дүз сүмүјә гәдәр кетмишди. Хошбәхтликлән буд артерјасы јараланмамышды. Сол будундакы јара исә сағдакына нисбәтән сәтһи иди. Нә لازم идисә һамысыны өз гәјдасында баша чатдырдым. Јусиф ган итирдијинә көрә она ган вә ганәвәзедичи мәһлуллар вена дахилинә вурулду.

Бир нечә күн мүаличә олундугдан сонра Јусиф сағалыб өз кәндинә гәјытды.

Одур ки, јаралы габанын далынча тәк кетмэк, јахуд да гаранлыгда ону ахтармаг чох тәһлүкәлидир. Инди исә Јусиф тәһлүкәни баша дүшүб, даһа ова чох аз кедир.

ГУБА,

1979 - чу ил

КӘКЛИК ОВУНДА ИЛАН

Биз чох габагларда кәклик ову үчүн ичазә алыб, октјабр ајында Пирикүшкүл дагларына ова кетмишдик. Ов јеринә чатдыгдан сонра, овчулар мәсләһәтләшиб ким һарадан, һансы дагдан вә дәрәдән кедәчәјини мүәјјәнләшдирдик.

Ону да гејд етмәлијәм ки, мај, сентјабр вә октјабр ајлары Азәрбајчанда иланларын ән һәрәкәтли вахтларыдыр. Одур ки, бу ајларда илан тәһлүкәли олур вә тез зијанлыг верир.

Сəһəр тездən иди. Һələ күн чох гызмaмышды. Јолдашларымы башa салдым ки, иландан еһтијатлы олсунлар. Илан сəрин вахтлар вə кечэлəр ова чыхыр. Күнүн истисиндə исə əсасən кəлкədə вə јахуд да өз јуваларында, су гырағында динчəлиб кизлəнирлəр. Бакыдан 40 - 80 км.аралыгда јерлəшən Пирикүшкүл дағларына - Пирикүшкүл, Алтыағач вə Хызы дағлары дејилир. Бу дағларын аран һиссəсиндə су чох аз олду-гундан исти иглим шəраити боз дашлы, гајалы, чəн-кəлли олдугуна кəрə бурада чох илан јашајыр вə һəм дə чох зəһəрлидирлəр. Бу дағларда башга иланларла јанашы əн чох күрзə нөвлү иланлар вардыр. Бə”зи вахтлар бу иланлары илантуганлар тутуб зəһəрлəрини јығмаг үчүн лабараторијалара верирлəр. Илан зəһə-риндən кəјфијјəтли дəрманлар дүзəлдирлəр ки, бу да чох хəстəликлəрдə истифадə олунур. Белəликлə, дағ-ларда, дəрəлəрдə, инсан јашајышы олмајан јерлəрдə иланлары өлдүрмəк гадағандыр. Иланлардан горунмаг үчүн овчулар чох вахт узунбоғаз галошлар кəјирлəр ки, тəсədүфи һалда илан онлары чала билмəсин. Иланларын бир хасијјəтлəри вардыр ки, онлар инсана вə јахуд һəјванлара һүчум етмəзлəр. Анчаг онлары тəсədүфи ајаглајанлары вə гычыгландыранлары вурур-лар. Бу дағларда јашајан иланлар тəбиəтə елə ујгун-лашыблар ки, рəнклəри боз торпаг рəнкиндə олур. Онлары јердən, дашдан, колдан сечмəк олмур, елə буна кəрə дə тəсədүфən иланлары ајаглајырлар. О вахты илан галхыб ону тапдајаны санчыр.

Буна кəрə мən нə вахт ова чыхырамса, илан зəһə-ринə гаршы зərдаб, шприс, бинт кəтүрүрəм. Əкəр илан вуран адам оларса она тез зərдаб вурурам. Бу зərдаб иланын зəһəрини кəсəрдən салыр. Илан вуран адамы сакитчə узатмаг лазымдыр. Она чај, кофе вер-мəклə сакитлик шəраити јарадылмалыдыр. Иланын зəһəри дəрһал вурдуғу адамын ганына кечир. Одур ки, иланын вурдуғу наһијјədən јухары тəрəфə жгут гојур-лар вə јахуд дишлənмиш јери кəсирлəр, јараны со-

рурлар - буларын һеч бир әһәмијјәти јохдур. Она көрә ки, һәмин санијәдә зәһәр гана кечир. Анчаг хәстәни тез һәкимә чатдырмаг, хәстәјә илан зәһәринә гаршы зәрдаб ијнәси вурмаг, сакитләшдиричи вә үрәк фәалијјәтини јажшылашдыран дәрманлардан истифадә етмәк, вена дахилинә маје / физиоложи мәһлул, глюкоза вә с./ дамчы үсулу илә јеритмәк ла-зымдыр.

Бәли, биз һәрәмиз бир тәрәфә кетдик вә сөzlәш-дик ки, ики саатдан сонра шәртләшдијимиз јерә јы-гышаг. Мән дәрә илә јухары дага тәрәф кедирдим. Бир гәдәр кетдикдән сонра көрдүм ки, дагып дикиндә бир дәстә кәклик үзү јухары сәкир. Кәкликләрин сәмтини итирмәмәк үчүн көзүмү онлардан чәкмирдим вә архаларынча кедирдим. Гәфләтән бир фысылты ешитдим вә ајағымын алтындан бир бөјүк күрзә үстү-мә тулланды. Фикирләшмәдән дәрһал түфәнкими она сары һәрләдим. Елә бу анда илан түфәнкимин лүлә-синә доланды вә ағзы мәнә чатмады. Мән чәлд тү-фәнкин гуидагындан тутараг ону јерә чырпдым, илан лүләдән сүрүшүб дүшдү. Вахты итирмәдән илана атәш ачыб ону өлдүрдүм. Чох бәрк горхмушдум. Бир нечә дәгигә һалсыз дашын үстүндә отуруб өзүмә кәл-дим, сонра илана бахдым. Иланын узунлуғу 1м 35см иди, јоғунлуғу киши биләјиндән јоғун, үзәри боз - боз гартмахларла өртүлмүшдү. Сусуз олдуғундан онун зә-һәри чох кәсәрли оларды. Әкәр о мәни вурса иди јә”гин ки, чох чәтин саламат галардым. Овчу јолдаш-ларымы чағырдым, онлар илана бахдылар вә белә бөјүк илана раст кәлмәдикләрини сөјләдиләр. Мәни илан вурмадығына көрә севиндиләр.

Демәли мән кәкликләрдән көзүмү чәкмәјәрәк аја-ғымын алтына бахмырмышам, тәсадүфән иланы тап-даламышам. О да галхыб ки, мәни вурсун, мән чәлд тәрпәнәрәк түфәнки онун габағына вериб өзүмү мү-дафиә едә билмишәм.

Бир шеји билмэк лазымдыр. Әкәр илана тохунмасан о сәнә тохунмаз. Өлмүш иланын гарны чох јекә олдугундан јолдашларымыздан бири онун гарныны јарды ки, көрсүн орада нә вар. Иланын гарнындан довшан баласы чыхды. Демәк илан кечә довшан баласыны тутуб удмушду. Иланын гарны долу олдугундан чәлд һәрәкәт едә билмәмишди. Әкәр о довшаны удмасајды јә”гин ки, даһа чәлд һәрәкәт едиб мәни вура биләрди.

Елә бурада дејибләр ки, Аллах сахлајана һеч бир завал ола билмәз.

ПИРИКҮШКҮЛ ДАҒЛАРЫ,

1982 - чи ил

ЧЕЈРАНЛЫ ГЫШЛАГЛАР

Бакы әтрафындакы Гобустан вә Пирикүшкүл јатагларында вә гышлагларында һәлә 1955-чи илләрдә чохлу чејран сүрүләри варды. Икинчи дүңја мұһарибәсиндән габаг Мил - Муған дүзләрини чејран сүрүләри бәзәјирди. Бир дәфә 1940-чы илдә атам мәни Агчабәди гышлагларына апармышды. Јолда чејран сүрүсүнә раст кәлдик. Бу сүрүдә ән азы 200 -250 чејран оларды. Бу јерләрдә Азәрбајчан көзәли олан чејранлар гојун сүрүсү кими дүзү - дүңјаны тутмушду.

Мил вә Муған дүзүндә јашајан көчәриләр / төрәкәмәләр / апрел ајында һазырлашыб мал - гараларыны, гојун - гузуларыны јайлаға апарырдылар. Бу дүзләр там јијәсиз галырды вә бурада чејранлар сакит олардылар. Онлары һеч ким нараһат етмәзди, демәли бу дүзләр чејранлара галарды, онлар да артыб төрәјәрди. Ел - оба анчаг сентјабр, октјабр ајында кәлиб чејранлы дүзләрә, јә”ни өз јатагларына чатардылар.

Нәсли артмыш, сакитлијә ујгулашмыш чејранлар адамлардан, гојун - гузудан һүркмәздиләр.

Бә”зи кефи көк олан адамлар сечилмиш адлы - санлы ат сахлајардылар ки, һәмин атла чејран овуна чыхсынлар. Бу атларла чејраны говуб тутардылар.

Јерли чамаат ова анчаг пајызда чыхарды. Ов сен-тјабр ајындан јанвар ајына гәдәр давам едәрди. Февралын әввәлиндән сонра нә һејваната, нә дә гушлара күллә атмаздылар. Она көрә ки, һејван балаламаға һазырлашыр, гушлар исә јумурта гојуб нәсли артырырлар. Һәтта Гуранда да белә бир кәлам вар ки, јаза чыхан һејваната күллә атмаг күнаһ һесаб олунур.

Әфсуслар олсун ки, Икинчи Дүнја мұһарибәсиндән сонра автоматларла, мотоскилетләрлә вә һәтта һәрбичиләр верталјотларла чејранын көкүнү тезликлә кәсдиләр. Иш о јерә кәлиб чатырды ки, машынлара прожекторлар гојуб кечә дүзләрә чыхырдылар, прожекторун ишығыны чејранын көзләринә салараг /чејран ишыгдан гача билмир / онлары мөһв едирдиләр.

1956-чы илдә мән өзүм көрмүшәм ки, Гобустанда, Пирикүшкүлдә һәрбичиләр вә бә”зи надан “овчулар” кечәләр автомашынлара прожекторлар гојараг бир тикә чејран әтинин хатиринә ону говараг үрәјини партладыб мөһв едирдиләр.

Бурада халгымызын бөјүк шаири Сәмәд Вурғун дүз дејиб:

- Һәгигәтән чејранын дурушу, гачышы, онун көзәллији, гамәти, көзләринин бөјүклүјү, мәлаһәти инсаны вәләһ едир. Һәтта чејраны вурдугда о јаралы олдугда онун ағладығы да мә”лумдур. Бәс белә һалда инсанын үрәји кәләрми ки, чејрана күллә атсын.

Азәрбајчанда чејран анчаг Салјан јахынлығында горугда галмышдыр. Кечмиш вахтлар, јә”ни 1987-чи илдә сентјабр ајында билдирчин овуна кедирдик. Сәһәр тездән иди. Биз Упа адланан кәнддән бир гәдәр ашағы 7 әдәд чејран көрдүк. Онлардан икиси еркәк,

үчү ана, икиси исә бала чејран иди. Машыны сахла-
жараг мотору сөндүрдүк. Машындан дүшдүк. Бир нечә
дәгигә биз онлары мүшаһидә етдик. Чејран дәстәси-
нин башчысы галан чејранлары бир јерә јыгараг бир -
бириндән араланмаға гојмурду. Белә көзәл мәнзәрә
һеч мәним јадымдан чыхмаз. Чох әфеуслар олсун ки,
фотоапаратымыз јох иди ки, онларын шәклини чә-
кәк. Белә јахын мәсафәдән чејранлара јахынлашмаг
чох тәсадүфи һалларда олур. Јолдашларымыздан бири
деди ки, јә”гин бу чејранлара күллә атылмајыб, одур
ки, бизи јахына бурахырлар. Кәләчәкдә бунлар сајыг-
лығыны тә”мин етсин дејә һаваја бир - ики күллә
атаг ки, чејранлар горхуб гачсылар. Бир “надан” ов-
чуну јахына бурахмасынлар. Сајыг олсунлар. Белә дә
етдик. Демәк, әкәр вичданла биз онлары горујуб сах-
ласаг, кәләчәкдә балаларымыз чејраны көрмәк еһти-
малына малик ола биләрләр. Јохса тәбиәтимиз мәһв
олар.

1987 - чи ил

ИЗЗӘТ САДЫГОВ - 70

ДЕЛИР БУ ЧАН, БУ ҮРӘК :

ЈЕТМИШ ЈАШЫН МУБАРӘК!

н
п
п
ө
р
О
д
и
ч
о
с
д
н
б
ја
к
к
б
ч
д
И
д
и
ј
с
д
б
Т
д
к
в
б
о

ҺӘМ ТӘБИБДИР, ҺӘМ МӘЛҖӘМ...

Сумгайыт нәһәр тә"чили тибби ярдым хәстәханьсынын бан һәкими Иззәт Чамал оғлу Садыгов һагында чох сипитмишдим. Нечә дејәрләр, " икидин үзүпү көрмәсән дә, адыны ешит ". Анчаг Иззәтин һәм өзүпү, һәм дә ад - саныны јахындан көрүб дујмаг өмрүмүн 20 - 25 ил бундан әвкәлки чагларына дүшүб. Онуң сәдәлији, гајгыкешлији, меһрибанлыгы, дадлы - дузлу ләтифәләри, ширин дили, бамәзә зарафатлары илә о, елип - обанын дәрин һөрмәтини газаныб. Овчулугу, арычылыгы өзкә бир аләмдир. Бу јахынларда онуң 70 јаны һагладыгыны ешидәндә, Иззәтлә һәм сәһбәт олмага өзүмдә чидди бир мә"нәви еhtiјач дүјдүм. Әјрәндим ки, Зәһкәзур гәзасынын Күрдүстан маһалында, Иншыгы дагып әтәјиндә, Гапылычы јајлагынын ашырымында, Сәринбулагын лајласында, ахарлыбахарлы, ады дилләрдә көзән Минкәнд кәндиндә дүнјаја көз ачыб. Ушагылыг илләри әлчатмаз бир дүнја кими көзләринин өнүкә кәлир. Нәһәмин узун пајыз кечәләринин өмрүнү көдәлдән ширин пағыллары, бир- бириндән көзәл охшамалары, Сары Ашыгдан чәклији бајатлылары инди дә гулагымда сәсләнир, - дејә Сумгайытла һамынын таныыб еhtiрам бәсләдији Иззәт Садыгов көзләри јол чәкә - чәкә өз сәһбәтинә давам етди: - Нәһәмин јанылы - јанылы охудуглары инди дә гулагларымда сәсләнир. Сорунардым ки, нијә белә јанылы охујурсаң, нәһә. Титрәк елләри илә сачларымы сыгаллыја - сыгаллыја дејәрдә: " Елимиздән - обамыздан вахтсыз кәдәшләр, дагылан јурдлар, баһсыз галаң очаглар үрәјимдә нискил гојуб, бала. Тат кәндинин фачиәси гојармы ки, үзүм күресүн. Андроникин гулдур дәстәси кәндин адамыларыны Күнеј каһаја долдуруб гапысында көрмә галагы һөрдүрдү, од вурдурду. Ачы түстү күнаһсыз мәхлугу елә гырды ки, бири дә саламат галмады. Гулач - гулач һөрүкләри олан ел көзәләринин нәвә сачларындан чаты тохут-

дурду, тәнаб дүзәлтдирди, онлары әрик ағачларынын будагларындан асдырды. Һәмин јаз бу вәһшиликдән ағачлар да гуруду, бала. Сүдәмәр көрнәләри пизәнин учуна тахдырыб јоллара дүздүрлү. Сағлам оглан вә гызлырын башларыны кәсдириб гапыны ажрыча габ-лара јыгдыран дашнагларын вәһшилији, гәддарлыгы көнлүмү ачылмаға гәјармы, ај көзүмүн ишыгы! Үч гардаш, бир бачы итирдим о заман. Бачым пишанлыј-ды. Инди дә көзүм онлары ахтарыр. Еһ, ај бала, һан-сыны дејим. О вахт кәндлүрдә охумун алам јох иди. Илләр узуну бир арзум олуб ки, оғул ушагларымдан, нәвә - пәтичәләримдән бири һәким олсун, дарда га-ланларын һајына чатсын. Соңра сачларымы сыгалла-јыб һәминкә дејәрди, " Оху бала,көзүм сәни тутуб, бәлкә сән мәним муразымы көјәрдәсән, елип - оба-нын логманы оласан ". Елә онун сәһрли лајлалары, әфсанәви нагыллары, ширип арзулары, бир дә мү-әллимим Ләтиф Һәсәновун мәнкә вердији үрәк - ди-рәк, һәкимлији мәнкә логмаландырды, севдирди.Одлу-аловну илләр јахшы јадымдадыр. Лачын орта мәктә-бини битирдијим һәмин күн јадлашыма әбәдилик һәкк олунуб. Онда мұһарибәнин гызын чағылды. Бүр-күлү јәј күшләринин бириндә анлә үзвүләри мәни Ба-кыја јола салды. Онда пәнәм үзүмдән өнүб көврәк - көврәк дилләнди, өз хејир-дуасыны верди: - " Јахшы логман оларсан, елимизә - обамыза гајыдарсан, сәнә пәнәһ кәтирәнләри дарда гәјмарсан, онлара һәјан оларсан. Сејид Әмир очагыны зијарәт едәрсән, Сары Ашығын мәзарына баш чәкәрсән".

Онда атам үзүмә бахды. О, билирди ки, мән мүәл-лим олмағ истәјирәм. Идрис мүәллим мәни магнит кими өзүнә чәкмишди, онун јолунун давамчысы олма-гы өзүмә борч билирдим, шәрәф сајырдым. Бир хејли суслум, динә билмәдим. Көзлүрим пәнәмни бахын-ларына, нурлу сифәтинә сатапды. Көнчлик инадым онун бахынлары гаршысында буз кими әриди. Ба-кыда Тибб Институтунда тәһсил ашыб, һәким олмагы

гәти гәрарлашдырдым. Бакы мәним үчүн икинчи һә-
јат мәктәбиниң чеврилди.

Азәрбајҗан Дәвләт Тибб Институтуна гәбул олдум.
Елә бил нәнәмин о ишыгы сәһәр вердији хејир - дуа
мәни әфсушламашыды. Кечәни - күшдүзә гатдым, әли-
мә кечәни китаблара вердим, өјрәнмәклән безмәдим.
Тезликлә мәним адым институтда ән јахшы тәләбә-
ләр чәркәсиндә чәкилди. 1947-чи илдә мәни Москва
Дәвләт Тибб Институтуна көндәрдиләр. 1949 - чу ил-
дә институту битирдикдән ики ил сонра Москвада ас-
пирантураја дахил олдум. Һеч вахт јадымдан чыхмаз,
рус дилини зәиф билирдим. Мәшһур академик Н. Н.
Блохин аспирант достум Транезникова тапшырды ки,
о, мәнә рус дилини өјрәтсин. Мән онларын гәјгысы-
ны һеч вахт унутмарам. Нәнәмин сөzlәри һәмишә гу-
лағларымда сәсләнирди, "Чалыш логман ол, елин -
обанын гәјгысына гал ". 1954-чү илдә намизәдлик
диссертасијасы мүдафиә едиб, тибб елимләри намизәди
алимлик дәрәчәси алдым. Елә бил ки, улу танры нә-
нәмин хејир - дуасыны ешитмишди, өз көлкәсини мә-
ним үстүмә салмышды.

Иззәтин ширин данышығы мәни елә алудә етмиш-
ди ки, вахтыш нечә кечдијини һисс етмәдим. Онун гә-
рибәликләрини чохлары билир, мән дә буну ән јах-
шы мәгам билиб ешитдијим бир әһвалаты ачыгламағ
истәдим. Көзүм јахынлыгыда гарылдашан гарғалара са-
ташды: - Һәким, бу гарғалар нә јамаң чохалыб. Јәгин
сәнин сорағыны алыб кәлибләр - дејә зарафатла онун
үзүнә бахдым. О, нә демәк истәдијими баша дүшсә дә
өзүнү о јерә гојмады, анчағ гарға илә бағлы бир әһва-
латы һөрмәтли охучуларын нәзәринә чатдырмағ, мән-
чә Иззәт һәкимин достларынын, тапышларынын ба-
шына ачдыгы сүрприз әһвалатлардан бири кими чох
марағлыдыр. Бир дәфә һәкимин достларындан бири
хәстәләнир, хәстәханаја дүшүр. Һәким она баш чә-
кир вә дејир:

- Гадам, сәни аңчаг ов әти сағалар. Сабан кедәрәм ова, үрчаһыма бир җахшы шикәр чыхар, овлајыб кәти-рәрәм, сән дә јејиб сағаларсан. Сүбһи тездән дурур ов үчүн лазым олан һәр шеји кәтүрүб чыхар ова.

Даглар ашыр, дәрәләр кечир, дүзләри доланыр, јору-лулб әлдән - дилдән дүшүр үрчаһына бир сәрчә дә чыхмыр. Әли һәр шејдәң үзүлүр, көр - пешиман кери гајыдыр. Бирдән јолун кәнарында ден сәкән бир гар-га көрүр. Фикирләнир ки, ајә әлибәни кетмәкдәнсә елә бу гарганы вурум апарым, түкүнү јолум дејим кө-зәл көкликли. Кечәл һәмзә демәли: - Кимди Тогатда Гыратла, Дураты таныјан. һәким елә дә едир. Гарга-ны вурур вә кәтирир гызардыр апарыр достуна. Досту-да ариф адам олур. Овун көклик олмасындан шүбһә-ләнир вә әл алтындан ону јохладыр. Фырыдагың үстү ачыдыр. һәмин сәһбәти бу күн дә марагла-данышырлар.

И. Садыгов 1955 - чи илдән өз тәләјини Сумгајыт-ла баглајыб. Гырх илдир ки, баш һәким вәзифәсиндә чалышыр. 30 - дан чох елми ишһи мұәллифидир. Әсәрләри ән мө"тәбәр гәзет вә журналларда чап олу-нуб, бир пәчә мұәллифлик шәһадәтнамәси алыб. Дә-фәләриә Бејнәлхалг Чәрраһларын јыгыңчагынын вә кечмиш ССРИ-нин тибб ишһиләринин турултајлары-нын нұмајәндәси олуб. Сумгајыт Шәһәр Советинин депутаты кими шәһәрин ичтиман - мәдәни һәјәтәндә әлилдән кәләни әсиркәмәјиб. Сәһијјә ә"лачысыдыр. Ән мүрәккәб чәрраһијјә әмәлијјатларыны угурла, инамла апарыр. 1968-чи илдә Сумгајытла илк дәфә олараг хәстәханада дән гәфәси чәрраһијјә шө"бә-сини тәшкил едиб. Бир чох кадрларын јетишмә-синдә вар гүввәси илә чалышыб. М. Әлијев, Ч. Әли-нагыјев, Д. Гасымов кими танынмыш алим - һәкимләр онун рәһбәрлик етдији хәстәханада ад - сан газаныб, учалыблар.

ӘВӘЗ МАҺМУД ЛӘЛӘДАҒ

СУМГАЛЫТЫН ЛОҒМАНЫ ХӘСТӘЛӘРЛӘ БИРЛИКДӘ ХӘСТӘЛИЈӘ ҒАРШЫ ВУРУШДАДЫР

1944 - чү илин јайы иди. Ишыгы дагыны этәжин-дән бир јенијетмә бојлашырды Бакы јолларына. Икин-чи Дүңја мұһарибәси һәлә давам едирди. Әкәр бу јенијетмә дүңјаја бирчә ил тез кәлмин олсајды, јәгин ону да мұһарибәјә анарардылар. Иззәт Ғапылча јайла-сында, Сәринбулагын лајласында гонуб Бакыја - мұәллим олмаға кәлирди.

50 илин сәһбәтидир. Онда белә дејиди. Иззәтин Бакыја јола салынмасына бүтүн кәнд кәлминди. Неч адамлары лаваја белә јола сатмырдылар. Һамы она кәләчәјин мұәллими кими бахырды. Иззәтин гоча нә-нәси исә банға хәјалда иди.

Мәни јола саланда нәнәм јамап көврәлминди. Кө-зүнү көзүмдән чәкмирди. “ Јахшы лоғман оларсан, - дејирди: -Бирдән сән кәләпә гатмарам һа... Ғајыдаанда Сәјид Әмир очагыны зијарәт еләрсән, Сары Апыгы мазарына бан чәкәрсән ”. Беләчә нәнәм дөндәрди мәни пијјәтимдән. Сәкәләримин Тибб Институтуна вердим вә гәбул олушдум.

БИРИНЧИ СӘҺБӘТ

- 70 јаш нәдир ки, Иззәт һәким...

- Һәр нәдир, гочаныг дејил.

- Һәр һалда өмрүн бу чагында өтәшләр даһа чох јада дүшүр.

- Әлиндә мән нәнәмин арзуларыны јападырам. Ошун чагырдыгы бајатылар һеч вахт тулагымдан кет-мир. Хәстәлијин әлиндән алдыным адам севинә - се-винә евинә Ғајыдаанда елә билнрәм нәнәмин руһу да шад олур. Һәмин ашлары өмрүмдән сајырам.

- Онда бу 70 јашы нечә јерә бөлмәк лазымдыр?...

- Елә бөлүн ки, Ишыгы дагына, Сәринбулагы, Ғапылча јайлагы күшләримә Ғајылым. Ошларын көрү-шүнә мүлүг кетмәлијәм. Сәјид Әмир очагыны, Сары

Ашыгыш мазарыны зијарәт етмәлијәм. Һәлә һара-
сыдыр, о гәдәр көрүмәли ишимиз вар ки...

- 45 илдән чохдур ки, һәкимсиниз. Јорулан,
ушанан ашларыныз олурму?

- Гәтијән јох. Амма бә"зән шәһәрдән үч - дөрд
күшүк узагланшырам. Јахшы овчулугум вар. Гајыдада
елә билирәм ки, Сумгајыта тәзә кәлиним. 25 - 30
ил әввәлки һәвәслә ишкәјирәм.

ҺАШИЈӘ

Сумгајытта илк бөјүк чәрраһијјә әмәлијјаты
/ 1955-чи ил / онун ады илә баглыдыр, илк дәфә
бурада мә"дәнин тотал резексијасыны едир. Тора-
кал чәрраһијјәни илкинаф етирир, аг чијәрин ре-
зексијасыны, пулмонектомија едир. 1960-чы илдә
Украјнадан Ә.Бағырову Сумгајыта дә"вәт едир, то-
ракал чәрраһијјә шә"бәсини ачыр, илк дәфә ко-
миссуротомии үрәкдә вә ган дамарларында чәрра-
һијјә анарырлар. Онун рәһбәрлији илә хәјли һәким
тибб сәһәсиндә алимлик дәрәҗәси ашыб.

ИКИНЧИ СӘҺБӘТ

- Иззәт һәким, таныдыгым аз вахтда дејиб - кү-
лән көрмүнәм сизи. Таныјанлар да дејирләр ки,
шух, зарафатчыл адамсыныз. Һеч кәдәрләндијиниз
ашлар олубму.

- Олур. Сәни дејиб кәлән хәстәјә кәмәк еләјә
билмәјәндә пејләрсән?... Бах, һәммин ашлар үрәјимдән
гара таплар ахыр. Елә олур ки, чәрраһијјә столунда
хәстәнин гарып һаһијјәсини ачырсан. Көрүрсән ки
әлачсызсан, онда һаһымызы тәсәввүр елә дә. Белә
һалларда јагы көрсә јазыгы кәләр мәнә. Вај о күндән
ки, хәстә чәрраһијјә столунун үстүндә кечинә. Һеч
кимин көзүнә көрүмәк истәмирсән. Елә билирсән
һәр шејә сән күнаһкарсан. Әкәр әлачсыз хәстәлији
олаш ушагдырса, та онда һеч нә. Ушагыш көзү чох

дуру олур. Дикилир үзүнө, имдад диләјир. Сөн дә кө-
рүрсөн ки, олач јохдур. Кәрәк мин әзаба гатлашыб
һәгигәти кизләдәсән, һисс етдирмәјәсән, јалап да-
нышасан. Белә һадисәләр өмрүмдә чох атыр изләр
бурахыр.

- Бу ифадә тез - тез сәсләнир: һәкимләр јалап
дејир...

- Бахыр печә вә һарда. Јалап вар мин доғруја дә-
јәр. О јалап ки, хәстәјә үмид верир, она ағрыларыны
унутдуруп мүғәддәс јаландыр. Сөн күнләрини јашајап
хәстәјә һәгигәти демәк бөјүк чәнајәтдир. Һәким күч-
лү психолог олмагандыр, хәстәјә печә јашашмагыны
билмәлидир, ону инандырмагандыр.

- Јәгин ки, бу, әсас шәртидир.

-Бәли. Бөјүк логман Ибн'Сина дејиб: " Мән вә
хәстә бир тәрәфә олағ, хәстәлик бир тәрәфә, онда
һаңсы хәстәлик олса сағалдарам. Вај о күнә ки, хәстә
хәстәлијин тәрәфинә кечә, онда һеч бир мүаличәнин
хејри олмаз ". Хәстәни өзүнә инандырмаганысан, ону
хәстәлијин әлиндән ағмалысан.

- Елә олубму ки, буну бачармајасыныз?

- Бир дөфә белә бир һадисә олду. Хәстәни мүәји-
нә еләјәндә көрдүм ки, елә чилди бир шеј јохдур.
Һәр шеји она изаһ етдим, хејри олмады. Һәр кәлмә-
башы дели ки, ағрыларым нә вахт чәкиләчәк. Көр-
дүм, хејри јохдур, дуруб келәндә делдим дарыхма, чә-
тини өләнә кимидир. Бир ағры да галмајачағ. Тез
чарнајыдан галхыб ганыны кәсди. Дәдим, бах белә,
бир дә хәстәлик ады илә о чарнајыја јыхылсан, өлә-
чәкәсән. Инди он илдән чохдур, һеч бап ағрысындан
да шикәјәт еләмир. Өзү дә бәрк дост олушуг.

***СӨЗАРДЫ:** Иззәт һәким, доғрудан да, шәп, һазыр-
чаваб, дејиб - күлән адамды. Сумгајытда " Доктор
Садыгову " унагдан бөјүјә һамы јахшы таныјыр.
Мәчлисләрдә өзү олмајанда ләтифәләрини
данышырлар.*

*Гарабаг саваны баглајанда Иззот Садыгов да
Һәким чантасыны көтүрүб чәбһәјә јола дүшүб. Гу-
бадлыдан, Лачындан, Кәлбәчәрдән белә доланыб,
печә - печә јаралыны өлүмүн әлиндән алыб.*

ҮЧҮНЧҮ СӨҢБӘТ

- 45 илдир һәким ишләјирсиниз. Һәјатда ән
бөјүк мұкафатыңыз...

- Чох олуб.Амма бири һеч һапсына бәлзәмәз. Бир
дәфә Сумгајытын бүркүтү һавасында күчә илә кедир-
дим. Бәрк дә сусамышдым. Истәдим көшкүрүн би-
риндә су ичим, фикримдән ланышдым. Бирдән мәни
кимә архадан чагырды. Гајытдым ки, су көшкүндәк
бир гадын чыхыб мәни чагырыр, әлиндә дә бир шүшә
минерал су. Деди ки, һәким, тәмиз “ Истису ” дур.
Буидан бир стәкан ичин. Ичиб јаштымы сөндүрдүм.Бу
гадын мән атыр хәстәлијин әлиндән зорла алмыш-
дым. О бир стәкан сују ән бөјүк мұкафатым сајырам.
Әвәзи јохдур.

- Дејирәм, бир гајыдаг о ишләрә...Ишыллы дага,
Сәринбулага, Гапшыча јайлагына... Гузугулаглы чөл-
ләрә, балдыргашлы дәрәләрә, гарагатлы, моруглу
гобулара, лилнарлы, јарпызлы булаглара, јемликли
дүзләрә...

- Нискилим, һәсрәтим елә онлар дејилми...Сиздә
бапшамысыз ки, 70 јаш белә кәлди, белә кетди. Һәс-
рәтиндә олдуғум о јерләрә говушмашыјам. Сејид Әмир
очагыны зијарәт етмәлијәм, Сары Ашытын мәзарына
дизин - дизин сүрүмәлијәм. Мәним бу һәсрәтими
достум, шаир Әвәз Маһмуд Ләләдаг јахшы нәзмә чә-
киб. Чүнки өзү дә мән дәрдишдир. Ону дејим јазын.
Инди билминәм ки, нәпәмин дәрди бајатылары һар-
дан јаранырмын.

Һүзүруна Ишыллы даг, Аг булаг,

Јаз шешиндә кәзә - кәзә кәлмишәм.

Гибләкаһым, сәчдәкаһым а торпаг,
Мөһнәтинә дөзә - дөзә кәлмишәм.

Јатанда да сәнә тәрәф јатмышам,
Һәсрәтиндән гәм-гүссәјә батмышам.
Бөхтәвәрәм нә јахшы вахт чатмышам,
Ширин јемлик чыхыб дизә, кәлмишәм.

“ Үчтәпә ” ни көз јашымла суладым,
“ Көбәк даш ” ы мән дуз кими јаладым.
Балдырганы биләјимә доладым,
Јарпыз дәриб тәзә - тәзә кәлмишәм.

Күләкләрин дараг олуб телимдә,
Булагларын нәгмәләниб дилимдә.
Кичитканын кизилтиси әлимдә,
Гузугулағы үзә - үзә кәлмишәм.

Вургун олдум Шамын ајна көлүнә,
Чалбајырын чичәјинә, күлүнә.
Ана кәңдим, бәрәкәтли чөлүнә,
Тәрдән мунчуг дүзә - дүзә кәлмишәм.

Һарды олсам һисс етмишәм одуну,
Чөрәјини ләззәтини, дадыны.
Иныглы даг вугарыны, адыны,
Үрәјимдә јазә - јазә кәлмишәм.

- Иззәт һәким, јаман күнүн өмрү аз олар. Һәсрә-
тиндә олдугумуз о дағлара, о јурдлара дөнәчәјик.

- Гушгонмаз гајалара галханда көрәрсиниз ки, 70
сиз дејән 70 - дән дејил.

Ваһид Иманов

Јубилеј мeрасиминдe чeкилeн фотo - шeкиллeрин бир пeчeсини бу китaбa дaхил eтмeји лaзым билдик.

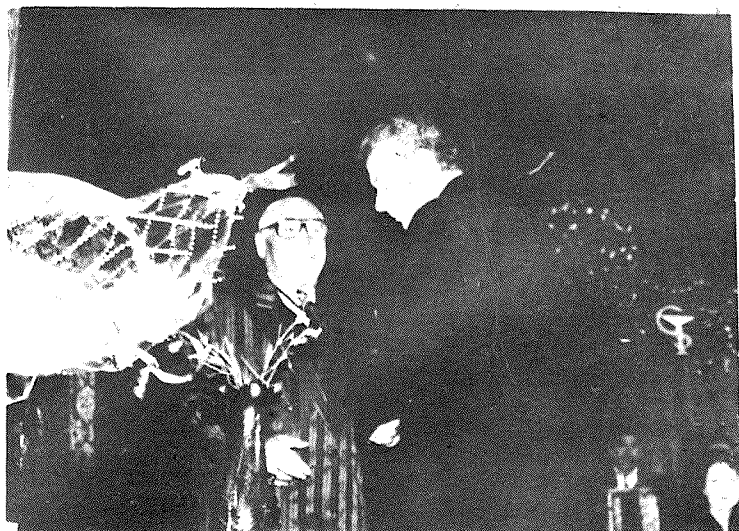

ИЗЗЭТ САДЫГОВ АИЛЭ ҮЗВҮЛЭРИ ИЛЭ БИР-ЛИКДЭ СОЛДАН : биринчи сырада - АЈНУР / гучагында көрнэси Һәмидэ /, СЕВИЛ, НИКАР, ИЗЗЭТ САДЫГОВ, ФИДАН, ҺӘМИДЭ / Иззэти өмүр - күн жолдашы /, НӘРМИНЭ /гучагында көрнэси Тоғрул / ; СОЛДАН, икинчи сырада: ТОФИГ, РАУФ, ЧАМАЛ, САДЫГ. 1996-чы ил

Бөжүк аиләјә башчыдыр Иззэт,
Она, Һәмидәјә һәдсиздир һөрмөт.
Һәмидә үч кәлип гајнапасыдыр,
Һәр үчү дә она су сонасыдыр.

Оғланлары Рауф, Садыг, Чамалды,
Үчү дә ағыллы, чох пүр - камалды.
Иззэтин чин олуб үрәжиндәки,
Тәк бирчә сөзү дә олмајыб ики.

әрин
ик.

ИЗЗӘТ САДЫҒОВУН 70 ИЛЛИКИ 13. 1. 96.
СУМГАЛЫТ ШӘҺӘР ИЧРА ҺАКИМИЛӘТИНИН
БАШЧЫСЫ ШАКИР АБЫШОВ ЛУБЛИАРЫ ТӘБ-
РИК ЕДИР

Дели гәлб сөзүнү Абышов Шакир,
Иззәти көрәндә олуруг шакир.
Шәһәрин лајигли вәтәндәшдыр;
Опун бир сынанмыш мәһәнк дашдыр.

Бир дејим Иззәт нәчидир, нәчи.
Көзәл инсан, һәким, ичтимајәтчи.
Биз онун ишиндән һәдсиз разыјыг,
О һәр бир тә"рифә лајигдир, лајиг.

**НӨВӨСИ ФИДАН БАБАСЫ ИЗЗЭТ ҮҮКИМИ
КҮЛ-ЧИЧЭКЛЭ ТЭБРИК ЕДИР**

Иззэти чох сефир нэвэси Фидан,
Дејир: -Баба, баба, мэн сэнэ гурбан.
Аталар дүз дејиб - дөвлэгдэ дэвэ,
Өвлатда һамыдан шириндир нэвэ.

Баба јетишибди јетмин јашына,
Санки ағ чичэклер гонуб башына.
Нэвэси бабаны тэбрик ејлэјир,
Баба нэвэсинэ хош сөз сөјлэјир.

ГУБАТЫ РАЈОН ИЧРА ҺАКИЛӘТИНИН
БАШЧЫСЫ ӘВӘЗ МҮӘЛЛИМ ИЗЗӘТ САДЫГОВА
ҮРӘК СӨЗЛӘРИНИ ДЕЛИР:

Чыхыша баштады Әвәз мӯәллим,
Сөйләди: -хошбәхтди бу Иззәт һәким,
Чатыб чаванлығын јетмиш јашына,
Аг, дәвләт түкүдүр гоңуб башына.

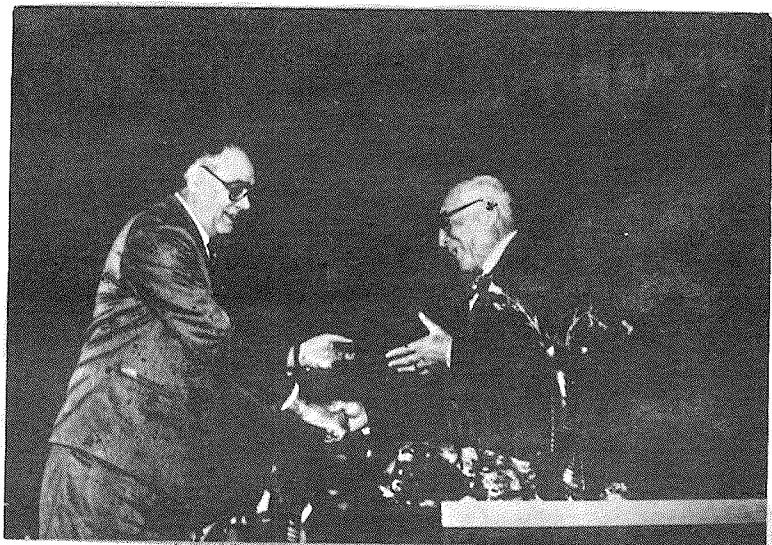
Әвәзсиздир халга олан хидмәти,
Бу јолда “јорулдум” демәјиб гәти.
Јүз ил хидмәт етсин вәтәнә, елә,
Јенә ону күмраһ көрәк бах, белә.

ДОСТЛАРЫНЫН БИР ГРУПУ ИЗЗӘТ ҺӘКИМИН
70 ИЛЛИНИ ГЕҖД ЕТМӘҖӘ КӘЛИБДИР. СОЛДАН:
ИБРАҺИМ, РҮФӘТ, ЕҖНУЛЛА, ИЗЗӘТ ҺӘКИМ,
ӘЛИССА, СӘДРӘДДИН

Достлары Иззәтин башынын тачы,
Диләҗир бири дә көрмәсин ачы.
Ән бөҗүк газанчым достлардыр, деҗир,
Һамынын өнүндә башыны әҗир.

Хани деҗиб: -“Достлуг вәфадыр, вәфа,
Кәрәк дост јолунда чәкәсән чәфа.
Сонра олачагсан әкәр вәфасыз,
Әввәлдән башыны кирлә чәфасыз”.

**ТЭВӘККҮЛ МӘММӘДОВ ИЗЗӘТ ҺӘКИМӘ ДАҒА
70 ИЛ АРЗУ ЕДИР**

Иззәтин бир җахын досту Тәвәккүл,
Әввәл сирдашына тәгдим етди күл.
Јублијар барәдә хош сөз сөјләди,
Она јетмиш ил дә арзу ејләди.

Өзүнү бәнзәтмә деди, бабаја.
Һәлә чох лазымсан елә - обаја.
Һәлә гуртармајыб чаванлыг чагын,
Әлиндән дүшмәсин чәрраһ бычагын.

**ИЗЗӘТ САДЫГОВ. 70 ИЛЛИГИ ГЕҖД ОЛУНАН
ЛУБЛЕҖ ШӘНЛИЛИНИН СОНУНДА МӘЧЛИС ИШТИ-
РАКЧЫЛАРЫНА ДӘРИН ТӘШӘККҮРҮНҮ БИЛДИ-
РИР**

Иззәт дә чыхыш мәгамы җетди,
Үрәкдән һамыҗа тәшәккүр етди.
Сөҗләди мәни чох угаңдардыныз,
Бир ону сизләрә деҗирәм җалныз.

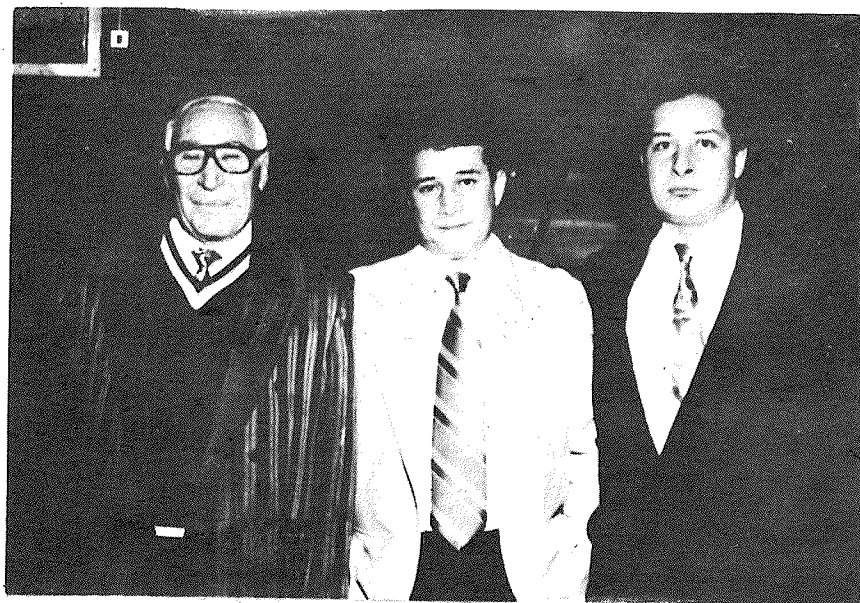
Аңладым халга чох борчлуҗаб һәлә,
Үрәҗүм гәт етди мәң ишдән белә,
Сәрф етдим күмәшым кәлирсә нәҗә,
Борчуму халгыма җаҗтарым деҗә.

**ИЗЗӘТ ҺӘКИМ ВӘ ӨМҮР-КҮН ЈОЛДАШЫ
ҺӘМИДӘ ХАНЫМ. 13.І. 1996-чы ил**

Күн - он үч, ај январ, дохсан алты ил,
Бу тарих Иззәтин јетмишидир, бил.
Шәнлик мәчтисинә һазырлыг кедир,
Ханымы һәр-шеји кәтүр - гој едир.

Кәлин һәвәсијлә Һәмидә ханым,
Иззәтин ишинә кәстәрир јаным.
Бу күн чаванлашыб ашиг - мәшуглар,
Охусун мүғәнни, чалсын ашыглар.

**САҒДАН: ИЗЗЭТ САДЫГОВ, ОҒЛАНЛАРЫ - РАУФ
ВӘ САДЫГ АТАЛАРЫНЫН 70 ИЛЛИГИ КҮНҮНДӘ.
13. I. 1996 - чы ил**

Гоҗ һәлә олмасын өмрү жары да,
Бу байрам күнүндә оғланлары да,
Сағлыг диләжирләр әзиз атаја,
Һәрәси Иззәтә дөнсүн бир таја.

Оғланлар атаны саныр дағ вүгар,
Ата да онлара едир ифтихар.
Гәлбләри маликдир мә”нәви вара,
Хошбәхтлик диләјәк биз дә онлара.

**СУМГАЛЫТ: БАКЫ ИНЧЭСӘНӘТ ИШЧИЛӘРИ
ИЛӘ КӨРҮШ ЗАМАНЫ. СОЛДАН: ИЗЗӘТ САДЫ-
ГОВ, МҮҒӘННИ БИРЛИЯНТ ДАДАШОВА ВӘ СУМ-
ГАЛЫТ ИЧРА ҺАКИМИЛЛӘТИНИН БАШЧЫСЫНЫН
МҮАВИНИ**

Иззәт чох багыдыр инчәсәнәтә,
Сәнәтә гыптәси дөнүб адәтә.
Вахты имкан версә концертдән галмаз,
Иззәт кими ашыг вурғуну олмаз.

Елә бил мәст олур тарын сәсиндән,
Бир дә Бирлијантын зүмзүмәсиндән.
Дастан сөйләнилсә сәһәрә кими,
Динләр, руһландырар Иззәт һәкими.

ИЗЗӘТ БАБА

Кичик бачымды Никар,
Бабаҗа һөрмәтим вар.
Ондап тез-тез сөз ачар,
Жүлүб додагы сачар
Бабам түфәнклә дулар,
Гушу көзүндән вурар.
Мәктәбә дә илк дәфә,
Бабам апарыб мәни.
Азарын да әлишдән
Алыб гопарыб мәни.

Бабам өјрөдиб бизә
Азара күч кәлмәји.
Нәсиһәт едир бизә.
Өјрәнмәји, билмәји.
Дејирик әзиз баба
Јетмиш јашын мүбарәк!
Диләјирик бир јердә
Јүз јашыны биз көрәк!

ТОФИГ САДЫГОВ

/ тәвәллүдү 1983-чү ил/

БАБАМ

/ Иззәт бабамын 70 илијинә

һәср едирәм /

Овчудур мәним бабам,
Гушлара гәним бабам.
Көр нечә дә туш вурур,
Күндә нечә гуш вурур.
Ертәдән чыхар ова,
Гушлары гова - гова,

Гушу көзүндән вурур,
Каһ јыхылар, каһ дурур,
Ов кечмәсә әлиңә,
Әлин вурур белиңә,
Бахар јола, јамача,
Күллә атмаз турача,
Бир дә атмаз чејрана.
Хошу кәлмәз түлкүдән,
Түлкүдүр бизи күдән.
Тез-тез кедәр мешәјә,
Јашыл, дилбәр кушәјә.

Лығар моруг, чижәләк,
Ағ папағлы көбәләк.
Овчудур мәним бабам,
Ғушлара гәним бабам.
Вурдуғу сәрчә олар,
Гонағы Нәрчә олар.
Заман бабам да кәләр
Үчү дә дежиб - күләр.
Сағ олсун Иззәт бабам,
Ағзында ләззәт бабам.
70 яшын мұбарәк,
70 жазын, пажызын,
70 ғышын мұбарәк!

НИКАР САДЫГОВА

/гәвәллүдү 1985 - чи ил/

ӘН БӨЛҮК АРЗУМ

Биз кечирәк Иззәтин
Лубилејин Лачында.
Лүз јашына чатанда,
Дараг кәзсин сачында.

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР :

Китабын жазылмасы сәбәби...	3
Гибләкаһдыр ата-ана, сәчдә гыл, јет ада сана	6
Хатирәләр, нәләр, нәләр...	9
Хатирә дәфтәримдән	10
Борч алдығым рүшвәт	52
Бәләлы гонағлыг	55
Лоғман Иззәтдә һүнәр, гәзетләрдән сәтирләр	58
Сумгајыт гәзетләри, жазыр илләрдән бәри	59
Сумгајытын кәнч алими	59
Чәрраһ	66
Лоғман	72
Сәнин	74
Һәким	75
Гарабағ дәрди! Бу дәрди чәкмәк бөјүк һүнәрди	77
Вәтәнин һај - һарајы, Иззәтин һағгы - сајы	78
Арзулајырам	86
Чәрраһ	88
Сәрраф көзләри - үрәк сөзләри	91
Өмүрлүк достум һағгында хатирәләрим	92
Нечә унудум сәни	95
Гочаман чәрраһ	99
Мән Иззәт Садыгову нечә таныјырам	103
Чәфакеш инсан	106
Лачын гарталы	109
Көркәмли тәбиб һағда дүшүнчәләр	112

Аличәнаб инсан барәдә фикирләрим	114
Бөјүк сәнијјә тәшкилатымиз - Иззәт һәким	116
Достум һаггында бир нечә сөз	121
Меһрибан вә камил һәким	125
Гартал зирвәјә галхар	127
Аглы-гаралы күнләр, ачылмајан дүјүшләр	133
Гәлб сирдашым, ган гардашым	134
Иззәтин	136
Олду	136
Бычагын сәнин	137
Гардашым	138
Һәлә	138
Лачынлылар, Лачыныныз һардадыр	139
Алданмајын гулдурларын сөзүнә	141
Галыб	142
Чалынмајынча	143
Һаны	144
Ја гисмәт	145
Јарадан Иззәт	145
Лачын	146
Нечә	146
Кешкә	147
Логманын јадикары /поемадан бир парча/	152
Һәкимләр дә забитдир	161
Мәним әзиз һәкимим Иззәт Садыгов	168
Мәни јашадан һәкимә миннәтдарам	169
Мәним әзиз хиласкарым	171
Овчу вермә сән, инсафы әлдән	173
Овчу Пирим	174
Чејран баласы	175
Гасымкәнд әһвалаты	178
Чулјанын өлүмү	181
Ајынын баласыны дөјмәси	186

Шылтаг вә горхулу ајы	188
Ајы овчуну јаралады	197
Халлы бәбир	201
Јаралы габанын Рауфа һүчуму	205
"Мәрчаны" дағлара тапшырдым	208
Габан ову	213
Габанын овчуну јараламасы	217
Кәклик овунда илан	220
Чејранлы ғышлағлар	223
Иззәт Садыгов - 70	226
Һәм тәбибдир, һәм мәһһәм	227
Сумгајытын лоғманы хәстәләрлә бирликдә хәстәлијә гаршы вурушдады	231
Иззәт баба	246
Бабам	247
Ән мүгәддәс арзум	249

ШАМИЛ ДӘЛИДАҒ

ЛОҒМАНЫН ЈАДИКАРЫ

БАКЫ-"САБАҺ"-1997

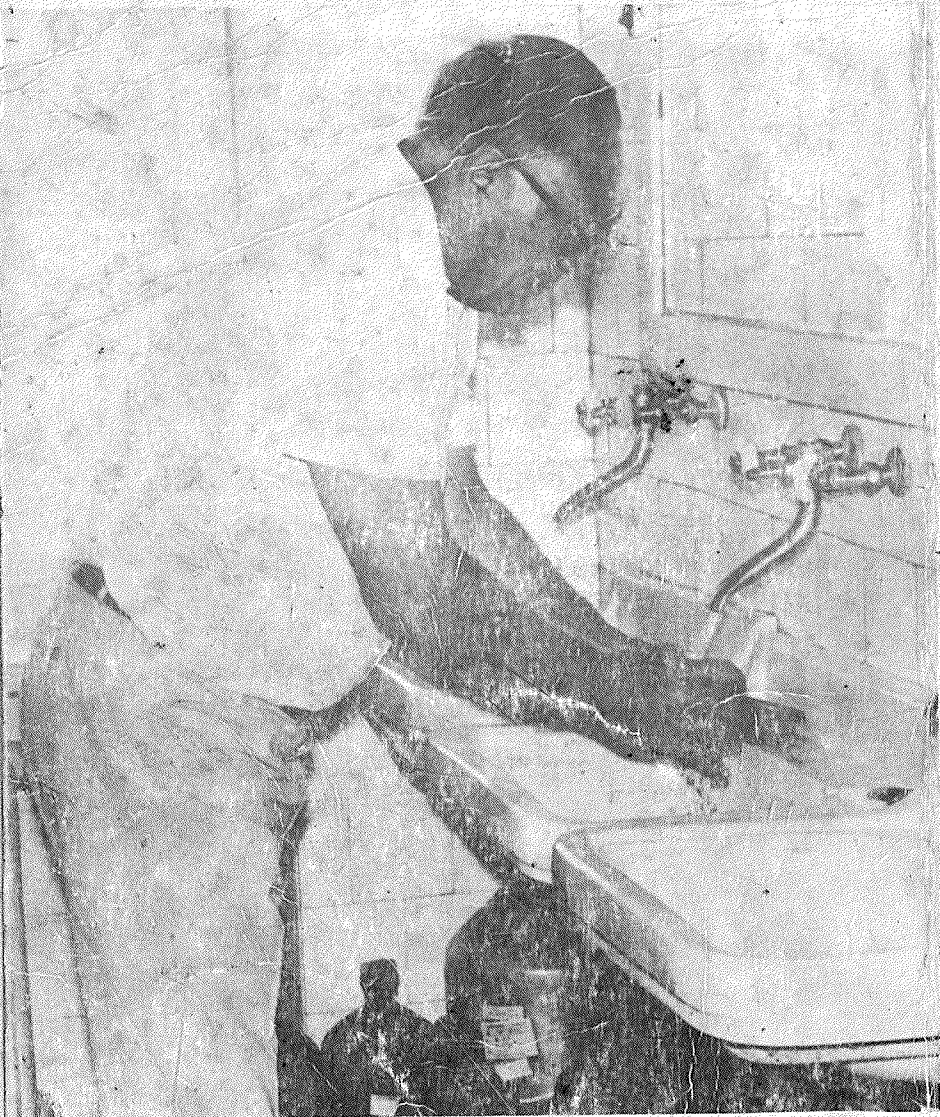
Форматы: 84×108 1/32

Тиражы: 2000 нүсхә

Сифариш: 247

Гијмәти мүгавилә илә

Һазыр диапозитивләрдән Азәрбајҗан Республикасы
Мәтбуат вә Информасија Назирлијинин "Ғызыл Шәрг" ичәрә
мәтбәәсиндә (Бакы ш., И.Асланов күч., 80) чап едилмишдир.

PDF:

Enstîtuya Kurdî ya Qefqasyayê

Web:

<https://www.ensiklopediyakurdi.com/>

Tel.:

+7 918 073 48 79

